JESSICA SHATTUCK
VĂDUVELE
DE LA
CASTEL
blue
MOON

„Cel mai recent roman al lui Shattuck are o intrigă complexă, cu dese răsturnări de situație, care produc cititorului șoc și plăcere în același timp. Cartea se concentrează asupra vieții cotidiene de după război și ne oferă o perspectivă unică asupra a ceea ce știau și nu știau germanii de rând despre perioada cea mai întunecată a celui de-al Doilea Război Mondial. De origine germană ea însăși, Shattuck are și un fler deosebit pentru detaliul istoric, ceea ce sporește realismul relatării. O poveste frumoasă despre supraviețuire, dragoste și iertare."
Publishers Weekly

„Înduioșătoare… Mai presus de intriga surprinzătoare și traumatizantă, marea realizare a autoarei este modul în care explorează subtil ce mai înseamnă probitatea morală în fața urmărilor devastatoare ale războiului, când oamenii trebuie să-și reconstruiască viețile și comunitățile împreună."
The New York Times

„Dacă vă place ficțiunea istorică, nu trebuie să rataţi această carte: te prinde, te fascinează și redă incredibil de fidel evenimentele așa cum au avut loc. Jessica Shattuck descoperă o latură cu totul nouă a feminității în vreme de război."
Newsweek

„*Văduvele de la castel* zugrăvește o imagine vie și interesantă a încăpățânării cu care au rezistat oamenii după al Doilea Război Mondial. Este un roman scris superb, iar Shattuck are capacitatea de a reda situații de neimaginat cu claritate și compasiune. E o bucurie să citești această carte frumoasă și importantă."
Cynthia D'Aprix Sweeney, autoarea bestsellerului *Moștenirea*

„În acest roman esențial despre felul în care răul invadează și corupe viața de zi cu zi, Shattuck prezintă învățăminte simple și dure despre responsabilitate personală și moralitate… Romanul lui Shattuck nu este nici romantic, nici eroic, ceea ce îl deosebește de curentul actual de ficțiune referitoare la al Doilea Război Mondial, dar evocă sincer istoria de familie pentru a explora complicitățile și evoluțiile în asumarea răspunderii individuale pentru crimele în masă."
Kirkus Reviews

„*Văduvele de la castel* este un roman viu, scris minunat, despre sacrificiile și consecințele războiului și despre curajul supraviețuitorilor. Cu o extraordinară îndemânare, cunoaștere și viziune, Jessica Shattuck ne poartă înapoi în Germania devastată de urmările celui de-al Doilea Război Mondial și ne povestește viețile a trei femei memorabile, portretizate cu mare forță. O carte extrem de convingătoare."
Jill McCorkle

„În *Văduvele de la castel*, o cronică a vinii, a rușinii și a negării, Shattuck identifică în mod credibil calea spre nebunie, așa cum este foarte posibil să se fi întâmplat în realitate, și ne arată oameni buni care devin din ce în ce mai duri, cu fiecare pas greșit pe care îl fac."
Mike Fischer, *Newsday*

„O maestră a timpului și a locului istoric, Jessica Shattuck a conceput un roman sfâșietor, o poveste importantă care vă va schimba modul în care priviți evenimentele actuale și în care vă apreciați vecinii. Veți rămâne cu întrebarea: «Ce aș face eu dacă aș fi în locul acestor personaje? Conștiința mea ar trece acest test?» Este o carte plină de forță și viziune, o carte care nu trebuie ratată."
Jamie Ford

JESSICA SHATTUCK

VĂDUVELE DE LA CASTEL

Traducere din limba engleză și note ADINA și GABRIEL RAȚIU
Titlul original: *The Women in the Castle*, 2017

Editura Litera, 2019

Versiune ebook: v1.0, ianuarie 2020

JESSICA SHATTUCK este autoarea romanelor *The Hazards of Good Breeding* (2003), finalist la PEN/Winship Award, *Perfect Life* (2009) și *Văduvele de la castel (The Women in the Castle,* 2017), bestseller *New York Times* și câștigător al New England Book Award. Scrierile ei de ficțiune au apărut în *The New Yorker, Glamour, Open City, The Tampa Review* și în alte publicații.

Scrierile sale de nonficțiune au apărut în *The New York Times, Mother Jones, Wired, The Believer Magazine* și *The Boston Globe.* Locuiește împreună cu soțul și cei trei copii în Brookline, Massachusetts.

În amintirea mamei mele, Petra Tölle Shattuck,
și a bunicii mele, Annelise Tölle

Prolog
BURG LINGENFELS, 9 NOIEMBRIE 1938

Ziua faimosului bal al recoltei organizat de contesă a început cu o ploaie torențială, care s-a abătut fără milă peste toate punctele șubrede ale bătrânului castel von Lingenfels – acoperișul prin care curgea apa, podelele care se umezeau, iar fațada galbenă a devenit neagră și lucioasă, precum carapacea de cărăbuș. În curte, felinarele de hârtie și ghirlandele din spice, întinse cu grijă, s-au moleșit și au căzut.

Marianne von Lingenfels, nepoata prin alianță a contesei, trebăluia fără tragere de inimă, în așteptarea invitaților. Era prea târziu să mai anuleze petrecerea. Cum contesa era imobilizată în scaun cu rotile, Marianne s-a văzut nevoită să preia îndatoririle de gazdă; o gazdă ce ar fi trebuit să asculte de sfatul soțului și să anuleze petrecerea încă de săptămâna trecută. La Paris, Ernst vom Rath zăcea pe un pat de spital în urma unui atentat, iar la München naziștii ațâțau setea de răzbunare a populației. Nu mai conta că, înainte de această întâmplare, nu auzise nimeni de Ernst vom Rath – un obscur diplomat german – și că asasinul acestuia era un băiat de șaptesprezece ani, sau că fapta în sine era motivată tot de setea de răzbunare: familia asasinului se număra printre miile de evrei adunați la granița poloneză, pe care Germania îi izgonise, iar Polonia refuza să-i primească. Naziștii nu se lăsau descurajați de complexitatea evenimentelor.

Un motiv în plus să strângem oamenii cumpătați la castel, departe de haosul acesta! declarase Marianne, cu doar o zi înainte. Astăzi, pe ploaie, argumentul ei părea prozaic.

Iar acum era deja prea târziu. Prin urmare, Marianne supraveghea așezarea lumânărilor, florilor și fețelor de masă și dirija transportul pe drumul abrupt și noroios al șampaniei, gheții și untului, al peștelui și cărnurilor afumate, al apei

potabile și buteliilor cu gaz pentru plită. În mare parte a anului, Burg Lingenfels era nelocuit, nu avea apă curentă, ci doar un generator îndeajuns de puternic cât să alimenteze fonograful Victrola al contesei și câteva becuri electrice. Să organizezi o petrecere acolo era ca și cum ai fi încercat să colonizezi Luna. Dar acesta era unul dintre motivele pentru care lumea revenea în zonă, în ciuda dezastrelor anuale – incendii minore, dependințe prăbușite, mașini luxoase împotmolite în noroi, șoareci în paturile musafirilor. Balul era renumit pentru atmosfera sa anarhică și ne-germană. Era cunoscut drept un bastion al culturii liberale și boeme, în fieful aristocrației adevărate.

Către după-amiază, spre ușurarea lui Marianne, s-a stârnit vântul și a alungat norii cenușii cu rafale de aer curat și dătător de speranță. Până și zidurile și apa din șanțul împrejmuitor păreau împrospătate și curate. Crizantemele din curte străluceau sub razele fugitive de soare.

Marianne s-a mai înveselit. În fața brutăriei, un arhitect, prieten al contesei, transformase adăpătoarea cailor într-o fântână arteziană. Efectul era deopotrivă feeric și comic. Castelul amintea de un elefant costumat în zână.

— Albrecht, a strigat Marianne, intrând în biblioteca lungă și joasă, unde soțul ei ședea la un birou impunător, care îi aparținuse cândva contelui. Vino să vezi. E ca la carnaval!

Albrecht a ridicat privirile spre ea, cu gândul la propoziția pe care și-o formula în minte. Era un bărbat înalt, cu fața brăzdată de riduri, frunte înaltă și sprâncene stufoase, care îl făceau deseori să pară încruntat, deși nu era.

— Doar o clipă, până când nu se adună lumea, a stăruit ea, întinzând mâna spre el. Vino. O să-ți mai limpezești mintea, dacă iei puțin aer.

— Nu. Nu chiar acum, a spus el, făcându-i semn să plece, apoi și-a îndreptat atenția spre scrisoarea la care lucra.

Haide, haide, ar fi insistat ea, în mod normal, dar, astă-seară, din cauza petrecerii, s-a abținut. Albrecht era o fire perfecționistă și extrem de sârguincioasă, iar Marianne nu avea cum să-l schimbe. Compunea o scrisoare adresată unui fost

coleg de la Facultatea de Drept, angajat la Ministerul Afacerilor Externe al Marii Britanii, și îi ceruse în multe rânduri sfatul cu privire la schimbarea formulărilor. Suna mai bine: *Anexarea Regiunii Sudete va fi doar începutul. Vă rog insistent să analizați cu prudență atitudinea agresivă a conducerii noastre* sau *Dacă nu vom fi vigilenți, intențiile agresive ale conducătorului nostru vor fi doar începutul…?*

Ambele variante sunt foarte clare, a fost răspunsul lui Marianne. *Alege una din ele.* Albrecht își cântărea cu grijă deciziile. Nici măcar nu a sesizat iritarea din tonul ei. Emoțiile lui nu erau niciodată complicate sau meschine. Era genul de om care, în timp ce se bărbierea, medita la teorii filosofice cum ar fi drepturile fundamentale ale omului ori problemele democrației. Din cauza asta pierdea din vedere chestiunile mărunte, de fiecare zi.

Marianne s-a resemnat să ofteze cu tâlc, i-a întors spatele și l-a lăsat să-și continue treaba.

În sala de banchet, contesa își mustra una dintre tinerele protejate, din scaunul cu rotile.

— Nu Schumann, spunea ea. Ferească Dumnezeu! Ori el, ori Wagner, e totuna. Vreau muzică italiană. Ceva suficient de decadent, încât să-l izbească pe orice nazist imbecil care vine diseară.

În ciuda vârstei, contesa își păstra spiritul rebel și era urmată pretutindeni de tineri artiști și persoane mondene. De origini franceze, dar germană prin căsătorie, fusese mereu o figură controversată. În tinerețe, organiza serate renumite pentru dansurile spontane și dezbaterile intelectuale pe teme îndrăznețe, cum ar fi arta modernă și filosofia franceză. Motivul pentru care se măritase cu un conte retrograd și scorțos, cu douăzeci de ani mai mare decât ea și cunoscut pentru obiceiul său de a adormi în timpul cinei, făcea subiectul multor supoziții deloc măgulitoare.

Marianne, crescută după regulile severe ale educației prusace, nutrea o mare admirație față de contesă. Femeia aceea nu se temea să își depășească atribuțiile de mamă și *Hausfrau*[1] și să pătrundă în lumea încrâncenată a puterii masculine și în

viața intelectuală. Vorbea fățiș și acționa așa cum considera de cuviință. Iar Marianne își dorise să-i semene contesei încă de la prima lor întâlnire, cu ani în urmă, când era o tânără studentă care avea o relație amoroasă cu profesorul ei (Albrecht).

— E superb aici, a spus Marianne, arătând spre curte. Monsieur Pareille a făcut minuni.

— Doar e artist, nu? a zis contesa.

Se apropia ora șase seara. Invitații aveau să sosească din clipă în clipă.

Marianne a urcat repede la etaj, pe holul friguros mărginit de dormitoare, unde fetele ei stăteau pitite pe un pat cu baldachin, o rămășiță a trecutului feudal al castelului. Slavă Domnului, Fritz, fiul ei în vârstă de un an, era acasă, la Weisslau, în grija doicii.

— Mamă! au strigat fericite Elisabeth, de șase ani, și Katarina, de patru ani.

Elfie, blajina lor guvernantă, a ridicat ochii spre Marianne, cu o figură tulburată.

— Nu-i așa că Hitler o să ia Polonia înapoi? a întrebat Elisabeth, țopăind pe saltea.

— Elisabeth! a exclamat Marianne. De unde ți-a venit așa o idee?

— L-am auzit pe Herr Zeppel când îi spunea tatei, a răspuns copila, țopăind în continuare.

— Nu-i adevărat, a spus Marianne. Și, chiar dac-ar fi așa, ce motiv ai să fii atât de bucuroasă? Ar însemna că începe războiul.

— Dar e a noastră, a replicat Elisabeth, bosumflată, oprindu-se în mijlocul saltului. Iar Herr Zeppel zice că polonezii nu știu să se orânduiască.

— Ce aiureală, a spus Marianne, nervoasă că Albrecht îi permisese unui copil să asiste la o asemenea discuție.

Zeppel era administratorul moșiei lor din Silezia și un nazist înfocat. Albrecht îi trecea cu vederea inepțiile, pentru că se cunoșteau din copilărie. În fond, Weisslau era un orășel.

— Dar *a fost* a noastră, nu-i așa? a insistat Elisabeth. Înainte de război?

— Elisabeth, a oftat Marianne, te rog să-ți vezi de treburile

tale, mai ales de cartea pe care trebuia s-o citești împreună cu Elfie.

Fetița o exaspera pe Marianne cu obsesia ei pentru proprietate. Părea să se fi molipsit de sentimentul de nemulțumire națională, ca și când ea avusese personal de suferit din cauza unei nedreptăți. Se bucura de atâtea privilegii, dar râvnea mereu la mai mult: o rochie nouă, o fustă mai frumoasă. Dacă primea un iepuraș, voia un câine. Dacă i se oferea o bomboană, cerea două. Din punctul ei de vedere, lumea întreagă îi stătea la dispoziție. Marianne, a cărei educație se caracterizase printr-o strictă frugalitate și cumpătare, era îngrozită de ființa dificilă și arogantă pe care o crescuse.

— Elsie, a spus, întorcându-se spre guvernantă, ai grijă ca lumânările să fie stinse la ora opt. Fetele au voie să iasă pe palier, dar nu mai departe.

— Dar… a dat să protesteze Elisabeth.

Marianne i-a aruncat o privire severă.

— Noapte bună, a spus, îmbrățișând-o călduros pe blânda, tăcuta și bruneta Katarina și sărutând-o pe frunte pe Elisabeth cea îndărătnică.

Înainte de a coborî la parter, Marianne s-a oprit câteva clipe pe palier ca să admire holul de dedesubt, ale cărui arcade de piatră străluceau la lumina candelabrelor. Flăcările pâlpâitoare creau o atmosferă dramatică, aproape stranie. Primii oaspeți începuseră deja să sosească: bărbați cu jiletci și fracuri, câțiva în uniforme militare, cu noile însemne naziste, stridente, prinse la rever; doamnele, în rochii noi și elegante. Sub conducerea lui Hitler, economia era tot mai puternică: oamenii aveau din nou bani de mătăsuri, catifele și haine după ultima modă pariziană. Contesa își întâmpina invitații așezată pe un jilț ca un tron, plasat în mijlocul sălii, scaunul cu rotile fiind ascuns cu ocazia petrecerii din acea seară. Era un munte de mătase albastră și verde, cum n-ar fi purtat nici o altă nemțoaică la vârsta ei (sau la orice altă vârstă). Râdea zgomotos pentru o persoană cu sănătate șubredă – o fi existat vreo femeie care să iubească petrecerile mai mult decât ea? În față, îi făcea o reverență însăși

persoana care îi stârnise hohotele de râs: Connie Fledermann. Marianne a simțit că îi freamătă inima de emoție. Cine altcineva avea parte de o asemenea primire? Connie se număra printre favoriții contesei și era o adevărată vedetă, un bărbat a cărui îndrăzneală, istețime și inteligență îl făceau plăcut în ochii tuturor – femeile cădeau pradă șarmului său, bărbații îi ofereau încrederea și destăinuirile lor. Nimeni, de la nebunul de Hermann Göring și până la mohorâtul George Messersmith, nu rămânea imun la farmecele lui.

— Connie! a strigat Marianne, când s-a mai apropiat.

Bărbatul s-a întors, cu un zâmbet larg pe față.

— Aha! Exact femeia pe care o așteptam! a zis și i-a dus mâna la buze. Arăți minunat.

Apoi a ridicat ochii spre palier.

— Apuc și eu să-mi văd prințesele sau le-ai trimis la culcare?

— S-au dus la culcare, a răspuns Marianne, râzând. Sper.

— O, ce păcat! a exclamat Connie, ducând mâna la inimă și pre- făcându-se că leșină. Cel puțin o să mă bucur de compania reginei-mamă. Vino, a continuat el întinzându-i mâna, să ți-o prezint pe Benita mea.

Lui Marianne i-a înghețat zâmbetul pe buze. Prinsă în vâltoarea ultimelor săptămâni, uitase cu desăvârșire de asta. Martin Constantine Fledermann urma să se căsătorească. Nu îi venea să creadă. Deși data era stabilită (peste două săptămâni!), încă i se părea că sună ca o glumă dusă prea departe.

Connie, însă, era cât se poate de sincer, ba chiar ușor agitat, când a prins-o pe Marianne de cot.

— Vreau neapărat să te împrietenești cu ea, i-a spus. Nu cunoaște pe nimeni. I-am spus că o să-i fii aliată. Și, după cum bine știi, a adăugat, uitându-se la ea, o să aibă mare nevoie de susținere aici.

— De ce? a întrebat Marianne. Ești înconjurai de prieteni.

— Adevărat, a spus Connie. Dar nu e și cazul ei.

Marianne a rămas surprinsă la auzul raționamentului său ilogic, dar nu avea timp să-l ia la întrebări, căci, deodată, a apărut chiar ea, Benita lui Connie, o femeie izbitor de frumoasă, cu pomeții plați ca majoritatea nordicilor, pe care se citea

placiditatea. Părul blond îi era împletit și prins ca o cunună în jurul capului, în stilul acela adorat de naziști de Brunhildă wagneriană, îmbrăcată într-o rochie tiroleză autentică. Stătea între doi tineri, colegii lui Albrecht de la Ministerul Afacerilor Externe, care păreau încântați. Marianne a simțit un junghi de gelozie în inimă. Nu invidia frumusețea femeii mai tinere, nici senzualitatea ei evidentă (ea își croise, cu mult timp în urmă, o altă cale de a câștiga admirația bărbaților), dar, în momentul acesta, în compania celor trei bărbați – doi băiețandri prostuți și înflăcărați și un prieten drag, iubit din copilărie, simbol al opoziției – se simțea încolțită de frumusețea celeilalte femei. La cei treizeci și unu de ani ai săi, Marianne era o adultă într-o piesă pentru copii, o învățătoare printre școlari neastâmpărați.

— Scuze, băieți, a zis Connie, împingându-l teatral cu cotul pe unul dintre ei, dar trebuie să v-o răpesc.

A pus mâna pe brațul Benitei și a tras-o spre Marianne.

— Dragostea mea, i s-a adresat Benitei (ce straniu sunau acele cuvinte în gura lui), dă-mi voie să ți-o prezint pe… Nici nu știu cum să te numesc, a zis, întorcându-se spre Marianne. Cea mai bună prietenă a mea, cel mai sever sfătuitor, persoana care mă ajută să rămân un om cinstit?

— Ce aiureli, Connie, dragă! a zis Marianne, străduindu-se să-și ascundă iritarea. Eu sunt Marianne, s-a prezentat singură, întinzându-i mâna tinerei, care, la o primă vedere, nu avea mai mult de douăzeci de ani.

— Mulțumesc, a spus fata, clipind ca o căprioară speriată. Încântată de cunoștință.

Soseau din ce în ce mai mulți invitați, iar Marianne se simțea copleșită fiindcă avea mâini de strâns, urări de bun venit de împărțit și discuții politice de purtat. Iat-o pe Greta von Viersdahl, care încerca deja să-i atragă atenția; de la invazia comandată de Hitler, Greta vorbea doar despre hainele groase pe care le strângea pentru germanii sudeți, de curând „reveniți în patria mamă" și de atâta amar de vreme „asupriți de slavi"… Marianne nu dorea pentru nimic în lume să se amestece în politica Gretei. Instinctiv, a prins-o de braț pe Benita.

— Lasă-ne să ne cunoaștem mai bine, i-a spus lui Connie,

peste umăr, trăgând-o pe Benita după ea, pe ușa din spate, până în curtea decorată cu luminițe.

— Ce frumos! a exclamat tânăra.

— Așa este, a zis Marianne. Ca-n povești. Contesa von Lingenfels reușește să facă adevărate minuni.

Benita a încuviințat din cap, privind în jur cu ochii mari de uimire.

— Povestește-mi câte ceva despre tine, înainte să ne asalteze admiratorii, a spus Marianne. Cum a fost călătoria? Ți-ai văzut camera?

Se grăbea să îi pună întrebările necesare, ascultând distrată răspunsurile tinerei.

Din toate direcțiile, simțea privirile oamenilor ațintite asupra lor.

— Nu mai țin minte cum l-ai cunoscut pe Connie.

Marianne a luat două pahare cu șampanie de pe o masă și i-a oferit unul Benitei, care l-a luat, fără să-i mulțumească.

— Ne-am cunoscut în piața orașului, a spus fata. Eu eram venită cu grupa mea – grupa mea BDM[2], mai exact.

— Dumnezeule mare! BDM? Câți ani ai? a exclamat Marianne.

— O, nu… nu e vorba de grupa de fetițe, ci de cea pentru domnișoare, Credință și Frumusețe. Am nouăsprezece ani.

— Așa mai vii de-acasă, a spus Marianne, bătând-o pe braț. Ești bătrână rău.

Fata i-a aruncat o privire.

— Nu-i așa că sunt superbe? a întrebat Marianne, arătând spre crizantemele și anemonele de toamnă, de culoare închisă, care creșteau în ghivecele înșirate pe marginea balustradei.

Deasupra, norii palizi alunecau pe cerul întunecat. În zare, se profilau codrii negri în lumina amurgului.

— Așa deci, în piața orașului…

Benita a sorbit din șampanie și s-a înecat.

— Nu e o poveste extraordinară. Ne-am întâlnit, am vorbit și, mai târziu, am ieșit împreună la cină.

Marianne a pus paharul pe zidul care împrejmuia curtea.

— Iar acum mai aveți puțin și vă căsătoriți.

— Când o spui așa, a zis Benita, șovăitoare, pare ciudat.

Marianne a zâmbit și și-a lăsat capul într-o parte, încrețindu-și sprâncenele. Copiase expresia aceasta scrutătoare de la contesă și descoperise că o ajuta enorm să smulgă mărturisiri și explicații de la copii și neamuri, și chiar de la bărbați în toată firea.

Asupra acestei fete, însă, nu avea efectul dorit. Ba mai mult, Benita s-a îndreptat de umeri, părând să-și fi găsit curajul.

— Au fost mai multe lucruri la mijloc, a zis ea.

— Firește, a spus Marianne.

De ce o supunea acestui interogatoriu? În definitiv, fata avea să fie soția lui Connie. Marianne nu avea nimic de câștigat dacă își începeau relația în acest fel.

— Iartă-mă. N-am vrut să fiu indiscretă. Vino.

A aruncat o privire în curtea din ce în ce mai ticsită de lume, căutând o cale de scăpare, și, spre marea ei ușurare, l-a zărit pe Herman Kempel, unul dintre tinereii stângaci, vrăjit de farmecele Benitei puțin mai devreme.

— Hai să vorbim cu cel mai nou dintre admiratorii tăi.

Odată cu trecerea orelor, s-a instalat o veselie zburdalnică și senină. Un personaj haios, în *lederhosen*{3} și șosete până la genunchi cânta la acordeon – o fi fost angajat de contesă sau un oaspete din zonă? –, iar oamenii au început să dănțuiască pe pavajul denivelat. Deși era frig, femeile își scoseseră pantofii din picioare. Înăuntru, își făcuse apariția, în sfârșit, trioul american de jazz invitat de contesă. Cântau ragtime în salonul mare, unde câțiva oaspeți mai îndrăzneți și mai cosmopoliți își etalau talentul la dansuri cu denumiri caraghioase, precum Big Apple și Lindy Hop. Cum-necum, în ciuda plitei improvizate și a apei curente inexistente, bucătarul a izbutit să pună pe masă suficiente delicatese: tradiționalele chifteluțe de porc, cu un sos fin de pătrunjel, găluște dolofane fierte în aburi și felii de cârnați cât bănuțul. Dar nu lipseau nici mâncărurile moderne: sparanghel înfășurat în felii de șuncă subțiri ca foaia de hârtie, păhărele cu piftie, flambé de ananas și tartine cu caviar… asemenea muzicii, mâncarea acoperea toată gama vieții

culturale germane.

Marianne se plimba buimacă dintr-o parte în alta, nu din pricina alcoolului (gazda nu avea voie să bea mai mult de un pahar cu punci – lucru pe care tot de la contesă îl învățase), ci de ușurare. Reușise să păstreze tradiția opulentă a balului recoltei, într-un moment în care națiunea se lăsase antrenată de acest val al militantismului rigid și ursuz. Reușise, de asemenea, să depășească normele stricte ale educației primite (tatăl ei ar fi fost indignat să o vadă că organizează o petrecere la care se dansează pe ritmuri de jazz și se bea șampanie) și să îi delecteze pe acești oameni cu ceva frumos, relaxant și eteric.

Îmbărbătată de acest gând, Marianne își saluta oaspeții, verifica băuturile din spatele barului și mâncărurile de pe bufet.

— Micuța contesă! a răsunat glasul jovial al guralivului verișor al lui Connie, care a cuprins-o de umeri cu brațul său gros. Ce petrecere! Unde-ți este stimabilul soț? Dar nobilii săi amici? Au dispărut toți căpcăunii de mai bine de-un ceas. S-au adunat la vreo ședință a capetelor luminate, fără să-l cheme și tovarășul lor, Jochen?

— Nu, sigur că nu, a răspuns Marianne, sărutându-l repede pe obraz, ca să scape de el.

Întrebarea lui, însă, era cât se poate de pertinentă. *Unde* era Albrecht? De fapt, unde erau Connie, Hans și Gerhardt Friedlander? Nu-i mai văzuse de câtva timp. Albrecht îi târâse, probabil, după el, în bibliotecă, ca să le arate scrisoarea. Gândul acesta o deranja enorm. Sobrietatea lui Albrecht – capacitatea lui constantă de a se concentra asupra problemelor ample și importante ale lumii era ca un reproș la adresa ei. Avea, firește, dreptate. Bietul Ernst vom Rath zăcea pe un pat de spital și mii de evrei dormeau în frig, la graniță. Germania era condusă de un demagog scandalagiu, hotărât să atragă alte națiii în război și să rănească nenumărați cetățeni nevinovați. Iar, în acest timp, ei petreceau, beau șampanie și dansau pe muzica lui Scott Joplin.

Iritată, Marianne a dat buzna în biroul lui Albrecht, unde se aflau, într-adevăr, toți invitații dispăruți de la petrecere: Albrecht și Connie, Hans și Gerhardt, Torsten Frye și americanul Sam Beverwill. Mai erau câțiva care, asemenea lui

Connie, erau ofițeri de stat-major la *Abwehr*, serviciul de informații și contrainformații al Germaniei.

— Ce înseamnă asta? a întrebat ea, străduindu-se să-și ascundă nemulțumirea. O petrecere serioasă și secretă? Contesa s-ar supăra tare să știe că v-ați ascuns în birou, în loc să dansați.

— Marianne, a început Albrecht.

— Albrecht! Lasă musafirii să se distreze.

Tocmai când spunea asta, a observat o persoană necunoscută printre ei: un bărbat scund și brunet, cu un început de chelie și o expresie înflăcărată pe chipul banal. În cameră, domnea o atmosferă ciudată; figurile bărbaților au rămas grave și neschimbate de prezența ei.

— Îmi cer scuze, i s-a adresat Marianne bărbatului nou-venit. Nu cred că am avut ocazia să ne cunoaștem.

— Piotr Grabarek, a spus el, venind spre ea, cu mâna întinsă.

Un polonez. Albrecht și Connie aveau multe relații în Partidul Național Polonez.

— Marianne von Lingenfels, soția sobrei dumitale gazde aici de față, a zis Marianne, arătând spre Albrecht.

— Marianne… a intervenit Albrecht. Piotr ne-a adus vești îngrijorătoare de la München. Astă-seară…

— A murit vom Rath? a întrebat Marianne, cutremurându-se.

— Așa este, a confirmat Albrecht. Dar asta nu-i tot.

Marianne începea să se simtă stânjenită în mijlocul grupului care îi studia fiecare reacție. Nu era obișnuită să se afle în postura de neștiutoare.

— Se zvonește că Goebbels ar fi ordonat SA-ului să incite populația la revoltă și la distrugerea proprietăților evreiești. Sparg vitrinele prăvăliilor cu pietre și le jefuiesc, de parcă ar fi o distracție…

— Nu-i o distracție – e o luptă! Un atac organizat! l-a întrerupt bărbatul.

— …să distrugă viețile oamenilor.

— Îngrozitor! a exclamat Marianne. Și Lutze acceptă așa ceva? Care vor fi urmările?

Lutze era comandantul SA – un bărbat nesuferit, pe care îl cunoscuse de curând și îl displăcuse din prima clipă.

— Așa se pare, a răspuns Albrecht.

În cameră, s-a stârnit o agitație de ocheade și trupuri.

— E începutul haosului. Așa cum bănuiam, Hitler e nebun, a declarat Hans, dar nimeni nu i-a dat atenție.

Era un tânăr blând și nesăbuit. *Există gânditori și există actori,* a zis Connie cândva. *Hans e actor.* Dar Albrecht nu accepta această dihotomie – atât de tranșantă, simplistă și neiertătoare. Acțiunea trebuie să fie rezultatul gândirii, iar gândul trebuie să cuprindă atentă cumpănire. Dar Connie nu proceda astfel. Și el era mai degrabă actor, iar opiniile sale, deși competente și judicioase, erau rareori cumpănite și întotdeauna absolute.

— Urmarea va fi că lumea întreagă va arăta cu degetul spre Germania, a zis Albrecht.

Vorbele lui au fost însoțite de un cor de murmure aprobatoare.

— Și că mulți, foarte mulți oameni vor avea de suferit, a adăugat Connie.

S-a lăsat tăcerea în cameră, iar râsetele și sunetele acordeonului se strecurau printre ochiurile plumbuite ale ferestrei.

— Tocmai de aceea cetățenii cu scaun la cap trebuie să ia atitudine, a continuat Connie. Nu suntem toți o adunătură de mișei și brute. Dar asta vom fi dacă nu încercăm să schimbăm ceva.

Era o afirmație îndrăzneață, aproape o provocare, iar Marianne privea transformările de pe fețele bărbaților, pe măsură ce o analizau. Hans aproba înflăcărat din cap. Eberhardt von Strallen își curăța scamele de pe rever, evident nemulțumit de o idee atât de temerară. Iar Albrecht stătea încruntat și medita.

— E de datoria noastră, a reluat Connie. Dacă nu facem eforturi să-l oprim pe Hitler, situația se va agrava. Individul ăsta – fanaticul ăsta care se pretinde a fi conducătorul nostru – va distruge tot ce am realizat ca o națiune unită. Dacă nu începem să mobilizăm oamenii care ne împărtășesc opiniile împotriva lui, dacă nu cerem ajutorul persoanelor noastre de legătură de peste hotare – englezi, americani, francezi –, ne va trage după el

în război. Ascultați numai ce spune individul – ascultați cu atenție și citiți. Scrie negru pe alb în cartea lui, *Mein Kampf;* „lupta" lui e să ne transforme pe toți în bestii! Citiți-o, vă rog, *cunoașteți-vă dușmanul,* ca să vă convingeți cât de medievală e viziunea lui. Dar ce spun eu medievală? E de-a dreptul anarhică. Viața, din perspectiva lui, înseamnă o luptă pentru resurse purtată între rase – „rasa superioară", de care îi place atât de mult să vorbească, și diversele profiluri rasiale inventate de el. Acestea sunt instrumentele pe care le va folosi pentru a ne dezbina și cuceri.

Marianne auzise părerile lui Connie în nenumărate rânduri – de câte ori nu stătuseră până noaptea târziu și discutaseră în jurul focului, la Weisslau? Hitler era un nebun și o brută, nimeni nu contesta asta. Puciul le alungase orice îndoială. Anul trecut, atât Connie, cât și Albrecht depuseseră mari eforturi pentru a ajuta victimele național-socialiștilor – evrei care voiau să emigreze, comuniști încarcerați, artiști ale căror lucrări fuseseră interzise. *Fără legi,* spunea Albrecht, *nu suntem cu nimic mai presus decât maimuțele.* Munca lui însemna deopotrivă să susțină și să întărească legea prin acțiunile sale și să câștige fiecare bătălie individuală.

Connie, pe de altă parte, își pierduse încrederea în legea din ce în ce mai neputincioasă sub conducerea nazistă. Era disident din fire și credea că singura soluție era acțiunea directă. Aceasta era una dintre calitățile pe care Marianne le aprecia enorm la el – Connie, tovarășul ei de joacă, prieten drag și bărbatul pe care îl admira cel mai mult, cu excepția lui Albrecht, firește. Era un agitator înnăscut și un susținător fervent al cauzelor pe care le considera *corecte.* În copilărie, petrecuseră multe veri alături de familii, la Marea Baltică, iar Connie pornea mereu câte o cruciadă împotriva nedreptăților, fie ca să dezvăluie cruzimea directorului de hotel față de câini, fie vreo prejudecată părintească. Și, de obicei, ieșea învingător prin pură tărie de caracter și hotărâre nestrămutată.

— Trebuie să găsim soluții de a-l submina, a reluat Connie. Nu doar să atragem atenția lumii asupra aspirațiilor lui oribile, ci să luăm chiar noi atitudine. Dacă stăm deoparte și privim de

la adăpostul birourilor noastre, noi vom fi vinovați. Prin urmare, sfatul meu este ca, începând din momentul acesta, să ne dedicăm forțele unei rezistențe active. Să călăuzim țara departe de calea dezastruoasă aleasă de Hitler.

Connie și-a încheiat discursul. Avea broboane de sudoare pe frunte și gâfâia.

Bărbații adunați murmurau și dădeau aprobator din cap.

— Sunt de acord cu principiul, a zis Albrecht, încet, peste glasurile care își afirmau susținerea. Dar un complot împotriva guvernului – mai ales a acestui guvern – este extrem de primejdios. Trebuie să ne gândim la soțiile și familiile noastre. Nu spun să nu facem nimic, doar că trebuie să ne gândim bine și să fim precauți.

— Soțiile și familiile vă vor sprijini, a intervenit Marianne, surprinzându-se atât pe sine, cât și pe ceilalți din cameră.

Se simțea reproșul în vorbele ei. Albrecht era întotdeauna atât de cumpătat, lent și *grijuliu.* O țestoasă în comparație cu Marianne, care voia să alerge precum căprioara.

— Toate? a întrebat von Strallen, ironic.

— Toate, a repetat Marianne.

Von Strallen era un misogin care nu-i spunea nimic nătângei lui soții, Missy, și nu o lua nicăieri cu el. Sărmana Missy era tratată ca o vacă proastă și grasă.

— Adică, să ne asumăm un asemenea risc? a întrebat Albrecht.

— Da, să ne asumăm un asemenea risc, a răspuns Marianne.

— Bun, a spus Connie, fixând-o cu o privire pătrunzătoare. În acest caz, e responsabilitatea ta să ai grijă de ei. Te numim comandant al nevestelor și copiilor.

Marianne s-a uitat în ochii lui. *Comandant al nevestelor și copiilor.* Deși știa că nu caută să o umilească, cuvintele lui o usturau.

Întrunirea – dacă se putea numi astfel – a luat sfârșit și, încă bulversată de cele discutate, Marianne s-a întors la petrecere, spre a-și îndeplini oficiile de gazdă. Larma glasurilor se întețea și slăbea, trioul de jazz cânta și, de pe palier, cineva recita Cicero

în latină.

Afară, însă, dincolo de zidurile castelului, se petreceau lucruri cumplite. Marianne parcă și vedea Cămășile Brune ale lui Hitler forfotind pe străzi, tropăind și urlând cu obișnuita lor brutalitate nestăpânită. Vara trecută îi văzuse mărșăluind la paradă, în München. Doi bărbați ieșiseră din formație și alergau spre ea, pe trotuar. În prima clipă, a încremenit de teamă că o s-o atace, dar din ce motiv? Cei doi, însă, l-au trântit la pământ pe studentul de lângă ea și l-au lovit cu picioarele până când acesta s-a făcut ghem sub cizmele lor lustruite. S-a întâmplat atât de rapid, încât n-a avut timp nici să reacționeze. *De ce? Cu ce-a greșit?* l-a întrebat pe bărbatul de lângă ea, după ce au plecat membrii SA. *Nu a ridicat brațul destul de sus pentru salut,* i-a răspuns în șoaptă bărbatul și s-au aplecat amândoi să-l ajute pe bietul student să se ridice de jos.

În zilele ce au urmat, încă vedea în fața ochilor chipurile celor doi bărbați venind în fugă spre ea: fețe banale, trecute de prima tinerețe, goale și abrutizate.

— Ce-ai pățit? Zici c-ai văzut o stafie, a spus Mimi Armacher, trezind-o la realitate.

Mimi era o femeie plăcută, verișoară îndepărtată a lui Albrecht, pe care Marianne o simpatizase de la început.

— Doar ce-am aflat… a bâiguit Marianne.

Nici nu știa cum să se exprime. Părea ceva din vremuri mult mai puțin civilizate, iar în vocabularul ei nu existau cuvinte care să redea cele întâmplate.

— Am primit vești de la München. S-au iscat revolte. SA-ul… bate oamenii, devastează proprietățile evreilor…

— Vești? a repetat Mimi, ca și când ar fi fost ceva de neconceput.

— De la un prieten al lui Connie, care a sosit puțin mai devreme, i-a explicat Marianne.

— Îngrozitor, a oftat Mimi, întunecându-se brusc la față. În toate orașele?

Lumea a început să se strângă în jurul lor. Spre marginea grupului, Marianne i-a zărit pe Berna și Gottlieb Bruckner și pe Alfred Klausner: prieteni evrei a căror situație în Germania era

din ce în ce mai precară. Deși asimilați de generații, nu erau văzuți altfel decât imigranții evrei veniți din est, pe care Hitler voia neapărat să-i deporteze. Toți erau în pericol.

Marianne se simțea deodată vlăguită.

— Asta am înțeles eu.

— Devastează proprietăți? a întrebat cineva. La întâmplare?

— Proprietăți *evreiești*, a precizat Mimi, pe un ton glacial. Doar proprietăți evreiești, a adăugat, apoi s-a întors spre Marianne. Nu așa ai spus?

Marianne se uita la ea.

— Nu știu, a răspuns ea, îndreptându-și umerii. Are vreo importanță? Guvernul nostru și-a trimis bătăușii pe străzi.

— E începutul sfârșitului, a declamat contesa, când a auzit de ravagiile care aveau să fie ulterior cunoscute sub numele de *Kristallnacht.* Austriacul ăsta o să ne distrugă țara.

Acestea fiind spuse, s-a retras la culcare.

Marianne îi invidia libertatea. Ea era obligată să stea până la finalul amar al petrecerii.

Pe măsură ce vestea se răspândea, invitații care aveau funcții în guvern sau proprietăți întinse în orașele vecine s-au urcat în automobile și au luat-o pe drumul abrupt, gonind în curbe, cu mințile începețoșate de alcool, claxonând și clipind nebunește din faruri. În urma lor mergeau, ceva mai cumpătat, puținii oaspeți evrei. Câțiva imbecili curioși s-au dus în orașul învecinat, Ehrenheim, ca să vadă până unde se extinseseră revoltele.

Lângă fântâna de șampanie, Gerhardt Friedlander se ciondănea cu gemenii Stollmeyer, turmentați și congestionați la față, care erau naziști înfocați. Mulțimea formase un cerc în jurul lor și îi urmărea cu sufletul la gură.

— Conspirația evreilor nu se va termina odată cu uciderea lui vom Rath, susținea unul dintre frații Stollmeyer. Trebuie să luăm măsuri împotriva lor…

— Nu fi tâmpit, i-a replicat Gerhardt. Vom Rath a fost ucis de un adolescent nebun. N-a fost victima unei conspirații.

— Un adolescent nebun care era și evreu, și bolșevic, a zis adversarul său. Și care voia să distrugă mândria și unitatea poporului german…

Marianne nu suporta să-i mai asculte. Peste tot, răsunau aceleași aberații naziste, gata să corupă mințile slabe ale celor de teapa fraților Stollmeyer. Cine-i trecuse pe lista de invitați? Slavă Domnului că era și Gerhardt acolo, ca să îi pună la punct.

În salonul mare, trupa de jazz dispăruse (or fi plecat înapoi la Berlin? I-o fi plătit cineva?), iar un dobitoc se chinuia să pună un marș nazist la fonograful Victrola, sfârșind prin a fi bombardat de o ploaie de chiftele fierbinți, abia aduse de bucătar. Între timp, curioșii plecați la Ehrenheim se întorseseră și povesteau aproape dezamăgiți că e liniște și pace. Ce și-or fi închipuit că se întâmplă? Era un oraș bavarez catolic până în măduva oaselor. Nu existau nici locuitori evrei, nici afaceri evreiești acolo.

Fără a se lăsa demoralizat de vești sau de plecări, bucătarul continua să ofere delicatese: încă un rând de fripturi de porc, tarte cu mere și *Frankfurter Kranz.* Iar barmanul turna băuturi din belșug.

Marianne abia aștepta să plece și restul oaspeților. Erau atât de egocentrici și frivoli! Cu toate acestea, petrecerea se târa mai departe, către o moarte lentă.

Spre miezul nopții, și-a îngăduit o clipă de intimitate, refugiindu-se în salonul de vânătoare, decorat de un vânător de odinioară din neamul von Lingenfels. Pereții erau împodobiți cu cranii delicate de căprioare și câteva animale împăiate jerpelite: mistreți, urși și chiar un lup. O cameră a cruzimilor, dar trebuia să se mulțumească cu ea. Voia doar să-și tragă sufletul cinci minute. Dacă zăbovea mai mult, nici că se mai întorcea la petrecere. Cum stătea acolo, chipul i s-a golit de orice expresie, iar moleșeala ce i s-a instalat în trup îi dădea un sentiment straniu, de mamă de copii mici ajunsă într-un ținut brusc sălbăticit.

— Aha! a răsunat o voce în spatele ei și două mâini au prins-o de umeri, înainte să apuce să se întoarcă.

Era Connie. Credea că plecase de mult – fie la Berlin, ca să îndrepte situația, fie la culcare, alături de logodnica sa, un bărbat schimbat, cu tabieturi noi. Totuși, iată-l aici. Intransigența lui îi mai liniștea emoțiile.

— Te-am prins! a exclamat el.

— Vai, Connie! a zis ea, întorcând capul. Nu-i mai bine să le spun oamenilor să plece? Mi se pare ciudat să petrecem, când, în țară, Dumnezeu știe ce…

— Lasă-i să stea, a răspuns Connie, trântindu-se în fotoliul din fața ei. Oricum sunt prea beți să pornească la drum.

— Ai dreptate, a oftat Marianne. Ce se mai întâmplă pe acolo?

— Ce să se întâmple? a zis Connie, lăsându-se pe spătar. Greta von Viersdahl o face pe gâsca pe ringul de dans, bătrânul Herr Frickle a găsit altă pațachină pe care s-o strângă în brațe, iar o persoană pe care n-o cunosc vomită în șanțul cu apă.

— Of, Doamne, a zis Marianne, zâmbind.

La câte petreceri fuseseră împreună? Prea multe ca să mai țină socoteala, de pe vremea când erau amândoi copii. Connie era un reporter amuzant și un fin observator al animalului uman. Aceste lucruri le consolidaseră prietenia: intuiția lui inegalabilă și admirația ei față de această calitate, din postura de persoană mai puțin înzestrată cu putere de pătrundere.

— Benita ce face? nu s-a putut abține să întrebe. S-a culcat?

— E fată bună, a răspuns Connie, întinzându-și picioarele.

Flăcările îi desenau umbre lungi și comice pe pantofi. Se citea oboseala pe chipul lui frumos, iar la ochi avea cearcăne negre.

— A adormit mai greu sau mai ușor, acum că știe ce se petrece?

— Era frântă de oboseală, a zis Connie, ridicând din umeri.

Marianne s-a îndreptat de spate și i-a aruncat o privire întrebătoare prietenului său.

— Ea ce părere are? Despre violențele și jafurile și toate evenimentele care au loc în lume?

Connie a lăsat capul pe spate, ca să se uite la ea. Deși epuizat, chipul său era izbitor de frumos: trăsăturile delicate și bine conturate din copilărie nu se înăspriseră, nici nu se șterseseră odată cu trecerea timpului. Ba chiar deveniseră mai clare și mai drepte, și încă o uluiau cu simetria lor.

— Nu-ți place de Benita, a zis el. Eram sigur că n-o să-ți placă.

— Ești rău, Connie. De unde ți s-a năzărit asta?

— Te cunosc prea bine.

— Ce vrei să spui? Crezi că nu sunt destul de deschisă la minte și tolerantă, încât să mă bucur că prietenul meu a găsit dragostea?

Connie a mijit ochii.

— Deschisă la mine, da. Tolerantă, nu. Ești foarte exigentă.

Marianne s-a încruntat.

— Mda, ce pot să spun? E cam tinerică.

Connie a pufnit în râs.

— O să-ți fie parteneră în tot ce faci?

El s-a îndreptat brusc, iar Marianne s-a temut pentru o clipă că a întrecut măsura. Connie, însă, nu a ieșit val-vârtej din cameră. A răsucit fotoliul spre ea și s-a aplecat în față, rezemându-se cu coatele pe genunchi.

— Nu e aceeași relație ca între tine și Albrecht, a zis. Dar există și alte feluri de legături între oameni. În afară de asta, chiar o iubesc.

Marianne a rămas surprinsă de patosul declarației lui. Se simțea, oare, în afirmația lui o critică la adresa căsniciei sale?

— Vreau să-mi promiți ceva, a spus Connie.

— Ce anume? a întrebat Marianne, întunecându-se la față.

Connie a prins-o de mână, atingerea lui străfulgerând-o prin tot corpul.

— Dacă lucrurile se înrăutățesc – ceea ce e foarte posibil –, trebuie s-o ajuți. E o fată simplă și nu merită să sufere de pe urma încurcăturilor în care s-ar putea s-o târăsc.

Pe chip i-a trecut o expresie timidă, aproape copilăroasă.

— Și mai vreau s-o ajuți să crească copilul.

— Al tău? a bâiguit Marianne, uluită. Benita e…

Connie a încuviințat din cap.

— Promiți?

— Bineînțeles că o s-o ajut, Connie, dar…

— Juri?

Marianne i-a studiat cu atenție chipul mai grav decât îl văzuse vreodată și a trecut-o un fior rece.

— Jur, a spus, cu blândețe, simțind pe umeri povara promisiunii făcute.

Apoi, într-o clipă pe care Marianne avea să și-o amintească la nesfârșit, nu doar în noaptea aceea, ci peste ani și ani, când Connie va fi murit, Albrecht va fi murit, Germania însăși va fi murit, iar jumătate dintre oaspeții de la petrecere vor fi fost uciși, doborâți de rușine, sau undeva între cele două, Connie s-a aplecat în față și, cu același patos cu care îi smulsese promisiunea, a sărutat-o. Era un sărut lipsit de dulcegării romantice și cochetărie, care depășea (iar aceasta era întrebarea care avea să o macine obsesiv și zadarnic până la capătul vieții) însăși sfera dorinței și plonja direct în marea iubirii și a cunoașterii. Erau doi oameni care se înțelegeau reciproc. Doi oameni uniți prin ceva mai presus de ființa lor.

Cine s-a retras primul? Cu toate că Marianne a rememorat scena de nenumărate ori, răspunsul a rămas un mister. A durat câteva minute? Câteva secunde? Totul era deopotrivă limpede și neclar. În zilele ce au urmat întâmplării, încă simțea atingerea mâinii lui Connie pe locul în care îi dăduse la o parte părul de pe obraz. Fremăta de fiori reci și calzi.

— Connie, a spus ea, după ce s-au dezlipit unul de celălalt.

Dar el s-a aplecat în față, i-a luat mâna și a dus-o la buze. Înainte ca Marianne să se dezmeticească și să-și găsească cuvintele, Connie s-a ridicat și a dispărut.

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul 1
BURG LINGENFELS, IUNIE 1945

Cât a durat drumul cu căruța de la gară până la Burg Lingenfels, Benita a zăcut pe baloturile mucede de fân, pe jumătate năucă și fără să-i pese ce impresie lăsa: o târfă sau o vagaboandă, întinsă în văzul lumii, bătând drumurile cu demnitatea unui sac de cartofi. Se simțea rău. Îi era greață și o dureau ochii. Probabil din cauza cârnaților pe care îi cumpărase Marianne – cărnoși și aromați, cum Benita nu mai gustase de ani buni. Acum, de câte ori se gândea la ei, i se întorcea stomacul pe dos.

Călătoria cu trenul de la Berlin durase trei zile, inclusiv o noapte petrecută într-o haltă unde părea că se adunaseră toate femeile violate, mamele îndurerate și toți soldații răniți de pe partea stângă a Oderului. Benita se săturase să tot vadă oameni deznădăjduiți. Berlinul devenise oribil, din pricina rușilor cheflii, a fecioarelor costelive, ascunse prin pivnițe, a morților fără număr – unii încă îngropați sub mormane de moloz – și a miasmelor și aglomerației din adăposturile antiaeriene transformate în tabere de refugiați. Drumul spre vest se dovedise și mai greu de suportat, înțesat fiind de ființe umane în cele mai grozave stări de suferință și degradare. Parcă întreaga Europă se micșorase și toate popoarele sale năvăliseră pe pământul lor. Benita nu-și făcea iluzii. Era un animal, ca și restul, nepăsătoare la suferințele celorlalți, cum și ei erau indiferenți la durerile ei.

Căruța urca, hurducăindu-se, pe poteca abruptă și denivelată, iar norii tresăltau pe cer în ritmul hopurilor de pe drum, rotofei și prietenoși, la fel de nevinovați ca întotdeauna. Erau cel mai frumos lucru pe care îl văzuse în ultimele săptămâni, iar Benita oscila între veghe și somn.

La Berlin, clipele de somn erau rare. Dacă nu dădea buzna căpitanul rus în apartamentul răvășit de bombardamente al Benitei, o deranja altă lichea care nu voia să priceapă că e femeia căpitanului. Astfel stăteau lucrurile în clădirea pe jumătate

distrusă de bombe, cunoscută altădată drept Meerstein Strasse nr. 27. Dimineața, soldații ruși jucau cărți și se ciondăneau la masa din bucătărie, în vreme ce Frau Schiller, o cotoroanță speriată, zdrăngănea oalele și tigăile, ca să gătească alimentele ilegale aduse de aceștia. De la căderea Berlinului, Benita nu mai dormise o noapte întreagă, ceea ce era, probabil, o binecuvântare. Pentru că, odată cu somnul, veneau și visele. Iar visele ei erau o combinație a tuturor ororilor la care fusese martoră în ultimul an.

În momentul în care s-a oprit căruța, Benita s-a deșteptat cu o tresărire. Ajunseseră la Burg Lingenfels. S-a ridicat în capul oaselor, cu ochii împăienjeniți. Când i s-a mai limpezit vederea, i-a apărut în față castelul: neschimbat și totodată complet diferit de cum și-l amintea. Pietrele colțuroase, ferestrele cu pervazuri late și ochiuri plumbuite, ușa masivă și amenințătoare din lemn de stejar. Clădirea era neatinsă – ce mai însemna un nou război pentru această bătrână fortăreață? Îi lipsea însă grandoarea care o impresionase nespus când o văzuse prima dată, la balul contesei. Lumânările, muzica, rochiile elegante, mașinile scumpe parcate alandala pe coasta dealului… aproape că nu-i venea să creadă că trecuseră doar șapte ani de atunci. Parcă totul se petrecuse într-o altă viață. Acum, aristocrații, artiștii și intelectualii care o intimidaseră cândva erau fie morți, fie faliți, fie condamnați pentru cine știe ce vină. Situația lor nu era cu nimic mai fericită decât a ei.

— O mai ții minte? a zis Marianne, coborându-l pe Martin din căruță – scumpul Martin, băiețelul neprețuit al Benitei, dragostea vieții ei, copilul pe care nu credea să-l mai vadă vreodată.

Benita a încuviințat din cap, chinuindu-se să se dea jos.

— Lasă-mă să te ajut, a spus Marianne. Ești vlăguită.

Cu un efort de voință, Benita a sărit din căruță. Voia să meargă alături de fiul ei, dar Martin i-o luase deja înainte, ținându-se după Fritz, băiatul de opt ani al lui Marianne.

— Ce copil voinic! Ai mare noroc, a zis Marianne, luând-o pe Benita de braț.

Astfel, cu toate că trecuseră atâția ani de când nu se mai

văzuseră, cu toate că nici măcar nu o cunoștea foarte bine pe Marianne și că femeia mai în vârstă mai mult o enervase cu aplombul și volubilitatea ei, Benita s-a lăsat condusă spre castel.

În dimineața următoare, când Benita s-a trezit, zorii se înălțau trandafirii în spatele liniei întunecate a castanilor și a grajdului pe acoperișul căruia stăteau cocoțate ciorile. Scena îi amintea de decupajele care îi plăceau atât de mult în copilărie: siluete bidimensionale de copii care se joacă, dansatoare îmbrăcate în costume tiroleze, turle de biserici care tronau deasupra orășelelor adormite. La târgul de duminică, se oprea mereu la tarabele artiștilor și admira imaginile în alb și negru ce înfățișau o viață tihnită.

S-a răsucit în pat și a aruncat o privire în jur. Pe vremuri, camera fusese folosită drept cămară – pereții erau acoperiți de etajere goale, iar în colț stătea un putinei vechi. Mirosea a piatră umedă și încă se simțea un vag iz de oțet și mirodenii. Arome de demult, impregnate în ziduri.

Martin stătea ghemuit lângă ea, pe salteaua subțire, cu părul blond răsfirat pe pernă și chipul blând și perfect conturat, atât de fragil în somn. Era un băiețel tare chipeș, ba chiar frumos. Mai frumos decât Connie. Văzându-l acolo, sub pături (unde mai pui că aveau nu una, ci *două* pături și *două* saltele), Benitei îi venea să-l strângă în brațe și să-și îngroape nasul în gâtul lui moale, să inspire parfumul de copil, tinerețe și somn. Aproape că ar fi dorit să soarbă această creație desăvârșită a sa. Voia să *se contopească* cu el și, astfel, să redevină ea însăși. Benita Gruber, frumoasa orașului, o tânără inocentă de nouăsprezece ani, parcă decupată dintr-un tablou.

L-a lăsat, totuși, să doarmă. Pufușorii păturii tremurau sub respirația lui. Deodată, copilul s-a cutremurat. Ce grozăvii îi bântuiau visele? Sirenele antiaeriene și huruitul avioanelor pe deasupra Berlinului? Cadavrele pe care călcaseră, printre dărâmături? Sau cine știe ce alte lucruri cumplite petrecute la „Casa de copii" unde îl trimisese Gestapoul, după ce Benita fusese arestată. Ea nu le văzuse. În mod miraculos, Marianne izbutise să-l găsească pe Martin, chiar și atunci când Benita îl

credea mort. O *instituție tipic nazistă,* i-a povestit Marianne despre orfelinat. *Îi puneau să mărșăluiască toată ziua și nu le dădeau niciun pic de educație.* Ca întotdeauna, Marianne punea mai mare accent pe ideologie decât pe confort. Aveau ce să mănânce? Îngrijitorii se purtau frumos cu ei? Aveau timp să se joace? Acestea erau întrebări rămase fără răspuns. Dar Marianne îi dăduse de urmă și i-l înapoiase Benitei, iar pentru asta, Benita îi era pe veci recunoscătoare.

A adormit, probabil, la loc, căci, în momentul în care a redeschis ochii, nu mai era nimeni în cameră. Benita s-a ridicat tresărind. Unde a dispărut Martin? I s-a suit tot sângele la cap, apoi s-a liniștit. Nu avea ce să pățească. Războiul s-a încheiat. Nu mai erau la Berlin, ci la Burg Lingenfels, în zona americană, și erau protejați. Marianne avea grijă de ei.

Dar îi mai fusese răpit copilul o dată. N-ar fi îndurat să mai treacă prin așa ceva.

Benita a îmbrăcat o fustă peste cămașa de noapte și a luat-o la fugă pe coridorul întunecos. A intrat, gâfâind, în bucătărie. Era goală. Nici urmă de Martin sau altă persoană. Atunci a zărit ceva mișcându-se pe fereastră. Două siluete micuțe – Fritz, băiatul lui Marianne, și Martin, așezați pe vine în curte și jucându-se cu bețele într-o băltoacă. A trecut-o un val de ușurare prin tot corpul.

Mulțumesc, Doamne, mulțumesc, că mi-ai apărat fiul… Rugăciunea i-a ieșit instinctiv din gură, o rămășiță a educației catolice primite. În închisoare, își regăsise în minte rugăciunile din tinerețe și se agățase de ele ca de un colac de salvare în mijlocul unei nemărginite mări de tăcere. Era convinsă că și-ar fi pierdut mințile fără ele. Nu credea în rugi și, totuși, o salvaseră – nu Dumnezeu, ci cuvintele.

Știa că avusese noroc să fie trimisă în închisoare și nu într-un lagăr de concentrare, după ce Connie fusese executat pentru că luase parte la complot. În cele din urmă, dorința ei aprigă de a intra în rândul nobilimii și de a face o partidă bună se dovedise avantajoasă: în calitate de soție a unui trădător cu sânge nobil prusac, scăpase prin a fi condamnată la carceră și nu la moarte. Sesiza umorul macabru al situației sale, deși nu putea încă face

haz de asta. Dar pustiul care îi pătrunsese în suflet în acea perioadă persista. Petrecuse prea multe ore studiind tavanul, dosul propriilor palme, colțul celulei, unde se scorojise vopseaua. Singurul motiv pentru care nu se dăduse bătută era dragostea pe care i-o purta lui Martin.

În timp ce Benita îi urmărea pe băieți, a intrat în bucătărie Marianne, trăgând după ea un cărucior cu morcovi, varză și chiar zmeură. Benita nu mai văzuse zmeură de ani buni.

— Să-i dea Dumnezeu sănătate lui Herr Kellerman, care se ocupă de grădină, a exclamat Marianne. Puțini s-au învrednicit să semene cartofi și morcovi astă-primăvară – mai ales pe pământul altcuiva.

Era roșie la față, iar părul zburlit îi forma un nimb în jurul capului.

— Benita, scumpo, cum ai dormit? Te servesc imediat cu niște terci, a zis, arătând spre oala de pe plită.

— Mulțumesc, a spus Benita.

Marianne a scos din bufet un castron alb cu albastru, din porțelan scump de Meissen.

— Nu-i prea gustos, dar e comestibil.

A turnat o porție în vas și l-a pus pe masă.

— Ia loc. Trebuie să te odihnești și să mănânci bine.

Benita s-a așezat.

O privea pe Marianne care descărca produsele din cărucior, cu mișcări energice și haotice. În ochii Benitei, era o adevărată enigmă, o femeie capabilă să-l găsească pe Martin într-o obscură ascunzătoare nazistă, dar incapabilă să-și pieptene părul. Când s-a căsătorit cu Connie, se minuna de paradoxurile acelei femei. Lui Marianne îi plăcea să primească oaspeți, dar nu-i păsa nici cât negru sub unghie de mâncăruri și modă. Trudea ca să aranjeze casa pentru o petrecere grandioasă și sfârșea prin a purta aceeași rochie urâtă de anul trecut. Invita cei mai distinși membri ai Ministerului de Externe și ai Serviciului de Informații și îi servea cu ce știa bucătăreasa să gătească, banalele *Sauerbraten* și *Wildschweingulasch.* Era o mamă aiurită și dezorganizată, dar un excelent coordonator de adulți.

Nu era o frumusețe, din cauza trăsăturilor puternice, aproape

masculine, și a pomeților proeminenți (o față de șoim, cum îi spusese Benita cândva lui Connie, afirmație pentru care primise o mustrare strașnică). Era însă captivantă și, din când în când, chipul ei căpăta un soi de simetrie grațioasă, absolut izbitoare. Avea o față care îți rămânea întipărită în minte.

La saloanele și petrecerile de weekend pe care Marianne și Albrecht le organizau la începutul războiului, Benita văzuse baroni și conți chipeși și tineri din înalta societate germană care îi sorbeau cuvintele lui Marianne. Se duelau verbal într-un stil jovial care o făcea pe Benita să se simtă ca o neroadă. Glumeau sau vorbeau serios? O tachinau sau râdeau unul de altul? În compania iluștrilor prieteni ai lui Connie, Benita descoperise că limba e, mai degrabă, un obstacol decât o punte de legătură, dar, în cazul lui Marianne, aceasta părea un drum drept și lin, care ducea mereu acolo unde o purtau picioarele.

— Vai, nici nu ți-ai scos cămașa de noapte! a exclamat Marianne, ridicând privirile de la legumele pe care le descărca. N-ai găsit hainele pe care ți le-am lăsat în cameră?

Benita s-a îmbujorat de rușine. Coborâse din pat în asemenea grabă, încât uitase să se îmbrace.

— Îmi cer scuze. Mă grăbeam.

— N-ai de ce să-ți ceri scuze. Mi s-a părut nefiresc din partea ta, atâta tot. Dar cine se mai comportă firesc în vremurile astea?

Marianne a apucat căruciorul de mânere și l-a împins afară, pe ușa bucătăriei.

— Vreau doar să te simți bine.

În clipa aceea, au apărut în prag fiicele lui Marianne, cu o căldare între ele.

— Ați venit la țanc, a strigat Marianne. Avem lapte pentru tine, Tante Benita!

Benita nu reușea să se hotărască ce o surprindea mai mult – prezența laptelui sau apelativul de *Tante*, „mătușă". Cumva modesta Benita Gruber, ultimul descendent dintr-un lung șir de țărani obidiți westfalieni, devenise *Tante* pentru fetele familiei von Lingenfels.

— Spuneți bună dimineața și prezentați-vă, fetelor, le-a îndemnat Marianne.

Fetele s-au apropiat – brunete și înalte, în jur de zece și doisprezece ani. Katarina și Elisabeth. Benita își amintea căpșoarele care trăgeau cu ochiul de pe palier la oaspeții de la balul contesei. Pe atunci își dorea enorm să aibă o fiică, o fată drăguță pe care să o gătească în rochițe tiroleze și s-o boteze într-un costumaș alb și diafan. Acum îi părea un gând îndepărtat – un vis nevinovat. Cine ar vrea să aducă o fată pe această lume? Slavă Domnului că Martin era băiat!

— Poftim, a zis Katarina, cea mai mică dintre fete, umplând o cană cu laptele din căldare și întinzându-i-o Benitei. E foarte gustos.

Avea un aer blând și sfios, cu genele ei dese și membrele subțirele și stângace, ca de mânz.

— Unde e Martin? a întrebat Elisabeth.

Dintre cele două fete, ea era cea mai severă, atât ca aspect, cât și ca purtare.

— În curte. Nu l-ați văzut? a spus Benita și s-a ridicat de pe scaun, ca să arunce o privire afară.

Nu mai era nimeni la băltoacă.

— Se juca cu Fritz…

A pornit spre ușă, dar Marianne a oprit-o.

— Dă-i pace, i-a spus ea, pe un ton autoritar. Băieților le prinde bine să fie liberi. Nu e niciun pericol aici, Benita, a adăugat, îndulcindu-și vocea la vederea chipului femeii mai tinere.

Reîntoarsă în camera ei, Benita și-a pus sutienul jerpelit și furoul pe care îl spălase și îl purtase de atâtea ori, încât i se descususeră toate tivurile. Picăturile de sânge de pe burtă se decoloraseră și păreau doar niște inocente pete maro. Pe o etajeră aproape goală, a găsit un lighean și un urcior cu apă. S-a stropit pe față și și-a strâns părul fragil într-un coc, la ceafă.

Cineva a bătut cu putere la ușă.

— Îți las încălțările aici, s-a auzit vocea lui Marianne. Vezi dacă îți vin.

Ghetele Benitei erau scâlciate, furate dintr-un apartament bombardat pe care îl scotocise împreună cu vecinele ei. Nimeni

nu întrebase ce s-a întâmplat cu locuitorii – morți sub mormanul de moloz, refugiați la țară, ori uciși în vreun lagăr de concentrare. Ghetele, și așa de proastă calitate, erau acum tocite de-a binelea.

Benita a așteptat ca pașii lui Marianne să se îndepărteze, apoi a luat ghetele noi de la ușă. Erau cele mai frumoase pe care le avusese vreodată: de culoare verde-închis, aproape nepurtate, și cu un toc elegant. Pielea era atât de netedă și moale, încât degetele ei păreau îngrozitor de aspre și crăpate. Erau încălțări prea frumoase pentru o femeie cu asemenea mâini, genul de ghete pe care visa cândva să le poarte. Părea o glumă crudă ca tocmai acum să vină ziua aceea. Ai grijă ce-ți dorești, parcă o tachinau ele. Nu se îndura să le încalțe.

Când a ieșit din cameră, îmbrăcată, l-a găsit pe Martin la masa din bucătărie, între Elisabeth și Katarina. Era mânjit la gură cu zeamă de zmeură și se uita uluit la abundența de mâncăruri din fața lui.

— Ei, da, e mult mai bine așa! a zis Marianne, referindu-se la cămașa albă, curată, și la fusta de lână pe care le purta Benita. Nu-ți vin ghetele?

— Nu, a mințit Benita.

Deodată, s-a auzit un bolborosit dinspre Martin, iar băiețelul s-a înroșit la față ca racul.

Fetele au pălit.

— Oh! a exclamat Benita, profund rușinată.

Era normal ca stomacul copilului să nu fie obișnuit cu atâtea fructe. Mâncase, probabil, câteva castroane cu terci, apoi fructe și cine mai știe ce. Era un miros fetid – plin de fierea unor intestine dereglate.

— Bietul băiat! a zis Marianne. Nu trebuia să-i dăm atâta mâncare.

I-a întins mâna, căutând să rezolve situația în stilul ei calm și priceput.

— Trebuie să-ți dăm pantaloni noi.

Rușinat, Martin s-a ridicat încet. Avea o pată pe turul pantalonilor, iar mirosul a devenit și mai insuportabil.

— Vino, a zis Marianne, făcând semn din cap. Am exact ce-ți

trebuie. Benita, ești drăguță să amesteci tu în oală? a adăugat, peste umăr.

Benita a încuviințat din cap, privind-o pe Marianne cum dispare împreună cu fiul ei.

Capitolul 2
TURINGIA, SFÂRȘITUL LUNII MAI 1945

La casa de copii, Martin nu se numea Martin Constantine Fledermann. Se numea Martin Schmidt, la fel cum Berthold von Stauffenberg se numea Berthold Meister, iar Liesel Stravitsky era Liesel Falkman, și așa mai departe. Toți copiii primeau nume germane, respectabile și banale. Dar cel mai rușinos era faptul că Martin aproape uitase că e un Fledermann.

Uitase atât de multe în timpul petrecut la orfelinat. De pildă, își uitase tatăl: o figură nedefinită, despre care Marianne avea să spună mai târziu că fusese un erou, iar Benita nu pomenea niciodată. Își uitase viața de dinainte de război, de sirenele antiaeriene și de nopțile petrecute în pivniță, viața de dinainte de huruitul asurzitor al bombardierelor.

Erau însă și lucruri pe care și le amintea de la orfelinat. De pildă, cum ajunsese acolo. Călătoria lungă cu un tren militar, fața ciupită de vărsat a însoțitorului SS, gustul sărat și pișcător de carne uscată – era prima oară când mânca acest aliment, călduț și zgrunțuros, scos din buzunarul SS-istului. După aceea vomitase, cu capul pe fereastra trenului în mișcare, astfel că voma îi venise înapoi în față.

Își mai amintea și apartamentul însorit din Berlin, aerul îmbâcsit de praf și priveliștea spre umbroasa și eleganta Meerstein Strasse, cu clădiri îmbrăcate în stuc de culoare deschisă, și cafeneaua din colț. Și căldura trupului mamei lui, ghemuită lângă el noaptea, în pat. Pandantivul cu camee care se odihnea în căușul gâtului ei. Versurile cântecului pe care i-l cânta – *Kommt ein Vogel geflogen, setzt sich nieder auf mein', Fuss, hat ein Zettel im Schnabel von der Mutter ein' Gruss.* „Vine o păsărică și mi se așază pe picior. Ține în cioc o scrisoare, un sărut de la mama." Dar la casa de copii nu existau nici păsărele, nici scrisori, nici sărutări.

Dar nu era întru totul urât. Orfelinatul se afla într-o casă plăcută, la marginea unui sat de la poalele munților. Avea o grădină frumoasă, plină de pomi fructiferi și flori, o fântână

arteziană defectă și un zid înalt, de cărămidă. Copiii nu aveau voie să părăsească incinta.

Frau Vortmuller, bunicuța cu față de cartof care conducea orfelinatul, nu era o femeie rea. Era severă și disciplinată și avea grijă ca toți copiii aflați în grija ei să fie curați, îmbrăcați și hrăniți. Seara, le punea discuri cu muzică: balade triste despre fete de morari săraci și prinți, despre vrăjitoare și fii mezini neglijați și descurcăreți. Erau melodii mai blânde și mai duioase decât cântecele aprobate de naziști, pe care copiii le învățau de la Herr Stulper, cel căruia îi revenea sarcina de a-i reeduca. De la el au învățat „Oasele putrede tremură", „Cântecul lui Horst Wessel" și „Germania se trezește", ale căror versuri vorbeau despre sânge, sclavie și răzbunare; politică și război.

În fiecare zi, Frau Vortmuller purta aceeași fustă de tweed și jachetă verde, la reverul căreia stătea prinsă Crucea de onoare a mamei germane, primită pentru că născuse opt copii. Patru dintre aceștia muriseră: doi în război, unul la naștere și unul care „răposase" într-o instituție pentru „cei săraci cu duhul". Frau Vortmuller păstra fotografia acestuia din urmă în cămară, ca să-i vadă chipul de câte ori scotea alimentele pentru masă. Dintre cei încă în viață, băieții nu se întorseseră încă de pe front, iar fetele erau căsătorite și aveau copii. Martin era fermecat de decorația ei – cu colțuri aurii și incrustații albastre –, iar mândria cu care femeia o lustruia și o înfășură într-o batistă seară de seară îi dădea o semnificație aproape divină.

În primele săptămâni după încheierea războiului, Frau Vortmuller, femeie pioasă, a început să le vorbească copiilor despre Dumnezeu. Odată rămasă singura responsabilă a orfelinatului – Herr Stulper își luase tălpășița imediat ce se zvonise despre sosirea americanilor –, cine putea s-o mai mustre? Americanii, care organizau în fiecare duminică slujbe în cazarmă și purtau cruci pe sub uniforme? Înainte de culcare, le citea copiilor din Biblie și îi punea să își facă rugăciunile de seară. Dacă ar mai fi fost Herr Stulper, ar fi pârât-o. El îi învăța despre puritate rasială, patria-mamă Germania și despre înțelepciunea divină a Führerului și nu tolera „superstițiile creștinești", cum le numea el. În general, copiii îl urau, chiar

dacă îi dusese în câteva drumeții minunate prin munți și îi lăsa să asculte programe radio aprobate de naziști. Martin îndrăgea un cântec pe care îl auzea deseori: „Erika", pe care îl credea o baladă populară despre o floare și doi îndrăgostiți din copilărie. Asta până când Liesel „Falkman" i-a șoptit că, fredonându-l, e ca și cum ar scuipa pe mormântul tatălui său. Martin n-a priceput ce spune. Cum să fie ca și cum ar scuipa pe mormântul tatălui său? Pricepea că mamele și tații copiilor de la orfelinat au făcut „greșeli" și au murit. Și era datoria lui Frau Vortmuller și a lui Herr Stulper să-i pregătească pentru noile lor familii – familii naziste bogate și influente, care să-i învețe cum să devină germani destoinici.

— Ce aiureală, i-a zis Liesel. Mamele noastre n-au murit. Sunt în închisoare ori în lagăre de concentrare.

— De ce? a întrebat Martin.

— Pentru că au complotat să-l omoare pe Hitler, *Dummkopf*[4].

Martin s-a simțit copleșit de rușine. Au complotat să-l omoare pe Führer, despre care Frau Vortmuller le spusese că este atotștiutor, bun și generos? Părinții lui puseseră la cale o asemenea faptă?

La vârsta de unsprezece ani, Liesel avea o perspectivă mai largă și mai sumbră asupra lumii decât Martin. Seara, când Frau Vortmuller le stingea lumânările, se strecura în patul lui Martin și îi șoptea secrete. Ea n-ar fi trebuit să ajungă la orfelinat. Părinții ei erau comuniști, nu aristocrați. Familia ei nu se trăgea din sângele lui Frederic cel Mare sau al lui Bismarck, ca, de altfel, a nici unui personaj ilustru. Și, cu toate acestea, când Gestapoul îi arestase părinții, Liesel fusese adusă aici. Poate pentru că era frumușică, blondă și avea ochi albaștri. Și asta era de înțeles după judecata lui Martin. Liesel era cea mai frumoasă fată pe care o văzuse vreodată. Va fi copilul perfect pentru o familie nazistă importantă. Nu se bucura ea, oare, că s-a produs această încurcătură? Nu, răspundea Liesel, încruntată, de câte ori îi punea astfel de întrebări. Nu voia să trăiască alături de niște porci naziști.

Apoi, deodată, s-a dovedit că Liesel avea dreptate. Mamele lor *trăiau*. Prima care a sosit la orfelinat a fost mama lui Adalbert

„Schmedding” – o femeie uscată și suptă la față, cu un prunc brunet în brațe. A vărsat lacrimi amare, strângându-și fiul la piept, de-ai fi zis că se despart, nu că se reîntâlnesc. După, rând pe rând, au apărut și altele: eleganta mătușă din Anglia a lui Claus și Gretel, care urma să-i ducă la mama lor, în Elveția; mama blândă și vlăguită a copiilor „Becker”, abia eliberată dintr-o carceră de la Ravensbrück; mama fraților „Hanser”, sosită cu o mașină scumpă a forțelor armate americane. La început, Martin tresălta de emoție la fiecare clinchet al clopoțelului de la poartă. Mama lui! Se gândea la capul ei blond aplecat peste piesele jocului pe care îl jucau, la părul ei care strălucea în lumina soarelui – și la strânsoarea mâinii ei când treceau pe lângă ruinele fântânii arteziene, în drum spre *Apotheke*[5] sau piață. Își amintea atingerea rochiei sale scrobite pe obraz, iar dedesubt, moliciunea sânilor.

Dar n-a venit nici mama lui Martin, nici a lui Liesel.

— Vrăbiuțele mele, le spunea Frau Vortmuller, cu o figură tot mai îngrijorată pe zi ce trecea.

Era începutul lui iunie. Fiica ei mezină, Magda, se mutase cu ei, împreună cu cei doi băieței răutăcioși care îi numeau „pui de trădători”.

— De ce nu-i dai afară? a auzit-o Martin pe Magda întrebându-și mama într-o seară. S-a terminat războiul! Nu mai ai nicio responsabilitate față de ei!

Din momentul acela, Martin a devenit extrem de prudent. Nu voia să fie aruncat în stradă. Și știa că se poate întâmpla: Frau Vortmuller nu mai era obligată să le poarte de grijă. Nu avea cine să-i mai dea ordine, ori s-o plătească pentru munca depusă.

— Ne ține ca să primească mai multe rații, i-a spus Liesel.

Dar Martin nu credea asta. Se gândea că, în felul ei, Frau Vortmuller îi iubea.

Într-o zi și-a făcut apariția o doamnă înaltă, cu față severă, numită Marianne von Lingenfels. Pelerina și cizmele înalte pe care le purta îl ducea pe Martin cu gândul la un soldățel de jucărie.

— E mama ta? l-a întrebat Liesel, uitându-se amândoi pe fereastră la femeia care pășea țanțoșă pe alee.

Apoi i-au auzit glasul în vestibul. Avea o voce puternică și clară care răsuna în sus pe scara acoperită cu gresie. Venise să-l ia pe Martin Fledermann (sunetul numelui său i-a aprins o scânteie în sufletul adormit: Martin Fledermann, așa îl chema!). Era o prietenă de familie, care urma să îl ducă la mama lui, la Berlin.

Lângă Martin, Liesel a încremenit. Dacă pleca și el, rămânea singură. Martin îi ghicea gândurile.

Femeia a intrat în cameră, urmată de Frau Vortmuller, care urca treptele gâfâind, cu o figură neliniștită pe chip.

— Martin Fledermann, a zis femeia, bătând din palme.

Avea o față lungă și inteligentă și ochi căprui izbitor de strălucitori. Își ținea părul strâns într-un coc sobru.

— Sunt Marianne von Lingenfels, a spus femeia, aplecându-se la nivelul lui și întinzându-i mâna. Nu cred că îți mai aduci aminte de mine. Tatăl tău mi-a fost prieten bun.

Martin o privea cu ochi mari.

— Ea cine e?

Femeia s-a îndreptat de spate și s-a întors spre Liesel, pe a cărei fețișoară drăgălașă se citea îmbufnarea.

— Liesel… a spus Frau Vortmuller. Stravitsky, a adăugat, după o scurtă pauză.

Se uita agitată în direcția fetei. Era prima oară când Martin auzea acel nume.

— Hm, a zis Frau von Lingenfels, încruntându-se. Cum se numea tatăl tău, fetițo?

— Bartosz, a bolborosit Liesel, apoi, parcă meditând la ceva, a ridicat capul. O cunoști pe mama? Johanna o cheamă. Mai e în viață?

Frau Lingenfels șovăia.

— Nu știu, a răspuns, în cele din urmă. N-o cunosc.

Martin nu mai auzise niciodată aceste nume. Dar înțelegea ceva ce nu putea fi exprimat în cuvinte și a prins-o pe Liesel de mână.

— *Ach mein liebes Gott!*[6] a zis Frau Vortmuller, făcându-și cruce.

Liesel și-a tras mâna.

— Nu vrei să vii cu noi? a întrebat femeia. O să încerc să te ajut să-ți găsești familia.

Liesel a clătinat din cap.

— *Na!* Liesel! a exclamat Frau Vortmuller, consternată de impolitețea fetei, dar femeia i-a făcut semn să tacă.

— Poți rămâne aici, cu Frau Vortmuller, care nu te poate ajuta să-ți găsești mama, sau vii cu mine. Nu-ți promit nimic, dar, cel puțin, mă voi strădui.

Liesel s-a încruntat, dar, într-un final, a clătinat aprobator din cap.

— Bun, deci așa rămâne, a zis femeia, punându-și mâinile în șolduri. Iar dumneata, a adăugat, întorcându-se spre Frau Vortmuller, o să le explici situația americanilor.

Pentru Martin, drumul de la casa de copii până la Berlin a fost precum o călătorie într-o țară străină. Nu vizitase și nu văzuse nimic în anul de când trăia la orfelinat. Plimbările de duminică ale lui Herr Stulper erau rare și întotdeauna îi purtau pe copii în vârf de munte, *departe* de civilizație. De asemenea, ca majoritatea copiilor, Martin sosise noaptea și nu avusese ocazia să admire satul.

Astfel, în dimineața în care au plecat împreună cu Marianne von Lingenfels, Martin și Liesel au urmat-o cu ochi mari și curioși. La ferestrele caselor atârnau cearșafuri și batiste albe zdrențuite – rămase de la capitulare, după cum le-a explicat Marianne.

— N-ați mers în oraș de când au venit americanii? i-a întrebat.

Martin se simțea brusc rușinat. Cum de se lăsaseră închiși în casă, cu asemenea strășnicie?

În afara cearșafurilor de la ferestre, satul părea neatins de război. Casele cu fațade de lemn erau intacte, iar în ghivecele de la pervazuri creșteau mușcate. O biserică veche, de piatră, se înălța în piațetă, iar lângă ea, o pompă își vărsa apa într-un bazin de piatră. Doi soldați americani stăteau într-un Jeep și împărțeau oamenilor gumă de mestecat.

— Vreți și voi? i-a întrebat Frau von Lingenfels.

Ideea de a le cere soldaților dulciuri i s-a părut ridicolă lui Martin. Frau Vortmuller le vorbise în nenumărate rânduri despre cât de periculoasă era America. În America, i-a avertizat ea, nemții erau obligați să poarte svastici la rever. Exact cum aici evreii erau obligați să poarte stele galbene. N-a trebuit să le dea prea multe amănunte. Evident că nu era un lucru bun.

Era o zi caldă, iar rucsacul în care se aflau hainele lui Martin (trei cămăși, o pereche de pantaloni și o jachetă impermeabilă jerpelită, pe care numai Dumnezeu știe de unde le scosese Frau Vortmuller) se izbea fierbinte de spinarea lui. Dar era plăcut afară. Păpădiile și volburile se întindeau pe marginea drumului, iar câmpurile de rapiță semănau cu o mare galbenă. Frau von Lingenfels, sau „Tante Marianne", cum dorea să i se spună, îi conducea pe copii în tăcere. Martin asculta vântul care îi șuiera în urechi și printre pâlcurile de copaci dintre câmpuri.

Orașul următor, care era mai mare, fusese bombardat și turla unei biserici se înălța dintre ruine ca un cap decapitat. Soldați americani și nemțoaice munceau cot la cot să adune molozul, împingeau roabe și încărcau bolovani într-un camion militar.

La lăsarea nopții, a răsărit o lună uriașă. Tante Marianne a tocmit un fermier care avea o căruță liberă să îi ducă într-un oraș, unde auzise că ar mai circula trenurile. Cocoțat în vehiculul care îi hurducăia și zdrăngănea din toate încheieturile, Martin și-a îngăduit, pentru prima oară, să închidă ochii și să adoarmă.

Când i-a redeschis, era întuneric. Peste tot vedeai oameni, tineri și bătrâni, femei și copii, soldați încă îmbrăcați în uniformele Wehrmachtului… toți așezați peste mormane de catrafuse: valize, cutii, saci murdari. A coborât din căruță după Tante Marianne și Liesel și a ocolit o bătrână așezată pe un scăunel, care strângea la piept un ceas de lemn, frumos sculptat.

Dar el, Tante Marianne și Liesel nu aveau să se alăture gloatei de pe peronul acesta. Au traversat pe partea cealaltă, în speranța că vor prinde un tren care mergea spre est. Nu era tocmai cea mai indicată direcție. Martin își amintea că Frau Vortmuller îi avertizase că rușii sunt niște bestii nemiloase, care înfigeau soldații germani în baionete și le făceau lucruri oribile femeilor.

(Ce *lucruri?* întrebau mereu copiii, spre groaza îngrijitoarei). Mergeau în căutarea mamei lui. Mergeau la Berlin.

Dar, dacă mama lui trăia, de ce nu venise după el? se gândea Martin. N-a îndrăznit, însă, să întrebe.

— Cum i-au omorât? a întrebat-o Liesel pe Tante Marianne, în timp ce așteptau pe peron, rezemați de bagaje.

Martin știa că se referă la tații lor.

— Nu-i o întrebare potrivită pentru un copil, i-a răspuns tăios Tante Marianne.

— Vreau să știu, a stăruit Liesel.

— Tot ce trebuie să știi e că tatăl tău a fost un om curajos. Și că a făcut ceea ce a considerat că e bine pentru țară.

— L-au împușcat sau l-au spânzurat? a insistat Liesel, pe un ton aspru și rece.

Tante Marianne a slobozit un oftat lung, mai dureros decât orice răspuns.

— L-au spânzurat, a răspuns. Aproape toți au fost spânzurați.

Era prima oară când Martin auzea acest lucru. A închis ochii și s-a prefăcut că doarme. Îl durea gâtul, dar nu se mișca. Era vital să se prefacă.

Într-un final, când a sosit trenul, era un marfar imens și asurzitor. Nici nu a apucat bine să se oprească și oamenii s-au năpustit spre el, agățându-se cu disperare de scara subțire, cățărându-se în vârful vagoanelor de cărbuni descoperite. Erau doar puține gărzi, toți americani, care se chinuiau să desprindă ultimul vagon. Unul dintre ei a tras câteva focuri de armă, care au bubuit în aer: era interzis să urci în marfare, mai ales în cele care transportau cărbuni – nu venise încă iarna, dar se prognoza vreme rea. În curând, cărbunii vor fi la fel de prețioși precum aurul.

— Sunt americani, i-a liniștit Tante Marianne. Nu vor să împuște pe nimeni. Dacă erau englezi, trebuia să fim prudenți.

Lui Martin îi plăcea optimismul ei. Când trenul s-a pus în mișcare, părul lui Tante Marianne flutura în toate direcțiile, ceea ce îi dădea un aspect mai tineresc și mai blând. Un bătrân i-a întins o ploscă, pe care a refuzat-o, dar gestul lui generos s-a

dovedit a fi molipsitor. O femeie le-a oferit semințe crude de ovăz. Marianne a împărțit o pâine. Domnea o stare de spirit voioasă, ba chiar exuberantă. Pe cer, stelele erau strălucitoare și tridimensionale, așa încât păreau mai aproape decât siluetele negre ale orașelor și codrii prin care treceau. Bisericile, casele și șoselele bombardate dispăreau într-un amalgam irelevant.

— Tatălui tău i-ar fi plăcut enorm să vadă toate astea, a zis Marianne, făcându-l pe Martin să tresară. Era un zurbagiu și jumătate.

Martin era nedumerit. În loc să se limpezească, imaginea tatălui său era tot mai confuză.

— Când era mic, a continuat Marianne, s-a apucat de box, ca să se răzvrătească împotriva lui taică-său, care era un om foarte sever și așezat. Un Fledermann care face box! Era șocant… cam cum ar fi dacă…

Se chinuia să găsească comparația potrivită.

— …dacă te-ai apuca să iei lecții de step!

Martin nu auzise niciodată de un dans numit step. Părea atât de frivol! Un lucru de care băieții ar trebui să se ferească. Boxul, pe de altă parte, era o activitate bărbătească. A renunțat să mai încerce să înțeleagă. Abia își auzea glasul din pricina șuieratului vântului. În spatele lui, Liesel adormise. Asculta cuvintele lui Marianne, fără să le audă. Îl iubise mult pe tatăl lui. Atâta lucru înțelegea.

La un moment dat, în miez de noapte, trenul s-a oprit. Nu avea cum să mai înainteze. Gara din Berlin fusese bombardată de aliați, apoi inundată de SS-iști care se temeau că rușii se vor folosi de tunelurile sale întinse pentru a-și duce la îndeplinire invazia. Din câte se zvonea, străzile erau încă pline de trupuri înecate. Așa le-a spus un bătrân cu părul sur, doar-doar o va descuraja pe Marianne să meargă acolo. Martin și Liesel îi ascultau moțăind.

— Atunci, mergem pe jos, a declarat neabătută Marianne.

Copiii n-au protestat. Totuși, bucuria lui Martin de a fi liber începea să se stingă. Îl dureau picioarele, iar drumurile erau înțesate de tovarăși de suferință. În lumina cenușie a zorilor,

suburbiile orașului păreau amenințătoare și dărăpănate. Undeva, printre zidurile năruite de cărămidă, îl aștepta mama lui. Martin se căznea să se gândească la ea, dar a descoperit că abia reușea să-și amintească chipul ei.

După o zi întreagă de mers prin suburbii, au intrat în orașul ruinat. Au luat-o pe străduțe întunecoase, pline de moloz. Fațadele caselor se înălțau dintre dărâmături ca niște butaforii decupate neglijent. Oare clădirile au fost dintotdeauna atât de fragile? Precum castelele de nisip doborâte de valuri. La nivelul străzii, zidurile erau acoperite cu afișe, nume mâzgălite în grabă și mesaje. Martin o vedea pe Liesel privindu-le cu atenție.

— Persoane dispărute, a spus fata, în stilul ei sfidător. Cel mai probabil, morți.

Coșurile de fum improvizate se ridicau din moloz, ca niște brațe tremurânde.

Pe ultima porțiune a drumului, Marianne a făcut semn unui jeep militar american. Inițial, șoferul a clătinat din cap, fără ca măcar să se uite la ei, dar soldatul de pe scaunul pasagerului l-a înghiontit cu cotul. A oprit mașina și le-a întins mâna. Martin a șovăit câteva clipe înainte de a accepta invitația, dar bășicile din tălpi și oboseala erau mai puternice decât îndoiala. Avertismentele lui Frau Vortmuller cu privire la americani păreau deja un lucru atât de îndepărtat. Marianne a urcat în față, lângă soldați, și s-a apucat să converseze cu ei în engleză, în vreme ce Martin și Liesel s-au ghemuit pe bancheta din spate. Spre marea lor mirare, soldatul care le făcuse semn să urce s-a întors și le-a oferit o ciocolată. După aceea, cel puțin un timp, au uitat de toate grijile. Simțeau doar dulceața necunoscută a ciocolatei, moliciunea catifelată care li se topea pe limbă. Oare când gustase Martin ultima oară ceva atât de delicios?

Când au ajuns la destinație, Meerstein Strasse nu părea o stradă unde s-ar fi putut locui. Nu mai existau platanii înalți de pe trotuare, nu mai exista cafeneaua animată din colț, nici fântâna arteziană susurătoare. Cu toate acestea, în mintea lui Martin s-au redeșteptat frânturi de amintiri. Mirosul de piatră umedă, putregai și chimicale; imaginea oamenilor care ieșeau prăfuiți din pivnițe… colivia de alamă, goală, care atârna în

adăpostul lor antiaerian, găleata cu urină din colt. Măștile hidoase cu trompă de elefant și ochi de sticlă.

Marianne a coborât din Jeep și le-a mulțumit americanilor. Încă lipicioși și amețiți de savoarea ciocolatei, Martin și Liesel au pornit pe urmele ei. Marianne a scos un plic șifonat din haină și s-a uitat câteva secunde la el, înainte de a traversa strada ca să ceară indicații unui grup de femei adunate în jurul pompei de apă. Hârtia era veche și nu inspira mare încredere. Scrisul însă a trezit ceva în Martin – îl cunoștea de undeva. Era scrisul tatălui său.

În timp ce Marianne vorbea, una dintre femei se chinuia să umple un coș împletit. Apa se scurgea prin găurele, dar ea nu părea să observe. În brațele ei, un bebeluș se uita fix la Martin.

— Acolo, a zis o femeie, arătând spre o clădire, dacă se mai putea numi astfel.

Marianne s-a mai uitat o dată pe scrisoare, sperând parcă să primească altă indicație, înainte de a-i conduce pe Martin și Liesel la rămășițele clădirii de la numărul 27.

— Clădirea e plină, s-a răstit un soldat rus, când s-au apropiat. Vedeți-vă de drum.

Spre surprinderea lui Martin, Marianne i-a răspuns în rusă. Pe chipul soldatului a apărut un zâmbet larg.

— *Tî gavariși pa ruski*?[7] a întrebat el.

Din gura lui Marianne au ieșit alte cuvinte în rusă, spre încântarea bărbatului, care se legăna pe călcâie ca un copil.

— Jiri! a strigat el și, în scurt timp, s-au trezit înconjurați de un grup de ruși care râneau cu gura până la urechi și o băteau pe Marianne pe spate.

Benita Fledermann – Martin a deslușit numele mamei lui.

— Aha, a spus bărbatul și a încuviințat din cap, luând deodată o figură serioasă.

Au urmat alte discuții în rusă.

— Aici ai locuit? l-a întrebat Liesel, în șoaptă.

Și ea părea impresionată de cursivitatea cu care Marianne vorbea rusă.

Martin a clătinat din cap. Locul în care locuise nu semăna câtuși de puțin cu acesta.

Rusul le-a făcut semn să-l urmeze.

Curtea de altădată era acum plină de mormane de moloz și străbătută de poteci înguste.

— Aveți grijă să nu cădeți, le-a zis Marianne, din mers.

Își recăpătase severitatea; exuberanța din tren dispăruse cu desăvârșire.

L-au urmat pe bărbat pe o ușă, au mers mai întâi pe un hol întunecos, apoi au urcat orbecăind niște scări. Mirosea a mucegai, a varză și a excremente umane. Marianne îl strângea dureros de tare pe Martin cu mâna ei uscată. Dar, pentru Martin, durerea era bine-venită, căci, fără ea, se temea să nu dispară în beznă.

Deodată, s-a făcut lumină. Un bărbat stătea în fața unei uși închise, lângă un felinar electric. Era înfiorător de urât: tuciuriu, brăzdat de cicatrice și cu o frunte îngustă, îmbrăcat într-o uniformă a Armatei Roșii. În momentul în care s-au apropiat de el, și-a pus pușca pe genunchi. A schimbat câteva vorbe cu bărbatul care îi conducea și, cu un salut scurt din cap către Marianne, însoțitorul i-a părăsit.

Bărbatul de la ușă nu s-a arătat impresionat de rusa ei. I-a răspuns cu un mârâit gutural, care nu aducea cu niciuna dintre limbile auzite de Martin vreodată.

Din apartamentul din spatele lui, se revărsa aroma puternică și sărată de șuncă, dar și un miros înțepător de alcool.

Bărbatul a bătut la ușă, a intrat și a închis-o după el. Apoi a reapărut și le-a deschis ușa larg. Înăuntru, câțiva bărbați adunați la o masă jucau cărți. Martin nu avea nevoie să le înțeleagă limba ca să-și dea seama că se distrează.

Aici locuia mama lui? Împreună cu acești bărbați? Martin era extrem de nedumerit. Un perete dispăruse cu desăvârșire, dezvăluind grinzile, cărămizile, țevile și ghemotoace vechi de ziare folosite la izolație. Dintr-un colț al tavanului, picura apă într-o cadă.

Mirosurile – șuncă, ceapă, poate chiar unt topit – erau delicatese pe care nu le mai gustase de ani buni. Îi lăsa gura apă. Pe bufet, stăteau înșirate conserve de fasole și fructe.

Ce rol juca mama lui în toate acestea? L-a năpădit un

sentiment de teamă. *Miroase a necuratul,* ar fi zis Frau Vortmuller. În dreptul plitei, stătea o bătrână, iar lângă ea, o fată cu buzele și obrajii machiate strident, îmbrăcată într-un capot soios de mătase, care îi dezvelea pieptul costeliv, ca de pui.

— Unde e Frau Fledermann? a întrebat-o Marianne pe bătrână, a cărei expresie dușmănoasă s-a preschimbat în una mirată.

— Doamne sfinte! a exclamat, uitându-se la copii și închinându-se.

Cartofii de pe plită au început să fumege.

— Mă duc eu s-o chem, a zis femeia în capot și și-a stins țigara într-o farfurie.

Când a trecut pe lângă bărbații de la masă, un rus a prins-o de mână și i-a spus ceva care a făcut-o să râdă.

Marianne nu părea deloc amuzată.

— Vin și eu, a spus, îndemnându-i pe Martin și Liesel să iasă pe hol.

Reîntorși în întuneric, lângă bărbatul înfricoșător și înarmat, nici măcar Liesel nu îndrăznea să scoată o vorbă. Lampa electrică desena umbre lungi și macabre.

Într-un final, ușa apartamentului s-a deschis din nou. Martin aproape că nu o recunoștea pe femeia care venea în urma lui Marianne: slabă și cu ochi sticloși, împrăștiind un miros puternic de parfum și transpirație. Avea o figură speriată, iar mâinile ei – lungi, albe și tremurânde – s-au întins către Martin, pipăindu-i fața, părul și umerii, cu mișcări înfiorate, ca o oarbă.

— Băiatul meu! Băiatul meu! a murmurat ea și s-a prăbușit în genunchi. Copilul meu scump!

Martin ar fi vrut să spună ceva – să o liniștească, dar nu știa cum.

— Of, băiatul meu! a repetat femeia, mama lui, strângându-l la piept.

Martin nu reușea decât să stea în picioare, țeapăn ca o scândură, ca să nu se prăbușească amândoi.

Capitolul 3
FRÜHLINGHAUSEN, 12 MARTIE 1938

Ziua în care Benita l-a cunoscut pe Martin Constantine Fledermann era neobișnuit de caldă pentru luna martie. Parcă erau în Grecia ori Italia, cum spunea ea frecvent, în speranța de a părea mai sofisticată, o persoană care călătorise mult prin astfel de locuri și simțise deseori asemenea căldură, deși toată lumea știa că nu e adevărat, și nici vecinii ei nu vizitaseră locuri exotice, căci așa stăteau lucrurile la Frühlinghausen.

Asta se întâmpla în ziua de Anschluss. La cinci sute de kilometri distanță spre sud, Hitler mersese personal cu mașina până la orașul său natal, o micuță localitate de graniță din Austria numită Braunau am Inn, pentru a anunța „revenirea la Reich". La radio, vuiau știrile despre mulțimile care ovaționau, fluturau steaguri, aruncau flori și dansau pe străzi. Oficialitățile din Frühlinghausen, dornice să înveselească puțin atmosfera, au organizat o sărbătoare spontană – un miting condus de primar și fanfara locală. Cine nu voia să se bucure de unirea a două populații vorbitoare de germană? Acesta era unul dintre subiectele preferate ale lui Hitler și, prin urmare, ale Frühlinghausenului, care îl susținea fervent atât pe omul politic, cât și partidul său: misiunea de a uni toți etnicii germani de pe continent sub același drapel.

Benita Gruber avea nouăsprezece ani și se gătise cu uniforma de la *Bund Deutscher Mädel,* alcătuită dintr-o fustă de lână bleumarin și bluză albă, cumpărată din economiile ei. Renunțase la compleul improvizat, alb cu albastru, pe care îl purtase în primii ani după aderarea la organizație, în favoarea uniformei adevărate, imprimată cu monograma BDM. Își împletise cu măiestrie părul bogat în două cozi și știa că avea un aspect frumos și sănătos, însăși întruchiparea proslăvitei *Jungfrau,* fecioara germană. Tinerele ca ea inspiraseră viziunea lui Hitler de a crea o rasă superioară. Benita avea datoria de a purta copii în pântec și de a popula patria-mamă cu prunci arieni, care să devină germani fericiți și vânjoși, capabili să

muncească din greu și loiali țării. Cel puțin aceasta era ideea propovăduită de Fräulein Brebel, ursuza conducătoare a grupei BDM din care făcea parte Benita, deși domnișoara nu avea copii.

Și astfel, după ce și-a băut cafeaua, Benita s-a dus în piața orașului împreună cu trupa ei de tinere inocente. Primarul din Frühlinghausen era o mare speranță în cadrul filialei locale a Partidului Nazist și considerat o partidă excelentă. În după-amiaza aceea, fetele din BDM, cel puțin, aveau așteptările Cenușăresei la bal în momentul în care și-au ocupat locurile în fața podiumului.

Dar, în ciuda perspectivelor sale promițătoare, primarul nu era nici chipeș, nici fermecător. Avea o față soioasă și lătăreață, iar când vorbea, pe obraji i se prelingeau firișoare de sudoare care se poticneau în alunițe. Totuși, se exprima cu mare convingere.

— Astăzi, deschidem calea unei ere noi și importante…

Se străduia să copieze stilul sacadat al lui Hitler, dar jumătate dintre cuvinte se pierdeau în vânt, iar jumătate erau înghițite de zidurile de piatră, vechi de șapte sute de ani, ale bisericii din spatele lui.

— Astăzi, pornim pe drumul reclădirii unei Germanii puternice și unite…

Benita se plictisea. Nu avea nicio îndoială că i-ar fi putut atrage atenția nătărăului. Dar ce rost avea? Ideea de a sta lângă el o îngrețoșa, darămite să-l și sărute. Își imagina că miroase a transpirație și lână mucedă și, pe dedesubt, a cocină. Asemenea multor tineri din oraș, și el trăia împreună cu familia la ferma pe care conduceau fără prea mare succes de câteva sute de ani. Când venea vremea recoltatului, ieșea pe câmp, ca toți ceilalți locuitori, aduna fân și asuda ca un porc.

Benita s-a retras prin mica mulțime adunată, atentă să nu o vadă Fräulein Brebel. Odată scăpată, a luat-o pe aleea pietonală care ducea la vechiul iaz al morii și la Spițeria Beiderman, de unde putea cumpăra alifia de mâini care promitea să o diferențieze de celelalte fete cu pielea aspră și crăpată din Frühlinghausen. De ce voia asta? Nimeni nu știa. Pentru cine făcea asta? Altă întrebare fără răspuns. Dar întrebările trezeau o

emoție plăcută în Benita. Era menită să ducă o viață mai bună decât îi oferea Frühlinghausenul.

În momentul în care a cotit, i-a ieșit în cale cel mai frumos și mai sofisticat bărbat pe care îl văzuse vreodată. Stătea rezemat de zidul care înconjura iazul morii încercând să-și aprindă o țigară și era îmbrăcat într-un costum elegant. Benita a recunoscut imediat calitatea – era făcut dintr-un soi de lână englezească, iar pantofii erau din piele bordo, lucioasă. Bărbatul era înalt, zvelt și evident aristocrat.

— Scuze, a spus el, îndreptându-se și uitându-se peste umăr, ca să vadă dacă îi stă în cale. Te-am…

Benita s-a îmbujorat.

— O, nu. Dar nu mă așteptam să întâlnesc pe cineva.

— Fiindcă toată lumea e captivată de discursul strălucit al primarului?

Surprinsă, Benita a izbucnit în râs. Bărbatul avea un accent îngrijit și educat, iar sarcasmul lui era la fel de atipic pentru Frühlinghausen, precum îi era înfățișarea.

— L-ai ascultat?

Bărbatul a ridicat din umeri și a tras gânditor din țigara pe care izbutise, în sfârșit, să o aprindă.

— Am fost de față, a răspuns.

Timp de câteva secunde, au tăcut amândoi. Benitei îi venea să-și netezească fusta și să-și aranjeze eșarfa deranjată, probabil, de vânt – dar și-a înfrânat pornirea și a rămas nemișcată, fixându-l cu privirea.

— E plictisitor, a zis ea și inima i-a zvâcnit în piept, la auzul propriilor cuvinte nesăbuite.

Bărbatul a zâmbit.

— Ce anume, discursul sau Anschlussul?

— Ambele, a spus ea, ridicând din umeri în încercarea de a simula acea sofisticare plictisită.

Bărbatul a râs. Benita a simțit un fior de spaimă: o fi zis vreo prostie?

— Anschlussul, a zis el, dezlipindu-se de zidul de care se rezema, nu e plictisitor. Mă numesc Connie Fledermann, a adăugat, întinzându-i mâna. Îmi permiți să te invit la o cafea, ca

să ne putem continua discuția?

Atingerea mâinii lui calde și uscate a străfulgerat-o prin tot corpul. Ochii lui erau de un albastru aproape ireal – nu șterși ca ai ei, ci intenși – acel albastru al Mării Nordului sub razele soarelui, sau al floricelelor care invadau Frühlinghausenul preț de câteva zile, în fiecare primăvară.

Dar cum ar fi putut să accepte? Era prizoniera lipsei sale de imaginație. Fräulein Brebel și celelalte fete o să o caute. Aveau serată culturală și, după discursul primarului, erau așteptate acasă la Olga Meisner, unde se ținea un concert de pian.

— Mi-e imposibil, a spus Benita, pe un ton ceremonios, dar sincer abătut. Dar îți mulțumesc pentru invitație.

— De ce? a insistat el. Trebuie neapărat să te întorci la plictisitorul ăla?

— Nu, a spus Benita, îmbujorându-se. Trebuie să mă întorc la grupa mea.

— La grupa ta… aha! a murmurat el, cu ochii mijiți, studiind-o atent. Nu ești cam mare să faci parte din Tineretul hitlerist?

— A, nu… e vorba de *Bund Deutscher Mädel,* a răspuns ea, mirată de greșeala lui.

Bărbatul a ridicat din umeri.

— Mda, *organizațiile* astea sunt tot una.

A rostit cuvintele cu un dispreț evident, iar ea s-a înroșit și mai tare, simțind că între ei se căsca o adevărată prăpastie.

— La revedere, a reușit să îngaime Benita.

— Stai o clipă, doar nu te-ai supărat? N-am vrut să te jignesc, eu am niște… în fine, nu contează.

A făcut o plecăciune teatrală și și-a scos o pălărie imaginară în fața ei.

— Mi-a făcut o deosebită plăcere să te cunosc, frumoasă domniță.

În seara aceea, Benita s-a perpelit în patul din dormitorul sărăcăcios pe care-l împărțea cu cei doi frați în podul de sub acoperișul de stuf mucegăit al căsuței familiei Gruber, rememorând șansa pe care o ratase și invitația ispititoare pe care i-o făcuse tânărul. De ce lăsase serata culturală a lui Fräulein Brebel să-i stea în cale? Acesta era momentul ei, șansa

pe care i-o oferea soarta, iar ea îi dăduse cu piciorul! Pusă în fața acestei revelații îngrozitoare, căsuța familiei îi părea și mai mucegăită și igrasioasă, păturile de pat dezgustător de scămoșate, iar sforăitul fraților ei, la fel de tâmp și vulgar ca grohăiturile unor porci adormiți.

În zilele ce au urmat, în loc să-și ajute mama la rufele care îi fuseseră aduse la spălat, Benita a stat îmbufnată, petrecând ceasuri întregi pe peticul de iarbă cotropit de buruieni din spatele casei, cu privirile pierdute la cer.

Familia Gruber era săracă, chiar și după standardele din Frühlinghausen. Tatăl Benitei, decedat de mult timp, fusese zidar, asemenea tatălui și bunicului său, și găsea de lucru îndeosebi la azilul de nebuni din oraș – o instituție întortocheată, rece și umedă, instalată în clădirea unei foste mănăstiri, care avea în permanență nevoie de lucrări de extindere. Casa lor se număra printre cele șapte lipite de zidul nordic al incintei, ca niște negi hidoși. În nopțile liniștite de vară, familia Gruber adormea în gemetele și urletele bolnavilor cu mințile distruse.

Dintre cei trei copii rămași acasă, Benita era singura care nu se angajase. Cei doi frați își găsiseră de lucru la construcția de drumuri, datorită Planului de patru ani conceput de Hitler, și nu se sfiau să-i atragă atenția că tot prin acesta se putea angaja și ea. Existau destule locuri de muncă pentru femei. Benita însă prefera să-și ajute mama la cârpit și spălat. Nu voia să-și ia vreun angajament care să o lege și mai mult de Frühlinghausen. Fiindcă, pentru a avea o viață adevărată și a-și croi un viitor adevărat, intenționa să plece la Berlin și să-și găsească o slujbă de dactilografă, sau ceva de genul acesta. Era ferm convinsă că va reuși, deși nici măcar nu atinsese vreodată o mașină de scris.

Spre nemulțumirea celorlalți copii, Frau Gruber îi dădea apă la moară Benitei, care era preferata ei – a cincea din cei șase copii și, de departe, cea mai frumoasă dintre fete. Frații o considerau nepricepută și leneșă. Lotte, cea mai mare dintre surori, o numea *faulpeltz*, trântorița, și nu era deloc o poreclă afectuoasă.

Toți copiii mai mari fuseseră trimiși la muncă de la paisprezece ani și crescuseră cu cartofi stricați și supă de păpădie. Așa stăteau lucrurile în vremurile acelea disperate din timpul și de după război. O dușmăneau pe Benita pentru statutul privilegiat de care se bucura în calitate de membră a tineretului hitlerist, în majoritatea lor o adunătură de fuduli și idealiști, care privea viitorul cu entuziasm.

Benita nu era preocupată de politică, dar *era* conștientă de șansa pe care i-o oferea noul regim. Iar Frau Gruber, după atâția ani de trudă și existență stearpă, părea să-și fi redescoperit în iluziile Benitei capacitatea de a visa. Îi tolera fiicei mai mici idealismul naiv, deși copiilor mai mari le-ar fi scos astfel de idei din cap cu bătaia.

Așadar, era normal ca, într-o oarecare măsură, Frau Gruber să joace un rol în cea de-a doua întâlnire a Benitei cu Connie Fledermann. Era sâmbătă, zi de târg, iar Benita s-a trezit și a promis bombănind să-și ajute mama să cumpere și să ducă acasă mâncarea pe o săptămână. Încă bosumflată, a îmbrăcat o cămașă și o fustă cenușie, veche, pieptănându-și părul în grabă. Cine s-o vadă? Ulrich Heschel? Mannfred Becker? După întâlnirea cu Connie Fledermann, vocea din mintea ei devenise tot mai sarcastică. A pornit în silă alături de mama ei, a cărei tăcere stoică de țărancă germană părea să simbolizeze tot ce era anost și rece, dar și ceea ce îi lipsea în viață.

Ajunse la târg, Benita a început să umble aiurea, căscând gura la florile lui Frau Mullmann și la tarabele meșteșugarilor, până când s-a întors Frau Gruber, a tras-o de mânecă și i-a amintit că trebuie să care cârnații, făina și bucata de carne sărată.

În momentul în care au cotit pe lângă taraba brânzarului, Benita a dat cu ochii de Connie Fledermann, de data aceasta gătit în uniformă militară. În loc să fie încântată, îi venea să intre în pământ de rușine. Ce umilință să fie văzută într-o asemenea postură – în hainele acelea jerpelite, cu un sac de carne afumată în brațe și urmată de mama ei cocoșată, care adulmeca și pipăia toate fructele!

Pe chipul lui a apărut un zâmbet larg.

— Domnișoara pe care am întâlnit-o de Anschluss! a exclamat el în gura mare, făcându-i pe câțiva trecători să întoarcă privirea și să se uite mirați.

Fața albă și calmă a Benitei s-a înroșit brusc.

— Chiar mă întrebam dacă o să te mai văd.

Apoi Connie s-a întors ceremonios către Frau Gruber.

— Dă-mi voie să mă prezint. Ofițer de stat-major Martin Constantine Fledermann. Am cunoscut-o pe fata dumitale deunăzi și am discutat despre Anschluss.

Frau Gruber legăna din cap ca o surdo-mută.

Benita, încă obsedată de sacul din brațe și de bluza urâtă pe care o purta, a remarcat, într-un final, prezența altor doi bărbați, ce păreau mici și neînsemnați pe lângă ofițerul de stat-major Martin Constantine Fledermann. Sub privirile lui intense, totul părea să se șteargă. Totuși, avea impresia că i-a văzut dând ochii peste cap.

— Ce-ai zice dacă te-aș invita la cină diseară?

Benita se uita la el, fără să scoată o vorbă.

— Nu? a zis el, cu o sclipire în ochi.

— Da, a spus Benita.

— Da? a zis el, întorcându-se spre Frau Gruber.

— *Ja, sicher.* Firește, a răspuns Frau Gruber, regăsindu-și, în sfârșit, glasul.

Răspunsul ei a fost atât de categoric – atât de lipsit de orice severitate părintească – încât, la auzul lui, în sufletul Benitei s-a rupt ceva. Din momentul acela, s-a produs o schimbare subtilă, dar profundă, în relația cu bărbatul ce avea să-i devină soț. Văzând admirația mută și copilărească a mamei sale, Benita a înțeles că trebuie să fie propria autoritate părintească – să creeze opreliști și mici imprudențe care să facă jocul curtării mai ademenitor. Băieții din Frühlinghausen care își manifestaseră interesul față de ea nu îi treziseră niciodată astfel de gânduri: în cazul lor, nu existaseră jocuri, nu era nevoie de jocuri, Benita nu îl luase pe niciunul în serios și nu o interesa decât confirmarea pe care i-o dădeau atențiile lor.

— În acest caz, vin să te iau la opt și jumătate, a zis Connie. Ce adresă?

— Krensig nr. 7, a răspuns ea, îngrozită de gândul ca el să vadă căsuța familiei Gruber. Aș prefera, totuși, la opt, a adăugat, ridicând prima opreliște.

— Bun, a spus el, cu o figură plăcut surprinsă.

Benita și-a îndreptat ușor umerii și a căpătat o ținută mai puțin rușinată de sacul din brațe.

— Ne vedem la opt, a spus el, cu o plecăciune.

Seara, în așteptarea cinei, Benita s-a răsfățat cu o baie fierbinte. Familia Gruber se baza încă pe sistemul tradițional de încălzire a apei pe plită, pe care apoi o transportau prin bucătărie până la cada ascunsă în spatele unui paravan improvizat. Frau Gruber, la fel de emoționată ca Benita, îi sugerase să se îmbăieze și chiar își abandonase treburile, ca să îi pregătească apa. Din fericire, agitația mamei a ajutat-o pe Benita să se calmeze.

Și-a pieptănat părul și a refuzat propunerea lui Frau Gruber de a i-l împleti și prinde în jurul capului, cum făcea în fiecare duminică, preferând să îl aranjeze într-un stil mai modern, după moda americană, în trei rulouri lejere, la ceafă. Fratele mai mic al Benitei a făcut mare zarvă la ușa dormitorului, cântându-i balade de dragoste, cu glas pițigăiat.

La ora opt, Benita era gătită cu rochia ei cea mai bună – o tiroleză cu flori albastre și roșii, care fusese cândva a surorii ei – și pantofii de duminică, care îi strângeau degetele ca într-o menghină. Stătea pe scaun și se prefăcea absorbită de broderia la care lucra, în vreme ce mama ei aranja fursecuri pe un platou și desfăcea sticlele cu șnaps de prune, într-un efort jenant de a-și impresiona musafirul. La opt și un sfert, când ofițerul de stat-major Martin Constantine Fledermann a bătut, în sfârșit, la ușă, Benita simțise și își înfrânsese deja emoțiile, astfel că l-a întâmpinat cu un calm desăvârșit.

— Domnule ofițer de stat-major Fledermann, a zis ea, uitându-se la ceas. Mă gândeam că te-au atacat câinii lui Herr Schulte.

Frau Gruber a rămas cu gura căscată la auzul unei asemenea impertinențe.

— Au încercat, a răspuns el, zâmbind, dar sunt prea rapid. Spune-mi Connie, te rog.

Fără alte discuții, fără să schimbe obișnuitele politețuri și să se înfrupte din fursecuri și șnaps, Benita și Connie și-au luat la revedere de la Frau Gruber și au plecat.

Afară, luna strălucea cu putere, iar automobilul sport Horch al lui Connie scânteia ca un obiect nepământesc. Benita simțea mirosul puternic al dezghețului – fânul care învelise grădina de legume toată iarna era plin de mucegai și brumă, cu un iz de animal mort. Dar, peste acestea, se înălțau miresmele proaspete și primăvăratice ale sanguinarilor timpurii și ale trandafirilor de zăpadă. Urcând în automobilul a cărui portieră i-o deschisese Connie, Benitei nu-i venea să creadă că a dat un asemenea noroc peste ea.

— Mergem la Golden Onion? a întrebat el, pe un ton în care se simțea disprețul față de localul acela și ifosele sale provinciale.

— Bineînțeles, a răspuns ea, zâmbind, pe același ton, ca și când nu erau doi necunoscuți angajați într-un sobru ritual de curtare, într-un orășel dintr-un colț obscur al Reich-ului, ci un cuplu de îndrăgostiți sofisticați și cosmopoliți, care se cunoșteau deja în intimitate și nu făceau decât să joace un rol: ne prefacem că suntem doi țărănoi dintr-un sătuc uitat de lume care se întâlnesc pentru prima oară. Ne prefacem că nu știm cine suntem și încotro mergem. Ne prefacem că finalul acestei întâlniri întâmplătoare nu a fost deja scris.

De ce oare începuseră cu această falsă familiaritate? Întâmplarea o nedumerea și o tulbura pe Benita, dar, în același timp, părea esențial – crucial pentru a întreține pasiunea. Avea să cugete la asta mai târziu, când va veni vremea să se gândească la astfel de lucruri. Între timp, Connie și Frau Gruber aveau să moară, iar frații ei, să fie uciși pe front. Și nu va mai rămâne nimeni care să o ajute să înțeleagă.

La Golden Onion, Benita și Connie s-au așezat lângă șemineul ale cărui flăcări pâlpâitoare răspândeau o căldură plăcută, iar Connie a comandat câte un pahar de cidru și un șnițel pentru fiecare. Situația o amuza nespus pe Benita – un

ditamai ofițerul de stat-major de la Berlin să comande o mâncare atât de simplă.

— Spune-mi, a zis el, după ce le-a fost adus cidrul, iar *Jägerschnitzelul* fierbinte scotea aburi în balta de grăsime din farfurie. Ce părere ai de toate paradele astea și de repatrierea germanilor din Europa?

Benita a rămas surprinsă de întrebare – atât de semnificațiile ei, cât și de dezinvoltura cu care îi fusese adresată. Se temea să nu fie o capcană. În fond, nu el îi spusese cu gura lui că a venit cu treburi oficiale?

— Cred că este un gest de mărinimie din partea Führerului nostru să îi readucă în patria-mamă. Și că poporul german are nevoie de mai mult spațiu, a citat ea în grabă vorbele lui Fräulein Brebel.

— Cine ți-a spus așa ceva? a întrebat-o Connie, râzând.

— Nimeni. Asta e părerea mea, s-a apărat Benita, îndreptându-se de umeri.

— Cum rămâne cu opozanții, comuniștii și evreii care au fost arestați?

Benita îl privea șocată. Întrebările lui ascundeau gânduri trădătoare. Iar motivul interogatoriului îi era neclar – puțini oamenii fuseseră arestați la Frühlinghausen. Se uita în pământ și simțea că îi ard obrajii.

— Ah, n-am vrut să te supăr, scumpă domniță, a zis Connie, folosindu-și vocea glumeață. Nu te lăsa tulburată de aiurelile mele. Hai mai bine să vorbim despre faimosul cidru de la Frühlinghausen. E chiar atât de bun pe cât se laudă distilatorii voștri?

A luat o sorbitură și a făcut o strâmbătură comică de degustător.

— Pun șosete murdare în toate butoaiele?

— Doar în cele pe care le păstrăm pentru vizitatori ca tine, a replicat Benita, încântată să îl audă că râde.

— E delicios, a zis el, punând paharul pe masă. La Berlin, avem doar bere.

A făcut o grimasă.

— Și șampanie, a completat ea. N-am dreptate? Sunt baruri

unde nu se servește decât șampanie, nu?

— Așa este.

Connie s-a aplecat spre ea și a prins-o de mână. A trecut-o un fior la atingerea lui.

— Mergi cu mine la unul dintre ele, Mademoiselle Gruber?

— Tare ciudat mai ești! a exclamat franc Benita.

Preț de câteva secunde, s-a temut să nu fi stricat jocul. Dar Connie a dat capul pe spate și a izbucnit în hohote de râs.

— Nu te contrazic, fräulein. Promite-mi că o să-mi amintești asta de câte ori mă port ca un mitocan.

Restul serii s-a scurs într-un mod plăcut. N-au mai adus vorba de politică, iar Connie părea sincer interesat să afle mai multe despre ea. Benita nu mai fusese bombardată de atâtea întrebări – despre familia ei, copilăria ei, orașul ei și grupa BDM condusă de Fräulein Brebel, față de care Connie manifesta un interes deosebit. Din cauza cidrului, se simțea liberă și ușoară. Iar, prin ochii lui Connie, se vedea într-o lumină nouă. Nu era doar tânără și frumoasă, o viitoare născătoare de copii arieni, puternici și curajoși, ci și o femeie înzestrată cu simțul umorului. Iar viața ei – monotonia apăsătoare dintr-un orășel ca Frühlinghausen – devenise un subiect demn de atenția bărbatului de lângă ea: bâlciul de anul trecut, la care fusese încoronată regină, măcelarul arțăgos, care încurca întotdeauna comenzile, întâmplarea cu porcii lui Frau Meltzer, care au scăpat în incinta ospiciului. Connie părea să nu se mai sature de poveștile ei. Și, de câte ori li se atingeau genunchii, simțea cum o străbate un fior.

Când au ajuns la casa din strada Krensig nr. 7, nu se vedea nicio lumină la ferestre. Frau Gruber nu stătea trează mai târziu de ora zece, nici măcar cu ocazii ca aceasta. Connie s-a dus iute pe partea Benitei și i-a deschis portiera. Apoi, în timp ce ea se sprijinea pe caroseria caldă a mașinii, s-a aplecat și a sărutat-o – cu delicatețe și pricepere, înclinându-i cu o mână bărbia într-o parte. Era cu totul diferit de avansurile grosolane pe care i le făcea Herbert Schmidt, ori de sărutările stângace ale lui Torsten Finkenberg, și fata vibra din tot corpul la atingerea obrajilor lui

proaspăt rași și staturii lui impresionante. Benita s-a cuibărit în parfumul de cuișoare al loțiunii lui după bărbierit și în lâna moale a costumului său.

— Pot să te mai văd? a întrebat el. Mâine plec, dar, dacă accepți, mă întorc peste două săptămâni.

— Da, a răspuns ea, renunțând la orice strategie și sfială.

— Atunci, așa rămâne stabilit, a zis el. Aștept până intri în casă.

Acestea fiind zise, Benita a luat-o pe aleea îngustă și a intrat în sărăcia urâtă, dar confortabilă a casei ei natale, transformată pe vecie. Era o domniță care își întâlnise prințul.

Capitolul 4
BURG LINGENFELS, IUNIE 1945

Băiețelul așezat pe bufet, în fața lui Marianne, era copia în miniatură a tatălui său. Aceiași ochi incredibil de albaștri, aceiași pometi înalți, aceleași trăsături drepte și elegante. Atitudinea lui, însă, era diferită, atât de cea a tatălui său la vârsta maturității, cât și de cea din copilărie. *Acest* Martin era grav, impasibil și reținut, câtă vreme *acel* Martin fusese exuberant, vesel și spontan. Chipul *acestui* Martin era ca o ușă închisă. Și pe bună dreptate, căci Marianne își amintea prea bine ziua în care îi văzuse pentru prima oară chipul palid, uitându-se pe fereastra acelui oribil orfelinat nazist.

— Te doare? l-a întrebat Marianne, îndreptându-i piciorul julit pe care venise să-l bandajeze.

Băiatul a scuturat din cap.

— Nici acum?

Martin a clătinat iar din cap, dar, de data aceasta, a tresărit.

— Curățăm rana și o bandajăm și n-o să mai simți nimic.

Marianne a înmuiat o cârpă în castronul cu apă și i-a tamponat rana. Se simțea pielea zdrelită. Dar băiatul n-a scos niciun vaiet.

Suferise o căzătură urâtă. Se juca cu Fritz printre bârnele fostului grajd. Bineînțeles, Fritz venise cu ideea. Fiul ei se ținea doar de șotii. Ai fi zis că toate trăsnăile și drăcoveniile de la care se abținuse pe durata obositoarei călătorii de la Weisslau îl reapucaseră mai abitir decât înainte. De unde venea această nesăbuință? În copilărie, nici ea, nici Albrecht nu fuseseră impulsivi sau dezordonați. Până și Elisabeth, cu toată îndărătnicia ei, era măcar precaută.

Din fericire, podeaua grajdului era făcută tot din pământ bătătorit. Iar Martin căzuse ca o pisică. Părea să fi moștenit norocul tatălui său, care avusese cu nemiluita… până ce i se înfundase.

— Sper că ai înțeles că nu ai voie să te mai joci pe grinzi, a zis Marianne. Nu are rost s-o îngrijorăm pe mama ta, dacă promiți

să fii mai atent. Și vreau să-mi mai promiți ceva, a adăugat, ridicând din sprâncene. Că nu-l mai lași pe Fritz să te atragă în tot soiul de belele. E un pungaș și jumătate.

— Promit, a spus Martin, cu glas sincer și copilăros.

Uneori, Marianne uita cât de mic e.

Martin nu era un copil plângăcios. Marianne remarcase asta în momentul în care și-a luat la revedere de la fetița de la Casa de copii, Liesel Stravitsky. Era limpede că o iubea. Dar, când i-au găsit familia, sau ce mai rămăsese din ea – o mătușă chinuită, cu trei copii, tatăl mort, mama văzută ultima oară la Auschwitz –, nici măcar Marianne nu reușise să-și stăpânească lacrimile. Sărmana copilă îl strângea în brațe pe Martin și se tânguia de parcă i se sfâșia inima, dar Martin îndurase totul cu stoicism.

Marianne a legat și ultima fâșie de mătase în jurul tăieturii.

— Nu vrei să mergi în bucătărie și să le ajuți pe Katarina și Elisabeth să descojească mazărea?

Martin a deschis gura, vrând parcă să spună ceva.

— Ce este? a întrebat ea, punându-i o mână pe genunchiul teafăr și osos.

— Când pot s-o văd pe mama?

— În curând, a zis Marianne. Promit.

Benita se îmbolnăvise de difterie la o săptămână după sosirea la Burg Lingenfels. Doctorii au spus că așa se întâmplă de multe ori: când ajungi la adăpost, se declanșează boala. Marianne și copiii ei fuseseră vaccinați la Spitalul englez din Braunschweig. În calitate de soție și copii ai lui Albrecht von Lingenfels, erau considerați *Opfer des Faschismus* – „Victime ale fascismului" – și bine tratați de către autoritățile britanice, care i-au lăsat să treacă înaintea refugiaților adunați la granița dintre zone. Erau o gloată de oameni sărmani, îndeosebi bătrâni, femei și copii, fugiți din est. Marianne nu și-a putut stăpâni un sentiment de vinovăție. Ce drept aveau ei să primească tratament preferențial? Erau și așa mai norocoși decât mulți, pentru că aveau o căruță și un cal care să o tragă.

Benita, pe de altă parte, nu se bucurase de asemenea privilegii. Nu ceruse favoruri fiindcă era văduva lui Connie

Fledermann, disident înfocat și executat de naziști. Dar, ce e drept, lucrurile stăteau cu totul altfel în Berlinul aflat sub ocupație rusească. În ochii majorității rușilor, nemții erau toți o apă și-un pământ. Prin urmare, Benita era doar o văduvă germană și, pe deasupra, o femeie frumoasă, ceea ce îi adusese numai necazuri. Marianne nu și-i putea scoate din minte pe soldații libidinoși de la masa din apartamentul din Meerstein Strasse, nici dormitorul cu ferestre închise, în care duhnea a sex. Ajunsese prea târziu. Îi făgăduise lui Connie că îi va proteja soția și copilul, dar nu izbutise.

Imediat ce Martin s-a dus în bucătărie, Marianne s-a apucat să spele cârpele mânjite de sânge, rupte din vechea rochie de comuniune a lui Elisabeth. Sosise cu o săptămână înainte într-un cufăr imens, adus, probabil, cu o furgonetă poștală a armatei. A avut o strângere de inimă la vederea cufărului. Cu ani în urmă, îl împachetase, la insistențele lui Albrecht, și îl trimisese spre păstrare verilor lui din Geneva – darul unui mort vizionar.

Trăim în mijlocul pustietății, Albrecht! protestase ea, când o rugase să strângă bunurile cele mai de preț. *Nicio armată n-o să se obosească să vină până la Weisslau.*

Dar Albrecht avusese dreptate. Rușii năvăliseră în oraș, hotărâți să-și răzbune pierderile suferite, și confiscaseră tot ce le ieșise în cale, de la biciclete la pendule și chiar la goblenurile pe care Grossmutter{8} von Lingenfels le păstra din nostalgie. Garanții pentru pagubele pricinuite de război – ca și când lucrurile furate le-ar fi putut aduce camarazii înapoi.

În sfârșit, poți să faci cum te taie capul, tovarășă comunistă, parcă îl și auzea pe Albrecht spunând, la vederea rochiei de împărtășanie sfâșiată. Așa glumeau ei, după ce Marianne declarase în mai multe rânduri că hainele elegante și mesele somptuoase sunt mofturi burgheze – menite să distragă atenția de la adevăratele plăceri ale vieții: muzica și poezia, teatrul și arta…

Ceea ce era o declarație burgheză și prostească. Războiul i-o demonstrase. Muzica, poezia și arta erau un lux. *Toate* erau făcute să distragă atenția de la lupta încrâncenată dintre viață și

moarte.

Ce nu înțelegea Albrecht, însă, pe vremea când pregătea cufărul, era că acea cultură din care se născuseră toate acele obiecte și care le înzestra cu valoare va ajunge să se autoconsume într-o asemenea măsură, încât atributele sale își vor pierde însemnătatea. Ce rost avea un șorțuleț de mătase chinezească, cusut de cel mai bun croitor din Weisslau, dacă nu aveai o pereche de pantofi? Sau un serviciu de ceai din porțelan de Meissen, transportat fără să sufere nici cea mai mică ciobitură, dacă nu aveai ceai, nici pâine și nici măcar o masă la care să mănânci? Albrecht întrevăzuse dezastrul, dar nu apucase să-i simtă amploarea pe propria piele.

— Mamă! a strigat Katarina, dând buzna în spălătorie. A venit comandantul american.

Așa îi spuneau copiii locotenentului Peterman, cel care supraveghea reconstrucția Ehrenheimului și a zonei înconjurătoare. Se purtase frumos cu familia von Lingenfels de la sosirea acestora, iar pe Marianne o trata cu un amestec de respect și teamă, căci o credea de viță regală (ceea ce nu era), iar pe soțul ei, bun prieten cu generalul Patton (deloc adevărat, ținând seama că Albrecht nici măcar nu îl întâlnise vreodată). Marianne nu îi inoculase asemenea idei, dar nici nu încercase să le corecteze. Îi prindea bine să aibă un aliat ca Peterman. Îl rugase să o ajute să dea de urma văduvelor celorlalți disidenți, femei și copii pe care jurase să îi protejeze, cu ani în urmă, la balul recoltei organizat de contesă. *Comandantul nevestelor și copiilor,* cum o numise Connie. La vremea aceea, vorbele lui îi păruseră înjositoare – o excludeau de la atât de importanta conspirație și îi reaminteau că este femeie și, prin urmare, treaba ei este să repare stricăciunile făcute de ei. Dar, în anii care se scurseseră de atunci, a înțeles adevăratul tâlc al vorbelor lui: ea era ultima redută, complicele în mâna căruia se afla cheia îndeplinirii misiunii.

Îi era, însă, destul de neclar ce trebuia *să facă* cu ea.

Putea măcar să-și respecte promisiunea și să le caute pe soțiile bărbaților adunați în cameră, în acea seară.

— Frau von Lingenfels, a spus Peterman, pe tonul lui glumeț.

O amuza mereu modul în care pronunța *von Lingenfels,* g-ul apăsat și silabele neaccentuate.

— Domnule locotenent, a spus ea.

În spatele lui Peterman, a observat un bărbat deșirat, îmbrăcat într-o uniformă zdrențuită a Wehrmachtului, fără însemne. Ținea capul plecat. Un prizonier german de război. Erau cu miile în lagărele de prizonieri britanice și americane.

— Ai reușit să dai de urma vreunei Frau? l-a întrebat veselă Marianne pe Peterman.

Era aceeași glumă pe care o făcuse el, când îi dăduse lista cu nume. *Deci, trebuie să caut numele astea, dar să scrie Frau în față?* o întrebase el.

— Din păcate, nu, a răspuns el, posomorându-se brusc.

Era limpede că nici măcar nu se gândise la lista ei.

— Dar am adus pe cineva care să te ajute la treburi, a adăugat el.

Marianne și-a îndreptat atenția către celălalt bărbat, care a ridicat scurt privirea din pământ. Avea ochii de un albastru spălăcit, aproape transparent, și o față lată, neașteptat de atrăgătoare.

— Herr Müller e unul dintre deținuții noștri. M-am gândit că ți-ar prinde bine o mână de ajutor. Müller e tare priceput. Ai muncit la o fermă înainte de război, nu-i așa? l-a întrebat pe bărbat. *Bauernhof* parcă așa se zice.

Bărbatul s-a uitat întrebător la Marianne.

Nu era agricultor. Marianne nu avea niciun dubiu în această privință.

— Nu-i nevoie, a spus ea, încruntându-se.

Nu-i plăcea ideea de a conta pe ajutorul unui prizonier fost nazist. Cine știe ce soi de om era, ce soi de soldat a fost. Pe deasupra, mai era și compatriotul ei.

— Nu ne trebuie ajutor.

— Nu mi-o lua în nume de rău, Frau von Lingenfels, dar…

Peterman s-a tras câțiva pași înapoi și s-a uitat la clădirea castelului.

— Văd ferestre sparte la etaj și țigle lipsă. În afară de asta, a zis, vine iarna și o să aveți nevoie de lemne.

Peterman s-a întors spre bărbat, mimând că ține un topor în mână.

— Bănuiesc că știi să tai lemne… *Holz*?

Bărbatul a încuviințat din cap.

— Deci? a zis Peterman, privind-o pe Marianne, cu ochii mijiți. Ce părere ai? Nu vreau să înghețați de frig, mai ales că sunt atâția copaci în jur.

— E aproape imposibil să te refuze omul, a spus Marianne, oftând.

— Bun, a zis Peterman. Ne vedem joia viitoare. Topor aveți?

La cina din acea seară, au servit obișnuita supă aproape necomestibilă. Marianne nu învățase niciodată să gătească. Fusese un copil răsfățat – fiica isteață și preferată a unui văduv bogat, care considera că e mai important ca femeile să primească o educație bună, decât să-și dedice viața treburilor gospodărești. În locul cărților de bucate, Marianne îi citise pe Goethe, Schopenhauer și Schiller.

— O să avem un sclav? La noi în casă? O dată pe săptămână? a întrebat Elisabeth.

— Încetează. Bineînțeles că nu e *sclav,* s-a răstit Marianne. Ce ți-a venit să spui așa ceva?

— Pentru că asta e, a replicat Elisabeth. Asta sunt prizonierii de război. Herr Koffel a zis-o cu gura lui. Muncă forțată. Ceea ce încalcă prevederile internaționale. Care e diferența între ce se întâmplă acum și ce se întâmpla când eram noi la putere?

— Noi? a repetat Marianne, consternată. Noi n-am fost niciodată naziști. Ține minte asta.

— Mda, cum spui tu, a zis Elisabeth, ridicând din umeri. Chiar și așa, n-o să fie plătit pentru munca depusă.

— Poate n-ai observat, dar, în momentul de față, *nimeni* nu e plătit pentru munca depusă. Cel puțin, e mai plăcut să vină aici o dată pe săptămână și să taie lemne, decât să stea în lagărul ăla oribil.

Circulau zvonuri despre oameni care mureau în astfel de centre, pe câmpuri aride, lipsiți de adăpost în fața intemperiilor și arșiței soarelui, despre oameni care dormeau în gropi săpate

în pământ. Dar Marianne nu dădea crezare tuturor zvonurilor care umblau printre localnicii din Ehrenheim.

S-a întors către fiul ei.

— Fritz, șezi frumos și nu te mai foi.

— A ucis mulți oameni în război? a întrebat în șoaptă Katarina. De-asta e prizonier?

Marianne s-a uitat la cealaltă fiică: brunetă, banală și grijulie. Niciodată pripită, ori imprudentă în reacții. Exact ca Albrecht.

— Nu știu, scumpo, a oftat ea. Mulți oameni au ajuns prizonieri. Până și băiețandrii de vârsta ta, care habar n-au să țină o pușcă în mână. Nu știu ce-a făcut Herr Müller.

— Ceva rău, asta e sigur, a bombănit Elisabeth.

— Zău așa, Elisabeth! a repezit-o Marianne. *Nu* eu am cerut ajutor. Dar l-am primit. O să taie lemne, ca să avem cu ce ne încălzi la iarnă, iar pentru asta, trebuie să fim recunoscători.

În tăcerea ce a urmat, a avut timp să-și cântărească propriile cuvinte. *Deci, așa stau lucrurile?* parcă îl și auzea pe Albrecht. *Câștigul personal e mai important decât moralitatea?*

Da. Nu. Care era diferența dacă bărbatul lucra la castel sau pentru americani? Oricum ar fi fost, tot prizonier era. Connie i-ar fi susținut punctul de vedere, nu-i așa?

A turnat în farfurii și ultimele picături de supă.

— Probabil purta pistol Luger, a zis Fritz. Crezi că-l mai are?

— Nu, a răspuns categoric Marianne. Germanii nu mai au voie să poarte arme. Se poate să luăm cina în liniște? a adăugat, întorcându-se spre Martin, care nu scosese o vorbă în toată această discuție. N-ar fi plăcut?

După cină, Marianne a urcat la etaj, să vadă cum se simte Benita.

O mutase pe un pat din camerele servitorilor, deasupra bucătăriei, unde dormeau cu toții. În momentul de față, erau cele mai bune camere din castel. În lunile friguroase, se încălzeau de la focul care ardea în cuptorul imens de dedesubt. Fostele apartamente somptuoase din partea din față a castelului erau reci și întunecoase, și pline de resturile ciopârțite ale vechilor paturi cu baldachin. La sosire, Marianne a rămas

îngrozită de priveliște. Cui i-ar fi trecut prin minte să distrugă obiecte de asemenea valoare? Nici pianul din salonul principal nu scăpase nevătămat, fildeșul fusese smuls de pe clape, iar coardele se răsfirau în toate părțile, ca un păianjen uriaș. Era posibil ca naziștii să fi fost autorii; pentru o scurtă perioadă, spre finalul războiului, la Burg Lingenfels, se instalase o unitate SS. Într-un colț al curții, încă zăcea un morman de conserve goale de carne, cireșe și sparanghel alb. În același timp, nu era exclus ca localnicii din Ehrenheim să fi provocat stricăciunile. În ultimele zile de război, după plecarea naziștilor, mulți dintre orășeni se refugiaseră din calea americanilor în castelul pustiu, fiindcă îi bănuiau că vin să-i violeze și să-i ucidă. Marianne îi credea pe localnici în stare de asemenea prăpăd. Erau un grup izolat, înrudiți prin căsătorie, și păstrau o mentalitate medievală, potrivit căreia castelanii erau asupritorii. Din câte își dădea seama Marianne, toți fuseseră naziști înfocați. Iar, în ochii lor, Marianne și copiii ei erau rudele unui trădător, ale unui om care, pe lângă faptul că avea sânge de von Lingenfels, încercase să le ucidă Führerul mult iubit.

Marianne s-a oprit și a pipăit scrisoarea din buzunar. Era rece și mototolită, după toate mâinile prin care trecuse, iar la atingerea ei, a trecut-o un fior de adrenalină prin corp. A bătut ușor la ușa Benitei.

Întinsă în patul de campanie îngust pe care i-l pregătise Marianne, Benita nu mai semăna deloc cu țărăncuța germană, rumenă în obraji, de odinioară. Marianne îi tăiase părul blond, ca să o ferească de paraziți, iar tunsoarea îi dădea Benitei un aspect firav și obosit – obrajii supți și pământii, ochii mari și încercănați. Își păstrase frumusețea, dar era o frumusețe dureroasă și chinuită.

Marianne a așezat tava cu supă și apă la capul patului, iar Benita a deschis ochii.

— Martin e bine? a întrebat și a apucat-o imediat tușea.

— Sst, a zis Marianne, punându-i un deget pe buze. E bine. Se ține de șotii, împreună cu Fritz.

— Nu e… a dat să spună Benita, dar tusea i-a curmat din nou vorba. Nu e bolnav?

— E sănătos tun, a răspuns Marianne, ferindu-se să pomenească de căzătură.

Benita a legănat mulțumită din cap, dar încă i se citea neliniștea în priviri.

Înainte de război, Marianne își imagina că o femeie vânjoasă și blajină ca Benita va naște o liotă de copii. Connie visase dintotdeauna să aibă o familie numeroasă: cel puțin cinci-șase copii, o experiență cu totul diferită de a lui, care era singur la părinți. Ce s-o fi întâmplat între timp? Avorturi spontane? Infertilitate? Connie nu îi vorbise niciodată despre căsnicia lor, iar Benita nu îi era prietenă atât de apropiată, încât să-i facă asemenea destăinuiri. Ce ironie ca, tocmai ea, o femeie uscățivă și dreaptă ca o scândură, să se dovedească a fi mai fertilă.

Marianne s-a așezat pe marginea patului și a dus o lingură de supă la gura Benitei, ultimul bulion de vită pe care reușiseră să-l aducă pe furiș de la Weisslau.

Benita a deschis gura ascultătoare.

În clipa în care Marianne s-a aplecat să mai ia o lingură, scrisoarea din buzunar a foșnit. Era momentul să i-o dea. Dar parcă nu se îndura să se despartă de ea. Connie i-o încredințase, ultima oară când se văzuseră. Soției mele, Benita Fledermann, scria pe plic, cu caligrafia lui alungită, neobișnuit de elegantă pentru un bărbat. Trebuia să i-o înmâneze Benitei, în cazul morții lui. Pe vremea când îi ceruse ajutorul, Marianne acceptase fără să protesteze.

Dar, după ce complotul a eșuat și Connie a murit, Marianne nu a avut cum să trimită scrisoarea. Era prea riscant cât Albrecht era în închisoare. S-au scurs șase luni între atentat și procesul și condamnarea la spânzurătoare a lui Albrecht. În acele luni, Marianne a căutat soluții de a-l elibera – a apelat la cunoștințele ei influente, a trimis scrisori, ba chiar a fost interogată de Gestapo în trei rânduri. Dacă se afla că deține o scrisoare de la Connie Fledermann, ar fi avut de suferit. Mai târziu, după moartea lui Albrecht, nu a mai reușit să ia legătura cu Benita, care era închisă într-un penitenciar nazist. Astfel, purtase cu sine scrisoarea pe durata călătoriei de la Berlin, în așteptarea momentului oportun, care nu părea să se mai ivească.

— Am ceva pentru tine, a mărturisit, după ce Benita a înghițit și ultima lingură de supă.

Benita a ridicat ochii.

Marianne a scos scrisoarea. Era soioasă și mototolită, dar supraviețuise – rușilor, fugii de la Weisslau, sfârșitului războiului.

Spre mirarea ei, Benita nu a tresărit la vederea scrisului soțului său. Nici măcar nu a schițat vreun gest de a i-o lua din mână.

— O păstrez de foarte mult timp, a zis Marianne. Iartă-mă, dar n-am știut cum să fac să ajungă la tine, iar, la întoarcerea de la Berlin, m-am gândit… m-am gândit că e mai bine să o citești în liniște.

Benita tăcea în continuare. Afară, răsunau chiotele copiilor care se jucau.

— Nici măcar n-am știut, a zis, în cele din urmă, Benita, uitându-se la ea.

— Ce anume?

— Ce puneau la cale.

— N-au spus aproape nimănui.

— Dar *ție* ți-au spus, a replicat Benita, pe un ton neașteptat de pătimaș.

Marianne s-a uitat la chipul palid al tinerei. Se citea și înverșunare și durere pe el, combinate cu un strop de nervozitate. Preț de o clipă, a simțit pe umeri întreaga povară a cuvintelor pe care i le spusese Connie în seara aceea, după petrecere. *E o fată simplă și nu merită să sufere de pe urma încurcăturilor în care s-ar putea s-o târăsc.*

— Era altă situație, a oftat Marianne. Eu luam parte la discuțiile lor. Dacă aș fi fost bărbat… naziștii m-ar fi spânzurat și pe mine.

S-a oprit și a căzut pe gânduri. Era prima oară când spunea asta cu voce tare.

Benita a întors capul.

Scrisoarea stătea între ele, acolo unde o lăsase Marianne. Îi simțea prezența, de parcă era vie. Un copil, ori un animal, care tânjea să fie luat în brațe.

— Cum ai reușit…

Un acces de tuse a întrerupt-o pe Benita.

— Cum ai reușit să-i împiedici să-ți ia copiii? Și să scapi de închisoare?

— Nu știu, a răspuns Marianne, deși avea o oarecare bănuială.

Naziștii nu îl simpatizaseră niciodată pe Connie, pe când Albrecht izbutise să păstreze o relație respectuoasă cu câțiva dintre ei până la final – probabil, datorită diplomației sale înnăscute. Sau, și mai probabil, datorită originilor lui vechi și ilustre. Connie se trăgea dintr-o veche și, pe vremuri, bogată ramură a familiei Junker, dar Albrecht era un von Lingenfels, urmașul multor generali germani prețuiți, o „tulpină" esențială rasei superioare atât de iubită de Hitler.

— Am avut noroc.

— Hm, a zis Benita. Iar noi n-am avut.

În cele din urmă, a luat scrisoarea.

În ochii ei, însă, nu se citea nici dragoste, nici tristețe. Se uita la plicul din mână, de parcă ar fi picat din cer.

— Plec imediat, a zis Marianne, strângând castronul și lingura de supă. Te las s-o citești în tihnă.

Benita a încuviințat din cap.

Dar, în momentul în care Marianne a închis ușa, a zărit-o pe Benita punând scrisoarea deoparte, fără să o deschidă, și întinzându-se pe spate, rigidă ca un cadavru.

Marianne meditase îndelung la căsătoria lui Connie. După nuntă, îl revăzuse din când în când în compania Benitei – la petrecerea de Crăciun a familiei Bemelman, la câteva serate organizate de ea la Berlin și, o dată pe săptămână, la întrunirea de la Weisslau. Formau o pereche dificilă. Fata se supăra repede (ba că nu venise Connie s-o ia de la gară, ba că nu dormea copilul, ba că n-o ajutase nimeni să urce bagajele în tren…), iar Connie era exagerat de prevenitor. Dar, oricât de atent ar fi fost, păstra o oarecare distanță de soția lui, ceea ce nu făcea decât să-i alimenteze nemulțumirile. Marianne nu înțelegea ce anume îl atrăsese la Benita. În mod normal, nu-și bătea capul cu astfel de

chestiuni, dar aceasta nu era o căsătorie ca oricare alta. Benita era soția lui Connie Fledermann. Era incontestabil frumoasă, dar Connie putea alege dintr-o puzderie de nemțoaice frumoase îndrăgostite de el. Benita avea un aer inocent – o naivitate și o naturalețe inerente, pe care nici banii, nici viața la oraș nu le puteau preschimba, și care erau atrăgătoare până la un punct. Dar Marianne nu și-l închipuise niciodată pe Connie sedus de genul acesta de simplitate. Naziștii erau cei care apreciau aceste trăsături populare, învechite și obtuze, nu bărbații luminați precum Connie. Cu toate acestea, Benita îl fermecase.

Odată, Marianne i-a găsit singuri pe terasa unui conac din Dahlem, la o petrecere dată de unul dintre colegii lui Albrecht. Se întâmpla în primii ani de război, când vinul și veselia erau încă din belșug. S-a oprit în pragul ușii, fiindcă ceva din comportamentul lor îi spunea că nu vor să fie deranjați. Benita îi zâmbea sfioasă lui Connie și nu îl avea pe micul Martin cu ea, ceea ce se întâmpla rar pe vremea aceea. Connie stătea cu spatele la Marianne. Benita i-a spus ceva care l-a făcut să râdă – un hohot sincer de râs – după care a prins-o de mijloc și a tras-o spre el cu asemenea forță, încât Marianne nu și-a putut stăpâni un geamăt. Era un gest impetuos, aproape agresiv – o latură a lui Connie pe care nu o cunoștea. Benita i-a răspuns râzând și s-a lăsat învăluită în îmbrățișarea lui, cu o moliciune și o supunere pe care Marianne nu le-ar fi putut niciodată imita.

Cam atât reușise să înțeleagă despre căsnicia lui Connie: Benita îi scotea la iveală latura mai degajată și mai animalică.

Cu o strângere de inimă, Marianne s-a retras iute în mediul mult mai familiar al petrecerii, printre oameni care îi împărtășeau ideile și cu care știa să discute, dar era ca o persoană care se ascunde sub masca normalității, după ce a aflat vești proaste. Iar, în momentul în care l-a găsit pe Albrecht, bunul și statornicul Albrecht, cu ochi blânzi și umeri povârniți, cu stilul lui atent și hotărât de a vorbi, a cuprins-o un sentiment de însingurare și iritare, la vederea firimiturii de pe obrazul lui și a mătreței de pe sacou. Și a faptului că Albrecht s-a tras un pas înapoi, ca să nu o incomodeze, în loc să o strângă în brațe.

Capitolul 5
WEISSLAU, 20 IULIE 1944

Pentru Marianne, ziua de 20 iulie s-a scurs chinuitor de încet.

Era caniculă la Weisslau. Copiii își făceau de lucru în salonașul bunicii von Lingenfels, o grotă ticsită cu tapiserii decolorate și lămpi cu abajururi masive. Le plăcea să lenevească pe canapeaua din păr de cal, în haine lejere de vară, să mănânce bomboane și să răsfoiască mulțimea de cărți ilustrate: legende grecești, povești biblice, basme populare germane și vaste colecții obscure de lucrări științifice. Fritz petrecea excesiv de mult timp uitându-se pe desenele pudice care înfățișau trupul uman într-o veche enciclopedie medicală victoriană. Bunica ar fi fost profund indignată. Din perspectiva lui Marianne, activitățile lor în salon erau mereu leneșe și ușor indecente.

În ziua aceea, copiii triau obiectele de metal pe care le adunaseră: bunuri de valoare pe care intenționau să le predea comandantului nazist local, drept contribuția lor măruntă la efortul de război. Marianne nu tolera astfel de aberații naziste, mai ales când amenințau să-i transforme copiii în niște mici agresori. Reușise să-i țină departe de organizațiile de tineret, în ciuda stăruințelor lui Fritz (nu suporta să fie exclus de la drumețiile și meciurile de fotbal duminicale ale tineretului hitlerist), dar, chiar și așa, se molipsiseră de fervoarea camarazilor lor. Pentru Marianne, colectarea deșeurilor metalice era o îndeletnicire prostească și un motiv permanent de ciondăneală – cine găsea mai multe și câți bani vor primi pe ele. De parcă aveau nevoie de bani de buzunar. Erau norocoși să se afle la Weisslau – pe terenul lor, cu propria sursă de hrană și feriți de bombardamente. Intraseră în cel de-al cincilea an de război, iar situația din orașe se înrăutățise enorm. Acolo, copiii aveau nevoie de multe lucruri (protecție, un acoperiș deasupra capului, mâncare și cărbuni care să le încălzească locuințele iarna). Trecuse aproape un an de când fusese bombardat Hamburgul, dar poveștile și priveliștea rămase erau încă dezolante. Ziarele publicau articole despre copiii orfani care

trăiau printre ruine, se hrăneau cu șobolani și beau apă infectă; despre oameni care fierseseră de vii în canale, în încercarea de a se feri din calea urgiei de foc. Firește, era dificil să discerni între propagandă și adevăr, dar Marianne nu credea o iotă din ce publica presa nazistă. Cu toate acestea, fotografiile erau șocante – orașul presărat de cratere cenușii, ca suprafața lunii. Văzuse cu ochii ei chipurile oamenilor care se refugiaseră în sud, în căutare de muncă și adăpost; erau goale și încremenite de groază.

În după-amiaza aceea, ciorovăiala copiilor îi părea insuportabilă. Toată noaptea, toată săptămâna, mai bine zis, stătuse cu sufletul la gură. „Planul" urma să fie pus în practică în orice moment. *Unchiul Ulrich vine în vizită weekendul viitor*, scria în ultima telegramă trimisă de Albrecht, de la Berlin. *Te rog să-i pregătești Semmelkuchen*[9]. Aleseseră cuvintele de cod împreună. De atunci, somnul devenise o pânză delicată, în care Marianne era prea mare și prea stângace pentru a rămâne prinsă – se agăța de firișoare din ea, ca o femeie deznădăjduită…

Și, în ciuda lunilor și anilor de pregătiri, a dezbaterilor și discuțiilor – *Ce scuză o crimă? Poți realiza un lucru bun printr-o faptă rea?* – și în ciuda interminabilelor *cum, când* și *unde*, și a și mai chinuitoarei *Ce facem după aceea?* –, părea incredibil, ba chiar imposibil, ca complotul lor să se întâmple vreodată.

La început, Albrecht s-a împotrivit. Asasinat. Crimă. Nu era finalul pe care și-l dorea pentru mișcarea lor de rezistență. După părerea lui, nedreptatea putea fi înlăturată doar prin dreptate – era avocat până în măduva oaselor. Crima era abominabilă. Acesta era un adevăr absolut. *Dar dacă astfel punem capăt războiului și prevenim moartea a mii de oameni? Poate chiar milioane?* Dezbătuseră deseori asta, până în miez de noapte, când Albrecht își diseca propriile convingeri, iar Marianne juca rolul avocatului diavolului. Deși, în realitate, ea *nu* era avocatul diavolului, ci doar le dădea dreptate lui Connie, von Stauffenberg și celorlalți. Hitler trebuia ucis.

În cazul ei, toate îndoielile dispăruseră cu trei ani în urmă, când Freddy Lederer s-a întors de pe frontul de est. În drum

spre Guvernământul General de pe teritoriul ocupat al Poloniei, poposise la Weisslau. Freddy, băiatul inimos, pe care Marianne îl cunoștea de când era mic – întotdeauna primul când venea vorba să se bălăcească în lac și ultimul când trebuiau să se adune la masă, la Grand Hotel de la Marea Baltică –, era acum doar o umbră a omului de altădată. Se întorsese de curând dintr-o misiune pentru Abwehr, care îi pusese la dispoziție un însoțitor SS, spre a-l duce să vadă o „acțiune" – „un miracol de eficiență și abnegație", după cum se exprimase SS-istul. „Acțiunea" era efectuată de o unitate de rezerviști nemți, în majoritatea lor oameni trecuți de prima tinerețe, civili cu foarte puțină sau chiar nicio pregătire militară. Primiseră ordin „să curețe" zona de la sud de Lublin. *Lublin* – Freddy s-a cutremurat când a rostit acel nume – *iadul pe pământ.* Adunau evreii – femei, copii și bătrâni – și îi duceau în pădure, unde îi împușcau.

— Îi împușcau? a repetat Marianne. Ești sigur?

Auzise zvonuri, desigur, dar credea încă (deși nu susținea) în Planul Madagascar al naziștilor. Toți evreii polonezi urmau să fie trimiși pe insulă și lăsați să-și întemeieze o țară acolo. În același timp, de pe front, veneau tot soiul de povești sinistre, cărora nu le dădea crezare, considerându-le pure exagerări. De data asta, însă, era altceva. De data asta, le auzea chiar din gura lui Freddy Lederer.

Iar el fusese martor la evenimente. Soldați germani formau perechi cu evrei: victime și ucigași care intrau în pădure ca parteneri. Copiilor li se desemnaseră proprii călăi. Freddy văzuse o femeie cu trei copii – un prunc ce nu se ținea încă pe picioare, un băiat mai mare și o fetiță, de vreo șapte sau opt ani. Fata refuza să dea drumul mâinii mamei sale, așa că au lăsat-o să meargă alături de ea și de pruncul înfășurat în pături, uitându-se în jur, cu ochi mari și curioși.

— Aia o să ne creeze probleme, a spus însoțitorul lui Freddy, pe un ton impasibil. Sunt trei focuri la un singur soldat. Ne încetinește operațiunea.

După ce Freddy și-a încheiat istorisirea, s-a lăsat o liniște mormântală în biblioteca confortabilă de la Weisslau, cu vreascuri care trosneau în foc, fotolii moi și câinele care moțăia

în fața șemineului. Marianne ședea împietrită, vrând parcă să oprească timpul, să îl dea înapoi și să șteargă povestea lui Freddy.

— Multă vreme, a spus Freddy, pur și simplu n-am înțeles ce se petrecea. Vedeam, dar mi se părea de neconceput. Era ca…

Se căznea să găsească o comparație, cu chipul descompus de efort.

— Era ca în desenele acelea ascunse, când vezi un pocal, nu o față, o scară, nu o floare. Nu vezi nici măcar când te uiți fix la ea. Și, deodată, vezi, a concluzionat el ridicându-și capul și uitându-se la Marianne.

În noaptea aceea, Marianne a visat mamele și copiii care intrau în pădure. Și pe bărbații, vecinii și semenii ei, concetățenii ei care îi conduceau. Acesta era rezultatul monstruoaselor elucubrații ale lui Hitler: bărbați simpli, de vârstă mijlocie, care duceau în pădure mame și copii spre a-i ucide.

De multă vreme, Marianne, Albrecht și prietenii lor știau că Hitler e un nebun, un lider a cărui ignoranță și apetit grosolan de a apela la cele mai meschine și abjecte emoții erau o rușine pentru țară. Văzuseră cu câtă măiestrie îi transformase pe evrei în țapi ispășitori pentru decăderea Germaniei și își convinsese adepții că omenia, toleranța și cultura sunt slăbiciuni – idei „evreiești" care duceau la înfrângere. Își frânseseră mâinile la auzul acelor aberații periculoase, a fervorii și barbariei sale. Totuși, relatarea lui Freddy Lederer era ceva nemaiauzit pentru Marianne. Astfel, în seara aceea, stând în pat, a înțeles că Connie avea dreptate. Hitler trebuia să moară.

Pe de altă parte, din punctul de vedere al lui Albrecht, soluția era în continuare justiția. Povestea lui Freddy îl tulburase și pe el, determinându-l să depună eforturi mai mari pentru a-i ajuta pe evrei să fugă și să aducă ororile naziste la cunoștința britanicilor și americanilor, pe care îi considera unica speranță de a-l învinge pe Hitler. Era un om pios – mult mai pios decât Marianne – și, din cauza asta, se ducea o luptă în sufletul lui. Nu dormea și nu mânca aproape deloc. Dar păstra convingerea fermă că soluția era ca vinovatul să fie adus în fața justiției.

— Abia atunci când vom dovedi că legea internațională și

drepturile tuturor oamenilor sunt mai presus decât orice răufăcător, vom putea înfrânge răul, a declarat categoric.

— Așa ceva e imposibil, Albrecht! a replicat Marianne. Cum îl aduci pe Hitler în fața justiției? Ar trebui să se ridice toți germanii împotriva lui.

— Cu sprijinul celorlalte state, a spus el. În timp, o să…

Marianne știa că era un visător. Timpul îi presa, iar germanii nu aveau să se revolte niciodată în totalitatea lor. Erau mult prea vrăjiți de retorica lui, prea lași și prea implicați în ororile războiului pornit de el pentru a-l abandona vreodată.

La două săptămâni după vizita la Weisslau, Freddy și-a pus ștreangul de gât.

Abia când vestea despre lagărele de exterminare a ajuns la Albrecht – nu zvonuri, ci relatări incontestabile ale martorilor, la care avea acces datorită funcției în cadrul Abwehrului – a căzut de acord cu planul lor. Asasinarea era singura soluție.

La parter, Marianne s-a trântit pe pielea răcoroasă a fotoliului de la biroul soțului ei, intenționând să verifice registrele contabile. În momentul în care munca lui Albrecht pentru guvern – și, mai cu seamă, pentru mișcarea de rezistență – a devenit prea solicitantă, hotărâse să preia ea contabilitatea. Și, cum stătea acolo la biroul impozant la care soțul ei redactase atâtea planuri și documente, Marianne a înțeles pentru prima oară că uneltirile lor ar putea da greș.

Afară, a zărit în treacăt o pereche de aripi negre, fâlfâind peste peluză, urmate de o vagă siluetă cenușie, care s-a dovedit a fi o pisică ce vâna o cioară. Sub privirile ei, pisica a întins laba și a lovit în aripa păsării. Cu aripa strâmbă, cioara a înaintat puțin, mai în zbor, mai pe jos, iar pisica, mulțumită de răul făcut, a dispărut în tufișuri. Pasărea se împleticea și bătea din aripi. A început să scoată niște sunete guturale. Din copaci, au coborât alte trei ciori și s-au așezat la o distanță respectuoasă, urmărind-o, cu capetele plecate într-o parte, cum șontâcăie prin fața lor, târându-și aripa vătămată.

Apoi, probabil ajungând la concluzia că surata lor nu mai poate fi salvată, și-au luat zborul.

Priveliștea era deopotrivă înfiorătoare și fascinantă; Marianne nu-și putea dezlipi ochii de la ea. Rămăseseră doar ele două, deși cioara nu știa că o privește cineva. Stătea înmărmurită la fereastră, cu un nod în gât. Dacă se întorcea pisica, era hotărâtă să deschidă geamul și s-o gonească, ori să iasă din casă și să arunce cu o piatră după ea. Dar pisica n-a apărut. S-a mulțumit să lase pasărea să moară.

Marianne nu credea în semne prevestitoare. Acestea erau apanajul neputincioșilor. Dar în acel moment a avut presimțirea clară că atentatul lor eșuase. *Până la urmă, totul va depinde de noroc,* îi spusese Albrecht, ultima dată când se văzuseră. Marianne legănase aprobator din cap, deși în sinea ei, nu concepea acest lucru. Și nu își îngăduise niciodată să se gândească la faptul că demersul lor nu va reuși. Avea convingerea aproape superstițioasă că, dacă te lași năpădit de îndoieli, atragi ghinionul, pe când dacă îți imaginezi că vei avea succes, așa se va întâmpla. Iar imaginația lui Marianne era foarte docilă. Plăsmuia tot ce îi cerea ea, nici mai mult, nici mai puțin. Nu își închipuia prăpăstii și bolovani ascunși când schiau copiii, nici accidente, când Albrecht conducea prea repede. Acesta era secretul firii ei încrezătoare. Acesta era secretul optimismului ei.

Încă de la început, militase pentru ideea de a acționa și îl presase pe Albrecht să sprijine planul. Pasivitatea nu intra în discuție. Când știai – *știai sigur* – că femeile și copiii sunt împușcați în păduri, că există camere de duș, construite special pentru a ucide, cum puteai să *nu* acționezi? Acum, însă, i se înfățișa motivul pe care refuzase să-l recunoască: consecințele. Dacă planul dădea greș, pierdea toate lucrurile la care ținea.

Cum-necum, Marianne a reușit să treacă peste acea după-amiază, ca o oarbă care bâjbâie pe un drum deja cunoscut. A notat în registru numărul porcilor fătați în ultima lună și al banițelor de grâu recoltat. A întreținut atmosfera la ora ceaiului. Ce-o să se întâmple dacă sunt prinși conspiratorii? Îi arestează? Îi închid? Îi condamnă la moarte? Nu aveau cum să nu afle de complicitatea lui Albrecht. Doar îi primise în casă de

nenumărate ori pe conspiratori și era bine cunoscută poziția lui critică la adresa naziștilor. Își luaseră, firește, toate măsurile de precauție – luna trecută arseseră toată corespondența și îngropaseră caietele și planurile. Până și cartea de oaspeți de la Weisslau „se rătăcise" cine știe pe unde. Totuși, ițele erau complicate și îl puteau implica în această tărășenie.

Între timp, afară, cioara se bălăbănea la marginea umbroasă dintre pădure și peluză. Își târa aripa și clipea din ochii sticloși. Marianne nu voia ca cei mici să o vadă. *Nu te uita, nu te uita,* își tot repeta, dar ochii îi erau iremediabil atrași spre pasărea neputincioasă a cărei aripă ruptă se întindea ca o pelerină.

Înainte de cină, Frau Gerstler, bucătăreasa, a intrat în birou, cu o figură îndurerată.

— Führerul a fost rănit! Scumpul nostru Führer! Ticăloșii au încercat să-l asasineze, dar, slavă Domnului, a fost doar rănit!

Marianne și-a încleștat palmele pe brațele scaunului, ca să-și țină echilibrul. Veste nu era un șoc, cât, mai degrabă, o adeverire a temerilor ei.

— Führerul nostru. Bietul nostru Führer. Slavă Domnului că a scăpat cu viață! plângea Frau Gerstler, de parcă ar fi fost vorba de fiul sau soțul ei.

— Ce e? Ce s-a întâmplat? strigau copiii, învârtindu-se în jurul ei, atrași instinctiv de la jocul lor.

— Frau Gerstler a auzit niște zvonuri, a răspuns Marianne, uimită că încă mai putea să vorbească.

— E vorba de Führer? a întrebat Fritz. A zis că a fost la un pas de moarte?

— Nu e frumos să tragi cu urechea la discuțiile adulților, l-a mustrat Marianne, prinzând mai mult curaj la auzul propriei voci. Frau Gerstler, a adăugat, după ce copiii s-au îndepărtat nedumeriți, am să te rog să nu mai răspândești astfel de zvonuri în această casă.

— Au anunțat la radio, doamnă, a spus bucătăreasa.

Din momentul acela, Marianne n-a mai avut nicio scuză să oprească radioul. Hitler însuși era așteptat să țină o cuvântare, în cel mai scurt timp.

Din cauza situației deosebit de grave, Marianne s-a văzut nevoită să-și domolească zbuciumul din minte. Trebuia să fie prudentă. De acum încolo, orice mișcare făcea avea să trezească suspiciuni. Cu toate că Frau Gerstler îi îndrăgea familia, nu o îndrăgea *într-atât* încât să nu-i pârască Gestapoului, dacă era luată la întrebări.

Prin urmare, s-au adunat la un loc și au ascultat știrile. Frau Gerstler stătea în mijlocul lor, își frângea mâinile și clătina din cap. Fritz, cu ochii arzând de furie și uimire, abia se stăpânea. Dar Marianne era mult prea zdruncinată de veste ca să se mai supere din pricina neștiinței fiului ei. Fetele, în schimb, erau mult mai puțin pătimașe. În spatele lui Frau Gerstler, Elisabeth dădea ochii peste cap la auzul tonului isteric al crainicului. Katarina stătea cuminte alături de mama ei și, doar din când în când, ridica ochii mari și pătrunzători spre ea, încercând să-i descifreze expresia de pe chip.

Când a venit vremea să vorbească Hitler, avea același ton absurd ca întotdeauna, dar mocnind de o furie amenințătoare:

Minciuna răspândită de acești uzurpatori, potrivit căreia am murit, s-a dovedit a fi falsă, căci iată-mă, adresându-mă vouă, stimați concetățeni. Cercul acestor uzurpatori este foarte mic. Nu are nicio legătură cu forțele armate germane și, cel mai important, cu armata germană. Este o bandă alcătuită din elemente criminale, care vor fi stârpite fără milă…

Cuvântul „stârpite" răsuna în urechile lui Marianne ca un ecou. În mod sigur, vor avea loc execuții. Claus von Stauffenberg. Ludwig Beck. Și Connie. Connie! Nu avea cum să scape. Jucase un rol mult prea important în complot. Marianne își ținea mâinile împreunate în poală, ca să nu observe nimeni că tremură.

Ce-o să se întâmple cu Albrecht? Cu copiii și cu proprietatea de la Weisslau? Trebuia să-și păstreze calmul și să chibzuiască bine. Albrecht avea mulți prieteni influenți, chiar și printre acoliții lui Hitler. Poate că asta o să-l ajute. Deocamdată, nu primise nicio veste de la el. Așa că nu-i rămânea decât să

aștepte. Discutaseră ce avea de făcut în cazul în care era arestat, dar, până când nu primea confirmarea, trebuia să se comporte normal.

A reușit să găsească puterea de a-i culca pe copii și în acea seară.

Apoi, măcinată de curiozitate, a aruncat o privire pe fereastră, căutând cioara în lumina difuză. Se însera târziu în acea perioadă a anului; era aproape ora zece, iar peluza încă licărea în amurg. Pădurea din spatele ei era cufundată în întuneric. La margine, se deslușea o siluetă. Încă suferindă, încă șontâcăind, nici mai bine, nici mai rău.

Marianne și-a pus cizmele și jacheta și a ieșit tiptil din casă. Când a închis ușa, cioara s-a oprit. Marianne a așteptat câteva clipe să se obișnuiască cu întunericul, după care s-a apropiat încet, iar păsarea a rămas nemișcată până când le mai despărțea doar un metru. Atunci și-a înfoiat penele și a părut să ofteze, fără să ridice capul din piept. A clipit și ciocul i-a sticlit vag în întuneric. Aripa nu mai putea fi vindecată; dintre penele negre, smulse de pisică, ieșea un capăt de os și un petic de piele neagră și solzoasă, ca de reptilă.

Au stat împreună un timp. Pasărea o măsura cu ochi precauți, ba chiar inteligenți. Copacii foșneau sub adierea vântului. Marianne și-a strâns jacheta pe lângă corp, înfrigurată, deși era o noapte călduță. Pasărea avea să se prăpădească singură și în beznă. O să moară de foame sau o s-o ucidă pisica? Ori, poate, altă vietate nocturnă – vulpe, nevăstuică sau bufniță?

Marianne nu se îndura să o părăsească.

Nu ești singură, își spunea în gând. *Nu te teme. Ești iubită.* Iar cuvintele acestea i-au năpădit mintea, îndeajuns de mari și năvalnice, încât să se umfle și să se reverse în noapte. Marianne nu era o fire pioasă, dar simțea o prezență divină. Pasărea era un înger. Pasărea era Albrecht.

Ba nu, a înțeles brusc, cu desăvârșită limpezime: era Connie.

Și-a întins haina pe iarbă, s-a așezat alături de pasăre, și, la un moment dat, a adormit. Când s-a trezit, în lumina alburie a zorilor, pasărea dispăruse, iar Connie murise.

Capitolul 6
BURG LINGENFELS, IULIE 1945

Întinsă pe patul îngust de la Burg Lingenfels, Benita nu a deschis scrisoarea de la Connie. Bolnavă fiind, prezența acesteia pe noptieră îi părea ca o forță malefică. În vis, încerca s-o citească, dar cuvintele i se învălmășeau în fața ochilor, lungi, apăsătoare și atât de opace, încât deveneau indescifrabile sau mai rău, tulburi. Nu se desprindea nicio noimă din paginile ei. Imaginea lui Connie stăruia la hotarul dintre veghe și somn. Îl zărea în depărtare, într-o mare de oameni, ori la capătul unui coridor, sau chiar în întunericul din odaia ei, dar nu izbutea să comunice cu el. Fie era prins într-o discuție cu un coleg, fie flirta cu o doamnă, fie dispărea, pur și simplu, la apropierea ei. Când s-a trezit, asudată de febră și răscolită de neliniște, nici n-a vrut să vadă scrisoarea, pe care o considera vinovată de coșmarurile ei. *Te iubesc, îmi pare rău…* Nu conta ce avea să-i spună. Căsnicia lor a fost cum a fost – iar acum s-a sfârșit. Connie murise.

— Ești drăguță s-o pui undeva? a rugat-o pe Elisabeth într-o seară, când fata i-a adus supa în locul lui Marianne.

— Unde? a întrebat Elisabeth.

Era o fată impasibilă și lipsită de imaginație și nu părea câtuși de puțin mirată.

Benita a aruncat o privire prin camera sărăcăcioasă.

— Oriunde, numai să n-o văd, a răspuns.

Elisabeth a băgat-o în comoda în care se aflau puținele lucruri ale Benitei. Iar, din momentul acela, Benita a început să doarmă mai bine.

Benita zăcea la pat de trei săptămâni când, trezindu-se într-una din zile, a dat cu ochii de un bărbat necunoscut. Prima ei grijă a fost că arată prost. Avea colțurile gurii uscate și crăpate, iar cămașa de noapte pătată de transpirație. Cearșaful era răsucit la picioarele ei. A dat repede să se acopere și a luat-o cu amețeală de la efort.

Marianne, care intrase odată cu necunoscutul, se chinuia să

deschidă fereastra veche, așa că nu i-a dat nicio mână de ajutor.

— Dumnealui e Herr Müller, a spus, întorcându-se spre Benita, care stătea ghemuită în pat. A venit azi să ne ajute cu treburile castelului și m-am gândit să te scoată puțin la aer. O să-ți prindă bine să te vadă soarele.

Benita o privea cu ochi mari.

— Se poate… a îngăimat, strângându-și gulerul cămășii în jurul gâtului. Se poate să mă schimb mai întâi?

— Desigur, a zis Marianne. Herr Müller, fii amabil și așteaptă afară câteva minute.

Așa cum îi stătea în fire, Marianne lua decizii pripite. Deși răvășită de boală, Benita îi recunoștea această meteahnă. Marianne nu se sinchisea de chestiuni lumești, ca, de pildă, înfățișarea sau cuviința.

— Cine e domnul? a întrebat Benita, în timp ce Marianne o ajuta să-și tragă pantalonii pe sub cămașa de noapte.

— Un prizonier, i-a răspuns scurt. Americanii l-au trimis.

Se simțea în tonul ei că refuză alte întrebări. Era neamț, ceea ce Benita știa deja.

În momentul în care a reintrat în cameră, cu capul ușor plecat și ochii în pământ, Benita s-a intimidat. Era un bărbat chipeș, cam slab pentru constituția lui masivă, cu trăsături puternice și bine conturate și o frunte pătrată. Părea să-i înțeleagă stânjeneala, iar asta nu făcea decât să-i confirme Benitei că temerile ei sunt întemeiate. Boala și războiul o transformaseră într-o epavă.

Cu toate acestea, când a ridicat-o în brațe ca pe un fulg, s-a simțit surprinzător de feminină. Atingerea delicată, mâna așezată cu grijă, în așa fel încât să nu-i atingă sânul, căldura antebrațului său sub coapse i-au trezit emoții pe care nu le mai trăise de mult. Și-a rezemat capul amețit și febril pe umărul lui și a cuprins-o un sentiment de ușurare. Gesturile lui trădau pricepere. În brațele lui, se simțea ca un prunc care gângurește de plăcere la pieptul mamei. Spre rușinea ei, au podidit-o lacrimile.

— Te simți bine? a întrebat-o bărbatul, în timp ce cobora pe treptele de piatră.

Benita a încuviințat din cap, incapabilă să vorbească.

Ajunși afară, a așezat-o pe o saltea de paie, la umbra castanului. Soarele plăcut pătrundea printre ramuri, iar vântul îi gâdila obrazul ca o răsuflare fină, răvășindu-i părul tuns scurt. Nu simțea nici răcoare, nici durere și nici nu mai gâfâia, ceea ce era de mirare.

— E în regulă aici? a întrebat-o bărbatul, întrerupându-i reveria.

— Da, mulțumesc, a bâiguit ea, încuviințând din cap.

În momentul acela a ridicat ochii spre ea – ireal de albaștri, ca ai acelor stranii câini nordici, mai degrabă azurii. Erau diferiți de cei ai lui Connie, de un albastru-închis, ca apele mării. Și au schimbat o privire plină de profundă înțelegere.

Ce cauți aici? îi venea să-l întrebe, dar tocmai atunci a venit în fugă Martin – scumpul și minunatul ei băiat, cu obrajii îmbujorați și fruntea asudată de la joacă. S-a lăsat pe vine în fața ei, iar Benita a mângâiat chipul copilului frumos pe care îl pierduse și îl regăsise. Și a uitat cu desăvârșire de bărbatul care doar ce o purtase în brațe.

În săptămânile ce au urmat, Herr Müller a ajutat-o pe Benita să coboare treptele de câte ori venea la castel – mai întâi, ducând-o în brațe și, după ce s-a mai întremat, servindu-i drept reazem. Era din Braunschweig, un oraș nu departe de cel în care crescuse ea, ceea ce putea fi o explicație pentru familiaritatea dintre ei. Înainte de război, lucrase ca tâmplar. Fiica și tatăl lui încă trăiau în casa pe care o părăsise.

— Și soția? l-a întrebat ea, deși știa că e indiscretă.

Își pierduse soția.

De cele mai multe ori, stăteau într-o tăcere deplină, care nu o stânjenea deloc pe Benita. Forța lui calmă îi dădea un sentiment de alinare. Îi amintea de bărbații din Frühlinghausen, care munceau cu mâinile și mâncau în liniște. Bărbați ca tatăl ei, uriașul tăcut din copilărie, care adormea pe scaun, după masă, cu mâinile roșii întinse ca niște hălci de carne pe genunchi. Toată adolescența visase să fugă de asemenea bărbați, dar acum, alături de Herr Müller, își dădea seama că îi era dor de

sentimentul pe care i-l trezeau.

Odată ce și-a recăpătat forțele, a început să facă scurte plimbări în jurul castelului, până la grajduri, la brutărie și la grădina de zarzavaturi. De mult nu se mai plimbase în voie. Câmpurile întinse de la țară, mireasma ierburilor văratice, norișorii de praf de pe drum, toate îi păreau, deodată, nespus de frumoase. Războiul îi zdrobise orice viziune romantică a vieții la oraș.

Într-una din aceste plimbări, l-a întâlnit pe Herr Müller, care stivuia lemnele tăiate sub streașină unei clădiri părăginite, fosta fabrică de bere a castelului.

— Frau Fledermann, a spus bărbatul, îndreptându-se de spate. Nu e periculos să mergi așa mult pe jos? De una singură?

— Nicidecum, a răspuns ea, gâfâind.

Realitatea era că se îndepărtase cam mult de castel.

— Hm, a murmurat Herr Müller, nu foarte convins, și și-a șters sudoarea de pe frunte. Ia loc, a adăugat, aranjând bușteni din roabă și acoperindu-i cu haina lui. Stai jos și trage-ți sufletul.

Amețită de efort, Benita i-a urmat sfatul. Simțea cum i se prelinge transpirația la subraț și prin păr. Roaba era la umbra clădirii, iar, în spatele ei, dogorea un soare nemilos. Două libelule uriașe, agățate una de alta, zbârnâiau din aripi la granița subțire dintre lumină și umbră.

Müller se uita îngrijorat la Benita. Postura lui o amuza nespus – un bărbat atât de voinic, care abia îndrăznea să o privească.

— Am mers o dată la bâlciul de la Braunschweig, a zis ea brusc, împreună cu trupa – cu grupa mea BDM.

Pe măsură ce povestea, imaginile îi reveneau în minte – parada multicoloră a dansatorilor și ansamblurilor școlare, îmbrăcați în costume populare, asociațiile de meșteșugari, cluburile sociale. Pretutindeni vedeai păpuși din papier mâché care întruchipau cavaleri și prințese, scene care înfățișau personaje politice și din basme. Iar, peste toate acestea, se revărsa mirosul de bere, turte de cartofi, cârnați și gogoși presărate cu zahăr. Era însoțită de un grup de colege de clasă și își căutau viitorii soți. *Schoduvel*, așa se numea bâlciul de la Braunschweig – „Alungă-l pe diavol”. Orașul li se păruse imens,

magic și periculos.

— Așa deci, a spus Müller, zâmbind, și s-a mai destins.

S-a rezemat cu spatele de mormanul de lemne.

— Tare frumos a fost, a continuat Benita. Dumneata mergeai în fiecare an?

— În copilărie, da.

— Nu și mai târziu?

— Din când în când, a răspuns, zâmbind din nou, cu o figură rușinată.

— E normal! a exclamat ea. Cum să nu mergi? Te-ai dat vreodată în scrânciob?

— De fiecare dată.

— Era grozav, nu-i așa?

Benita își amintea leagănul care se balansa, sentimentul de pericol, deși nu exista niciun pericol.

— Dacă m-ar fi lăsat, m-aș fi dat de o mie de ori.

— Și, după aceea, te desfătai cu o *Weissbier* și o porție de *Kartoffelpuffer*.

— Oh, da, a spus Benita, zâmbind.

A urmat un moment de tăcere prietenească.

— La Frühlinghausen, am fost aleasă o dată prințesa bâlciului, a zis Benita.

Müller a ridicat din sprâncene și a făcut o plecăciune scurtă, mimând că își scoate pălăria în fața ei.

— Înălțimea Voastră.

— Aveați și voi o prințesă, la Braunschweig?

— Da, pe soția primarului, a răspuns el, umflându-și obrajii. Dar era prea grasă ca să urce în trăsura de paradă.

Benita a izbucnit în râs. Libelulele au țâșnit brusc spre înaltul cerului, speriate de zgomot.

— Acum, parcă nici nu-ți mai vine să crezi că e posibil așa ceva, a spus ea, regretându-și imediat vorbele, căci trezeau melancolie. N-are a face, a adăugat, clătinând din cap. Ar fi bine să mă întorc acasă, ca să nu se sperie Marianne. Ești amabil să mă ajuți să mă ridic?

I-a întins mâna lui Müller.

— *Gnädige*[10] prințesă, a zis el, cu o plecăciune a capului.

La cină, Benita și-a luat inima în dinți și a adus vorba despre Herr Müller.

Era o abatere de la obișnuitul lor subiect de discuție: cine îi mai trimisese scrisori lui Marianne și unde se află… Pornise o adevărată misiune de căutare a văduvelor precum Benita – soțiile și mamele dispărute, secretarele credincioase (o categorie care Benitei îi părea extrem de suspectă) ale complicilor lui Connie și Albrecht. În ciuda infrastructurii distruse a țării, Marianne reușea să păstreze legătura cu prieteni și cunoscuți de pretutindeni. În marea lor majoritate, erau femei pe care Benita nu le cunoștea, ori care o trataseră cu dispreț, pentru că era prea tânără, prea needucată și prea nepotrivită să fie soția lui Connie. Totuși, multe încă lipseau de pe lista atent întocmită de Marianne: soțiile celor aflați la marginea grupului de complotiști și care nu făceau parte din cercurile sociale în care se învârtea Marianne.

— Cât crezi că o să-i mai țină americanii pe prizonieri? a întrebat Benita, înainte ca Marianne să apuce să schimbe subiectul.

Marianne a ridicat ochii din farfuria cu supă: o zeamă searbădă, de varză, morcovi și cartofi, pe care niciuna dintre ele nu știa cum să o facă mai gustoasă.

— Nu știu, a răspuns Marianne. Bănuiesc că îi vor trimite în Franța, ca să ajute la reconstrucție.

— Pe cei monstruoși, a adăugat Elisabeth.

— Zău? a întrebat Fritz, cu ochii mari de uimire.

Băiatul manifesta o fascinație macabră față de cele mai cumplite detalii care începeau să iasă la iveală despre naziști – psihopați precum Josef Kramer, Bestia de la Belsen, cum i se spunea acum, un om care gazase cu mâna lui optzeci de evrei, ca să-și sporească colecția de schelete.

— Elisabeth! a spus Marianne, pe un ton mustrător. N-ai de unde să știi pe cine trimit și unde anume. Nu-i mai băga fratelui tău idei greșite în cap. De ce întrebi? a adăugat apoi, întorcându-se spre Benita.

— Mă gândeam la Herr Müller, a răspuns aceasta.

— Hm, a murmurat Marianne, încruntându-se. Nu l-am întrebat pe Peterman cât o mai rămâne aici. Dar o să ne descurcăm și fără el.

— Bineînțeles, a spus Benita, legănând din cap.

— Nu pot ține prizonierii la nesfârșit, a reluat Marianne. E prea costisitor. Vor trebui să le dea drumul, ca să se întoarcă la muncă.

— Mie îmi place de Herr Müller, a spus Fritz, bosumflat. Nu vreau să-l elibereze.

Elisabeth i-a aruncat o privire tăioasă.

— Tu auzi ce spui? Zici că ești mama lui Rapunzel. Dacă ții la o persoană, vrei să fie liberă.

În săptămâna următoare, un val de căldură s-a abătut peste Burg Lingenfels, ca un animal mițos care trece printre coline și gâfâie pe malul râurilor, amuțind păsările și făcând vitele să asude. Șanțurile erau năpădite de aliori, urzici și brumărele. Pe arșița toropitoare, pădurea se profila ca o masă neagră, moale și densă, pe cerul albastru.

Considerând că este suficient de întremată, Benita a decis să dea o fugă până la ferma lui Herr Kellerman, îngrijitorul castelului, ca să ia ouă. Se gândea că o să meargă împreună cu Martin, că se va plimba pe coasta lină a dealului alături de fiul ei abia regăsit și că vor reînnoda relația încă șubredă. Se schimbase enorm după ce îl luaseră naziștii – la doar șase ani, părea mai degrabă un tânăr decât un copil. Dar el preferase să rămână cu Fritz, așa că Benita a plecat singură.

Pe drum, a zărit o siluetă în vale – probabil Herr Kellerman. Persoana aceea, însă, era prea înaltă ca să fie Kellerman și nici nu șchiopăta. În cele din urmă, a recunoscut-o: era Herr Müller. Benita i-a zâmbit și i-a făcut semn cu mâna. Bărbatul i-a răspuns la salut, deși niciunul dintre ei nu rostise o vorbă. Benita auzea doar murmurul vântului călduț. Când a ajuns lângă ea, Müller s-a oprit și și-a scos șapca.

— Mergi la Burg Lingenfels? l-a întrebat ea.

Müller a încuviințat din cap.

— Dar nu e joi, a spus ea, punându-și palma pavăză la ochi,

ca să se apere de soare.

Simțea mirosul de praf și sudoare din hainele lui.

— Voiam să vă aduc ceva, a zis el, vârând mâna în buzunar. I-am făcut pentru băieți.

A scos doi soldăței de lemn: figurine curioase și cioplite grosolan, cam de mărimea unui morcov.

— Ce frumoși sunt! a zis Benita.

— Poftim, a spus Müller, întinzând palma.

Benita șovăia. Marianne n-ar fi acceptat nici în ruptul capului un dar de la el. Era evident că nu îl plăcea pe Herr Müller.

— Nu cred că… a bâiguit ea. Nu cred că Frau von Lingenfels o să fie de acord.

Müller s-a întunecat brusc la față și și-a îndreptat ochii spre vale. Benita regreta ce spusese.

— Nu contează, a adăugat repede. Nu trebuie să afle.

— Nu vreau să ai necazuri din cauza mea, a spus bărbatul, privind-o cu atenție.

Benita i-a zâmbit încrezătoare și a ascuns câte un soldățel în fiecare buzunar.

— Băieții o să se bucure nespus.

Herr Müller a zâmbit, iar ceva din Benita de altădată s-a trezit la viață, acea Benita care se pricepea să aducă zâmbetul pe chipul unui bărbat.

Capitolul 7
BURG LINGENFELS, AUGUST 1945

A trecut mult timp până să afle Marianne de existența celor doi soldăței, și nici atunci nu s-ar fi întâmplat dacă nu căuta pisica. Se trezise într-o zi cu animalul la ușa bucătăriei. Era o vietate urâtă, cu jumătate de coadă ruptă și o blană cu un colorit deloc atrăgător. În ultima vreme, pisicile deveniseră o raritate – fie muriseră de foame, fie avuseseră o soartă chiar mai crudă. Umbla vorba că oamenii din orașele bombardate le mâncau. Aceasta, însă, era curajoasă, mândră și îndrăzneață. Fetele îi puneau la ușa bucătăriei un castron cu resturi de mâncare. Deci era, probabil, mai bine hrănită decât mulți dintre copiii germani.

Pe neașteptate, a încetat să mai vină. Resturile stăteau nemâncate în castron, și doar păsările le ciuguleau, după care ciripeau vesele și se găinățau pe pridvorul de la bucătărie. Fetele se dădeau de ceasul morții.

— Nu vă mai frământați atât pentru jivina aia, le certa Marianne. Nu vreau să faceți o dramă din asta.

Dar, în sinea ei, și ea era îngrijorată. Curajul acelei pisici parcă mai destindea atmosfera. Până și lui Martin îi plăcea să se joace cu ea. Aducea un soi de seninătate în familia lor abia încropită – iar dispariția ei era inexplicabilă. Era un animal mult prea pragmatic ca să renunțe la o viață atât de tihnită. Așa că Marianne a pornit în căutarea ei. Poate că rămăsese blocată pe undeva. Vechile grajduri și hambare aveau scânduri putrede și găuri periculoase.

Astfel, a ajuns la grajduri.

Când a intrat, a rămas surprinsă să îi audă pe Fritz și Martin. De la accidentul lui Martin, nu mai aveau voie să se joace acolo. A luat-o pe urmele vocilor, până în spatele clădirii, și i-a găsit tolăniți la soare. La vederea ei, au ridicat amândoi capetele, cu o figură vinovată, iar Fritz a ascuns ceva la spate.

— Ce căutați aici? i-a întrebat Marianne.

— Ne jucam, a răspuns Fritz.

— Cu ce? Arată-mi, a zis Marianne, întinzând mâna.

Fritz nici nu s-a clintit.

— Poftim, a spus Martin și i-a pus soldățelul cioplit în palmă.

Marianne l-a examinat, încruntată. Era o figurină frumoasă – cioplită cu unelte rudimentare, dar foarte detaliată. Înfățișa un soldat întins pe burtă, cu pușca în mână. Vrând-nevrând, i l-a întins și Fritz pe al lui: un soldat în poziție de drepți, îmbrăcat cu un veston lung.

— Sunt foarte frumoși, a zis Marianne, mirată de șovăiala lor. De unde-i aveți?

Niciunul nu scotea un cuvânt.

— De la mama, a răspuns Martin, într-un final.

— Atunci, de ce aveți fețele astea triste? a râs Marianne. Mă gândeam că ați găsit cine știe ce lucru periculos. Credeați că nu vă las să vă jucați?

— *Tante* Benita a zis să nu ți-i arătăm, a bolborosit Fritz. A zis că n-o să-ți placă, fiindcă i-a făcut Herr Müller.

Marianne s-a întunecat la față.

— Așa deci? a spus. Am înțeles.

Figurinele din palmă îi păreau deodată grele și ascuțite, iar uniformele curios de nedefinite.

— Acum, dacă tot îi aveți, vă las să-i păstrați. Dar, pe viitor… S-a oprit înainte de a-și duce ideea la capăt. Ce voia să le spună?

Nu ascultați de Benita? Nu acceptați cadouri de la naziști? Nu ascundeți lucruri de mine?

— Pe viitor, nu aveți voie să-l vizitați pe Herr Müller, a spus ea. Taci, a adăugat, ridicând o mână, înainte ca Fritz să apuce să protesteze. Să n-aud nicio crâcneală.

Marianne a rumegat la cele întâmplate toată după-amiaza. Benita o înfățișase în rol de lup moralist și, pe deasupra, într-o chestiune pe care niște copii nu aveau cum s-o înțeleagă. Dar cel mai dureros era că Benita avea dreptate. Marianne *nu* era de acord cu astfel de lucruri. Marianne *nu* voia ca Herr Müller să facă jucării pentru copii. Nu voia ca bărbatul să se insinueze în familia ei. Benita *știa* asta prea bine, dar tot le dăduse băieților jucăriile. Își făcea destule griji din cauză că stăteau pe lângă Müller, când muncea la castel. Petreceau ore întregi în pădure, privindu-l cum sparge lemne și discutând despre Dumnezeu

știe ce. Bărbatul era prizonier de război, fost nazist, iar Marianne nu știa nimic despre caracterul lui. Nu avea chef ca cei doi băieți orfani să-l vadă ca pe o figură paternă. Mare greșeală făcuse când îi acceptase ajutorul!

Abia spre seară, și-a adus aminte de pisică și a plecat din nou în căutarea ei. Dar și pe aceasta, ca pe jumătate dintre vietățile de pe continent, parcă o înghițise pământul.

A doua zi, Marianne s-a dus să vorbească cu Peterman.

— Trebuia să-ți fi cerut dosarul lui Franz Müller înainte să-l primesc la castel, a spus ea, postându-se în fața biroului dezordonat al locotenentului.

Peterman o privea cu o figură amuzată.

— Dosarul lui? a spus el, lăsându-se pe spătarul scaunului. Ai impresia că suntem la fel de organizați ca naziștii?

Marianne s-a încruntat.

— Nu i-ați dat să completeze niciun *Fragebogen*?

Peterman a oftat și s-a întors spre unul dintre fișetele ticsite de hârtii din spatele lui. A deschis un sertar și s-a apucat să scotocească.

Fragebogen era chestionarul pe care aliații îl foloseau în scopul denazificării. Conținea șase pagini cu întrebări, începând de la amănunte precum înălțimea și greutatea și până la apartenența la Partidul Nazist, și dacă subiectul a participat vreodată la distrugerea de proprietăți evreiești. Nimeni nu punea mare preț pe el, nici măcar aliații. Ce îi împiedica pe cei chestionați să mintă? Marianne, însă, avea încredere în el – majoritatea nemților erau mult prea obtuzi și lipsiți de imaginație ca să mintă. În afară de asta, cum altfel îi puteau diferenția pe simplii simpatizanți naziști de adevărații criminali? Dar, din câte se vedea treaba, ceilalți nu îi împărtășeau opinia. Până și Peterman detesta chestionarele a căror analiză era o mare bătaie de cap pentru americani.

— Minunea minunilor! a exclamat, scoțând un pachet subțire de foi capsate din sertar. I-am găsit chestionarul, a adăugat și i l-a întins lui Marianne. Dar, în locul dumitale, nu aș pune prea mare temei pe ce scrie în el. Dumnezeu știe câte scorneli găsești

în hârtiile astea.

Marianne a aruncat o privire pe pagini. *Adresa, data nașterii, educație* (absolvise școala la paisprezece ani), *adeziunea la partid* (se înscrisese în 1942). *Membru al Asociației cadrelor de rezervă.* Deodată, pe a treia pagină, i-a atras atenția ceva. *Ordnungspolizei, provincia Kiel, provincia Mecklenburg, provincia Lubin.*

I s-au oprit ochii asupra numelui Lubin. Acolo a fost și Freddy Lederer.

— Te deranjează ceva? a întrebat Peterman, văzându-i expresia de pe față. Dă-mi să mă uit și eu.

I-a luat hârtiile din mână și s-a apucat să le răsfoiască.

— A intrat în partid abia în 1942. L-au silit, probabil, când l-au încorporat, a zis, trecând degetul peste rânduri. E un neica nimeni. Doar nu credeai că ți-aș fi trimis vreun descreierat.

Marianne a clătinat din cap. Revedea chipul lui Freddy – un bărbat blajin și vesel, transformat de deznădejde. „Acțiunea evreiască" la care asistase a fost executată de o unitate a *Ordnungspolizei. Atâția copii au fost duși cu forța în pădure, de mână cu mamele lor.*

Pe fața lui Peterman s-a așternut îngrijorarea.

— Ți-a făcut vreun rău *dumitale?*

— Nu, a răspuns Marianne, uitându-se la el. Dar a săvârșit fapte oribile la Lubin.

— Hm, a murmurat Peterman, nedumerit.

Se uita în foi, doar-doar va descoperi informația care să îl lămurească despre ce e vorba. Negăsind nimic, a ridicat ochii spre ea.

— Până la urmă, ce dorești să fac eu?

— Spune-i să termine de tăiat copacii pe care i-a doborât deja și să nu se mai întoarcă, a spus ea, fixându-l cu privirea.

— Oricum o să fie transferat într-un lagăr din Franța, la sfârșitul lunii.

— Dumneata spune-i ce te-am rugat, a zis Marianne, fără să-l slăbească din ochi.

În fiecare zi, posturile de radio americane și britanice difuzau

alte și alte povești înfiorătoare despre naziști și ororile din lagărele de concentrare pe care le eliberaseră. Dar nu asculta aproape nimeni. Localnicii din Ehrenheim invocau tot soiul de scuze: ba că nu aveau radiouri, ba că nu aveau bani de ziare; erau prea ocupați să adune molozul, să caute mâncare, să-și plângă morții. Sau susțineau că sunt doar minciuni răspândite de propaganda aliată. *Uitați cum i-au ținut americanii pe prizonierii germani, în cuști întinse pe malul Rinului!* ziceau ei. *Care e diferența dintre ei și naziști*? Nepăsarea lor o scotea din minți pe Marianne. Chiar nu-i interesa să afle ce se întâmplase în lagăre, mai ales dacă erau cu adevărat atât de neștiutori pe cât pretindeau? Declarațiile cum că n-ar fi știut ce se petrecea acolo erau o minciună sfruntată. Altminteri, de ce-ar fi luptat trupele germane până în pânzele albe? De ce se baricadaseră în castel toți locuitorii din Ehrenheim, îngroziți de venirea americanilor? De teamă că vor plăti pentru păcatele țării lor! În ultimul an și jumătate, Goebbels, Himmler și Hitler aproape că le-o spuseseră pe șleau în discursurile lor aberante: luptați până la capăt sau veți plăti. *Pentru faptele noastre,* era de la sine înțeles. Toți știuseră, dar nu *știuseră.* Era o explicație mai aproape de adevăr. O explicație pe care Marianne o putea digera mai ușor.

În tot cazul, ea și copiii ascultau radioul. Cei mici trebuiau să înțeleagă pentru ce luptaseră și muriseră tații lor, îndeosebi Fritz, care nu prea reușea să distingă ce e bine și ce e rău. Ascultau știrile despre mormanele de cadavre putrezite, despre camerele de gazare și paznicii sadici. Despre arestarea înalților ofițeri naziști, precum Ilse Koch, soția comandantului de la Buchenwald, despre care se zvonea că folosea pielea evreilor executați spre a face abajururi. În septembrie, la Lüneberg, urma să înceapă procesul lui Josef Kramer și al unui număr de patruzeci și cinci de paznici și angajați. Ziarele publicau, unele lângă altele, fotografiile oribile ale prizonierilor din lagăre și pe cele opulente ale Irmei Grese, sadica femeie gardian de lagăr de concentrare, despre care se vorbea că ar fi fost amanta lui Kramer.

Poți citi sufletul pe chipul unei persoane? Marianne și Albrecht dezbătuseră îndelung această întrebare. *Da,* susținea ea

cu tărie. *Nu ți-ai dat seama, din clipa în care ai văzut fotografia lui Hitler, că e un om rău?* Albrecht nu era la fel de convins. *Dacă era atât de evident, cum de a reușit să păcălească întreaga Germanie?*

Unii oamenii sunt înzestrați cu mai mult fler decât alții, i-a replicat Marianne, mai în glumă, mai în serios, ridicând din umeri. Și-a reamintit de această discuție când a văzut fotografia Irmei Grese. Femeia de pe prima pagină a ziarului semănă cu o starletă, cu un zâmbet sfios și o coafură șic, pe când fotografia de la arestare înfățișa o brută dezgustătoare, cu o expresie tâmpă pe chip – aceeași persoană, văzută în două ipostaze. Dar, dacă te uitai atent, chiar și în prima îi vedeai răutatea în colțul gurii și ferocitatea din privire. Iar aceasta era imaginea care atrăgea cititorii să cumpere ziarele.

În oraș, americanii proiectau un film: pelicula eliberării lagărului de la Buchenwald. Toată lumea era obligată să fie prezentă, cu excepția *Opfer*[11]. Deși scutită, s-a dus și Marianne. Nu era de datoria ei, ca, de altfel, a oricărui neamț? Ca să-și dovedească conștiinciozitatea, s-a postat mândră și solemnă în fruntea cozii.

Firește, știa deja totul. Dar una era *să știi* din documente și povești – oricât de cumplite ar fi fost – și alta era *să vezi.* Când a început filmul, Marianne a trebuit să-și înfigă unghiile în palme, ca să nu vomite. Pe ecran se vedeau cadavre adevărate, aruncate unele peste altele ca niște cârpe vechi. Erau tați, mame și copii, scheletici și goi, care zăceau claie peste grămadă. Erau victime care priveau în camera de filmat, cu toată tristețea și deznădejdea unor ființe umane, fiecare cu viața ei.

În ciuda amănuntelor macabre pe care le citise, împreună cu Albrecht, în rapoartele oficiale care vorbeau despre „exterminare" și „eliminare", nu își imaginaseră nicio clipă asemenea atrocități. Cum ar fi putut? Nu aveau niciun punct de referință. Ulterior, filmările de genul acesteia aveau să ajungă atât de frecvente, încât nici nu le mai băgai de seamă – un fel de substitut al răutății umane. Primul cadru alb-negru cu sârma ghimpată, mizeria și goliciunea îi avertiza pe privitori, *Nu vă uitați.* Dar, în momentul acela, la prima difuzare, era ceva ce nici ea, nici ceilalți nu mai văzuseră vreodată. Nu puteau să nu se

uite. Marianne privea și tremura pe scaun.

Din cinematograf au ieșit două fete. Erau tinere, să fi avut cincisprezece sau șaisprezece ani. În timp ce-și croiau loc prin mulțimea solemnă adunată la ușă, Marianne le-a auzit discutând despre dresuri de mătase – una dintre ele își rupsese ultima pereche. De unde-și mai cumpăra unele noi? Era tare îmbufnată din cauza asta.

— Sigur nu de la evrei, a zis cealaltă și au pufnit amândouă în râs.

— Să vă fie rușine, le-a apostrofat Marianne. V-ați pierdut orice fărâmă de omenie, încât să râdeți de așa ceva?

Fetele se uitau la ea, nu rușinate sau furioase, ci speriate. Și, deodată, Marianne a simțit cum toți cei din jur se adună laolaltă, își strâng eșarfele și jachetele pe lângă corp, își îndreaptă umerii și se unesc împotriva reproșurilor ei.

La Ehrenheim și prin alte părți, circula un zvon potrivit căruia pelicula făcea parte din propaganda aliaților și că, în realitate, înfățișa soldați și colaboraționiști nemți, uciși și înfometați în gulagurile sovietice. În ultimele luni de război, americanii împrăștiaseră manifeste cu fotografiile prizonierilor din lagărele de concentrare, iar aceasta era explicația pe care le-o oferise Hitler. Ca o turmă de oi ce erau, localnicii din Ehrenheim l-au crezut. Iar acum se agățau cu dinții de această idee – un subțire paravan de protecție între ei și propria complicitate.

Marianne era lividă de furie și rușine din cauza asta.

Spre deosebire de Marianne, Benita nu s-a dus să vadă filmul. De asemenea, a renunțat să mai asculte știrile împreună cu familia von Lingenfels.

— Pfui! a exclamat, cutremurându-se, în cea de-a treia seară, când li s-a alăturat în camera în care ascultau radioului.

Subiectul era eliberarea lagărului de la Mauthausen.

— Crezi că e bine ca cei mici să audă așa ceva? a întrebat Benita.

Marianne s-a întors și a măsurat-o cu o privire lungă.

— Normal că e bine. Doar și ei sunt nemți.

Copiii au început să se frământe pe scaune. Până și Elisabeth își dădea seama că e mai înțelept să nu se amestece.

Intimidată, Benita s-a întors la hainele pe care le cârpea și a ascultat restul transmisiunii, fără să scoată o vorbă.

În seara următoare, însă, și-a cerut scuze că nu le poate ține companie, motivând că este prea obosită ca să asculte știrile și vrea să se culce. Marianne și-a mușcat limba și n-a comentat. Unde era sentimentul de responsabilitate morală al Benitei? Unde-i era compasiunea? Nici față de restul lumii nu părea că ar nutri vreun pic de dăruire sau atașament. Atitudinea ei era la fel de condamnabilă ca a oamenilor din Ehrenheim. Furia clocotea în Marianne, gata să răbufnească. Connie a iubit-o pe Benita, și-a reamintit. Era mama copilului lui Connie. Asta era tot ce conta.

În același timp, îi era atât de greu să n-o judece! O sămânță adânc sădită în sufletul lui Marianne căuta cu obstinație dreptatea, înaintând orbește printre nuanțe și complicații, pentru a extrage un răspuns simplu: corect sau greșit.

Când era mică și hoinărea pe malul Mării Baltice, împreună cu Connie, Freddy și copiii altor aristocrați prusaci, primise porecla „Judecătoarea". În atmosfera arhaică a vacanțelor de vară, copiii apelau la Marianne spre a le soluționa conflictele și a stabili cine are dreptate. Iubise această postură. O făcea să se simtă puternică și importantă. Tocmai datorită acestei poziții privilegiate, legase o prietenie atât de strânsă cu Connie. Și el era liderul grupului, creatorul celor mai interesante jocuri și al celor mai palpitante aventuri, un soi de Fluierașul Fermecat în ochii copiilor de la Grand Hotel. În lipsa dădacelor și a guvernantelor, care primeau ordin de la stăpâni să lase copiii să-și regăsească legăturile cu natura, Connie și Marianne domneau împreună ca regele și regina sălbăticiei: Connie, veșnic pus pe șotii, Marianne (la cei paisprezece ani ai săi), așezată și chibzuită.

După un timp însă, rolul s-a transformat într-o închisoare, odată cu vârsta cochetăriei, când Marianne s-a trezit izolată de frivolitățile acesteia. Reputația pe care și-o câștigase o stingherea. Cine a mai pomenit o judecătoare care să fluture din

gene și să chicotească? Cum putea simula nerozia necesară unor asemenea jocuri? Nici constituția fizică nu o ajuta foarte mult. Era înaltă, negricioasă și nu foarte armonios proporționată, cu picioare lungi și subțiri, ca de mânz, pieptul plat și figura gravă.

Cu toate acestea, Marianne își închipuia că legătura cu Connie va evolua spre ceva mai matur și mai complex din punctul de vedere al relației bărbat-femeie. Ceva mai romantic. Ce presupunea mai exact acest lucru, nu știa, dar credea că e de la sine înțeles, pe cât de năucitor, pe atât de promițător.

Într-o noapte, micul grup de prieteni a ieșit să se bălăcească la lumina lunii. Se ținea un bal la hotel și toți adulții erau cuprinși de frenezia petrecerii. Era o noapte toridă, iar salonul duhnea a alcool și parfum, a crini de seră și transpirație. Copiii s-au furișat pe plajă, despuindu-se de haine din mers, îmbătați de emoția năzbâtiei lor. Nisipul încă dogorea după o zi însorită, iar marea părea aproape nemișcată în întunericul netulburat de vânt, valurile abia gâdilându-le tălpile.

Majoritatea copiilor au înotat puțin. Deși apa era calmă, îi speria bezna, astfel că au rupt-o la fugă pe dune, ca să-și pună repede rochiile, cămășile și pantalonii, tupilându-se și chicotind la gândul de a fi văzuți în pielea goală. Marianne și Connie au mai rămas și au înotat de parcă se întreceau cine renunță primul. Într-un final, când ea s-a oprit, gâfâind de oboseală, și-a văzut trupul gol prin oglinda apei, suspendat într-un echilibru șubred, deasupra adâncurilor. Connie a observat, s-a întors și a venit spre ea. A ieșit la suprafață în apropierea ei și și-a scuturat părul de apă. Pe cer, stelele licăreau prin ceața fină, iar în depărtare, hotelul strălucea ca un vas de croazieră. În prima clipă, Marianne a încremenit de spaimă. Spaimă de distanța de țărm și de adâncurile neștiute, de Connie, de propria goliciune și de sentimentul netăgăduit că acela era momentul care avea să le schimbe relația. Îi fremăta tot corpul de emoție și nerăbdare.

Dar, tocmai când să pornească spre el, Connie s-a băgat iar sub apă.

— Am câștigat, a strigat el, după ce a ieșit la suprafață.

Apoi a luat-o spre țărm, cu mișcări sigure și lenețe.

Într-o după-amiază, Benita, Katarina și Elisabeth s-au întors din oraș, îmbujorate și puse pe glume, voioșia lor contrastând izbitor cu posomoreala lui Marianne.

— Ai o scrisoare de la Herr Peterman, a anunțat-o Elisabeth, întinzându-i un plic subțire. Poate te-a invitat la vreo petrecere de-a lor!

Elisabeth visa să meargă la un bal al armatei americane și să danseze cu un soldat. Cine i-o fi băgat asemenea idei în cap? Benita? Prostănacele din Ehrenheim pe care le cunoscuse de curând? Avea doar treisprezece ani.

Marianne a luat plicul și l-a desfăcut.

Nu conținea o invitație, ci un lucru mult mai important.

Am dat de urma văduvei lui Piotr Grabarek, al cărui nume figurează pe lista dumitale. O cheamă Ania Grabarek și are doi fii. În momentul de față, se află în tabăra de persoane strămutate de la Tollingen.

Vestea era deopotrivă emoționantă și neclară. Grabarek era un nume polonez, iar Marianne nu l-a recunoscut imediat. Dar, din câte se vedea treaba, ea i-l dăduse lui Peterman. Extrăsese numele din agenda lui Albrecht, dar asta nu însemna că îi știa toți colegii și asociații. O încerca o vagă dezamăgire că nu era vorba de o persoană cunoscută – Carlotta Biedermann, de pildă, pe care o simpatiza mult și despre care nu mai știa nimic. Dar își dădea seama că e o dovadă de egoism din partea ei. Nu întocmise lista ca să-și găsească prietenele, ci femei pe care jurase să le ajute.

A citit mesajul cu glas tare.

— Pfui, a mormăit Elisabeth. Credeam că e o invitație.

Copiii nu înțelegeau eforturile mamei lor. Ba mai mult, îi deranjau. Odată cu reînceperea școlii, bună, rea, așa cum era, cu lecții predate de domnișoare bătrâne și dobitoci semianalfabeți (toți profesorii fuseseră concediați sub pretext că au susținut nazismul), s-au trezit înconjurați de oameni care plângeau pe ascuns după Hitler și îl considerau pe Albrecht trădător. Copiii simțeau nevoia să se detașeze de reputația tatălui lor.

— Cine e Ania Grabarek? a întrebat, politicos, Katarina.

— Habar n-am, a recunoscut Marianne. Benita, tu îl mai ții minte pe Piotr Grabarek?

Benita a scuturat din cap, nepăsătoare. Bineînțeles că nu-l mai ținea minte. Pe fata asta nu o interesa deloc politica.

— Soția lui Piotr Grabarek, a zis Marianne, gânditoare.

Deodată, a străfulgerat-o o imagine: un bărbat scund și brunet, care aducea un mesaj urgent. Le-a povestit despre Kristallnacht și ororile care se petreceau în Germania. Emisar polonez sau un soi de diplomat. Mai degrabă un cunoscut al lui Connie, decât al lui Albrecht.

— Parcă îmi amintesc ceva, a zis Marianne. A venit într-o noapte, târziu, direct de la München.

Benita a ridicat din umeri, fără să-și dezlipească ochii de la nasturii pe care îi număra.

— Se poate.

— Era prietenul lui Connie, a continuat Marianne.

— Asta nu înseamnă că îl cunosc și eu, a replicat Benita.

— Așa e, a spus Marianne, cu ochii în pământ. O să ne lămurim cine e cât de curând.

Capitolul 8
BURG LINGENFELS, AUGUST 1945

Pentru Ania Grabarek era limpede că femeia care îi conducea spre ieșirea din tabăra de persoane strămutate de la Tollingen era obișnuită să dea ordine. Călca cu pași mari și încrezători și vorbea pe un ton autoritar, cum Ania nu mai pomenise la alte femei. Până și numele ei degaja autoritate: Marianne Falkenberg von Lingenfels.

— Tatăl vostru a fost un om curajos, le-a spus femeia, peste umăr, băieților Aniei. E o onoare pentru mine să îi găzduiesc familia.

Ania s-a uitat la fețele palide și slabe ale copiilor ei. Păreau copleșiți. Teama și buimăceala îi amuțiseră. Bietul Anselm abia dacă mai scotea o vorbă, după cele întâmplate la Dresda, iar Wolfgang, scumpul și neînfricatul ei Wolfgang, era veșnic mohorât, ca un animal prins în capcană.

Frau von Lingenfels a schimbat subiectul, dar s-a oprit brusc.

— Ce-i asta?

Treceau prin dreptul unei clădiri, din care oamenii ieșeau ca niște stafii, acoperiți cu o pulbere gri, cu miros înțepător: sala de despăduchere.

— Deparazitarea, i-a explicat Ania.

— Oribil! a exclamat Frau von Lingenfels. Sigur există o soluție mai umană.

Femeia era, evident, o filantroapă, o militantă, ceea ce îi trezea îndoieli Aniei.

La poartă, un tânăr ce purta în piept insigna UNRRA le-a făcut semn să treacă. Era organizația care conducea taberele de persoane strămutate din Europa – Administrația Națiunilor Unite pentru Ajutorare și Reconstrucție. În ochii Aniei, existența unei asemenea organizații era o minune. Șirul nou-veniților care așteptau să fie înregistrați se întindea pe marginea șoselei. În fiecare zi, din est, soseau tot mai mulți oameni: etnici germani expulzați de pe teritoriile anexate de Rusia și Polonia, unii care se stabiliseră acolo, la insistențele lui Hitler, alții care trăiau

acolo de sute de ani; cazaci ruși care luptaseră cot la cot cu naziștii; naționaliști ucraineni care se împotriviseră rușilor; și toți cei care se temeau de mânia lui Stalin. Luna trecută, tabăra rămăsese fără paturi. Acum, nou-veniții așteptau să li se repartizeze o „gazdă" locală, cineva care să le ofere adăpost sub acoperișul său. De regulă, aceste gazde erau reticente. Nu și Marianne von Lingenfels, care s-a oferit să cazeze membrii familiei Grabarek. Mai mult decât atât, ea îi căutase. Ania își dădea seama că ar trebui să fie recunoscători. Dar nu putea. Prefera anonimatul pe care i-l oferea tabăra.

— Vorbești fără accent, a remarcat Frau von Lingenfels, în timp ce mergeau în direcția opusă a cozii de oameni. Ești nemțoaică de neam?

Ania a încuviințat din cap.

— Aha, a zis femeia. Dar soțul tău era polonez?

Ania a încuviințat din nou.

— Și voi vorbiți germana? a continuat Frau von Lingenfels, adresându-se băieților. Cum vă cheamă?

Băieții tăceau. Anselm arunca priviri speriate spre mama lui, iar Wolfgang se uita încruntat în pământ.

— El e Anselm și el e Wolfgang, a răspuns Ania.

— La castelul nostru, a reluat femeia, neobservând stânjeneala copiilor, o să cunoașteți doi tineri cam de vârsta voastră: băiatul meu, Fritz, de opt ani, și prietenul lui, Martin, de șase. Și el e copilul unui membru al rezistenței. Sunt convinsă că o să vă împrieteniți la cataramă. Castelul Burg Lingenfels, a adăugat ea, pe un ton vesel, nu e cum v-ați închipui. Nu e *grandios.* Locuim mai mult în bucătărie, fiindcă, în rest, e gol și umezeală. Nu mai avem nici mobilier scump, pentru că n-a mai trăit nimeni în el de o veșnicie. Dar are și avantaje, ca, de pildă, acoperișul! a zis ea, râzând. Și un ditamai cuptorul în care facem focul când e frig. Pe vremuri, au locuit acolo o mulțime de prinți și prințese. Învățau să se dueleze, mâncau din farfurii de aur și multe altele. Cel puțin, așa le place să creadă copiilor mei…

Ania o asculta, fără să scoată o vorbă. Mergeau la castel, unde aveau să locuiască alături de o „văduvă a rezistenței", cum își

spunea Marianne von Lingenfels. Sturzii cântau în iarbă. Câmpurile erau pline de maci. Nu existau puncte de control, nici vuiet de bombardiere, nici tropăit de bocanci. Iar asta era cel mai important.

— Înainte de război, castelul a fost al străbunicii soțului meu. Nu locuia în el, dar organiza petreceri și picnicuri acolo. Era o femeie excentrică. Tatăl vostru a cunoscut-o la o petrecere, a zis, devenind deodată gravă. Atunci l-am întâlnit pentru prima și ultima oară. V-a povestit ceva despre asta? Despre contesa von Lingenfels? Soțul meu, Albrecht? Connie Fledermann?

— Nu, a răspuns Ania.

— Înainte de război, soțul tău lucra la Ministerul Afacerilor Externe din Polonia?

— Lucra în armată.

— Aha, a zis Frau von Lingenfels, legănând din cap. După care a intrat în Armata Teritorială?

Ania a încuviințat din cap.

— L-au arestat naziștii sau a fost ucis în luptă?

— L-au trimis într-un lagăr.

O umbră de remușcare, chiar milă, a apărut pe chipul femeii.

— Îmi pare rău, a spus. Albrecht și-a reproșat mereu că n-am putut face mai mult, ca să susținem Armata Teritorială, și că a fost închis înainte de insurecție.

Ania tăcea. *Nu există puncte de control, nici vuiet de bombardiere, nici tropăit de bocanci,* și-a repetat în minte.

Cina era compusă din cartofi, varză și ciuperci culese de copii din pădure, și – culmea luxului – trei ouă fierte. În tabără, familia Grabarek se hrănea zilnic cu un terci apos și supă de spanac. Trecuseră ani buni de când nu se mai bucuraseră de un asemenea ospăț. Pare-se ouăle erau cadou de la un fermier din vale, un anume Herr Kellerman, „eroul nostru", cum îl numea Frau von Lingenfels, pe un ton lingușitor, despre care Ania își dădea seama că se voia amabil.

— Ouăle sunt pentru voi, nu pentru noi, a răspuns Ania ceremonios, reamintindu-și vag regulile de etichetă învățate într-o altă viață.

Anselm și Wolfgang o priveau îngrijorați.

— Aiurea, a spus Marianne. Voi aveți mai mare nevoie de ele. Facem cu rândul.

Alături de Frau von Lingenfels, stăteau cele două fiice ale ei – una brunetă și sobră, cealaltă, blondină, înaltă și suspicioasă. Și fiul ei, un băiat voinic, cam de-o seamă cu Wolfgang, care nu-și găsea astâmpărul, și încă o femeie și fiul ei. Ania era nedumerită în privința acestora doi, din urmă. Benita și Martin Fledermann. Din câte pricepuse, și ei erau refugiați. Soțul ei și tatăl copilului fusese executat de Hitler, pentru implicarea în complotul din 20 iulie. În rest, totul era neclar: ori Frau von Lingenfels copilărise cu el, ori soțul ei copilărise cu Frau Fledermann, sau, în orice caz, cineva copilărise cu altcineva.

Copiii von Lingenfels vorbeau mult prea repede. Copiii von Lingenfels făceau prea multe presupuneri neîntemeiate. Cuvintele lor o împroșcau pe Ania, ca apa dintr-un furtun. Și ei au venit din est, din Silezia. Mai întâi, au mers la Berlin. Cineva s-a îmbolnăvit. Exista o listă a văduvelor. Soțiile altor membri ai rezistenței. Ea, Ania Grabarek, era a doua pe care reușiseră să o găsească. Prima era Frau Fledermann.

Anselm și Wolfgang nu ridicau privirile din pământ. Ania clătina din cap și mânca.

Nici Frau Fledermann, nici fiul ei nu scoteau o vorbă. Amândoi erau palizi, blonzi și frumoși – ea, ca o pasăre gingașă și rănită, el, ca o căprioară sperioasă. Se vedea că nici nu se simt în largul lor, ceea ce îi făcea și mai plăcuți în ochii Aniei.

După ce familia von Lingenfels și-a încheiat poveștile, au început cu întrebările.

— V-au dus și pe voi la casa de copii, ca pe Martin? l-a întrebat Fritz pe Anselm. Ați fost într-un lagăr de concentrare?

Anselm a scuturat din cap.

— V-a prins bombardamentul în Varșovia? A fost mai rău decât la Berlin? Soldații ruși chiar erau atât de cruzi, pe cât zice toată lumea?

Anselm și Wolfgang scuturau în continuare din cap, concentrați să-și mănânce ouăle. *Nu, nu,* și ridicau din umeri.

Răspundeau monosilabic și înfulecau. În ultimele luni, se

transformaseră în animale, se învățaseră să doarmă sub cerul liber, să scormonească după mâncare și să se păzească de prădători.

Ania simțea cum o cuprinde oboseala. Dacă închidea ochii, fie și o secundă, știa că ar adormi.

— Ajunge, a zis Marianne, dându-și scaunul în spate. Oaspeții noștri sunt extenuați. Elisabeth, Katarina, apucați-vă să spălați vasele. Fritz, Martin, aduceți apă. Familia Grabarek, voi mergeți la culcare.

Ușurată, Ania i-a condus pe băieți în cămăruța de deasupra bucătăriei, care le fusese pregătită. În mijloc, se aflau două saltele acoperite cu cearșafuri și câte două pături. Oare când dormiseră ultima oară pe cearșafuri? A gâtuit-o emoția la vederea unei asemenea frumuseți, a unui semn, cât de mic, de ordine și curățenie. Și-a adus aminte de copilărie, când învăța să împăturească cearșafuri, să le întindă peste saltea și să le îndese la margini – o categorie de cunoștințe devenite inutile în ultimele luni.

— Mamă, a răsunat vocea lui Anselm în beznă.

Ruptă parcă de corpul înalt și zvelt, aceasta îi rămăsese copilăroasă: o dovadă a faptului că avea doar nouă ani.

— O să le spui?

Ania s-a deșteptat din moțăială, cu o tresărire.

— Ce să le spună? i-a luat-o Wolfgang înainte. Că nu vrei să locuiești aici? Că vrei să te întorci în tabără?

Glasul lui avea o tonalitate surprinzător de aspră. Dintre ei doi, el era liderul incontestabil, deși era mai mic.

— Nu, a răspuns Anselm, supus. Mamă?

Ania tăcea. Prin întuneric, simțea că cei doi băieți îi așteaptă răspunsul.

Afară, a răsunat țipătul unei bufnițe.

— Liniște, a zis ea, în cele din urmă. E vremea să ne culcăm.

Capitolul 9
WARTHEGAU, IANUARIE 1945

În somn, Ania se reîntoarce la marș. Nu atât în vis, cât în minte. O așteaptă să retrăiască acele clipe – un straniu punct intermediar, călătoria dintre două vieți, metamorfoza ei personală.

Șoseaua care duce la Breslau e înțesată de refugiați. Mame, copii, bătrâni, surori… toți fug din calea Armatei Roșii. Unii vin tocmai de la Marea Neagră și bat drumurile de luni întregi. Sunt și câțiva bărbați printre ei – doar ologi, bolnavi și vârstnici. Războiul nu s-a încheiat încă, iar restul bărbaților sunt pe front – luptă pentru germani, pentru ruși, pentru trupele locale de partizani, sau pentru oricine e mai profitabil. Și mai mulți dintre ei au murit.

Din când în când, Ania și fiii ei întâlnesc grupuri de băieți, cam de-o seamă cu ei, neînsoțiți de familie. Vin din taberele de tineret, de la diverse programe *Kinderlandverschickung* (trimiterea copiilor la țară), pe care le-au înființat în zona de est cucerită, pentru a muta copiii din orașele bombardate. Sunt ființe mohorâte, care au petrecut prea mult timp departe de mamele lor, plămădite aproape în întregime după fantezia lui Hitler. Tineretul german trebuie să fie *ager ca un ogar, rezistent ca pielea tăbăcită și tare ca oțelul Krupp.* Ania cunoaște prea bine discursul lui Hitler. *Vreau un tineret brutal, autoritar, neînfricat și nemilos… Vreau să văd din nou că le strălucește în ochi magnificul animal de pradă.* Băieții care le ies în cale îi dau o stare de neliniște. Când îi vede, se străduiește să fie invizibilă.

Ania și copiii au doar hainele de pe ei, paltoanele de pe umeri și câteva obiecte: o oală zdravănă, o cană de tablă pe care o împart și un cuțitaș de decojit. Ea a mai luat un mic album de fotografii și un sac de mâncare furată: un sângerete, puțin unt, o pâine uscată și un borcan prețios cu gem de prune de anul trecut. Anselm și-a luat cartea preferată, iar Wolfgang, briceagul la care ține ca la ochii din cap. Din păcate, nu au niciun document de identitate, ceea ce este o mare problemă. Drumul e

plin de SS-iști care ștampilează, triază și obligă oamenii să facă cale întoarsă. Nu doar bieții soldați germani de pe front trebuie să țină piept inamicului. E de datoria civililor să îi ajute – un fel de zid uman care să oprească înaintarea trupelor ruse. Din acest motiv, SS-iști fac mari eforturi să îi împiedice să fugă. Cât de lași trebuie să fie acești *über*-naziști, care stau departe de front și se ascund în spatele responsabilităților birocratice! De parcă, dacă i-ar pune pe toți acești nefericiți în calea rușilor, ar mai schimba ceva. Războiul e deja pierdut, chiar dacă n-o spune nimeni. Pe front, a mai rămas doar Garda Națională.

De câte ori aud că urmează un punct de control, Ania și băieții sunt nevoiți să o ia prin pădure, alături de ceilalți refugiați fără acte de identitate. Înaintează dureros de lent. Și nu sunt singurii care au ajuns la capătul răbdării. Pădurea e plină de furie și teamă. Toată lumea vorbește despre ruși: or să mănânce copiii germani, or să violeze nemțoaicele, or să distrugă din temelii casele germane. Din fericire, aceste fantasmagorii îi ajută să mai uite de frig. Ce mai contează degerăturile când riști să fii mâncat de viu de un rus flămând? Sunt mase ușor influențabile, ale căror credințe și acțiuni se întemeiază pe ideologie, și nu pe experiență.

În situația de față, frigul le creează destule necazuri: eczeme și degerături, erupții pe degete, buze și pleoape, care nu se mai vindecă. Oamenii iau haine de pe cadavrele celor mai puțin norocoși și se adăpostesc prin șoproane și șure, ghemuiți unii în alții, ca să supraviețuiască. Din nord, unde refugiații sunt nevoiți să traverseze apele înghețate, sosesc vești despre cai împotmoliți între sloiuri și căruțe întregi cu familii înghițite de laguna glacială.

Ania nu se teme de frig și de ruși, cât, mai degrabă, de a fi silită să se întoarcă din drum. Rușii nu sunt indivizi, ci o armată. Iar experiența a învățat-o că armatele acordă mult mai mică atenție indivizilor decât își imaginează ei. Refugiații se revarsă în șuvoaie, precum sângele dintr-un braț retezat – un efect secundar deranjant, nu cauza principală. Armata rusă țintește armata germană, nu aceste derivate umane ale luptei lor.

Ea și băieții înaintează deopotrivă spre sud și spre vest, iar

frontul e din ce în ce mai aproape. Noaptea, aud bubuiturile obuzelor și pârâitul mitralierelor. Călătorii mai slabi de înger sar în picioare la unu, două sau trei dimineața și își reiau marșul prin beznă, strângându-și traistele la piept și împingându-și cărucioarele. Nimeni nu are căruțe. Toți caii s-au dus. Dacă nu-i luau naziștii, ca să-i trimită pe front, i-ar fi furat rușii.

În ultimele săptămâni, Ania a remarcat o femeie cu figură milostivă printre tovarășii de drum. E de statură potrivită și are un păr șaten-deschis pe care îl ține acoperit cu o broboadă jerpelită. Are o față blajină – nu bătrână, ci îmbătrânită – și inteligentă. O însoțește băiatul ei, cam de-o seamă cu Wolfgang, dar mai pricăjit și bolnăvicios. Ania i-a văzut în câteva rânduri dormind în șoproanele părăsite și gările care le ies în cale. Prezența femeii îi mai alină Aniei suferința: o persoană așezată, cu care, dacă lucrurile ar fi stat altfel, s-ar fi putut împrieteni.

Celelalte fețe cunoscute nu îi trezesc nicio afecțiune. Bunicuța poloneză, cu cizmele ei bărbătești de călărie, izbitor de lucioase, mama ucraineană însoțită de șase copii și un tânăr nătâng, căruia îi tot trage palme în cap și îi dă cele mai mici porții de mâncare, femeia costelivă care strânge un prunc mort la piept, bătrânul care își târăște nevasta inertă și cu picioarele umflate într-o roabă.

— Zici că o să-i explodeze picioarele, a remarcat Wolfgang, când au văzut-o prima oară.

Ania aproape că nu suportă să-i vadă. Se gândește doar la băieții ei: dacă au nevoie de odihnă, dacă sunt bolnavi. Timp de două săptămâni, Anselm a avut o diaree îngrozitoare și au fost nevoiți să facă popas. Era vina ei. Ea hotărâse să fugă.

Oamenii nu prea dau dovadă de mărinimie. Suferința nu îi unește – proviziile sunt prea neîndestulătoare, iar amărăciunea prea mare. Știu *de unde* fug, dar nu știu *încotro,* iar nesiguranța destinației le taie cheful de vorbă.

Într-o noapte, frontul estic cedează, iar rușii atacă satul în care se ascund Ania și ceilalți. Pământul trepidează sub greutatea pașilor – se apropie un întreg batalion, în huruitul tancurilor. Panica pune stăpânire pe mulțimea adăpostită prin colțișoarele satului. Ania își amintește cum, pentru prima oară,

oamenii o iau la goană, ca o turmă de animale speriate. Se aud focuri de armă. Drumul îngust dintre hambare și grajduri e blocat de ființe umane.

Ania și băieții nu-și părăsesc ascunzătoarea din șură. N-a mai rămas aproape nimeni în afară de ei.

— N-ar trebui să plecăm și noi? întreabă Anselm.

O privește cu ochi mari – e temător din fire, iar, de la o vreme, a căpătat un soi de tremur.

Din stradă, răsună țipete.

— E mai bine aici, răspunde Ania, cu un calm prefăcut.

Acolo, cel puțin, sunt feriți de avalanșa umană.

Într-un final, când rușii intră în sat, grinzile și bârnele hambarului încep să se zdruncine. Înaintea soldaților, merg câteva vehicule grele, de artilerie, care abia încap pe străduță. Fără să scoată o vorbă, Ania și băieții se târăsc până la jgheabul pentru fân, ca să vadă ce se petrece. Abia atunci observă că nu sunt singuri. Femeia care i-a atras atenția în ultimele săptămâni și fiul ei se uită deja prin deschizătură. Apoi, ea se trage pe mutește în lături și îi face semn să vină, de parcă ar fi fost prietene de când lumea.

Afară, domnește haosul. În urma vehiculelor, rușii împânzesc strada. Sunt voioși, strigă în limba lor aspră, cântă și își trec ploștile cu băutură de la unul la altul. Răzlețiți printre șuvoaiele de soldați sunt cei câțiva fugari, sfrijiți, pământii și înfricoșați, cu boccelele în brațe, lipiți de uși, ghemuiți și chiar acoperindu-și capetele cu mâinile. Dar rușii nici nu îi bagă în seamă, ceea ce Aniei îi pare de-a dreptul tragicomic: iată cum trupele din cauza cărora băteau drumurile de săptămâni în șir mărșăluiesc pe lângă ei, de parcă nici n-ar exista. După toată panica iscată, indiferența lor e aproape jignitoare.

— Nu le arde să-și bată capul cu noi, spune femeia, parcă ghicindu-i gândurile.

— Ia uitați-l pe ăla, a zis Wolfgang, arătând spre un soldat îndesat și bărbos, care cânta și dansa pe o melodie rusească.

— Ca un urs dresat, râde femeia.

Atmosfera este bizar de tihnită, cum stau cu toții înghesuiți la ferestruică și nu se clintesc din loc cu orele, până ce nu dispare

și ultimul rus. Din când în când, unul sau doi soldați dau năvală în grajdul de dedesubt, în căutare de vite, deschid ușile boxelor și trag cu arma fără motiv. Cei ascunși în șură își țin răsuflarea. Un bărbat mai perseverent dă să se urce pe scară, dar renunță când îl strigă cineva de afară. În șură, lumea chicotește de ușurare.

Tot Ania o cheamă și pe cealaltă femeie, deși, toată viața, oamenii i-au spus pe al doilea nume, Gerda.

— Știam eu că nu degeaba te plac, a zis Ania, când a aflat acest lucru.

Era prima oară când făcea o glumă după Dumnezeu știe cât timp. Băiatul se numește Olgar. E un copil drăgălaș, cu ochi ageri și fire poznașă. Tușește, totuși, îngrijorător de mult și scoate un hârâit, de zici că e un avion Tomahawk. Nu se plânge și are un pachet de cărți de joc în buzunarul de la piept. Cât așteaptă, îi învață pe Anselm și Wolfgang să joace pocher.

Într-un sfârșit, după ce trece și ultimul batalion, Ania, băieții și noii prieteni îndrăznesc să coboare din șură.

Rușii au lăsat haos în urma lor. Un țăran care își păzea porcii cu arma a fost împușcat; porcii au fost luați, iar soția lui se tânguiește pe stradă. Altă femeie susține că a fost bătută, iar cele două fiice ale ei, siluite. Câțiva oameni au fost călcați în picioare, în învălmășeala creată. Pe deasupra, descoperă trei ucraineni în uniforme germane, prăbușiți la baza unui zid de cărămidă – din câte se pare, au fost victimele unei execuții spontane. Rușii nu arată fărâmă de milă, nici măcar față de proprii soldați care au fost capturați și încorporați în armata germană.

Partea bună este că n-au înjunghiat femeile în zonele intime cu baionetele, n-au mâncat nemți și n-au ucis copii și nu i-au făcut frigărui, cum avertizează Goebbels. Ania speră să fi înjunghiat măcar câțiva SS-iști de la punctele de control. Își lasă băieții în grija noii prietene și se alătură celor care îndepărtează cadavrele ucrainenilor de pe stradă. O să-i îngroape în cimitirul din sat, dacă nu vine nimeni să-i caute. Ceea ce e greu de crezut.

Pe înserat, Ania, Gerda și băieții se retrag în șură. Gerda scoate un colț de pâine, iar Ania taie sângeretele pe care îl ținea la păstrare. Afară, se așterne chiciura pe acoperișurile care

sticlesc în lumina lunii. Dintr-o casă incendiată se înalță vălătuci de fum, iar băieții spun pe rând a ce seamănă. *O sirenă, o căprioară care sare, un cap de câine.* E o atmosferă festivă – ce sărbătoresc, nimeni nu știe. Nu s-a terminat încă nimic și mai au drum lung de făcut. Poate e o sărbătoare a prieteniei. Ania nu a mai trăit acest sentiment de ani buni.

O familie de refugiați din îndepărtata Galiție aprinde focul în soba de dedesubt, din paie și vreascuri. Băieții adorm în căldura plăcută care se ridică până în șură, iar femeile discută. În general, vorbesc despre călătoria spre vest, povestindu-și doar fleacurile: femeia nesuferită și bucălată care țipa la trecătorii de pe pod, familia bolnavă de scarlatină, oamenii care se năpusteau ca muștele la un butoi cu castane stricate.

— Mai degrabă ca SS-iștii la punctul de control, o corectează Ania și pufnesc amândouă în râs.

Cât o fi trecut de când n-a mai râs? Anselm se trezește speriat, nefiind obișnuit cu acel sunet.

Dimineața, pornesc la drum împreună. Când ajung la Breslau, nici nu se obosesc să ia trenul. Au auzit că Karl Hanke, gauleiterul Sileziei Inferioare, a dat ordin ca orașul să fie evacuat, pentru a putea fi transformat în „fortăreață" militară. Mulțimea care așteaptă la gară se întinde până dincolo de peron, de nici nu se mai văd șinele.

În timp ce ei merg în direcția opusă, trenul sosește în gară: un șir de vagoane descoperite, pline cu ceea ce par a fi saci cu alimente.

— Doamne, Maică Precistă! exclamă Gerda, privind înapoi. Sunt prizonieri.

Sacii cu alimente sunt oameni în uniforme vărgate, pe jumătate acoperiți de zăpadă.

Ania nu întoarce capul.

— Ce-ai prefera: să stai într-un fotoliu și să coși sau în genunchi, într-o grădină însorită, și să culegi morcovi?

Noua prietenă a Aniei i-a învățat acest joc, iar acum îl joacă mereu.

— Ce-ai prefera: să mănânci *Sauerbraten* sau smântână?

În felul acesta, mai uită de picioarele însângerate și de burțile goale.

În săptămânile care urmează, reușesc să se sincronizeze. Se trezesc, împart puțina mâncare pe care o au și își liniștesc mintea cu un joc ca acesta. După-amiaza, se supun efortului de a-și continua drumul, către următorul coltuc de pâine ori cartof mucegăit, pe care le descoperă Anselm și Wolfgang, rămase din recolta de anul trecut. Din loc în loc, întâlnesc baze ale Organizației Național-Socialiste pentru Ajutorarea Populației, unde voluntarii guralivi împart supă și propagandă: e doar o chestiune de timp până când, cu ajutorul armelor moderne, Germania va răsturna situația; rușii sunt atât de disperați, încât au ajuns să înroleze femei; așa-zisele trupe americane binevoitoare care înaintează spre vest sunt doar un paravan – în urma lor, vin grupele de intervenție evreiești, însetate de răzbunare. Din acest motiv, este esențial ca lupta să continue. Germanii trebuie să biruiască ori să fie nimiciți. Nimeni nu crede asta. Germanii pierd. Este evident, judecând după puhoaiele de oameni care se îndreaptă spre vest.

Încetul cu încetul, cele două femei își destăinuiesc și detalii mai intime. Gerda este de etnie germană, născută în apropiere de Varșovia, din părinți farmaciști. A studiat muzica la universitate, unde și-a cunoscut soțul, un talentat trompetist. Bărbatul a murit. L-au omorât naziștii.

Îi spune povești romantice și amuzante despre soțul ei – cum i-a cântat serenade la fereastra camerei, în miez de noapte, și a trezit-o pe intendentă, care a ieșit din casă și l-a amenințat cu un băț. Cum și-au petrecut luna de miere pe o barcă, pe Dunăre. Despre pisicuța pe care i-a dat-o la prima întâlnire. Iar, când copiii dorm, femeile își povestesc experiențe mai sumbre și mai dureroase, despre familiile și căminele pe care le-au pierdut. Și astfel adorm și ele.

Gerda și fiul ei merg la Dresda, unde aceasta trage nădejde să găsească adăpost în casa verilor ei.

— Veniți cu noi, o îndeamnă pe Ania. Sunt sigură că o să vă primească.

Pare o destinație ispititoare. *Florența de pe Elba,* cum este

supranumit, un oraș frumos în mare parte nevătămat. Toată lumea spune că e ferit de bombardamentele aliaților, datorită lipsei industriei grele, a sediului Crucii Roșii Internaționale și a importanței sale culturale. Se zvonește chiar că mătușa preferată a lui Winston Churchill ar locui acolo și că aliații vor să protejeze orașul, ca să-l numească capitală la finalul războiului. Ania acceptă bucuroasă invitația.

Este ianuarie 1945.

Călătoria până la Dresda durează trei săptămâni. Nu sunt săptămâni vesele: tristețea este sentimentul predominant. Aniei, însă, îi par mai ușor de îndurat decât perioadele între care sunt cuprinse: anii anteriori și cei care urmează. Sunt ca ultima zvâcnire de energie a unui muribund. Vremea se mai îmbunează – zilele sunt friguroase, dar însorite. Suferă de foame, dar au mâncarea pe care o împart și puțina grăsime rămasă pe oase – și, spre deosebire de multe alte femei, încă îi au alături pe copiii lor mult iubiți.

În fiecare noapte, adorm ghemuiți unul lângă altul – un șir econom de trupuri: Ania la un capăt, prietena ei, la celălalt, și băieții, între ele. Uneori, Ania ațipește în mijlocul unei propoziții. Are această capacitate. Nu se opune obișnuitelor îndoieli, frământări și temeri care îi împânzesc gândurile noaptea.

Astfel, în ciuda a tot ce o așteaptă, aceasta este oaza incertă la care Ania revine în vis.

Capitolul 10
BURG LINGENFELS, AUGUST 1945

La o săptămână după sosirea familiei Grabarek la Burg Lingenfels, și-au făcut apariția și rușii.

Au venit într-o tăcere aproape fantomatică, o masă de siluete negre care urcau pe deal. Trei dintre ei au luat-o în diverse direcții, ca iscoadele în fața unui pluton – dar nu erau un pluton. Poate că au fost la un moment dat. Acum, însă, erau doar niște epave umane: scheletice, zdrențăroase, cu ochii flămânzi.

La Ehrenheim, se vorbea de câteva săptămâni despre bande hoinare de foști prizonieri, eliberați din lagărele militare germane. Numai în lagărul de la Moosburg, fuseseră închiși peste șaptezeci de mii de prizonieri de război: câțiva francezi, câțiva britanici, olandezi și chiar americani, dar majoritatea era soldați din Armata Roșie. Nu doar ruși, ci și ucraineni, estonieni și letoni și alte populații din Țările Baltice, încorporați de ruși și capturați de germani. Mulți dintre ei se temeau să se întoarcă acasă, pe pământurile înghițite acum de Uniunea Sovietică a lui Stalin. Gospodinele din Ehrenheim erau convinse că sunt o șleahtă de violatori, ucigași și depravați – și că vor să se răzbune. Nimeni nu spunea de ce.

— Ce aberații! Sunt oameni ca și noi, numai că sunt flămânzi și brutalizați, a zis Marianne, când fiicele ei s-au întors din oraș, speriate de zvonurile care circulau. Localnicii din Ehrenheim nu știu absolut nimic despre ruși.

Rușii au ajuns în Weisslau în ianuarie și s-au instalat ca la ei acasă. Spre deosebire de majoritatea vecinilor ei, Marianne nu a fugit. Nu se speria ea de câțiva soldați beți într-atât încât să-și părăsească căminul în care a cunoscut fericirea și pământul care o lega de Albrecht. Majoritatea zvonurilor despre atrocitățile pe care le comiteau rușii s-au dovedit a fi false. Se întâmpla, ce-i drept, să bată la uși în miez de noapte, în căutare de băutură și femei, dar Marianne îi punea repede la punct. Trebuia să ripostezi. Să le arăți că nu ți-e frică de ei. Odată, a venit la ușă în capot și i-a amenințat cu o tigaie. Rușii au râs de s-au prăpădit,

dar n-au dat buzna în casă. Erau hoți, firește, dar cine-i putea învinovăți? Nemții le uciseseră douăzeci de milioane de compatrioți. Așa că luau tot ce le ieșea în cale, de la biciclete, la ceainice și perne de puf, și până la prețioasele radiouri. Dar nu erau monștri. Marianne a refuzat să fugă până când nu s-a convins că îi vor lua și ei moșia.

Deocamdată însă simțea un vag fior de teamă, privind șirul de oameni care urcau dealul spre castel. Nu semănau cu soldații ruși pe care îi văzuse la Weisslau.

— O să ne omoare? a întrebat Elisabeth. Cât de mulți sunt!

Lângă ea, Katarina a izbucnit în lacrimi.

— Nu fi caraghioasă, a răspuns Marianne. Le e foame, atâta tot.

În spatele fetelor, Benita se albise la față. Marianne și-a amintit de apartamentul din Berlin în care o găsise: bărbatul hidos care stătea de strajă la ușă, înarmat cu un kalașnikov. Sărmana fată îndurase destule de pe urma rușilor, se gândea Marianne, rușinată. Avea tot dreptul să fie îngrozită.

— Mergeți în pivniță, le-a spus fiicelor ei. Discut eu cu ei când ajung. Du-te și tu, i-a zis Benitei, pe un ton mai blând. Ai grijă de copii.

Benita le-a urmat pe fete, fără să spună nimic.

— Noi rămânem aici, a zis Frau Grabarek.

Marianne aproape că uitase de ea. În săptămâna de când ea și băieții se aflau acolo, abia dacă scoseseră un cuvânt. Cine știe ce traume suferiseră? În general, Marianne le dădea pace și nu îi tulbura.

— Nu-i nevoie, a dat să se opună Marianne, dar s-a oprit.

Poate că nu strica să-i aibă alături pe băieți. Iar Frau Grabarek degaja o forță și o hotărâre de nestrămutat.

— Mulțumesc, a spus Marianne, mirată să simtă o asemenea ușurare.

Au rămas în așteptare. Era o atmosferă straniu de intimă. Nu vorbeau, dar erau uniți în mutenia lor. Până acum, Marianne se simțea mereu stingherită de prezența băieților Grabarek. Firea lor taciturnă îi trezea neîncredere. Erau atât de diferiți de băieții cu care era obișnuită – copiii prietenoși și guralivi ai aristocrației

germane, în ciuda strădaniilor lui Fritz, Anselm și Wolfgang refuzau să se joace. Se țineau scai după mama lor, ca niște dobermani credincioși.

În cele din urmă, a răsunat o bătaie la ușă. Viguroasă, dar nu agresivă. Erau oameni ca oricare alții, doar niște *ruși,* s-a îmbărbătat Marianne, așa cum le îmbărbătase și pe fete. Ființe umane persecutate de același regim care i-a ucis pe Albrecht și Connie.

A deschis cu greu ușa masivă de la intrare și a dat cu ochii de doi bărbați. Unul era înalt, iar pielea îi stătea întinsă peste pomeți ca un strat subțire de smântână pe laptele fiert. Celălalt era mai scund și mai zdravăn, bărbos și cu o privire ageră și speriată. Bărbatul înalt purta o pătură pe umeri, deși era o zi călduroasă.

— Ne trebuie mâncare, a zis el, într-o germană stricată, cu o voce mai groasă decât te-ai fi așteptat de la un om atât de uscățiv.

Pantalonii îi erau prea scurți, iar picioarele goale, pline de noroi.

— Și apă, a adăugat.

În spatele lui, restul grupului începea să se adune la capătul podului de peste șanțul cu apă. În fruntea coloanei, se găseau prizonierii mai robuști, iar, în urmă, încă se târau suferinzii, vlăguiți de foame, rași în cap, cu ochi mari și îngroziți. O amestecătură de nou-veniți și prizonieri care petrecuseră cine știe cât timp în lagărele naziste. Să fi fost vreo cincizeci la număr, toți tăcuți, toți cu privirile ațintite la ea.

— Vorbesc rusa, a zis Marianne, în rusă. Sunteți ruși, nu-i așa?

Bărbatul înalt se uita la ea, fără să clipească. Nici el, nici tovarășul lui nu manifestau mirarea ori entuziasmul cu care era, de obicei, întâmpinată această veste.

— Cei mai mulți dintre noi, a răspuns el, în rusă. Avem nevoie de mâncare, apă și un loc în care să ne odihnim.

— Vă aduc eu, a spus Marianne. Aveți loc și fân destul în grajd ca să vă trageți sufletul.

Bărbatul mai scund a întors capul spre castel și a vorbit într-

un dialect gutural.

— Câte persoane locuiesc acolo? a tradus cel înalt.

— Toate paturile sunt ocupate, a răspuns Marianne, luând o poziție fermă. Dar e loc suficient în grajd. Vă aducem noi mâncare.

— Și apă, i-a reamintit bărbatul înalt.

— Și apă, a repetat Marianne.

Abia după ce a închis ușa, și-a dat seama că îi tremurau mâinile.

În bucătărie, Ania și băieții se apucaseră deja să curețe cartofi.

— Putem să-i gătim cu orz și morcovi, a zis Ania. Punem și niște pâine, ca să mai îngroșăm tocana.

Marianne a legănat aprobator din cap, recunoscătoare pentru calmul femeii. Și pentru că știa să gătească. În săptămâna de când sosise, locuitorii castelului beneficiaseră deja de pe urma priceperii ei. Ania știa să facă ulei din semințe de rapiță, să cârpească ciorapi, să mureze legumele, ca să reziste peste iarnă, și să facă conserve de fructe. Iar, spre ușurarea lui Marianne, preluase sarcina de bucătăreasă. Nici nu-și mai amintea de când nu mai avusese o persoană cu care să împartă sarcinile. Benita zăcuse la pat și nici nu părea suficient de matură. Trecuse o veșnicie – o viață de om – de când Marianne împărțea treburile gospodărești cu Frau Gerstler, la Weisslau.

În vreme ce Frau Grabarek – sau Ania, căci Marianne începea să nutrească sentimente ceva mai prietenești față de ea – toca și gătea, Marianne s-a apucat să umple găleți și oale cu apă din rezervorul care era aproape pe terminate. O dată pe săptămână, Herr Kellerman își umplea „cisterna” și o înhăma la biata lui iapă suferindă, Gilda, ca să ducă apă la castel, unde nu exista puț. Trecuseră cinci zile de la ultimul transport.

— Duceți apa, le-a poruncit Ania băieților, după ce Marianne a umplut câteva găleți.

— Duc eu una, s-a oferit Marianne.

— Nu te grăbi, a spus Ania, pe un ton surprinzător de autoritar. Lasă-i să vadă că ai ajutoare.

Marianne s-a oprit brusc. Nu era obișnuită să primească

ordine, dar femeia avea dreptate.

Astfel, băieții au luat câte o cobiliță grea pe umeri și au plecat spre grajd, călcând cu atenție pe pământul denivelat. Când s-au apropiat, rușii au dat să vină spre ei, dar bărbatul înalt a ridicat poruncitor brațul și toți s-au aliniat cuminți.

Marianne și Ania urmăreau scena de la fereastră.

O parte dintre bărbați purtau uniforme vărgate, cu însemnele KZ. Așadar, nu erau toți prizonieri de război, ci și prizonieri din lagărele de concentrare, transferați în diverse *stalag*[12]-uri, odată cu înaintarea armatei ruse. În călătoria spre vest, Marianne întâlnise multe astfel de ființe chinuite: șiruri fantomatice de oameni care se împleticeau pe câmpuri, conduși de SS-iști îmbrăcați în negru, izolați de ceilalți deținuți. *Untermenschen*[13], i-a răspuns disprețuitor ofițerul de la un punct de control, când Marianne l-a întrebat cine sunt și de ce nu merg alături de ceilalți.

— Să ne apere Dumnezeu, a murmurat ea.

Lângă ea, Ania urmărea totul în tăcere.

Iar, în fața grajdului, băieții Grabarek se țineau prudenți la distanță.

Odată terminată tocana de cartofi și orz, Marianne și băieții au plecat să le ducă o oală.

La venirea ei, bărbații s-au ridicat de pe unde stăteau, emanând foamea ca pe un miros, iar mirosul era fetid: de corpuri nespălate, boală și excremente umane.

— Pune mâncarea acolo, jos, i-a zis bărbatul înalt.

Ceilalți s-au aliniat în spatele lui. Marianne și băieții au făcut întocmai și s-au retras.

Bărbatul înalt a dat semnalul și primul la coadă a făcut un pas înainte și a luat un polonic de tocană.

— Soțul meu a fost omorât de naziști, a spus Marianne, în rusă.

A pus la cale un plan: să creeze o relație între ei, să-i facă să înțeleagă că e de partea lor. Spre surprinderea ei, îi tremura vocea. Iar cuvintele îi păreau ciudate și nefirești pe limbă.

— Voia să oprească războiul, a adăugat ea, îmbărbătându-se.

Să oprească lagărele, omorurile și toată nebunia asta.

Își auzea vocea ca un ecou în urechi. Următorul la rând a luat un polonic și l-a sorbit cu lăcomie, tocana scurgându-i-se prin barbă. Bărbatul înalt nu spunea nimic.

— L-au spânzurat, a reluat ea. Pe el și pe toți tovarășii lui din rezistență. I-au agățat de niște cârlige de măcelărie.

Era prima oară când o spunea cu glas tare. Își alungase gândul acesta din minte, forțându-se să uite de realitatea fizică. Deodată, imaginea i-a apărut limpede în fața ochilor: Albrecht, soțul ei înalt și demn, atârnat în streang, zvârcolindu-se, pantofii uzați și șosetele negre pe care le purta mereu – fâșia de piele albă dintre șosete și manșeta pantalonilor. Nu își îngăduise niciodată să se gândească la asta.

Câțiva bărbați îi aruncau priviri furișe. A auzit fosnet de pași, sorbituri și ecoul propriei respirații în urechi. Aștepta un strop de compasiune pentru suferința pe care o îndurase.

— Nu ne ajunge tocana, a zis, în cele din urmă, bărbatul înalt.

Marianne îl privea buimăcită. Poate că înțelegea rusa pe care o vorbea ea. A cuprins-o rușinea. Se simțea ca și când se dezbrăcase și i se oferise goală – cu pielea uscată, vergeturi, coatele julite, toate expuse la lumina zilei –, iar el nici măcar nu catadicsise să se uite la ea.

S-a îndreptat de umeri și a înghițit în sec.

— Asta-i tot ce avem, a zis.

— Aveți un cal, a spus bărbatul, întorcându-se spre ea.

A durat câteva clipe până ca Marianne să înțeleagă ce spune.

— Unde e? a întrebat el. A fost aici de curând. Miroase a bălegar. Marianne se uita buimacă la el. Se referea la Gilda, iapa lui Herr Kellerman.

Ea își deschisese sufletul în fața lor, iar ei voiau s-o mănânce pe Gilda.

Rușinea s-a transformat într-o furie stupefiată și irațională. Le destăinuise un lucru sacru și uite cum îi mulțumeau ei.

— E un cal bătrân, a spus ea, pe un ton calm. Fermierul are nevoie de el.

— La fel și oamenii mei, a zis bărbatul, privind-o în ochi.

Au întors și alții capetele spre ea. Nu erau ființe umane, și-a

zis ea, clocotind de mânie, ci bestii. Își pierduseră și ultima fărâmă de omenie.

— Prizonierii eliberați primesc rații în tabăra pentru persoane strămutate de la Tollingen, i-a răspuns glacial.

În prima clipă, bărbatul nu a zis nimic.

— Ne-am săturat de tabere și lagăre.

Bărbatul mai scund și mai solid, pe care îl văzuse prima oară la ușă, a făcut un pas în față. Lui Marianne i-a trecut vag prin gând că e posibil să o rănească. În ochii lui, ea nu era cu nimic mai presus de ceilalți nemți. Ei erau victimele, ea era agresorul.

Dar sângele care îi zvâcnea în cap îi dădea forțe nebănuite.

— Vă pot oferi adăpost și toată mâncarea pe care o avem, a spus ea, punându-și sfidătoare mâinile în sân. Dar nu vă pot oferi calul, a adăugat, pregătindu-se de ce va urma.

Însă atenția bărbaților era atrasă de altceva. Era limpede că nu se uitau la ea, ci dincolo de ea, înspre castel. Când a întors capul, Marianne a văzut-o pe Ania, coborând pe costișă, cu o figură îngrijorată.

— Ai nevoie de ajutor, Frau von Lingenfels? a strigat ea, când s-a mai apropiat.

— Ne e foame, a răspuns bărbatul înalt, înainte ca Marianne să apuce să deschidă gura. Vrem calul.

— Calul? a spus Ania, oprindu-se brusc.

— Iapa lui Herr Kellerman, i-a explicat Marianne. Nu se poate.

Ania se uita când la Marianne, când la bărbați. După care a zis încet și calm:

— Sunt lihniți de foame și nu mai avem tocană.

Împreună cu șeful grupului, Frau Grabarek s-a dus la Herr Kellerman, ca să discute chiar ea cu el. Kellerman nu a opus rezistență. Era prea bătrân și pragmatic ca să provoace o dispută inutilă. Gilda era o mârțoagă, iar mâncarea ei îl costa scump. Avea un jugan tânăr pe care-l folosea la muncile câmpului.

Prin urmare, Kellerman a urcat cu iapa bătrână până la castel, iar, odată ajuns acolo, a lăsat capul în pământ și i-a întins hățurile lui Marianne. Nu era sentimental din fire. Își pierduse

mobilitatea brațului drept în ultimul război, soția în chinurile nașterii și singurul copil din cauza scarlatinei. Nu și-a luat adio de la calul său.

În timp ce aștepta, Marianne și-a recăpătat cumpătul. Bărbații erau flămânzi, iar calul nu-i aparținea. Strădaniile ei de a crea o legătură între suferința ei și a lor se dovediseră zadarnice. Oamenii aceștia nu mai aveau loc în suflete și pentru durerea altora. În fond, de ce-ar fi avut? Numai Dumnezeu știa ce le văzuseră ochii în ultimii ani. Erau departe de casă. Mulți dintre ei își pierduseră căminele: satele le fuseseră distruse, familiile, ucise, țările, înghițite de sovietici.

Herr Kellerman i-a întins hățurile, iar ea le-a luat.

Dar, văzând rugul imens aprins în fața grajdului, iapa a ghicit pericolul care o pândea și, pentru prima dată în viața ei, s-a împotrivit. Se trăgea înapoi și tropăia din copite.

— Nu pățești nimic, i-a spus Marianne, deși, evident, nu era adevărat.

A tras de hățuri și Gilda a înaintat temătoare, apoi s-a oprit și a întors capul după Herr Kellerman, stăpânul ei timp de douăzeci de ani. Asta-i era răsplata pentru loialitatea cu care îl slujise.

Ce alinare i-ar fi putut aduce Marianne? Herr Kellerman era îndreptățit să îi întoarcă spatele și să plece. Nu mai era nimic de spus. În ochii Gildei se citea o spaimă sălbatică și pur animalică. Toți trăiau precum animalele: bărbații, copiii ei ascunși în pivniță, calul lui Herr Kellerman. Marianne i-a întins hățurile bărbatului voinic.

— Nu-i prelungi chinul, i-a spus în rusă, bucuroasă că nu trebuie s-o spună în limba ei.

Vreascurile au trosnit și au sfârâit toată noaptea, împroșcând scântei către cer. Când a răsărit luna, bărbații s-au pus pe cântat – o melodie veselă și înflăcărată, ale cărei acorduri necunoscute au acoperit țipetele stranii și înfiorătoare ale calului.

Katarina și Elisabeth stătea ghemuite într-un colț al bucătăriei și plângeau. Benita, abia stăpânindu-și nervii, scurta o pereche de pantaloni de-ai lui Fritz, ca să-i poată purta Martin, cosând,

descosând și iar cosând. Fritz stătea la fereastră și urmărea scena de afară, deopotrivă fascinat și îngrozit. În mod inexplicabil, Martin dormea.

— În curând, o să înceapă să caute băutură, a zis Ania, schimbând o privire cu Marianne.

— Ar fi bine să dormiți în pivniță la noapte, le-a sugerat Marianne Benitei și fetelor. Vă aducem noi niște saltele din paie.

Lucrurile erau stabilite – toată lumea avea să coboare în pivniță, mai puțin Marianne și familia Grabarek, care rămâneau de pază la etaj. Doar Fritz a încercat să protesteze, dar și el cu jumătate de gură. Marianne vedea că abia își stăpânește lacrimile. Pentru prima oară, după foarte mult timp, îi venea să-l strângă în brațe și să-l sărute pe cap – băiețelul ei, fiul lui Albrecht. Avea doar opt ani. S-a abținut, totuși, și i-a spus cât a putut de blând:

— Mergi cu ceilalți, Fritz. N-are rost să stai treaz.

Odată toată lumea instalată în pivnița de fructe, a cărei ușă putea fi încuiată cu cheia, ea și Ania s-au așezat în bucătăria întunecoasă și au așteptat, trăgând cu urechea la cântece, la trosnetul focului și la strigătele sporadice.

Când au venit la ușă bărbații – cum era de așteptat –, le-au răspuns ambele femei și le-au dat tot ce mai rămăsese din rachiul de prune de la Weisslau. O parte dintre ei zăceau deja fără cunoștință, pe aleile pietruite, ori se târau de-a bușilea pe la colțuri, ca să vomite. Corpul Gildei era o imagine revoltătoare – picioarele legate de vergeaua de lemn, capul care îi atârna contorsionat, burta neagră și ciopârțită.

Cu sticlele de rachiu în mâini, bărbații au plecat, iar femeile și-au reluat locul în întuneric. În ciuda tuturor celor întâmplate – calul, bărbații, propriile mărturisiri dureroase –, o liniște stranie s-a așternut peste Marianne. Găsise o parteneră în femeia aceea misterioasă și pragmatică. Iar, deocamdată, nici nu-i trebuia mai mult.

Într-un sfârșit, când a adormit, Marianne a visat muncitorii polonezi. I se frământaseră prin străfundurile minții toată ziua, șușotind cu glasuri firave prin cotloanele în care îi izgonise.

Acum, mărșăluiau ca un juriu fantomatic prin somnul ei.

Erau în jur de douăzeci de persoane, repartizate la moșia din Weisslau, după ce toți flăcăii și bărbații din zonă, care lucrau de obicei pământul, fuseseră trimiși pe front. Veneau din est, o porțiune a Poloniei devenită Guvernământ General, și erau cetățeni polonezi considerați nevrednici de a fi germanizați. Astfel, potrivit spuselor naziștilor, aceștia urmau să muncească în slujba rasei superioare. Obișnuitele aberații naziste. Însă familia von Lingenfels nu le-a refuzat ajutorul. Cum altfel ar fi funcționat ferma? În afară de asta, un refuz ar fi trezit suspiciuni asupra activităților lui Albrecht.

Li s-au înjghebat locuințe provizorii în vechile cotețe de porci. Marianne își amintea un transport de paturi de campanie, câteva mese rechiziționate din fosta bucătărie a servitorilor și ferestrele baricadate cu sârmă ghimpată.

Pe uniformele zdrențăroase, muncitorii purtau litera P de la *Polen,* „muncitor polonez". Răspundeau în fața lui Roland Zeppel, administratorul fermei, care îi numea *Untermenschen.* „Suboameni" – termenul folosit de naziști pentru a-i desemna pe non-arieni – țigani, slavi și evrei, considerați drojdia societății.

— Tot oameni sunt, a replicat Marianne, când l-a auzit numindu-i astfel. Trebuie să-i tratezi cu respect.

Roland Zeppel a scos imediat o broșură nazistă despre coordonarea muncitorilor străini.

— Nu confunda muncitorii polonezi cu germanii. Nu au voie la masa noastră. Fraternizarea e pedepsită de lege.

Marianne i-a aruncat o privire furioasă.

Nu îl plăcuse niciodată pe bărbatul acela. Se înscrisese în partid încă de la începuturile sale, dar nici înainte nu era foarte simpatizat. Nu se remarca prin priceperea, istețimea ori educația sa, adică era exact genul de om pe care îl impresionai dacă îi spuneai că face parte din rasa superioară. Dar, în ciuda obiecțiilor lui Marianne, Albrecht nu l-a concediat. Îl cunoștea pe Roland din copilărie, fuseseră colegi de școală la Weisslau, jucaseră în aceeași echipă de fotbal și dansaseră la aceleași bâlciuri. Pentru Albrecht, relația lor era mai presus decât

afinitățile politice ale individului. Îi era loial lui Herr Zeppel, iar Herr Zeppel îi răspundea cu aceeași loialitate.

Astfel, cu acest om la conducere, mult iubita lor moșie s-a integrat în sistemul care a introdus peste noapte sclavia. Herr Zeppel a început să poarte revolver și avea în subordine douăzeci de oameni din diferite colțuri ale continentului. Marianne o vedea ca pe o nouă dovadă a hidoșeniei nazismului. Cu toate acestea, o tolera în viața cotidiană. Chiar dacă le trimitea pături când se răcea vremea și avea grijă să nu le lipsească supa și cartofii, ea era cea care câștiga de pe urma trudei lor.

Acum, stând întinsă pe pătuțul de la Burg Lingenfels, înconjurată de ruși, își dădea seama că nu își mai amintește nici chipul, nici numele vreunuia dintre muncitorii polonezi. Spre deosebire de localnicii care lucrau pământul înainte de război, habar nu avea de unde veniseră acei oameni. Știa doar că fuseseră aduși de la lagărul din Chelmno. Dar nu se obosise niciodată să întrebe cu ce se ocupau, cum trăiau, dacă aveau familii sau nu.

Când Armata Roșie a ajuns la Weisslau, Marianne a eliberat muncitorii. I-a dat fiecăruia pâine, cartofi și câțiva bănuți, dar nu s-a interesat încotro mergeau.

Pe moșiile învecinate au existat muncitori care și-au ucis stăpânii și supraveghetorii, imediat ce au sosit rușii. Primul lucru pe care l-au făcut când s-au văzut liberi a fost să se răzbune, iar rușilor puțin le-a păsat. Nici ei nu erau mai puțin însetați de răzbunare. Muncitorii de la Weisslau nu au atacat-o pe Marianne. Roland Zeppel, pe de altă parte, a stat ascuns în podul casei surorii lui zile în șir.

La amintirea acestor lucruri, Marianne a sărit din pat. Chiar dacă Roland Zeppel ținuse arma în mână, la ferma ei lucrau atât el, cât și muncitorii.

Afară, rușii s-au pus din nou pe cântat. De data aceasta, era o melodie stranie și nepământească, plină de nostalgie și acorduri grave, atonale. Versurile vorbeau despre Volga, țesătura timpului și firul durerii împletit în ea. Era un soi de jeluire colectivă – suspinul primordial și stăruitor al sufletelor lor.

În beznă, Marianne stătea întinsă în pat și îi asculta.

Capitolul 11
BURG LINGENFELS, AUGUST 1945

Când s-a trezit, Benita a confundat pereții pivniței cu pereții celulei în care fusese închisă. Cum ajunsese acolo? Fiori de groază îi străfulgerau pielea capului și degetele de la picioare. Dacă era din nou în închisoare însemna că l-a pierdut pe Martin.

În clipa aceea, i-a văzut trupul cald ghemuit lângă ea.

Și-a venit în fire: era în vest, la țară, împreună cu Marianne, la Burg Lingenfels.

Cu o zi în urmă, se treziseră cu un grup de prizonieri ruși la ușă. Nu o înspăimântau la fel de rău precum visul. Și-a îmbrățișat băiatul adormit și, instinctiv, i-a mulțumit lui Dumnezeu pentru viața lui fragedă.

Când fusese condamnată la închisoare, Benita era însărcinată din nou, deși nu știa la momentul acela. Când a aflat, viața care creștea în pântecul ei i-a oferit o mare alinare: Connie murise, Martin îi fusese răpit, dar nu era singură. Zi de zi, îi murmura pruncului rugăciuni și cântece de leagăn: o surioară pentru Martin. Era convinsă că e fată.

Până la urmă, însă, copilul a murit. Trupușorul neînsuflețit stătea ghem în ea, ca un bolovan. A simțit că e mort înainte să-l elimine. Nașterea a fost cumplită. I s-a infectat uterul și a rămas internată în spitalul închisorii până când au venit soldații ruși.

În timp ce zăcea acolo, alternând între stări de luciditate și delir febril, a cuprins-o o furie intensă pe Connie, care o și ajuta, în mod bizar, să nu cedeze. Din vina lui se afla acolo. Din vina lui îl pierduse pe Martin. Din vina lui murise pruncul. Dacă n-ar fi fost în închisoare, copilul n-ar fi pățit nimic. El o abandonase de dragul idealurilor lui înalte și al unei conspirații secrete – și al aventurilor cu alte femei. Gigi Flagstaff, americanca aceea vulgară, care mai și avusese tupeul de a-i căuta prietenia Benitei; Margarete Vederlander, celebra divă berlineză… și cine știe câte altele? Iar, în tot acest timp, Benita pierdea sarcină după sarcină.

Ea și Martin petrecuseră nenumărate nopți interminabile în

apartamentul zăpușitor și sărăcăcios (atât de diferit de ceea ce visase ea înainte să se mărite), uitându-se la străzile pustii. Connie nu-i trimisese la țară, cum procedaseră alți aristocrați cu soțiile și copiii lor. Mama lui văduvă nu i-a invitat să locuiască cu ea în vechiul și frigurosul conac al familiei Fledermann, iar Benita era prea orgolioasă ca să îi ceară ajutorul. Într-un final, casa urâtă și neprimitoare avea să fie distrusă de ruși, iar mama lui, împușcată, alături de servitorii rămași. Dar, la Berlin, Connie era mereu ocupat, mereu plecat în călătorii. Prin urmare, Benita și Martin au trebuit să înfrunte singuri vuietul bombardierelor, nesfârșitele drumuri către adăpostul antiaerian și conducerea tot mai severă a orașului.

Își reamintea cu ură de toate acestea, pe când zăcea pe patul de spital și își jelea copilul. Dar, dincolo de asta, era furioasă pe propria neștiință. De ce nu-i spusese Connie nimic despre munca lui, când atâtea alte văduve știau tot ce se petrecea? Credea că e prea proastă ca să înțeleagă? Aceasta a fost ultima dovadă a rupturii dintre ei. Pe 20 iulie 1944, Benita a ascultat știrile radiofonice fără nici cea mai mică îngrijorare.

Mai târziu, s-a rușinat de neștiința ei. De furia și autocompătimirea de care se lăsase mistuită în lunile acelea febrile. Dar, la momentul acela, doar asta o ținuse în viață.

Cum stătea întinsă pe salteaua de paie din pivnița de la Burg Lingenfels, Benita a început să deslușească un pocnet surd, care se repeta ritmic. Era slab, dar distinct. Lumina cenușie a zorilor se strecura prin ferestrele batante. Era o nouă zi. Joi, mai exact.

Joi! A tresărit, dându-și seama că pocnetul venea de la toporul lui Herr Müller. Era ultima lui zi la castel. Peste o săptămână, urma să fie transferat într-un lagăr din zona de ocupație franceză. Și, chiar de n-ar fi fost, Marianne refuza să mai aibă de-a face cu el. Venise, probabil, de dimineață, prin pădurea de pe coasta din spate a muntelui și nu îi văzuse pe prizonieri. Dacă i-ar fi văzut, ar fi făcut cale întoarsă. Ori l-ar fi gonit ei, dacă-l vedeau. Sau mai rău. N-ar fi privit cu ochi buni apariția unui fost soldat german, a unui fost *nazist.* Benita nu avea nevoie de zvonuri care să-i confirme temerile.

S-a ridicat tiptil din pat. Nu voia să-l trezească pe Martin sau pe fetele von Lingenfels, care dormeau pe saltelele aduse din casă. Mai mult ar fi încurcat-o. Într-un moment de nesperată luciditate, Benita a înțeles ce are de făcut: trebuia să-l prevină pe Herr Müller, înainte de a-l găsi prizonierii. Și-a luat pantofii și cuțitașul de descojit, de care nu se despărțea niciodată, și a ieșit din pivniță pe furiș.

Nu era nimeni în bucătărie. Se vedea treaba că Marianne și Frau Grabarek se retrăseseră în camerele lor. Afară, în lumina cețoasă, se distingea rugul încă mocnind și leșul negru și monstruos de deasupra. Bărbații dormeau de jur-împrejur, răsfirați precum cadavrele pe un câmp de luptă.

La suprafață, toporul lui Herr Müller răsuna și mai tare. Benita și-a strâns jacheta pe lângă corp și a ieșit iute în curte. În capătul opus, se găsea fosta brutărie și o deschizătură prin care erau aruncate resturile în șanțul împrejmuitor. Îi văzuse deseori pe Martin și Fritz strecurându-se pe acolo și coborând în groapa întunecoasă. De acolo, mergeau la o scară săpată în zid, care ducea la pajiștea dintre castel și pădure.

Fără să stea pe gânduri, Benita a luat-o la fugă spre ea. Era o dimineață răcoroasă, iar volburile sălbatice care îmbrăcau zidul nu își deschiseseră încă petalele. Pe streașină au început să se agite rândunicile, ridicându-se în zbor și plonjând din înaltul cerului, ca niște mici proiectile. Îi trezeau amintiri din copilărie – rândunicile aciuate în streșinile azilului de nebuni, puii care cădeau din cuiburi. Într-un an, încercase să-i îngrijească, îi hrănise cu lapte dintr-o pipetă și râmele pe care le scotea din pământ. Erau atât de plăpânzi, pufoși și neajutorați și o priveau cu ochișorii lor strălucitori când îi ținea în palmă. Planul ei însă nu dăduse roade, iar puii muriseră unul câte unul.

În brutărie, era întuneric și mirosea a mucegai. Nu o mai folosea nimeni de ani buni. Benita a găsit ușor deschizătura; nici măcar nu era astupată. S-a lăsat în genunchi și a trecut prin ea. Fundul gropii era mai jos decât se aștepta, dar a închis ochii și și-a dat drumul. S-a clătinat puțin la aterizare, dar a rămas în picioare. De acolo, ajungea ușor la scara din zid. În câteva secunde, s-a cățărat pe ea. Odată scăpată din castel, doar un

petic de câmp o mai despărțea de pădure.

Pocnetele toporului au început să răsune din nou.

Fără să arunce vreo privire la grajduri, rug și rușii adormiți, Benita a luat-o la fugă prin iarba aspră și nu s-a oprit până ce nu s-a văzut la adăpostul pădurii. La marginea ei creșteau buruieni și tufe țepoase, dar nici nu le-a băgat de seamă. Țelul ei era să-l salveze pe Herr Müller. Viața lui depindea de ea. Îi transpirau palmele, iar inima îi bubuia în piept la gândul acesta, dar îi dădea și o voință nestrămutată. Ea însăși fusese salvată de atâtea ori – de Marianne, de Frau Kessler, vecina de la Berlin, de paznicul din închisoare, care o ținuse internată în spital, în loc s-o trimită într-un lagăr de concentrare… iar, cândva, chiar de Connie, prințul ei pe cal alb, care o salvase de viața ei. Ea pe cine salvase? Pe nimeni. Nici măcar pe copilul ei.

A durat câteva secunde până să se obișnuiască cu întunericul din pădure. Cunoștea luminișul în care muncea Herr Müller și a luat-o la fugă într-acolo, fără să dea atenție rugilor de mur care îi zgâriau picioarele și i se agățau de fustă.

Abia când s-a apropiat de luminiș, și-a dat seama că zgomotul toporului încetase. Se auzeau glasuri. S-a oprit și a ciulit urechile, chinuindu-se să își potolească gâfâielile. Erau Herr Müller și încă un bărbat. Un rus. Iar discuția nu părea deloc prietenească.

Ajunsese prea târziu! Gândul acestea a lovit-o ca un bolovan în moalele capului. Nu se putea așa ceva. Nu va permite așa ceva. A înaintat tiptil către luminiș. În mijloc, stăteau doi bărbați: Herr Müller și un soldat rus, cu trăsături grosolane, îmbrăcat într-o uniformă zdrențăroasă a Armatei Roșii. Vorbea cu o voce aspră și guturală.

— Herr Müller! a strigat Benita și ambii bărbați s-au întors spre ea. Am venit să-ți spun… a bolborosit ea, să pleci.

Pe chipul lui Herr Müller se citea nedumerirea.

Rusul rânjea.

— *Șliuha,* a înjurat el.

Târfă. Benita cunoștea cuvântul.

Au urmat alte cuvinte în rusă – cuvinte pe care nu le înțelegea, dar le ghicea sensul din privirea lui răutăcioasă. Preț

de o clipă, rusul a părut să uite de cearta cu Herr Müller și a venit spre ea.

Privindu-i fața pocită și rânjetul batjocoritor, pielea ciupită de acnee, pe jumătate acoperită de barba țepoasă, Benita a simțit că explodează ceva în ea, iar bărbatul care venea spre ea nu mai era doar un prizonier care îl găsise pe Herr Müller înaintea ei, ci întruchiparea tuturor bărbaților care o numiseră vreodată „târfă". A tuturor bărbaților care o bătuseră și o siluiseră, respingători, asudați și furioși pe lucruri de care trupul ei nu era vinovat. Firește că ajunsese la Herr Müller înaintea ei! Cum de își închipuise că era suficient de puternică încât să intervină? Era doar o bucată de carne, aruncată în mijlocul unei haite de câini flămânzi. Era deja pe jumătate moartă, sfâșiată, molfăită și scuipată. Așa o vedea el. I se citea în ochi.

Dar se înșela amarnic! Era mama unui copil și o femeie care reușise deja să scape o dată. Era soția unui membru al rezistenței și prietena lui Marianne von Lingenfels. Nu mai era Benita Gruber – o țărăncuță frumoasă și neînsemnată, fără bani, fără tată și fără putere. S-a îndreptat de umeri și a scuipat din toate forțele la picioarele lui.

Rânjetul de pe chipul bărbatului s-a transformat într-o grimasă de iritare. Nu pricepea ce se petrece. Nu o vedea decât pe vechea Benita. Cuprinsă de o furie nestăpânită, femeia a scos cuțitul din buzunar.

Capitolul 12
BERLIN, FINALUL LUNII APRILIE 1945

Prima întâmplare de acest fel a Benitei a fost suportabilă. Bărbatul era destul de curat și îi oferise mâncare – o chiflă, cu dulceață, unde mai pui! – și bere. Îi luase traista cu lucruri pe care o avea la ea și o condusese în curtea unei clădiri bombardate din Neukölln. Benita nici măcar nu apucase să ajungă acasă, după ce scăpase din spitalul închisorii. Bărbatul chicotea, rânjea și îi masa picioarele, ca un soț devotat. Cu toate că rezultatul avansurilor lui era dinainte stabilit. Nu conta dacă ea consimțea sau nu. Chiar și așa, el s-a străduit să o cucerească, ceea ce, în situația dată, era un gest surprinzător de romantic. Într-un final, când a lipit-o de zidul clădirii, nu a fost violent, ci doar respingător, lacom și egoist.

Abia a doua, a treia și a patra oară a ajuns să înțeleagă ce înseamnă repulsia. Și durerea – o durere însângerată și violentă, pe care nu-și imaginase că o mai putea simți în afara momentelor când născuse.

Era încă începutul Sfârșitului, când se dădeau lupte pe străzi – mitralierele răpăiau, iar în luptele de stradă, ultimele redute ale Wehrmachtului încercau să reziste în fața trupelor aliate care le împresuraseră. Luptau pentru a pune stăpânire pe oraș, cartier după cartier. Dar rușii din Meerstein Strasse știau că ei erau învingătorii. Se perindau pe scara blocului, înzorzonați cu ceasuri furate, beau whisky furat și căutau fete.

Bunicuțele de la etajul al treilea și al șaselea își țineau nepoatele ascunse în adăpostul antiaerian, iar pe Benita și celelalte femei care ieșeau ziua din casă le tratau ca pe niște paria. Dar Benita nu putea sta ascunsă. Cum să-l găsească pe Martin dacă se ascundea la subsol? În afară de asta, nu avea nici bunică, nici mamă care să-i aducă apă și câte un colț de pâine. Frau Gruber, odihnească-se-n pace, murise cu cinci ani mai devreme.

Și tu ai pățit la fel? De câte ori? De patru? De șase? Mongolii sunt cei mai nesuferiți. Ba nu, cazacii. I-au rupt piciorul. Nu mai poate nici

să facă pipi. Și-a pierdut mințile. Toată lumea vorbea despre asta. Vorbe, vorbe, vorbe… și întrebările. Nu de la victime, ci de la femei în vârstă și bărbați. Puținii bărbați rămași erau de-a dreptul insuportabili. Se prefăceau înduioșați și scandalizați, dar, în realitate, voiau doar să asculte, să-și *imagineze.* Purtarea lor o scârbea.

În ciuda eforturilor ei, nu reușea să dea de urma lui Martin și nici nu avea cui să-i ceară ajutor. Cu fiecare zi care trecea, Benita simțea cum îi piere pofta de viață. Parcă îi înghițise pământul pe naziștii care îi luaseră copilul. Rușii nu știau nimic despre copiii răpiți și nici nu îi interesa să afle. Ce mai conta un copil pierdut în războiul acesta care ucisese atâția?

Era și un soldat care o „iubea" pe Benita: un georgian tinerel și deșirat, cu un zâmbet larg. Îi aducea ciocolată, sardine și compot de piersici – delicatese furate de unitatea lui dintr-un adăpost nazist. Voia să se însoare cu ea. I-a dat de înțeles asta prin gesturi și câteva cuvinte într-o germană stricată. Era un puștan naiv când venea vorba de orice altceva decât de a ucide. Crescuse alături de nouă frați, pe o plantație de meri.

Cu ajutorul lui, Benita a izbutit să ajungă la căpitanul zonal, singurul care părea să știe ce se întâmplă dincolo de colțișorul lor prăpădit de Berlin.

Căpitanul era un bărbat voinic și sever, din Sankt-Petersburg – un adevărat ofițer al Armatei Roșii, nu un terchea-berchea recrutat din cine știe ce țară anexată la Uniunea Sovietică. În adolescență, participase la Revoluția Rusă, ceea ce îi impresiona profund pe oamenii din subordinea lui. Era bolșevic convins. Din câte înțelegea Benita, bolșevicii doreau să-i nimicească pe nemți.

Căpitanul își instalase biroul în fosta brutărie Mulman, la parterul unei clădiri neatinse de bombe, situată în apropiere de Meerstein Strasse nr. 27. Când i-a fost prezentată Benita, s-a ridicat de la tejgheaua acoperită cu făină, mândru ca un general care se ridică de la un birou masiv. Avea o față vicleană și ageră. Cum stătea înaintea lui, Benita se simțea dezgolită și intimidată.

— Hm, a zis, lăsând capul în pământ, după ce Benita i-a explicat că îl caută pe Martin. O să mă interesez.

După care s-a uitat la ea și la însoțitorul ei georgian. Era limpede că nu făcea favoruri gratis. Și astfel, a ajuns „femeia lui", ceea ce, într-un fel, a fost o binecuvântare.

Era un bărbat aspru, dar nu crud. Iar afecțiunea lui, dacă se putea numi așa, o proteja pe Benita de alții. Georgianul s-a văzut nevoit să se întoarcă, cu coada între picioare, la visele lui despre livada de meri.

Dar asta nu mai conta. Nimic n-a mai contat după ce a primit vestea. Martin murise. Așa i-a spus căpitanul. S-a numărat printre „orfanii" de la o casă de copii nazistă, trimiși cu ultimul tren în lagărul de la Buchenwald. Căpitanul i-a dat vestea fără menajamente. Nu era genul care să își măsoare cuvintele și, chiar de-ar fi vrut, nu știa destulă germană.

Benita se uita la el și simțea cum se face beznă în jurul ei. Toate lucrurile cunoscute începeau să dispară, până când a rămas doar ea, izolată pe un ultim petic de pământ invizibil, într-un univers nesfârșit și pustiu.

Din ziua aceea, de câte ori o vizita căpitanul, își abandona trupul – trupul care nu mai însemna nimic pentru ea și care avea să putrezească în curând. Mintea îi fugea la băiatul ei, micul Martin, și se ghemuia lângă silueta lui adormită, îi dezmierda părul moale și bălai, îl săruta pe creștet. Îi fredona cântecele de leagăn pe care obișnuia să i le cânte noaptea, când se strecura speriat în patul ei. Și revărsa asupra lui toată dragostea de care avea nevoie în viața de apoi.

Acesta a fost sfârșitul Benitei Gruber, fata care copilărise pe Krensig Strasse la nr. 7 și care visa să se căsătorească cu un bogătaș. Și tot acesta a fost sfârșitul Benitei Fledermann, soția nedreptățită a lui Connie, care se ascundea în apartament ca o mielușică speriată și prostuță și se hrănea cu propriile deziluzii. Detaliile macabre ale execuției lui Connie, timpul petrecut în închisoare, moartea fiicei nenăscute – nimic nu se compara cu pierderea fiului ei. Pentru Benita, l-a asta s-a rezumat „Sfârșitul" despre care germanii au vorbit ani la rând.

Capitolul 13
BURG LINGENFELS, DECEMBRIE 1945

Martin era prea mic să-și mai aducă aminte Crăciunurile dinainte de război. Poveștile pe care i le spuneau Katarina și Elisabeth îi păreau basme. Friptură de rață, *Glühwein*[14], *Zimtsterne*[15] coapte, portocale decorate cu cuișoare. Cutii pline cu șosete noi, panglici de păr, ciocolată și cărți. Ba chiar, la un moment dat, Elisabeth i-a spus că tatăl ei i-a dăruit un iepuraș alb într-o cușcă pictată.

Pe Martin îl fascinau îndeosebi petrecerile – o mulțime de oameni adunați să sărbătorească, nu pentru că le era teamă. Singurele grupuri mari de oameni pe care și le amintea erau cele din adăposturile antiaeriene, de la mitinguri ori de pe străzile aglomerate și pline de pericole.

— Vreau să organizăm o petrecere frumoasă de Crăciun, a anunțat Marianne în prima zi de decembrie.

Puțin conta că era ger, iar mâncarea, chiar și la castel, neîndestulătoare. Acesta era planul ei. În prima duminică din postul Crăciunului, a declarat că vrea să coacă un *Stollen*[16]. Toată lumea a privit-o cu neîncredere, nu numai din cauza raționalizării, ci și pentru că nimeni n-o văzuse vreodată pe Marianne să coacă ceva. Ea însă nu s-a lăsat descurajată. Încă din septembrie începuse să pună deoparte făină și zahăr, special pentru acest eveniment.

Așadar, copiii s-au apucat să decoreze bucătăria. Fetele au meșteșugit steluțe delicate din paie și fire de lână dintr-un pulover deșirat și le-au atârnat pe crenguțe proaspete de brad.

— Îți mulțumim, Doamne, pentru tot ce avem, când alți oameni nu au nimic. Suntem împreună, suntem sănătoși, avem hrană și un acoperiș deasupra capului, spunea Marianne, de la o vreme, în fiecare seară, înainte de cină.

Era ceva inedit. Înainte – mai exact, înainte de Sfârșit, nu înainte de război, dar cu siguranță înainte să vină la castel – Marianne nu fusese deloc evlavioasă. Elisabeth și Katarina nu priveau cu ochi buni aceste noi apucături religioase. Lui Martin

îi făcea plăcere să asculte vocea lui Marianne, când enumera lucrurile pentru care trebuiau să fie recunoscători și vorbea despre suferința altora. Gândul că erau oameni mai chinuiți decât el era alinător.

— Tu crezi în Dumnezeu? și-a întrebat mama, într-o seară, când se pregăteau de culcare în cămăruța de deasupra bucătăriei, scoțând aburi albi pe gură.

— Nu știu, a răspuns ea.

Deși era beznă, Martin îi simțea glasul înecat de lacrimi.

Ușurința cu care plângea mama lui îl scotea din minți. Ochii ei mereu umezi și roșii, mâinile tremurânde, șovăiala. Fusese mai rău în zilele de după sosirea rușilor, dar, chiar și acum, era în stare să plângă din orice fleac. Inclusiv când îi pomeneai de numele lui Dumnezeu.

Martin credea în Dumnezeu. Cum să nu creadă? Ar fi fost insuportabil să-și imagineze că nu există ceva mai bun, un balsam divin care să-i ungă sufletul ce îndurase atâtea chinuri pe pământ. În viziunea lui, Dumnezeu era o alifie tămăduitoare – un personaj înțelept și grav, așezat pe un tron din nori, care veghea asupra celor de dedesubt.

— Bună treabă a făcut în ultimii șapte ani, a replicat Elisabeth, când i-a vorbit despre credința lui.

Dar Dumnezeu nu era vinovat de război și de toate atrocitățile. Era vina oamenilor. Martin știa că nu are rost să o contrazică pe Elisabeth. Dumnezeu împărățea doar în Rai, i-ar fi zis. Dar, evident, Elisabeth voia să-l vadă influența mai mult pe pământ.

Afară, era un ger de crăpau pietrele. Îți înghețau mucii, respirația și lacrimile imediat ce ieșeai din casă. Oamenii mureau de foame pe tot cuprinsul Germaniei.

— Să le fie învățătură de minte, spuneau posturile de radio britanice. În război, noi flămânzeam, ca să aibă ce mânca nemții. Cine seamănă vânt culege furtună.

Era prima oară când Martin se gândea la copiii inamici – nu doar la soldați, ci la băieții și fetele asemeni lui.

— Au dreptate, a declarat Marianne, pe un ton nu foarte convins.

— Afurisiții! a înjurat Fritz și a fost trimis în camera lui.

La Berlin, oamenii obțineau lemne de foc demontând ce mai rămăsese în picioare din Grădina Zoologică după bombardamente. În orașele din întreaga țară, lumea se hrănea cu melci, șobolani și alte vietăți mici. La fiecare sfârșit de săptămână, locuitorii din Tollingen și Momsen dădeau năvală la țară și cerșeau resturi de mâncare.

La castel, totuși, aveau căldură și hrană suficientă. Nu se aventurau prea departe de bucătărie și camerele de la etaj. Peretele nordic al salonului era acoperit de chiciură și se formase gheață pe fundul șanțului împrejmuitor, dar, înăuntru, ardeau lămpile, iar lemnele tăiate de Herr Müller trosneau în cuptorul imens. Se lipeau de el cu rândul, ca să-și încălzească spinările. Toată lumea era înfofolită în multe straturi de haine.

În lunile de când sosise familia Grabarek, viața la castel devenise mai confortabilă și mai ordonată. Frau Grabarek era o bucătăreasă pricepută. Reușea să transforme măcinișul aspru de cereale în terci comestibil, să facă sirop din sfeclă-de-zahăr și să se tocmească pe piața neagră. Se întorcea din oraș cu făină de grâu, adevărată, zahăr și, uneori, chiar ceai negru. De asemenea, era mult mai iscusită decât mama lui Martin și Marianne: îi punea pe băieți să mestece scoarță de molid, ca să-i ferească de microbi, și cosea găurile din buzunarele și maiourile lui Martin, pe care nimeni altcineva nu le observa. Îi ungea obrajii iritați cu lanolină și, când îl sâcâia tusea, îi punea cataplasme pe piept. Se îngrijea de toate nevoile corpului. Din cauza asta, îi amintea de Frau Vortmuller de la Casa de copii, căreia îi ducea, uneori, dorul, pe ascuns.

Băieții Grabarek, Wolfgang și Anselm, erau chiar mai tăcuți decât mama lor, lucru care nu-l deranja pe Martin, deja sătul de pălăvrăgeala lui Fritz. Pe deasupra, știau o mulțime de tehnici de supraviețuire: cum să descopere cartofi îngropați în pământ, să prindă iepuri, să mintă.

Știau și să taie lemne, ceea ce era important după plecarea lui Herr Müller.

În noaptea în care rușii au omorât iapa lui Herr Kellerman, s-a petrecut ceva rău. Ceva atât de cumplit, încât nimeni nu a

îndrăznit să întrebe ce s-a întâmplat. Dis-de-dimineață, Herr Müller a apărut la ușa bucătăriei, cu mama lui Martin în brațe. Stătea lipită de el ca un bebeluș, cu mâinile încolăcite de gâtul lui și fața îngropată la piept. Era plină de sânge. Peste tot – pe păr, pe bluză, chiar și pe față. Martin nu mai văzuse niciodată atât de mult sânge.

În prima clipă, au încremenit cu toții – priveliștea era mult prea șocantă – după care Marianne a început să pună întrebări: *Ce înseamnă asta? Pe unde-ai umblat? Ai pățit ceva? Doamne, Dumnezeule, Sfântă Maică Precistă…* Fetele s-au apucat să țipe și s-a stârnit un adevărat haos, până ce a venit Frau Grabarek și i-a trimis pe copii în pivniță.

Când i-a rechemat în casă, mama lui Martin fusese dusă în camera ei, Herr Müller plecase, iar hainele însângerate dispăruseră.

— Nimeni nu are voie să pomenească de asta, le-a zis Marianne seara și nimeni, nici măcar Elisabeth, nu a cutezat să întrebe: *Despre ce?*

A doua zi, rușii au plecat. Dispăruse unul dintre ei. Șeful lor a venit la castel, să întrebe dacă l-a văzut cineva, iar Martin a auzit-o pe Frau Grabarek spunându-i:

— L-am văzut astă-noapte. Nu reușeam să adorm și mă uitam pe fereastră. Am văzut un bărbat care cobora dealul.

Doar Martin a auzit discuția lor.

În săptămânile ce au urmat, copiii von Lingenfels au tot șușotit despre cele întâmplate, dar tăceau în prezența lui Martin, pe care îl priveau cu și mai mare compătimire. Așadar, erai vrednic de plâns dacă erai copilul Benitei. O fi fost sângele ei? De ce ieșise din pivniță? Cum o găsise Herr Müller? Deși îl măcinau întrebările, Martin s-a ferit să le pună. Răspunsurile erau neimportante. Herr Müller îi salvase mama. Martin nu avea nicio îndoială în această privință. Atunci, de ce l-a gonit Marianne?

După această pățanie, Benita nu a părăsit camera timp de două săptămâni. Într-un final, când a coborât, era agitată și speriată, ca atunci când o găsiseră la Berlin. *Puiul meu, scumpul meu băiat,* spunea încontinuu și îl strângea pe Martin în brațe.

În ajunul Crăciunului, Marianne le-a înmânat copiilor pachetele trimise de quakerii americani. Erau pline de minunății: portocale, periuțe de dinți, ciocolată, o cutie care conținea ceva numit brânză Kraft și gumă de mestecat. Toate acestea erau însoțite de felicitări scrise de copii americani – desene făcute cu creioane colorate. Pe felicitarea lui Martin era o pisică grasă, cu pete cafenii și albe, și o fundiță cu dungi roșii și albe. Conținea mesajul O *dovadă de prietenie din partea țării noastre* și era semnată de Amy (în vârstă de opt ani) și Roger (în vârstă de șase ani). Martin încerca să și-i imagineze pe Amy și Roger și cutia de creioane colorate pe care le folosiseră ca să creeze felicitarea. Îi vedea în mintea lui îmbrăcați în haine curate, cumpărate de la magazin, și pantofi noi, cu talpa groasă, nu roși și scâlciați ca ai lui. Era convins că fiecare avea bicicleta lui și își lăsau mâncarea neterminată în farfurie. Martin nu își închipuia toate acestea cu invidie, ci, mai degrabă, cu admirație – ce lucru minunat era să fii american!

— Mâncați jumătate din ce ați primit, după care împărțiți cealaltă jumătate cu cineva, le-a zis Marianne.

Primiseră daruri pentru că erau *Opfer.* Nu erau suficiente pentru toți copiii din Ehrenheim. Și, cu toată că Marianne îi disprețuia pe localnici, nu suporta inechitatea.

Singura care a avut curajul – sau nesăbuința – de a protesta a fost Elisabeth.

— Pentru că ești nerecunoscătoare, pierzi jumătate de porție, i-a spus Marianne. Uiți că trăiești mai bine decât majoritatea copiilor germani.

Din momentul acela, nimeni n-a mai cârtit.

Astfel, după-amiază, pe când Marianne vizita tabăra de strămutați, Ania pregătea tocana de Crăciun, iar Benita se odihnea, copiii, în afară de Fritz, care avea febră, s-au înfofolit bine și au pornit spre Ehrenheim, încărcați cu jumătate din bomboanele și guma de mestecat primite, precum Cei Trei Crai de la Răsărit.

— Eu le mănânc pe ale mele, a anunțat Elisabeth.

Katarina i-a aruncat o privire atât de scandalizată, încât

Elisabeth a trebuit să-și retragă cuvintele. Avea treisprezece ani de-acum. Dacă n-ar fi fost războiul, spunea ea, dacă nu s-ar fi întâmplat toate câte se întâmplau, ar fi luat lecții de pian, ar fi citit cărți interesante și ar fi mers la școala de dans. În situația dată, trebuia să se mulțumească cu Biblia și două volume de Goethe, pe care le citise de o mie de ori. Și cu „un frate prostănac" drept partener de dans. Din politețe, i-a exclus din discuție pe Martin și frații Grabarek.

Katarina și Elisabeth au hotărât să împartă darurile la centrul de copii din tabăra de persoane strămutate. O vizitaseră de multe ori, împreună cu mama lor, care lucra ca voluntar acolo, și cunoșteau câțiva copii. Erau sigure că Marianne va fi încântată de decizia lor.

— Vii cu noi, Martin? a întrebat Katarina.

Martin a refuzat. Voia să meargă cu Anselm și Wolfgang. Petrecuse destul timp în compania celor două fete, care flecăreau, se agitau și se ciondăneau fără încetare. Frații Grabarek, pe de altă parte, erau tăcuți și descurcăreți. Se înțelegeau unul cu altul din priviri și gesturi. Erau în stare să traverseze un câmp, lovind o piatră cu piciorul, dintr-o parte în alta, și transformând totul într-o joc, fără să aibă nevoie de reguli. Martin le admira stăpânirea de sine. *Sunt croiți din altă stofă,* ar fi zis Frau Vortmuller. Nu era o apreciere, ci o constatare. Martin le câștigase încrederea prin firea lui tăcută și maleabilitate. Așa că îi povesteau lucruri despre călătoria spre vest – despre cum ocoleau punctele de control și dormeau în frig, prin pădurile poloneze. Despre cum scăpaseră dintr-un adăpost antiaerian, înăbușitor, chiar în noaptea celebrului bombardament – despre incendiile de pe străzi și copacii care ardeau ca niște torțe pâlpâitoare și caldarâmul care se topea din pricina căldurii.

— Cum era înainte, când trăiați în est? i-a întrebat odată, dar băieții au tăcut brusc.

De atunci, nu a mai deschis subiectul.

Domnea liniștea în oraș, în ajunul Crăciunului. De regulă, vedeai cete de oameni care săpau, greblau și strângeau

rămășițele fabricii de porțelan pe care Forțele Aeriene Britanice o confundaseră cu o fabrică de armament, dar americanii le dăduseră muncitorilor o zi liberă. În lipsa zgomotelor produse de reparații, Martin auzea unele noi, mai banale: scâncetele unui bebeluș, scârțâitul unei uși, zăngănitul unui jgheab bătut de vânt și un cor de păsări vesele și curajoase care ciripeau, adunate pe ramurile unui copac desfrunzit.

Martin se ținea după frații Grabarek, fără să-i întrebe încotro merg. Ce făceau ei, făcea și el – aceasta era înțelegerea lor nerostită. Wolfgang era șeful. Era mai mic decât Anselm, dar mai puternic și mai îndrăzneț. Îl acceptau pe Martin pentru că nu încerca să le controleze activitățile ori să le impună diverse jocuri, cum făcea Fritz. Când se adunau cu toții, Martin era puntea de legătură dintre ei.

Au trecut pe lângă biserică, pe lângă iazul înghețat al morii și fabrica bombardată și au traversat piața ticsită de afișe americane. ACESTE FAPTE RUȘINOASE: VINA TA, scria pe toate fotografiile care înfățișau cadavre goale și scheletice, stivuite unele peste altele precum vreascurile. Într-una din ele, un băiat se uita fix în obiectivul aparatului de fotografiat, ghemuit în spatele unui gard de sârmă ghimpată. Era atât de slab, încât îi ieșeau oasele prin piele.

Băieții au trecut mai departe, fără să le dea atenție. Le văzuseră deja. Imediat ce le afișaseră, Marianne îi adusese special de la castel, ca să le vadă.

— Priviți ce-au făcut Hitler și acoliții lui, le-a zis. Nu-i ascultați pe cei care spun că e o tragedie că a murit.

Katarina izbucnise în plâns, iar oamenii care se perindau în jurul lor le aruncau priviri dușmănoase. Atunci a înțeles Martin că nu e bine să te oprești și să le studiezi. Dacă te opreai și le studiai, însemna că îți recunoști vina: VINA TA, cum scria pe afiș. Dacă citeai, tu erai singurul „tu".

Totuși, Martin voia să se uite la imaginile înfiorătoare. *Sunt doar propagandă,* spuneau oamenii din Ehrenheim, dar Martin o credea pe Marianne. Iar, în acele imagini, vedea imensitatea și amenințarea unei lumi pe care nu o cunoștea – primejdii și orori chiar mai mari decât ce trăise el. Băiatul din fotografie îl privea

ca un chip pe care-l întrezărești printr-o pojghiță de gheață așternută pe lac. Ca și când zăcea întins sub picioarele lui Martin.

Astăzi mergea în pasul rapid impus de Anselm și Wolfgang. Au continuat până în capătul celălalt al orașului, pe niște alei înguste, dincolo de vilele elegante ale naziștilor de vază din Ehrenheim, confiscate și transformate acum în locuințe pentru strămutați. În cele din urmă, au ieșit din nou în câmp. Cerul se întindea deasupra lor, rece și cenușiu ca burta unui pește mort. Au urmat drumul peste pajiștile înghețate de la poalele munților înzăpeziți. Mergeau spre vest, către zona ocupată de francezi. Granița nu era departe. Abia atunci, Martin a înțeles: mergeau la lagărul francez pentru prizonieri de război germani.

— *Quest-ce que vous voulez?* i-a întrebat un soldat francez, când au ajuns la poartă.

Lagărul era adăpostit într-un soi de cazarmă militară – o mulțime de clădiri joase, împrejmuite cu un gard de sârmă.

— Am venit să-l vedem pe tata, i-a răspuns Wolfgang, în germană.

Martin i-a aruncat o privire nedumerită. NU SE PRIMESC VIZITE, CU EXCEPȚIA RUDELOR, scria pe o placardă.

— Spațiul de întâlnire e acolo, a zis soldatul, lăsându-i să intre, și a arătat spre o porțiune de gard din partea dreaptă.

Câteva persoane, în majoritatea lor femei și copii, așteptau acolo, cu tot felul de cadouri – țigări, cartofi, untură, afumătură de porc, împachetate în bocceluțe cât să încapă printre ochiurile de sârmă.

Prizonierii stăteau aliniați de cealaltă parte a gardului.

— Pe cine căutați? i-a întrebat un deținut uscățiv și cu gâtul lung, îmbrăcat într-o uniformă jerpelită a Gestapoului, de pe care fusese smulse însemnele.

— Pe Franz Müller, a răspuns Wolfgang, aruncând o privire spre Anselm.

Martin fremăta de emoție și rușine. De la incidentul cu rusul, nu-l mai văzuseră pe Herr Müller.

Bărbatul cu gâtul lung i-a strigat numele peste umăr, apoi, din gură în gură, a ajuns până la cazarmă. Băieții s-au aliniat de-

a lungul gardului și au așteptat. Pe partea cealaltă, se perindau mici grupuri de prizonieri, cu mâinile în buzunare și scoțând aburi pe gură. Alții stăteau rezemați de clădirile înghețate, cu căciulile trase pe ochi. În clipa aceea, ca prin farmec, a apărut Franz Müller și a venit spre ei, cu fața lui lată și impasibilă transfigurată de mirare. Era ciudat să-l vadă acolo, în adunătura aceea de ființe deplorabile, în spatele sârmei ghimpate, părea chiar mai intimidant decât pe vremea când tăia lemne în pădure. Martin s-a uitat la Anselm și Wolfgang și a constatat cu surprindere că ochii lor priveau aiurea, căutând parcă pe altcineva.

— Poftim! a zis Martin primul. Ți-am adus ceva.

Cu degetele înghețate, a vârât jumătate din batonul de ciocolată și din conserva de brânză prin gard.

— Sunt pentru mine? a întrebat Herr Müller, studiindu-le fețele.

Martin a încuviințat din cap.

— Mamele voastre știu unde sunteți?

Martin a scuturat din cap.

— Hm, a zis, gânditor, Herr Müller. E foarte drăguț din partea voastră.

Băieții băteau din picioare, ca să se mai încălzească.

— Ai întâlnit pe cineva cu numele de Brandt? a întrebat Wolfgang, cu voce ușor sugrumată, ca și când se sforțase să rostească acele cuvinte.

Herr Müller s-a încruntat.

— Nu cred. De unde e?

Frații Grabarek au schimbat încă o privire.

— De la Warthegau, a răspuns Anselm, de data asta.

Müller a clătinat din cap.

— E tatăl vostru? nu s-a putut abține să întrebe Martin.

— Nu, i-a răspund Wolfgang, tăios. Tata a murit.

Atunci, cine e? îi venea lui Martin să întrebe, dar s-a stăpânit.

Müller îi privea în tăcere.

— Vă mulțumesc, a spus, într-un final. Aveți grijă de voi și de mamele voastre. Și nu mai veniți aici.

În ziua de Crăciun, biserica catolică din Ehrenheim ținea o slujbă deschisă, astfel că locuitorii de la Burg Lingenfels s-au târât cu mic, cu mare, la vale, înfruntând gerul. Chiar dacă, în afară de mama lui Martin, toți erau protestanți.

— Catolici, protestanți, evrei… Ce aiureală! a răspuns Marianne, în momentul în care Elisabeth i-a atras atenția asupra acestui fapt. Diviziunile astea n-au făcut decât să pricinuiască durere.

Din câte se vedea treaba, credința ei proaspăt descoperită exista în afara acestor granițe convenționale.

Seara aceea era diferită. Oricine era bine-venit la vecernie, unde avea să cânte orchestra din Ehrenheim, reunită pentru prima oară după mulți ani.

— Sunt talentați, a recunoscut Marianne. În tinerețe, dirijorul a făcut studii la Berlin. Nimeni nu se gândea că o să se întoarcă aici.

Până și mama lui Martin, care nu părăsea niciodată castelul pe vreme rece, s-a înfofolit într-o veche haină de blană a lui Marianne și a coborât, împreună cu ei, dealul luminat de lună. Au luat-o pe străzi, înspre faimoasa turlă înclinată a bisericii – o clopotniță înaltă și acoperită cu olane, înălțată cu secole în urmă ca să arate direct către ceruri, dar care, dintr-o eroare de construcție, se înclinase ușor spre sud. *Exact ca sufletul de neamț,* glumea Marianne. *Tinde către rai, dar se apleacă spre iad.*

Părea să se fi adunat întregul oraș. Tropăiau pe treptele bisericii friguroase, încotoșmănați în haine groase și pături, și se salutau din cap. În marea lor parte, erau femei și bătrâni, dar și câțiva bărbați, căci începeau să se întoarcă soldații germani, eliberați din spitale, din lagăre de prizonieri de război și cine mai știe de unde.

Înăuntru, domnea o atmosferă solemnă, dar sărbătorească. Oamenii purtau lampioane și lumânări de seu – produse rarisime în perioada aceea –, iar umbrele flăcărilor țopăiau și dansau pe grinzi. Lui Martin îi aminteau de o ilustrație din Biblia lui Frau Vortmuller – sufletele păcătoșilor care ardeau în iad. Mai jos, frescele decolorate licăreau în răstimpuri: mantia Sfântului Pavel; picioarele însângerate ale lui Iisus; chipul palid

și sever al unui înger, pe care Martin ar fi fost îngrozit să-l întâlnească. În locul rozetei – distrusă de bombardament – era o gaură zimțuită prin care se vedea cerut negru, presărat cu stele limpezi, de iarnă.

Apoi a început slujba – o experiență cu totul străină lui Martin, care mersese la biserică doar de câteva ori în întreaga viață, și niciodată la o mesă catolică. Răsunau multe cântări latinești și rugăciuni neinteligibile și mirosea puternic a tămâie. Zidurile și podeaua din piatră amplificau frigul, iar lui Martin îi înghețа respirația imediat ce deschidea gura. Preotul a urcat încetișor la amvon și a început să vorbească. Era bătrân, iar vocea îi răsuna nedeslușit.

— Pentru a sărbători nașterea Împăratului Iisus. E vremea să medităm la Mântuitorul nostru sacrificat pe cruce, și o ocazie pentru noi toți de a-i urma exemplul prin smerenie…

Lumea tușea și se foia în strane. Martin a aruncat o privire spre familia lui, dacă o putea numi astfel. Marianne stătea dreaptă ca un băț, cu fruntea îngândurată, și asculta cu atenție fiecare cuvânt. Lângă ea, Elisabeth se uita în jur, studiindu-i pe cei prezenți. Katarina se rezema de sora ei, ca să se încălzească. Iar Fritz ținea capul plecat, prefăcându-se concentrat, când, de fapt, desena ceva cu unghia în stofa aspră a pantalonilor. Frații Grabarek, așezați unul lângă altul, cu capetele brunete aproape identice, erau o insulă de sine stătătoare și își pasau ceva de la unul la altul… un bilețel? O piatră? Nu-și putea da seama. Cât despre Ania, aceasta era impenetrabilă, ca de obicei, cu ochii ațintiți la preot, dar văzând cu totul altceva în mintea ei. Mama lui stătea alături de el. Dintre toți, ea părea cea mai absorbită de slujbă, cu privirea îndreptată spre peticul de cer din fereastra spartă, gura întredeschisă și ochii înduioșați, ca o femeie care întâlnește un Dumnezeu binevoitor. Martin a prins-o de mână. Benita a tresărit, de parcă atunci îl vedea pentru prima dată. Dar zâmbetul care i-a apărut pe față era precum o rază de soare pe un câmp întunecat. Și, ca niciodată, Martin s-a simțit îmbărbătat, și nu îngrozit, de puterea lui de a o face fericită.

Când a încheiat preotul, un val aproape palpabil de ușurare s-a propagat prin mulțime. Vorbele lui nu au adus nimănui

alinare – *pocăință, iertare, dreptate, păcat* –, acestea erau încă noțiuni abstracte, incompatibile cu realitățile cotidiene ale vieții lor.

După aceea, instrumentiștii au luat loc pe scaunele aduse de acasă și s-au apucat să-și acordeze instrumentele. Unde reușiseră să le ascundă în toți acești ani? Părea incredibil că războiul cruțase niște obiecte atât de delicate precum harpele și viorile. Imediat ce au terminat, s-a lăsat liniște în biserică. Siluetele înfofolite de pe scenă stăteau drepte, încordate, cu arcușurile în aer. Dirijorul, un bărbat mărunțel, cu o pălărie mototolită, din fetru, a ridicat bagheta. Nu se mai mișca absolut nimic, iar tăcerea ascundea o foame nestăvilită. Acesta era motivul pentru care se adunaseră acolo. Ca să asculte muzică, după foarte mult timp.

Deodată, dirijorul a fluturat din baghetă, iar orchestra și-a adunat forțele și s-a pus pe cântat. Muzica – simfonia a IX-a a lui Beethoven – începea furtunos: viori, trompete, o explozie de sunete îndeajuns de intensă, încât să alunge gândurile și grijile. Amintea de război: bubuitul de pași, huruiala tancurilor, scrâșnetul avioanelor, tunetul bombelor. Publicul stătea încremenit, cu degetele încleștate pe scaune. O compoziție delicată și moderată e posibil să nu le fi captat atenția. Una nostalgică poate că i-ar fi făcut să verse lacrimi amare. Erau acolo, dar nu erau puternici. Ar fi făcut orice pentru a se apăra de tristețe.

Martin era fermecat de sunet – nu mai era o ființă din carne și oase, înghețată și flămândă, ci un receptacul care se umplea cu note, purtat de ceva mai măreț, mai bătrân și mai nepieritor decât el. Muzica răsunase și avea să mai răsune, nu doar în această biserică, ci pretutindeni în lume, cântată de oameni în momente și vremuri diferite. Dar, preț de o clipă, instrumentiștii și publicul se puteau lăsa purtați pe aripile ei.

Când s-a terminat, nimeni nu îndrăznea să vorbească. Aplauzele s-au stins, iar în biserică au coborât din nou foșnetele stinghere și frigul. Unul dintre violoniști a scăpat arcușul dintre degetele înghețate. La nasul dirijorului atârna un țurțure de muci.

Dar, când au ieșit din biserică, au descoperit că noaptea era mai neagră, stelele mai luminoase, contururile gardului, acoperișului și drumului, mai limpezi și mai frumoase – iar chipurile oamenilor păreau neobișnuit de vulnerabile.

Pe viitor, Martin avea să își amintească această noapte drept primul și unul dintre puținele momente când a văzut nemți plângând în public, nu la vestea morții unei persoane iubite ori la vederea casei lor bombardate și nu de durere, ci de emoție spontană. Preț de câteva clipe, nu s-au mai ascuns unii de alții în spatele măștilor reci și nepăsătoare. Muzica le răscolise sedimentul pietrificat al amintirilor, se infiltrase printre straturi de groază și rușine și le dăruise un moment unic de alinare în această comuniune de furie, suferință și vinovăție.

Ani mai târziu, când devenise deja profesor universitar, Martin s-a străduit să găsească cuvintele potrivite care să redea forța solidarității într-o lume în care solidaritatea fusese pervertită – și să cerceteze efectele muzicii, eforturile surprinzătoare depuse de oameni pentru a o asculta și cânta, în încercarea de a dovedi că muzica și arta, în general, sunt nevoi elementare ale sufletului uman. Nu un moft, ci o necesitate. Se va gândi la asta de câte ori va merge la un muzeu, la un concert sau la o piesă de teatru unde așteaptă un șir lung de oameni.

Pe moment însă, s-a lăsat transportat într-o altă lume.

Drumul de întoarcere a fost feeric. Nimeni nu era posac. În noaptea aceea de Crăciun, muzica i-a smuls dintre grijile lor apăsătoare și i-a invitat să facă parte din eternitate.

PARTEA A DOUA

Capitolul 14
TOLLINGEN, MAI 1950

Benitei îi plăcea enorm apartamentul din Tollingen în care se mutase împreună cu Marianne. Pe lângă Ehrenheim, orașul era o adevărată metropolă. Se afla în piața centrală, într-o clădire elegantă de la începutul secolului, care, printr-o minune, scăpase nevătămată. Acum, o deținea un afacerist danez, iar acesta redase podelelor chihlimbarii strălucirea de altădată, reparase fațada ciuruită de proiectile și închiria apartamente cetățenilor de vază. Apartamentul era luminos și încăpător și avea acel rafinament aristocratic la care visa Benita.

De la sfârșitul războiului, Tollingenul reînviase. După ani de foamete și lipsuri, vitrinele prăvăliilor erau din nou ticsite de ace de cusut, chibrituri, portocale și pantofi șic. Brutăriile își etalau pâinile proaspete. Rafturile farmaciilor erau aprovizionate cu creme și medicamente.

— Da harnici mai suntem noi, nemții, a remarcat Marianne, văzând belșugul din jur. Nu trebuie decât să ne dai o sarcină și o ducem la bun sfârșit, fără să pierdem timp privind în urmă.

O spunea cu un soi de asprime, tipică ei, ca și când era un defect pe care li-l imputa concetățenilor săi. Benita nu îi înțelegea nemulțumirea. Ce dacă nemții erau oameni harnici? Ce dacă nu priveau în urmă? Dată fiind situația, de ce-ar fi făcut-o? Și, în fond, Marianne nu era tot nemțoaică?

Totuși, înlăuntrul ei, admira disprețul lui Marianne față de industria germană. Benita, căreia i se reproșase frecvent că moleșeala ei visătoare e o slăbiciune morală, era surprinsă să vadă că Marianne, femeie vrednică și de o moralitate exemplară, schimbase brusc foaia, conferind trândăviei și reveriilor ei un soi de virtute.

În dimineața aceea, Benita, Marianne și copiii – Elisabeth, acum în vârstă de optsprezece ani; Katarine, de șaisprezece; Fritz, de treisprezece; și Martin, care la cei unsprezece ani ai săi era încă puiul ei – se îndreptau spre nunta Aniei. Aceasta se căsătorea cu Carsten Kelleman, alegere care o mulțumea pe

Marianne și o întrista pe Benita. De acum și până la capătul vieții, sărmana Ania, cu treizeci de ani mai tânără decât Kellerman, trebuia să-i suporte picioarele diforme și duhoarea de varză și dinți stricați.

— Ești sigură că asta îți dorești? a întrebat-o pe Ania, când a aflat vestea.

— Bineînțeles, i-a răspuns Ania. Carsten e bărbat destoinic, iar băieții îl pot ajuta la treburile fermei.

Benita înțelegea că „pot ajuta la treburi" era un alt fel de a spune „vor moșteni". Herr Kellerman nu avea copii, iar Ania Grabarek era o femeie pragmatică. Se căsătorea ca să le asigure un viitor tihnit băieților ei.

Marianne, pe de altă parte, era foarte mulțumită de această căsătorie. Herr Kellerman îi fusese vecin de nădejde și îngrijitorul castelului Burg Lingenfels, încă de când ajunsese ea acolo. Mai mult decât atât, nu fusese nazist, ceea ce, în opinia lui Marianne, însemna fără doar și poate că era om bun. Vârsta înaintată, firea ursuză și urâțenia erau defecte neînsemnate în comparație cu loialitatea și convingerile sale politice sănătoase.

Totuși, în entuziasmul lui Marianne, Benita sesiza o oarecare duplicitate. Marianne era o pețitoare înnăscută, îndeosebi pentru femeile pe care le luase sub aripa ei, cum era cazul amândurora. Avea însă așteptări mult mai mari de la cea de-a doua căsătorie a Benitei, pe care o îndruma spre membri ai cercului său – de pildă, distinși disidenți care scăpaseră cu viață, deja triați după afinități politice și situație socială. Atunci, de ce era atât de încântată de căsătoria Aniei cu un țăran bătrân? Și soțul ei făcuse parte din mișcarea de rezistență. Oare din cauză că era polonez? Sau avea, mai degrabă, legătură cu Ania? La urma urmelor, Benita era tot o țărăncuță ca Ania, după cum chiar Marianne îi dăduse clar de înțeles la prima lor întâlnire. Oricare era motivul atitudinii ei părtinitoare, Benita știa că lui Marianne i-ar fi rușine să recunoască.

Uneori, i se părea amuzant că sunt colege de apartament. Cu mult timp în urmă, la petrecerea contesei, nici prin gând nu i-ar fi trecut că e posibil așa ceva. Familia von Lingenfels și țărăncuța, perechea bizară de la castel. Ar fi râs, dacă i-o spunea

cineva.

La Burg Lingenfels, nu mai locuia nimeni – era prea friguros, prea mare și prea izolat. Încă nu aveau apă curentă și electricitate. Marianne ura Ehrenheimul; noua locuință îi plăcea la fel de mult ca Benitei. Era mai aproape de tabăra de strămutați, unde petrecea multe ore, și de gară, astfel că ajungea repede la München. Noul *Bürgermeister* era un vechi prieten al lui Albrecht. Apartamentul era spațios.

— Ce sens are ca două văduve să-și crească singure copii? a zis Marianne, când a venit prima oară cu ideea. Copiii se înțeleg deja ca frații. De ce să-i despărțim?

Ce nu a spus nimeni era faptul că în ciuda reacordării – într-un sfârșit – a pensiei lui Connie, Benita și Martin depindeau de generozitatea lui Marianne. Dacă ar fi trebuit să trăiască din veniturile lor modeste, ar fi locuit într-un apartament trist și neîncăpător de la periferia orașului.

— Benita, a strigat Marianne, tropăind pe holul lung al apartamentului, în stilul ei hotărât. Benita!

— Vin acum!

Benita a împăturit scrisoarea pe care o recitea și a vârât-o repede într-un cufăraș de lemn.

— Ce mai e și asta? a întrebat-o, prima oară când a văzut caseta, de parcă era vreo pană jumulită sau un fluture mort, din cei pe care îi adunau copiii la castel.

— Un mărunțiș pe care l-am cumpărat de la târgul de Crăciun, a mințit Benita.

Marianne a lăsat capul într-o parte, cu o expresie de uluire critică pe față – era un obiect curios, cioplit în lemn și nepictat –, dar nu a comentat. Nu se aștepta ca femeia mai tânără să dea dovadă de prea mare chibzuință. În ceea ce o privea pe Benita, cufărașul avea o singură întrebuințare: să încuie lucruri în el. A învârtit de cheiță și l-a așezat în spatele oglinzii de pe masa de toaletă.

Când a deschis ușa, Marianne era îmbrăcată cum n-o mai văzuse niciodată: cu o rochie cu panglici la mânșete și guler. Era drăguță, dar cam extravagantă pentru Marianne. Încă o piesă vestimentară scoasă de la naftalină, din cufărul de voiaj al lui

Albrecht. Marianne ținea morțiș să refolosească toate hainele vechi. Femeia asta nu era deloc vanitoasă și nici n-o interesa moda.

— Ești gata? a întrebat Marianne. Copiii ne așteaptă în vestibul.

— Sunt gata, a zis Benita. Ce colier drăguț! a exclamat, abia atunci observându-l.

— Ăsta? a spus Marianne, coborând privirea. Poftim…

Și-a scos peste cap lănțișorul cu o floare de crin din argint, bătut cu ametiste.

— Poartă-l tu. Te prinde mai bine. Unde mai pui, a zis, pe un ton șiret, că o să ne întâlnim cu Helmut Kressing și sora lui. Iar el întreabă întotdeauna de tine.

— O, nu. E prea… a dat să spună Benita, dar Marianne i-a curmat protestele.

Supusă, Benita și-a pus colierul la gât. Nu s-a obosit să-i explice că Helmut Kressing nu va fi niciodată mai mult decât o simplă cunoștință. Ori că bijuteria nu se potrivea cu rochia. Decât să se opună dorințelor lui Marianne, era mai bine să tacă din gură.

Pentru călătoria la ferma lui Herr Kellerman, Marianne hotărâse să se răsfețe și închiriase o mașină cu șofer. Autobuzul care mergea la Ehrenheim era lent și nesigur – unul dintre multele minusuri ale orășelului –, iar drumul de la stație până la fermă era prea lung pentru niște doamne încălțate cu pantofi eleganți. În afară de asta, nu aveau prea des ocazia să meargă la o nuntă. De câte ori se gândea să-și satisfacă un moft cât de mic, Marianne își căuta nenumărate justificări. Era un gest admirabil, dar obositor. Dacă Benita ar fi avut banii lui Marianne, s-ar fi bucurat de ei din plin, fără să-și bată capul atât. Prima ei achiziție ar fi fost o mașină. La marginea orașului se deschisese un magazin Volkswagen, cu o parcare plină de „broscuțe” – cum erau poreclite – frumoase și rotunjoare –, șiruri întregi care luceau în soare, delectându-ți ochii cu uniformitatea lor. Erau mașinile pe care Hitler le promisese poporului. Benita îi purta și acum ranchiună. Îi păcălise pe toți, făgăduindu-le mașini și

demnitate. Știa Connie ce știa de îl urâse de la bun început.

Gândurile Benitei erau tot mai confuze când venea vorba de Connie. Nu mai era supărată pe el. Ba mai mult, i se făcea rușine la gândul supărării de altădată. Fusese un soț infidel, ce-i drept, dar și ea fusese o soție dificilă. Ultima oară când îl văzuse, nici măcar nu se uitase la el. Abia acum înțelegea că el venise să își ia adio. Se întâmpla în noaptea dinaintea atentatului. Iar ea nici nu se clintise de la fereastră, în vreme ce Martin dormea pe pat, în spatele ei. Connie a îngenuncheat și a dat să o prindă de mână.

— Iartă-mă, i-a zis. Iartă-mă că te-am lăsat singură atât de mult timp.

Dar ea și-a tras mâna.

— Te iubesc, i-a mai spus.

Iar ea nici măcar nu s-a uitat la el.

În mașina închiriată, Elisabeth, acum elevă în ultimul an de liceu, se dondănea cu mama ei pe teme politice. Adenauer, noul cancelar, avea dreptate să pună capăt denazificării, susținea Elisabeth; denazificarea nu făcea decât să îi transforme pe germani într-o masă de naționaliști furioși. Ba nu avea dreptate, o contrazicea Marianne: dreptatea nu trebuia sacrificată de dragul operativității.

Benita nu s-a amestecat în disputa lor. Nici nu s-a jucat de-a ghicitoarea cu Martin, Katarina și Fritz. Se uita cu ochii pierduți pe fereastră, la vacile care pășteau pe câmpurile verzi, la satele cu acoperișuri roșii și la crestele munților care se profilau în zare, ca un șir de dinți ascuțiți.

Când au ajuns acasă la Kellerman, nu i-a întâmpinat nicio atmosferă festivă. Cu toate acestea, în ultimii ani, ferma suferise o adevărată metamorfoză. Dinspre cocina nou construită venea un miros înțepător, iar în grajdul care o adăpostise cândva pe Gilda, se zărea un tractor roșu. Sub mâinile pricepute ale Aniei, grădina își etala belșugul de plante, de la banalii cartofi, morcovi și varză, până la mazăre, pătrunjel și praz, și chiar un agriș mititel. Pe marginea gardului, un rând de floarea-soarelui își legăna greoi pălăriile. Când familia Grabarek se mutase prima oară la fermă, în calitate de chiriași, Ania se oferise să

îngrijească grădina în schimbul chiriei.

— Herr Kellerman a avut numai de câștigat din afacerea asta, glumea Elisabeth.

Benita, Marianne și copiii au coborât din mașină, după care au scos cu atenție vesela pe care o adusese Marianne: o supieră albă, decorată cu capete de lei, trei platouri pictate cu trandafiri roz și un castron elegant de punci, cu margini aurii, moștenit de la bunica lui Albrecht.

— N-au nevoie de toate astea, a bombănit Elisabeth, în timp ce le descărca. Frau Grabarek a acceptat din politețe.

— Nu mai fi invidioasă, a mustrat-o Marianne, cu o privire tăioasă, prin care-i dădea de înțeles lui Elisabeth că era egoistă.

O acuzație nedreaptă, în opinia Benitei, care înțelegea la ce se referea fata: obiectele scumpe ale lui Marianne o puneau pe Ania într-o situație stânjenitoare. Nu voia să iasă în evidență față de ceilalți oaspeți. Nu-i plăcea să atragă atenția asupra ei. Iar Marianne nu reușea să priceapă asta.

— *Guten Tag, guten Tag*[17], i-a întâmpinat Ania, emoționată.

Benita a sărutat-o pe ambii obraji, luând exemplu de la prietenii aristocrați ai lui Connie, ceea ce a făcut-o pe Ania să se înroșească la față. Preț de o clipă, parcă s-a transformat într-o fetiță sfioasă. Benita i-a strâns mâna.

— Casă de piatră! a zis Marianne, radiind de fericire, cu castronul de punci în brațe. Herr și Frau Kellerman!

Se căsătoriseră chiar în acea dimineață, la primăria din sat. Petrecerea era doar o mică sărbătoare.

— Spune-ne cu ce să te ajutăm, a zis Marianne și a așezat castronul pe masa din bucătărie, unde părea nelalocul lui.

— Sunteți îmbrăcați prea frumos.

— Aiurea! Ai impresia că nu ne putem sufleca mânecile și trece la treabă?

În jurul orei patru, au început să sosească invitații: fermieri și orășeni în haine sobre, ca niște porumbei cafenii și cenușii. Erau încărcați cu dulceață de căpșune și lumânări de ceară, carne, șuncă și torturi frumoase. Benita îi cunoștea. Dacă, în momentul acela, s-ar fi întors la Frühlinghausen – ferească sfântul! –, ar fi

întâmpinat-o aceeași imagine.

Toți invitații s-au adunat în jurul mesei din salon, unde s-au pus pe băut bere, vin și rachiul de prune al lui Herr Kellerman. Încetul cu încetul, fețele s-au înviorat. Bărbații și-au slăbit cravatele de poliester de la gât, și-au scos sacourile și și-au aprins țigări. Era încă o priveliște uluitoare să vezi atâția oameni strânși laolaltă. Se întorseseră până și ultimii deținuți din lagărele de prizonieri de război – slabi, chei, cu priviri rătăcite și chipuri mohorâte. Benita se preumbla prin camerele aglomerate și saluta lumea, dar, în general, stătea retrasă.

În salon, Herr Fetzer, măcelarul satului, și-a scos vioara și muzica veselă a inundat toată casa. Deși beți, flăcăii stăteau laolaltă neliniștiți, grupuri-grupuri. Nevestele, surorile și mamele pălăvrăgeau, aruncând în jur priviri vigilente. Plutea o amenințare în aer. Cine o să-și piardă cumpătul? Cine o să se ia la harță?

Marianne stătea într-un colț împreună cu Helmut Kressing, ultimul bărbat pe care își propusese să îl însoare. Era un prieten al lui Albrecht, rămas văduv, care petrecuse ultimul an de război în lagărul de la Ravensbrück, fiind acuzat de complicitate la conspirație. Sărmanul om! Nu merita să fie pus în situația aceasta stânjenitoare. Chiar dacă Benita refuza categoric să se mărite cu el, putea măcar să îi țină companie.

În timp ce Benita traversa încăperea, un tânăr cu ochi tulburi a tras-o după el într-un dans agresiv. Johannes Kraisler, unul dintre scandalagii. Benita auzise de el: un băiat recunoscut pentru firea lui sucită. Se înrolase în SA încă de pe vremea când era la școală și se întorsese de curând dintr-un lagăr de prizonieri de război din Siberia.

Slavă Domnului că Martin se născuse mai târziu! Războiul își pusese amprenta asupra lui, dar nu îl pervertise. Nu mărșăluise niciodată alături de Tineretul Hitlerist.

— De ce-a vrut Hitler să pornească război? o întrebase de curând, cu o figură sincer nedumerită.

Răsucirile vijelioase ale lui Johannes îi întorceau stomacul pe dos.

— Te rog să mă scuzi, a spus ea, dar el a strâns-o și mai tare

în brațe. Vorbesc serios, a insistat Benita, iar el a rânjit, conducând-o spre colț cu un gest brutal care a făcut-o să tresară.

— Știu cine ești, i-a șuierat la ureche. Soția trădătorului.

Benita îi simțea penisul lipit de piciorul ei, prin pantaloni.

— Îți cunosc secretul.

Speriată, a ridicat ochii spre el.

— Vezi? Nu sunt așa prost pe cât credeai!

— Nu am secrete, a spus ea, dar inima îi tremura în piept.

— Voi, *doamnele* de la castel, vă credeți mai grozave decât noi ceilalți, a spus el, cu un râset sec. Dar eu miros linguristele de la o poștă.

— Deci asta era! a spus Benita, ușurată. Îți place să-ți imaginezi asta.

Apoi l-a înghiontit cu cotul în coaste și a reușit să scape. Dar nu se putea duce la Marianne și Herr Kressing chiar acum. Trebuia să-și vină în fire mai întâi.

Benita s-a strecurat printre dansatori și a ieșit în curtea din spatele casei. Arăta atât de urât! Liniștea și belșugul regăsite păreau un soi de cuvertură subțire întinsă peste o movilă de rahat. Nimeni nu era nevinovat. A străfulgerat-o amintirea prizonierului rus din pădure: sunetul inuman pe care l-a scos în momentul în care l-a înjunghiat, șuieratul aerului care a ieșit din beregata tăiată. Propria ei movilă de rahat.

S-a îndreptat de umeri și și-a îndepărtat părul de pe față. Deasupra, luna rotundă așternea un văl argintiu peste grâul tânăr. Aerul era răcoros, ușor reavăn și încărcat de mirosuri de trandafiri și porci.

I-a atras atenția ceva care se mișca – era o siluetă la ușa hambarului. Ba nu, două siluete, lipite una de alta, cu mâinile înlănțuite, albe pe fundalul negru al nopții, îndrăgostiți în căutarea unui loc ferit. Ce miracol că mai existau asemenea lucruri. A dus-o cu gândul la iubirea ei. Și la scrisoarea ascunsă în cufărașul de lemn.

Fără ea, ar fi pierdută.

Capitolul 15
EHRENHEIM, MAI 1950

Ania își privea invitații din capul mesei lungi pe care Wolfgang o construise din scândurile vechiului fânar. O mulțime de veri, vecini și prieteni ai lui Carsten așteptau la coadă să îi strângă mâna și să o felicite, în stilul lor provincial. În afară de Marianne, Benita și copiii, nu venise nimeni din partea Aniei.

— Chiar n-ai nicio rudă? stăruise Carsten. Vreun unchi sau vreo mătușă? Prieteni din copilărie?

Dar Ania a rămas fermă.

— Familia s-a dus. Prietenii s-au rătăcit cine știe pe unde. E doar o petrecere, a spus ea. Îi am pe băieți lângă mine.

Ultima propoziție măcar era adevărată. Acesta era lucrul cel mai important, iar din el decurgeau toate celelalte. Pentru ei se căsătorise, chiar dacă nu îl văzuse pe niciunul de când începuse petrecerea. Pesemne Wolfgang se furișase afară, se descălțase de pantofii noi și rigizi și juca fotbal cu colegii de școală. Iar Anselm – sfiosul Anselm – studia în camera lui. Într-o bună zi, Wolfgang avea să preia frâiele fermei. Potrivit vechilor legi germane, aceasta îi revenea lui Anselm, fiul mai mare, dar Anselm voia să meargă la universitate și să ajungă savant.

— *Herr und Frau Kellerman,* a rostit cu înflăcărare un bătrân și și-a pus șapca pe cap.

Era tatăl croitoresei locale și un bine cunoscut desfrânat.

— Căsătoria te apropie de Dumnezeu, a adăugat el, un firicel de salivă lucindu-i în colțul gurii.

Ce caraghios să auzi asemenea vorbe din gura lui Herr Betz. Prefăcătoria era la rang de cinste în orășelul acesta. Nimeni nu căuta adevărul. Ceea ce nu o deranja pe Ania. În ochii acelor oameni, ea era doar o strămutată din est, una dintre nefericiții pe care trebuiseră să-i primească în casele lor, ai căror copii fuseseră nevoiți să-i accepte în școlile lor și să-i întrețină din banii lor câștigați din greu. Iar acum era soția lui Carsten Kellerman. Nimeni nu dorea să cerceteze lucrurile în

profunzime.

— Dumnezeu să vă binecuvânteze. Să vă dea Dumnezeu sănătate…

Oaspeții se apropiau, rând pe rând, împărțindu-le daruri și urări. După moartea lui Hitler, redeveniseră toți catolici fervenți. Dar cine era Ania să îi judece? Le strângea mâinile, înclina capul în fața lor și le mulțumea.

— Minunată petrecere, a răsunat deodată glasul lui Marianne, care ajunsese pe nesimțite lângă ea.

Ania a zâmbit, bucuroasă să-și vadă prietena. Marianne era mult mai înaltă și mai osoasă decât gospodinele din Ehrenheim și părea venită din altă lume, în rochia ei elegantă. Nici postura de oaspete nu i se potrivea. Femeia se simțea în largul ei doar atunci când conducea ea – fie că se plimba prin tabăra de strămutați și împărțea pături, ținea interviuri ori îi dicta scrisori Aniei, spre a le dactilografia.

— Nu vă ridicați, a zis Marianne. Voi sunteți regele și regina petrecerii. Rămâneți pe tronuri. Herr Kellerman, a adăugat, întorcându-se spre Carsten, te-ai întrecut pe dumneata.

Carsten nu se pricepea la astfel de discuții.

— *Gnädige Frau*, a bâiguit el. Suntem onorați să vă avem printre noi.

— Noi suntem onorați să ne aflăm aici, a zis Marianne, reluându-și tonul ceremonios și distant.

— Să vă pun niște mâncare la pachet când plecați acasă, Marianne? a întrebat Ania, după care s-a oprit brusc, la vederea unui omuleț cu fața rotundă, care venea spre ea, cu aparatul de fotografiat: Herr Bremer.

Și ea care credea că scăpase.

— Frau Grabarek! a strigat Herr Bremer și s-a oprit. Mă scuzați… Frau and Herr *Kellerman.*

Și-a scos șapca din cap și a făcut o plecăciune teatrală.

— Iertați-mi întârzierea. Dar am o scuză… a zis, ducând mâna la spate. Priviți noul meu bliț! Pe hârtie, veți arăta frumoasă și strălucitoare ca soarele chiar și în miez de noapte.

Ania s-a albit la față. Carsten venise cu ideea să își însoțească anunțul de nuntă de o fotografie. Ania se împotrivise, dar nu-l

putuse îndupleca. În această îndârjire a lui de a-și vedea căsătoria imortalizată, Ania descoperise o fibră lăuntrică de vanitate, o dorință de a-și etala noua viață.

— Aici e un loc numai bun, a zis Herr Bremer, cu ochii sticlind de voioșie.

Și-a instalat aparatul de fotografiat și a montat blițul. Era un omuleț perfid, fost redactor foto la ziarul nazist local, devenit celebru pentru vastul său catalog de „portrete rasiale", deși, firește, nimeni nu pomenea de asta. Ania se foia stânjenită pe scaun.

— Mai întâi, să facem câteva fotografii spontane, a zis Herr Bremer, ridicând cutia neagră la ochi.

Ania a clipit și blițul s-a declanșat. Lângă ea, l-a simțit pe Carsten trăgându-se înapoi. Invitații s-au adunat în jurul lor, iar scripcarul s-a oprit.

Blițul a fulgerat din nou, iar Ania și-a încleștat degetele pe marginea scaunului, parcă temându-se să nu cadă.

— Să facem și una în picioare. Veniți încoace, a spus Herr Bremer, îndreptând aparatul spre cercul de invitați și făcând câteva poze la întâmplare.

Câțiva bărbați s-au tras înapoi.

— Zici că suntem la interogatoriu, a bombănit cineva.

Ania se străduia să zâmbească.

— Sunteți gata? a întrebat Herr Bremer.

— *Jahwol*[18], a răspuns Carsten, neașteptat de tare.

După care s-au așezat unul lângă altul cu spatele la zid, precum condamnații la moarte, pironiți de lumina blițului.

Capitolul 16
TOLLINGEN, MAI 1950

Așadar, aveau să urmeze capitole noi în viața lor. Acesta era sentimentul de bucurie care a năpădit-o pe Marianne după nunta Aniei. Era dătător de speranță să-și vadă prietena căsătorită cu un bărbat destoinic, un *neamț* destoinic (o specie aproape dispărută!). Scumpa ei Ania – tovarășă de nădejde, prezență alinătoare, veșnică enigmă – se afla la începutul unei noi vieți.

În sinea ei însă, Marianne simțea și un strop de mâhnire. Era sfârșitul parteneriatului lor. În ultimii ani, ea și Ania lucraseră ca voluntare în tabăra locală de strămutați. Chiar și după atâta vreme, încă mai erau două sute de mii de refugiați în taberele germane. Dar Carsten o să aibă nevoie de ajutorul Aniei. Oricine își dădea seama că era unul dintre motivele pentru care se însurase cu ea. Îmbătrânea, iar Ania era în putere. Va trebui să tragă ca un cal de povară. N-o să mai aibă timp de planurile, proiectele și listele lui Marianne, iar ea n-o să mai aibă cu cine se sfătui, cine să-i dactilografieze scrisorile și s-o ajute să trieze cutiile cu cărți pentru bibliotecă.

În acea zi, Marianne găzduia o petrecere de rămas-bun pentru cei din urmă strămutați din tabără, un grup de evrei estonieni. Era aceeași tabără în care nimerise Ania, transformată, în ultimii ani, în tabără pentru supraviețuitorii evrei. La început, fusese o mare harababură: colaboraționiști naziști cazați laolaltă cu naționaliști polonezi, țigani și evrei. Paznici din lagărele de concentrare, la un loc cu foștii prizonieri. Slavă Domnului că se schimbaseră lucrurile!

În ultimul an, Marianne întocmise un adevărat munte de documente pentru estoni. Din fericire, strădaniile ei au dat roade, iar aceștia au primit aprobare de a intra în Statele Unite.

Signor Carfolo, responsabilul taberei din partea Organizației Internaționale pentru Refugiați, avea îndoieli în privința petrecerii.

— O petrecere… pentru un eveniment atât de emoționant,

ultimii refugiați, ultimii supraviețuitori ai micii lor comunități?

Era destul de atipic pentru un italian. Dar Marianne știa că, odată organizată, și el avea să se distreze de minune.

Era în marțea de după nunta Aniei: o zi vântoasă și rece. Marianne le aștepta la poarta taberei pe Ania și Benita, care, de silă, de milă, acceptase să le ajute la pregătiri. Incinta părea părăsită – barăcile goale, mai puțin clădirea în care erau cazați estonii, sala de despăduchere demult închisă și vetrele de foc înlocuite de chicinete. Ducă-se pe pustii! În acea zi însă, când Marianne aștepta în liniștea mormântală, îi era dor de agitația și forfota de altădată. Fusese un soi de manifestare fizică a războiului, o dovadă. Iar acum avea să fie ștearsă. Odată cu plecarea ultimilor refugiați, tabăra va fi demolată, iar pe locul ei se vor construi blocuri moderne de locuințe.

Ce-ai zice de asta? l-a întrebat pe Albrecht. Și pe Connie. Connie, îndeosebi, s-ar fi arătat profund dezgustat de propunerile consiliului orășenesc. În fond, înainte de a fi transformat în tabără pentru strămutați, acolo se aflaseră cazarma și centrul de instrucție pentru trupele Wehrmachtului. *Radeți totul de pe fața pământului și ridicați un monument cutremurător,* ar fi zis el. Nu avusese niciodată prea mult spirit practic.

Tu nu ești neamț sadea, îl tachina Marianne deseori, din cauza asta. Era un romantic și un idealist.

Tocmai când începeau să o năpădească gândurile negre, Marianne a zărit-o pe Ania, însoțită de Herr Kellerman. La căruță erau înhămați doi cai voinici, dar vehiculul era același cu care îi întâmpinase pe Marianne și copiii ei, cu mulți ani în urmă.

— Nu rămâi la petrecere? l-a întrebat Marianne, în timp ce le ajuta să descarce mâncarea.

— *Nha,* a zis Kellerman, legănând sfios din cap, fără să îi dea vreo explicație.

— Ai pregătit un adevărat ospăț! a exclamat Marianne, la vederea celor două prăjituri făcute de prietena ei.

Pe lângă acestea, mai erau o oală întreagă cu cârnați, pâine și brânză. Ania se pricepea să hrănească multe guri. *Unde ai învățat*

să gătești în asemenea cantități? o întrebase Marianne, la un moment dat. *E ceva instinctiv,* a murmurat Ania.

— Haideți să aranjăm biblioteca, a zis Marianne. Salonul e prea mohorât pentru o petrecere. Nu contează ce zice Signor Carfolo. La urma urmelor, e biblioteca noastră, n-am dreptate? a adăugat, aruncându-i Aniei o privire șireată.

Biblioteca nu avea nimic spectaculos, era o încăpere spațioasă, plină de rafturi, mese și scaune confortabile. Dar fusese creată la sugestia lui Marianne și se dovedise un mare succes. Refugiații apreciaseră enorm cărțile adunate și catalogate de Marianne.

Văzându-le pe Ania și Marianne, câțiva copii au venit în fugă la ele – Aarne Alver, Lev Pulvel, Janna și Eha Masing. Ultimele două fetițe erau gemene drăgălașe, cu bujori în obraji, născute chiar în tabără, rezultatul unei neașteptate explozii demografice înregistrate în timp de pace.

— Ați adus lucruri pentru petrecere? a întrebat Lev, într-o engleză aproape impecabilă.

— *Kuchen?*{19} a întrebat Eha, țopăind de nerăbdare.

Era cuvântul german pe care îl învățaseră toți copiii, indiferent dacă părinții erau de acord sau nu.

— Da, avem prăjitură, a corectat-o Marianne, din respect pentru mama lor, Jutta, care stătea în ușa apartamentului. Și multă supă de spanac.

Copiii au început să țipe și să chițăie, prefăcându-se îngroziți. La începuturile taberei, supa de spanac era nelipsită de la micul dejun, prânz și cină.

— *Süssigkeiten?*{20} a zis Janna, trăgând de fusta Aniei.

Dulciuri? Copiii o iubeau pe Ania, care știa foarte puțină engleză și nicio iotă de estonă, dar, cum, necum, înțelegea mereu ce doresc. Alături de acești copii, Marianne o vedea zâmbind mult mai des decât în compania fiilor ei.

Ania îi îngrijise pe câțiva încă de când erau bebeluși. În momentul în care administrația taberei anunțase că angajează localnice pe post de dădace pentru bebelușii ale cărora mame erau prea bolnave ori traumatizate pentru a-i îngriji, Marianne insistase ca Ania să-și ofere serviciile. Iar Ania se dovedise o

dădacă abilă și răbdătoare, care înfășa pruncii în pături militare vechi și îi păcălea să înghită apa dulceagă cu vitamine din pipete medicinale. Datorită firii tăcute, familiile se simțeau în largul lor în prezența ei. „Ești atât de pricepută!" comentase la un moment dat Marianne, rămânând surprinsă să-și vadă prietena că izbucnește în lacrimi.

— Mergem să aranjăm totul și vă chemăm, le-a zis Marianne copiilor.

A dat din cap spre locuința din ușa căreia Jutta îi făcea cu mâna. Cât de înaltă și voinică arăta acum femeia – complet schimbată față de făptura plăpândă de altădată. Marianne i-a făcut semn cu mâna, mirată să-și simtă ochii înlăcrimați. Toți bărbații din familia Juttei muriseră: executați de una dintre *Einsatzgruppele* lui Hitler.

— Trebuie să pregătim o despărțire frumoasă, a zis Marianne, odată intrate în bibliotecă.

Chiar înainte să înceapă petrecerea, Benita a dat buzna pe ușă.

— Ce bine că v-am găsit! a exclamat, îmbujorată la față. Mereu mă rătăcesc pe aici!

Era deosebit de frumoasă în acea dimineață, iar veselia pe care o aducea cu ea era molipsitoare.

— Ania, a spus, cu un zâmbet larg, cum e viața de femeie măritată?

— Cam cum era și înainte, a răspuns Ania, ridicând din umeri.

— Zău așa? a spus Benita, cu o sticlire vicleană în ochi.

Spre surprinderea lui Marianne, Ania nu s-a înroșit de rușine.

— Bărbații au pofte, n-ai ce-i face, a spus Ania, timid, și au pufnit amândouă în râs.

Marianne își făcea de lucru cu fața de masă.

— Pari șocată, Marianne, a spus Benita, pe care buna dispoziție și prezența Aniei o făceau mult mai îndrăzneață decât de obicei.

— Cine, eu? a întrebat Marianne, deși acesta era adevărul.

Nu purtase niciodată astfel de discuții glumețe cu Ania ori

Benita.

— Bineînțeles că tu! a rânjit Benita. Doar nu era să se șocheze Ania singură.

— Nu se știe niciodată, a răspuns Ania, surprinzând-o pe Marianne cu un hohot de râs care a alungat orice urmă a severității ei de altădată.

— Aș vrea s-o văd și pe asta, a spus Benita. *Frau Kellerman* să rămână șocată de propriile vorbe.

Râsetele s-au stins, transformându-se într-o tăcere plăcută. Afară, răsuna zarva copiilor care se jucau. Odată fețele de masă și mâncarea întinse, biblioteca a căpătat un aspect sărbătoresc.

— Ah, era să uit! a zis Benita. Am adus *Eiswein*[21].

A băgat mâna în plasă și a scos o sticlă.

— Herr Reiner mi-a zis că e cel mai bun.

Benita a deschis sticla și a turnat fiecăreia un pahar.

— În sănătatea voastră, a zis. Și pentru toată munca pe care ați depus-o aici.

— Prea pompos. Nu se poate să bem în cinstea noastră. În cinstea călătorilor… a dat să spună Marianne.

— Atunci, să bem pentru căsătorie. Pentru *iubire.* Și pentru cea care e următoarea la rând, a întrerupt-o Benita, ducând paharul la gură, cu un zâmbet timid.

Marianne s-a uitat la ea, intrigată.

— Măi să fie! Vrei să spui că există o persoană…

Benita a ridicat șugubeață din umeri.

— Cine știe? Poate că o să urmăm și noi exemplul Aniei.

— E cumva vorba de Helmut? a spus Marianne, stupefiată.

Vinul i se urcase direct la cap.

— De ce crezi că mă refer la mine și nu la tine? a zis Benita.

— Benita! a exclamat Marianne. Ce Dumnezeu tot îndrugi acolo?

Benita s-a îndreptat visătoare către fereastră și și-a lipit fruntea de geam. Preț de câteva clipe, în mintea lui Marianne s-a redeșteptat imaginea fetei de demult. Apoi Benita s-a îndreptat de spate, a lăsat capul într-o parte și a zâmbit.

— Nu mă lua în seamă, a zis. Visam și eu cu ochii deschiși. Ție nu ți se întâmplă niciodată?

— Of, Benita, a spus Marianne, clătinând din cap, după care a vârât cuțitul în prăjitura de pe masă și s-a apucat să o taie felii. Nu e vremea să înceapă petrecerea?

— Ar trebui să încerci, a spus Benita, făcându-se că nu aude întrebarea. Ți-ar prinde bine să mai visezi și tu din când în când.

Capitolul 17
MOMSEN, IUNIE 1950

Din câte știa Marianne, Benita avea de gând să-și viziteze sora.

— Du-i asta din partea mea, i-a spus în dimineața acelei zile, punându-i în brațe o sacoșă plină cu portocale scumpe.

Gestul ei a trezit remușcarea în sufletul Benitei. Marianne era o femeie cumsecade. Știa că sora Benitei, Lotte, avea patru copii și muncea din greu la o fabrică de conserve. Nu știa însă că Lotte era o zgripțuroaică incultă și că soțul ei nu murise, ci era închis într-un lagăr siberian pentru foști SS-iști.

Nici că Benita nu mergea în vizită la Lotte.

Ajunsă la Momsen, a rămas câteva clipe pe peronul improvizat, orbită de lumina soarelui. Apoi a dat cu ochii de el: Franz Müller, întotdeauna mai înalt și mai voinic în carne și oase decât în amintirile ei. Îi dădea impresia că e dintr-o altă specie: toate părțile corpului erau armonios proporționate, dar mai mari. Un supraom. Benitei îi plăcea enorm acest lucru.

Când a văzut-o și el, i-a apărut un zâmbet timid pe față.

— Franz! a strigat ea și a luat-o la fugă spre el.

Rezervat, ca de obicei, bărbatul i-a întins mâna.

— Termină! a spus Benita, cuprinzându-l de mijloc, și a ridicat capul spre el. Dă-mi măcar un sărut.

Îndatoritor, Franz a sărutat-o scurt pe gură.

— Eu ar trebui să fiu mai precaută să nu ne vadă lumea, nu tu, a râs ea.

— Hai să mergem, a zis el, luându-i geanta de voiaj pe umăr, unde atârna caraghios.

Benita și-a vârât mâna între degetele lui. Învelită în căldura palmei lui bătătorite, își simțea mâna ca pe o moluscă mică și vulnerabilă. Mergea cu un pas în spatele lui, savurând sentimentul de a urma pe cineva, de a fi condusă de o persoană mult mai mare și mai viguroasă decât ea. Dar și certitudinea că e doar o iluzie. Când erau împreună, ea comanda.

Imediat după ce fusese eliberat din lagăr, Franz era o umbră de om, cu privirea rătăcită și spinarea gârbovită. Reușise să ajungă la Braunschweig – mai întâi, îl culesese de pe drum un convoi de soldați americani care îi spuneau „bătrâne" și i-au dat o ciocolată, pe care a vomitat-o, mai târziu, într-un șanț, apoi un soldat englez amabil care conducea un jeep. Aceasta se întâmpla în iarna geroasă a anului 1946. Benita cunoștea amănuntele din scrisorile pe care începuse să i le trimită la scurt timp după eliberare. Scrisori tandre și simple, în care o întreba cum o duce, ce mai face Martin, dacă aveau suficientă căldură la castel…

Inițial, avusese rezerve în a-i răspunde. Pe vremea când era elevă, compunerile și ortografia îi dădeau mari bătăi de cap. Totuși, se gândise că ar fi o cruzime din partea ei să îl lase fără răspuns, mai ales că îl plăcea pe Franz Müller. Îi era dor de prezența lui puternică și tăcută în pădure. Așa că, și-a luat inima în dinți și i-a scris.

Nici prin cap nu i-ar fi trecut cât de distractiv avea să fie. A ajutat-o să-și dezvolte simțul de observație, să gândească mai mult, să găsească plăcere și entuziasm în lucruri mărunte. Găinile pe care le creștea Marianne îi ofereau clipe nesfârșite de amuzament – era o minune că supraviețuiau în grija ei! Iar poznele lui Fritz și Martin deveneau mult mai inofensive în momentul în care scria despre ele. Viața părea mult mai senină și mai atrăgătoare, odată ce își găsise motiv să o observe îndeaproape.

Orice întâmplare reprezenta o sursă de inspirație pentru scrisorile ei. Mai puțin rusul.

Dar, firește, acesta continua să planeze deasupra lor, ca o stafie personală. Bărbatul pe care ea îl ucisese și Franz îl îngropase. Pentru ceilalți, el nu exista. Era un om care dispăruse, pur și simplu, de pe fața pământului. În ziua aceea, în codru, Franz văzuse cea mai urâtă latură a Benitei și, cu toate acestea, nu o ura. Iar asta o ajutase să nu se urască.

Prin corespondența lor, au ajuns să se cunoască mai bine. Franz era fiul cel mai mare al unui tâmplar care confecționa dulapuri și mobilier fin. La nouăsprezece ani, se însurase cu fiica asociatului tatălui său, pentru a consolida afacerea familiei.

Fata era cu cinci ani mai mare decât el și foarte bolnăvicioasă. Au avut o fetiță, Clotilde, iar soția lui a murit doi ani mai târziu. Astfel, Franz și tatăl lui au crescut-o pe fată, care avea acum unsprezece ani, deci era de-o seamă cu Martin. Fusese încorporat abia în 1942; în primul rând, era prea bătrân, avea deja treizeci și cinci de ani când a izbucnit războiul, și era unicul proprietar al afacerii. Până la urmă, l-au trimis în est, împreună cu un grup de rezerviști. Nu i-a povestit niciodată pe unde a fost și ce a văzut acolo. Dar Benita știa unde sfârșise: la Burg Lingenfels, ca tăietor de copaci.

După eliberarea din lagăr, izbutise să-și reunească mica familie. Apartamentul le fusese bombardat, afacerea distrusă, iar pe Clotilde și Herr Müller îi găsise locuind într-un apartament igrasios și aglomerat, laolaltă cu niște vecini. Așa că i-a pus să-și adune bagajele și s-au mutat în sud, în zona americană, care le oferea mai multe oportunități. După care a reînnodat legătura cu Benita.

În Momsen se putea angaja ca tâmplar. *De ce nu în Tollingen?* l-a întrebat ea, într-o scrisoare. *De data asta, te-ai fi întors ca om liber!* Dar unul dintre verii lui Franz avea un prieten care deținea o fabrică de sicrie în Momsen și care îi promisese un loc de muncă. Cererea de sicrie era constantă, cum glumea el. În afară de asta, era destul de aproape de Tollingen.

Au continuat să-și scrie și, după un timp, să se viziteze.

În ultimii doi ani, Benita fusese de mai multe ori în apartamentul lui Franz, de la etajul fabricii de sicrie. Îi cunoscuse pe Herr Müller, un om acru și nesuferit, care își trata fiul ca pe un țânc de doisprezece ani – oare cum suporta Franz? – și pe Clotilde, o fată drăgălașă, numai piele și os, cu niște ochi mari, negri și expresivi. Era limpede că avea nevoie de o mamă – cineva care să o învețe cum să își prindă părul și altfel decât într-o banală coadă împletită, cum să privească oamenii în ochi și să gospodărească o casă. Stătuseră pe mobila înjghebată de Franz din resturi de la coșciuge și mâncaseră fursecurile aproape necomestibile pregătite de Clotilde. Iar Benita își făcuse o mulțime de vise despre cum ar putea îmbunătăți toate astea.

În acea zi, Benita și Franz erau singuri. Clotilde și bunicul ei plecaseră cu trenul în nord, să o vadă pe sora suferindă a lui Franz.

Imediat ce au intrat în apartament, Benita s-a răsucit și s-a agățat cu degetele de betelia pantalonilor lui. Franz i-a luat mâinile și le-a dus la buze. Fără să-i dea drumul, a împins-o cu spatele spre canapeaua nouă – galbenă și cu perne tari – așezată sub fereastra deschisă.

— Ce faci? a râs ea, trăgându-și mâinile.

— Te conduc la canapea, a răspuns el. Te pun să iei loc și îți aduc un ceai.

— Nu vreau ceai! a spus ea, prinzându-l de mână, în momentul în care s-a trântit pe o pernă.

— Insist, a zis el, smulgându-se din strânsoare. Doamna merită un ceai, după un drum așa lung.

— Vai, sunt o *doamnă!* a râs ea. Cât de amabil din partea ta! Domnul ce-a mai făcut în ultima vreme?

— A murit de singurătate, a răspuns el, aprinzând focul sub ceainic. Și a așteptat să vii în vizită.

— Și încă mai are răbdare să aștepte? l-a tachinat Benita, fluturând din gene și privindu-l cum se îmbujorează.

Văduv, soldat, bărbat de aproape patruzeci și șase de ani și, totuși, atât de inocent! În compania lui, reintra în rolul de seducătoare, care fusese trăsătura ei distinctivă pe vremuri. Și-a scos pantofii și a ridicat picioarele pe canapea.

— Cum a fost la nuntă? a întrebat el, în timp ce strecura ceaiul.

Era atât de atent și politicos – atribute pe care în tinerețe le-ar fi detestat, dar care, acum, o făceau să-l îndrăgească și mai mult. Solicitudinea lui îi dădea un sentiment de siguranță.

— Splendid, a spus Benita. Mireasa purta un costum gri, iar ginerele, lederhosenii de gală.

A pufnit-o râsul, imaginându-și-l pe Herr Kellerman în pantaloni scurți.

— Lăsând gluma la o parte, chiar a fost frumos. Ania părea fericită – cel puțin, pe ascuns.

Franz i-a întins cana aburindă – un porțelan alb și gros, cum

găseai la orice prăvălie, nu din acela delicat, de Meissen, cum avea Marianne. Benita le va simți lipsa când va deveni Frau Müller – lucruri rafinate care îi aminteau de o eleganță demult apusă. Dar nu-și mai făcea iluzii; degeaba mânca din porțelanuri fine, nu va fi niciodată o aristocrată.

— Franz, a spus ea, încolăcindu-și piciorul pe după al lui, în momentul în care a dat să-și ia ceașca. Franzl.

Îi plăcea să-l alinte astfel – era un nume atât de copilăresc și de nepotrivit pentru bărbatul din fața ei.

— Când ai de gând să mă faci femeie respectabilă? Ai mai căutat apartamente?

Franz s-a întunecat la față, iar Benita și-a regretat imediat gluma. Fără îndoială, Franz va găsi unul, în momentul în care va avea destui bani. Tot atunci se vor căsători. Era doar o chestiune de timp.

— Nu încă, a spus el, cu amărăciune, de parcă i-ar fi dat o veste tragică. Îmi pare rău… cred că mai durează o lună.

— Nu te frământa. Era doar o glumă, a spus ea, frecându-și talpa de coapsa lui. Hai, ajunge cât m-ai ținut pe jar.

Franz s-a aplecat încet peste ea, i-a luat ceașca din mână și a pus-o pe măsuță. Apoi a tras-o în picioare. Benita și-a lipit sânii de pieptul lui, mândră de cât de plini păreau în sutienul nou – un balconaș de dantelă albă care crea un adevărat decolteu. Era primul articol de lenjerie pe care și-l cumpărase de când începuse războiul. Când îl îmbrăca, se simțea din nou tânără și încrezătoare în frumusețea ei.

— Așa mai vii de acasă, a murmurat ea, cu buzele lipite de gura lui, și a început să-și descheie rochia.

În decursul vizitei de douăzeci și patru de ore, au făcut dragoste de încă patru ori. Nu se săturau niciodată.

Benita pusese dintotdeauna mare preț pe puterea ei de seducție – Connie nu fusese primul bărbat din viața ei –, iar soțul ei profitase din plin de pe urma experienței sale. Înaintea lui, fuseseră Heinrich Kohl și Karl Josef, doi flăcăi vânjoși și chipeși, pe care îi folosise drept instrumente de antrenament, cu scopul explicit de a-și perfecționa talentele. Era visătoare, dar nu

era naivă. Știa prea bine că nu agerimea minții o va ajuta să scape din Frühlinghausen. Așadar, a trebuit să învețe cum să dezmierde cu limba marginea urechii unui bărbat, atât cât să-l înfioare, cum să-și atingă ușor sânii de pieptul lui și să-i stârnească dorințele, în timp ce mâna îi cobora pe stomacul lui, până la șold.

Alături de Connie, toate acestea se îmbinaseră într-o impresionantă reprezentație teatrală, pe care el o adora. Pentru cât de versat era Connie Fledermann, căzuse surprinzător de ușor în mrejele cochetăriilor ei banale. Iar Benita profitase de asta din plin. În cazul ei, însă, beneficiul era doar afecțiunea lui confuză, niciodată plăcerea ei personală.

Alături de Franz, lucrurile stăteau cu totul altfel. Nu exista prefăcătorie. După câte îndurase la Berlin, nici prin gând nu-i trecea că va mai dori vreodată să se culce cu un bărbat. Dar viața a contrazis-o. Îl dorea pe Franz. Iar în compania lui uita de orice jenă.

— Franz, a zis ea, rezemându-se într-un cot, spre seara celei de-a doua zile.

Îi chiorăia stomacul de foame. Nu mâncaseră nimic, în afară de portocalele și ciocolata trimise de Marianne, și avea amețeli din cauza atâtor dulciuri.

— Hai să mergem la Lufner's. Mi-e o foame, de-aș mânca cinci șnițele.

Franz s-a răsucit pe spate. Stăteau înghesuiți unul în altul, pe patul lui îngust, în care nu încăpea prea bine nici când era singur. El dormea acolo, tatăl lui, pe canapea, și Clotilde, în dormitor.

Apartamentul în care se vedea locuind Benita, când avea să devină Frau Müller, era mult mai încăpător, cu un dormitor pentru fiecare și o garderobă adevărată pentru Clotilde. Câte ceasuri petrecuse visând la asta!

— *Jawohl,* a zis Franz, coborându-și picioarele lungi din pat. Cum dorește Frau Fledermann.

În vreme ce Franz era la baie, Benita a scris iute un bilețel pe care intenționa să i-l lase în sertarul cu lenjerie. Era o prostioară

mâzgălită pe o hârtie de ambalaj – *Te iubesc* și o capră desenată, cu inimioare în loc de ochi. Nu voia să-i scotocească prin lucruri. Dar, în momentul în care a deschis sertarul, i-au apărut în față toate obiectele lui intime – nu doar lenjerie, ci și fotografia înrămată a unei femei, pesemne mama lui (cu maxilar pătrat, trăsături nobile și frunte înaltă ca a lui Franz), alta a lui Clotilde, de când era mică, și o cutie plină cu scrisorile pe care i le trimisese Benita. Sub acestea, se vedea colțul unei alte scrisori, un document oficial, dactilografiat. A scos-o, fără să stea să se gândească. Era o directivă trimisă de *Spruchkammer,* consiliul local de denazificare, și datată din august 1946. *Potrivit anchetei, hotărâm ca Franz Müller să fie încadrat în Grupul III, Criminali secundari, și pedepsit conform sancțiunilor în vigoare.*

Grupul III era o denumire nefericită, o acuzație mai gravă decât *Mitläufer,* sau „tovarăș de drum", titlu pe care orice neamț considera că îl merită. Dar nu la fel de gravă ca *Belastete,* „împovărați", adică vinovați (un termen destul de ciudat, în esența lui). Cu toate acestea, era sinonim cu vinovăția. Cei încadrați în Grupul III erau supuși anumitor restricții: de pildă, nu aveau voie să lucreze ca profesori sau să participe în viața politică. De ce-o fi păstrat Franz scrisoarea? În ultimul an, sub guvernarea lui Adenauer, aceste denumiri deveniseră aproape irelevante. Germania era angajată în Războiul Rece acum. Sovieticii erau din nou dușmanii lor, nu naziștii.

— Îmi pare rău, a răsunat vocea lui Franz, făcând-o să tresară.

— De ce? a întrebat Benita, înroșindu-se la față.

Încă ținea scrisoarea în mână.

— Trebuia să-ți fi spus.

— Ce să-mi spui? Că toată lumea e vinovată?

Spre ușurarea ei, Franz nu părea furios.

— Nu crezi că ne-au repetat-o americanii destul?

— Nu m-ai întrebat niciodată ce s-a întâmplat în război, a spus Franz, pe același ton grav.

— De ce să te întreb? a replicat Benita. Ai fost rezervist… te-au trimis în est. Ai luptat cu rușii. Mai mult de-atât nu mă interesează să aflu.

Franz tăcea.

— Ce-i? Chiar așa e! a insistat Benita, simțind cum plesnește în sufletul ei o găoace de spaimă și îi zdruncină încrederea. Sau nu e?

— Nu știu, Benita, a oftat Franz. Nu eu decid ce te interesează pe tine să afli.

Benita s-a oprit la un metru în fața lui, speriată de hăul ce părea să se caște între ei. Nu-l putea pierde pe Franz. N-ar fi supraviețuit despărțirii.

— Te cunosc pe *tine*, a zis, cuprinzându-l în brațe. E tot ce-mi trebuie.

Franz s-a crispat și a întors capul.

— Franzl, a continuat ea, pe un ton rugător. Suntem alți oameni acum. Ne așteaptă o nouă viață.

Preț de câteva clipe înfiorătoare, bărbatul a rămas împietrit. Apoi, domol, parcă înotând printr-o substanță vâscoasă, a ridicat brațele, a strâns-o la piept și a sărutat-o pe creștet. Slavă Domnului! Dar, cum îl ținea în brațe, Benita simțea prezența trecutului – un imens continent necunoscut care își făcea loc între ei, plin de munți periculoși și văi sterpe. Un continent pe care Benita nu dorea să îl exploreze.

Când s-au întors acasă de la Lufner's Biergarten, ușa s-a deschis din interior.

— Tată! a strigat Clotilde.

I s-au luminat ochii, apoi s-au căscat de mirare, văzând că tatăl ei nu e singur.

— Ce s-a întâmplat? a bolborosit Franz. V-ați întors mai devreme. Ați pățit ceva?

— Barbel se simțea rău – nu foarte rău, dar nici bine, așa că am plecat mai devreme, ca s-o lăsăm să se odihnească, a explicat fata, fără să-și dezlipească ochii de la Benita.

— Cred că ți-o mai aduci aminte pe Frau Fledermann, a zis Franz, regăsindu-și calmul.

— Bună ziua, Frau Fledermann, a spus Clotilde, plecând politicos capul, apoi ridicându-l și uitându-se curioasă când la Benita, când la tatăl ei.

— Se face curent, a răsunat vocea bătrânului Herr Müller din apartament. Ai adus carnea pentru cină? a întrebat, când au intrat.

Stătea întins pe canapea, cu spatele la ușă.

— Tată, a zis Franz și, răsucindu-se ușor, bătrânul a zărit-o pe Benita.

A făcut ochii mari.

— Ți-o mai aduci aminte pe Frau Fledermann? a spus Franz, prinzând-o de braț.

Herr Müller a încuviințat din cap, fără să scoată o vorbă.

— Nu vă ridicați, a zis Benita, apropiindu-se de el, cu mâna întinsă.

Bătrânul se holba la ea. Era înalt, chiar și la acea vârstă înaintată, și semăna la față cu Franz, dar nu era la fel de chipeș și blând. Se citeau pe ea mai multe emoții – nedumerire, mânie, neîncredere. Benita și-a amintit de valiza rămasă deschisă lângă patul lui Franz. O fi văzut-o Herr Müller?

— Cum ați călătorit? a întrebat repede Benita.

Preț de câteva secunde, Clotilde și bătrânul au rămas cu privirile ațintite la ea.

— Frau Fledermann trebuie să prindă trenul, a intervenit Franz, roșu la față ca racul. O conduc la gară și cumpăr carne la întoarcere.

Herr Müller a încuviințat autoritar din cap. În comportamentul acestuia și în șovăiala subită care pusese stăpânire pe Franz, Benita le ghicea povestea. Un tată despotic, la ordinul căruia Franz se însurase cu o femeie bolnăvicioasă și se făcuse tâmplar.

— Pot să vin și eu? a spus, într-un final, Clotilde. Vă rog.

— Nu cred că… a dat să spună Franz.

— De ce nu? a zis Benita, pe un ton prietenesc. Ai timp să ne povestești cum a fost călătoria.

— Te rog, tată!

— Bine, fie, a cedat Franz, lăsând capul în pământ.

— E valiza dumitale? a întrebat inocentă Clotilde, arătând spre pat.

— Da, a răspuns cu blândețe Benita. Am lăsat-o aici, ca să ne

putem plimba în liniște prin parc.

Apoi s-a întors către iubitul ei, care părea, deodată, un băiețandru sfios.

— Ești drăguț să te duci după ea?

— Imediat, a spus Franz, traversând camera din trei pași.

Benita i-a aruncat lui Clotilde un zâmbet larg.

Franz a venit la ușă, cu valiza în mână.

— Eu și Frau Fledermann ne-am logodit, a anunțat el, pe un ton aproape fioros, și a apucat-o de braț.

Preț de o clipă, toată lumea – Benita, Herr Müller și Clotilde – a rămas cu gura căscată.

Clotilde a curmat prima tăcerea.

— Felicitări! a murmurat, cu timiditate.

— Mulțumim! a spus Benita, uitându-se surâzătoare la Franz, ea însăși surprinsă de bucuria imensă pe care o simțea.

Capitolul 18
EHRENHEIM, IUNIE 1950

În fotografia publicată în ziar, Ania părea speriată, iar Carsten avea o figură mândră și nătângă.

— Ai avut dreptate, a recunoscut el, cu amărăciune. Era mai bine dacă nu chemam fotograful.

— Nu te mai frământa, l-a liniștit Ania. Oricum nu se uită nimeni la fotografiile astea.

A trecut o lună și, deocamdată, spusele ei păreau să se adeverească.

Dar, în fiecare noapte, avea aceleași coșmaruri. În acestea, nu mărșăluia pe drumuri. Era copilă și locuia în casa tatălui ei. *Ania,* răsuna vocea lui severă și puternică, *e o trufie să-ți închipui că poți schimba soarta.* Se trezea îngrozită, în patul de puf lac de sudoare. Iar, când își vedea reflexia în oglindă, credea că e o nălucă.

Viața de femeie măritată nu se deosebea prea mult de cea de chiriașă. Încă de când locuia cu chirie la ferma lui Carsten, Ania îi ghicise intențiile. Slavă Domnului, nu era genul de bărbat seducător. Până și ideea asta o speria – era destul de galant. Iar sarcinile ei erau deja cele ale unei neveste: să gătească, să deretice, să-i calce cămășile… Prin urmare, cererea deloc fastuoasă în căsătorie nu o luase pe neașteptate. Odată ce ea își dăduse încuviințarea, nu avea rost să mai respecte normele învechite ale bunei cuviințe. Niciunul dintre ei nu era evlavios. Niciunul nu era neprihănit. Pentru amândoi căsătoria era un aranjament născut din rațiuni pragmatice. Carsten prefera întâlnirile rapide și tăcute, fără dulcegării romantice. Dormeau în camere separate, dar, din prima zi de logodnă, bărbatul își făcuse un program regulat de vizită – miercurea și vinerea – pe care îl respecta cu sfințenie.

Astfel, n-a fost de mirare când, la scurt timp după căsătorie, Ania a rămas gravidă. În cinci luni de sarcină, medicul din sat i-a confirmat bănuielile cu o veselie nedisimulată.

— Herr Kellerman va fi încântat, a zis el, rânjind.

Dar Ania nu era deloc veselă. Refuzase să accepte realitatea cât putuse – de când începuse războiul, îi venea ciclul neregulat și se amăgise că e prea bătrână să mai rămână gravidă. Burta i se rotunjea pe zi ce trecea și nu știa cum să-și mai potolească foamea. Obrajii îi erau bucălați și rumeni. Sarcina era mult prea avansată ca să mai scape de ea.

Dar asta nu a împiedicat-o să încerce. Se plimba cu căruța pe câmpurile pline de gropi și dâmburi, se cocoța pe scări, sărea din te miri ce locuri ciudate își depuneau găinile ouăle și ținea un regim strict de ceaiuri amare și băi fierbinți. Nu i-a dat vestea lui Carsten. Pruncul însă se dovedea încăpățânat. Se ținea agățat scai de ea; și-l imagina cu mânuțele încleștate de țesutul moale al pântecului ei. Era hotărât să supraviețuiască.

În cele din urmă, când i-a spus lui Carsten, bărbatul s-a arătat deopotrivă încântat și stânjenit. Nu rostea niciodată cuvântul „sarcină" și nu a făcut nicio modificare în rutina lor obișnuită – cu excepția vizitelor conjugale, care au încetat imediat. Ania nu a mai spus nimănui. Prefera să-i lase pe Carsten și pe clevetitorul Doktor Schrenke să dea sfară în țară.

Seara, lui Carsten îi plăcea să stea cu ea în salon – o cameră întunecoasă și neprimitoare, pe care doar jăraticul din tipsie o făcea cât de cât suportabilă. Ascultau știrile la radio, iar el se căznea să citească Biblia, stranie penitență pentru un om care nu călca în biserică. În timp ce citea, îngâna fiecare cuvânt. Ania ședea lângă el, în fotoliul cu spătar rabatabil primit drept cadou de nuntă de la soțul ei, și cârpea șosete, doar pe jumătate atentă la știri.

Din când în când, Wolfgang le tulbura liniștea cu câte o întrebare legată de lecția pentru acasă. Spre deosebire de fratele lui, era un elev teribil de slab. Stătea cocoșat și amărât deasupra manualelor, ca un om amenințat cu bătaia. Disciplinele umaniste, îndeosebi, erau un chin – pildele nelămurite, dar moralizatoare ale istoriei, exprimările stufoase și năstrușnice din literatură. Ardea de nerăbdare să își dedice tot timpul muncii la fermă și îi plăcea sincer să cutreiere pe câmpuri cu tatăl său

vitreg, să învețe cum să stivuiască baloturile de paie, când să stropească porcii cu apă, ca să îi răcorească, și în ce zone să consolideze gardul. Nici măcar ordinele și mofturile lui Carsten nu reușeau să-l descurajeze. Din toamnă, urma să-și înceapă oficial ucenicia. Deși știa asta, Ania nu-și putea stăpâni un junghi de regret, de câte ori îi vedea capul brunet aplecat peste manuale.

Bietul copil era greșeala ei, căci îl născuse într-o perioadă când lumea părea guvernată de răutate. Era rodul pântecului ei flămând și al laptelui de sân insuficient și nehrănitor. În tinerețe, nu avusese timp să îi poarte de grijă. Când era mic și se îmbolnăvise de scarlatină, îl legase cu o sfoară de stâlpul patului, ca să-l țină izolat. Ferma lui Carsten reprezenta soluția Aniei de a-și spăla păcatele.

— Am ceva pentru tine, a zis Carsten, pe când ședea în fotoliu, într-o seară, și i-a întins un plic pe care scria *Frau Ania Kellerman.*

Pruncul a început să-i sughițe în burtă.

— Mulțumesc, a zis Ania, cu inima bubuindu-i în piept de emoție.

Nu cunoștea adresa – o stradă din Momsen. Dar numele – R. Brandt – i-a tăiat răsuflarea.

A încremenit, speriată că soțul ei o va întreba cine este expeditorul. Șuvoiul de substanțe din pântec a pus capăt sughițului.

Spre norocul ei, Carsten era absorbit de catalogul de semințe pe care îl studia.

Ania s-a reapucat de cusut. Minutele păreau să nu se mai termine. Paginile revistei lui Carsten foșneau. Era perioada înțărcatului, iar vacile își chemau vițeii. Din hambarul de la capătul opus al pășunii, vițeii plângeau după mamele lor.

Când a considerat că a trecut destul timp, Ania și-a cerut scuze și s-a retras.

Odată ajunsă în camera ei, a deschis repede plicul.

Înăuntru, se găsea o foaie subțire, din cele folosite la scrisorile trimise prin poșta aeriană, iar scrisul, deși tremurat, îi părea cunoscut.

Ania? spunea scrisoarea. *Tu ești sau mă înșală vederea?*
Al tău, acum și întotdeauna,
Rainer

Cuvintele i se învârteau în fața ochilor. A încercat să-și ațintească atenția asupra caligrafiei neregulate, a A-urilor și D-eurilor pretențioase – un amestec de scrieri vechi germane, pe care le învățase de unul singur. Chiar și după toate cele întâmplate, prefăcătoria aceasta continua să existe.

De unde apăruse oare? *Dispărut, probabil decedat.* Asta aflase la sediul Crucii Roșii. Îl crezuse mort. Știa prea bine ce se întâmplă în lagărul de la Warthegau. Și îl știa pe Rainer, sau, mai bine zis, îl știuse cândva.

Cu toate acestea, iată cum scrisorica aceea îl readucea în viața ei.

Adevărul iese mereu la iveală, îi repeta tatăl ei. Dar, din experiența de până acum a Aniei, lucrurile nu stăteau chiar așa. Adevărul era în mâinile Domnului. Sau, cel mai probabil, în ale diavolului. Însuși cuvântul *adevăr* părea atât de desuet. Unde stătuse pitit sub domnia *supunerii,* a *mândriei* și a *datoriei*?

Ania ședea întinsă pe pat și număra floricelele înșirate pe draperie, ca să-și mai potolească haosul din minte. Dar acesta continua să se infiltreze. Își imagina uși care se trântesc. Mirosul greu al pământului mocirlos primăvara, linia nesfârșită și pâcloasă a orizontului dinspre est. Răutatea băieților care se jucau în frig. Mâna unui bebeluș care o trăgea absent de ureche. Iar sub acestea, alte imagini, mai delicate. Rainer, dar nu bărbat, așa cum îl văzuse ultima oară, ci copil, așezat pe canapeaua din păr de cal din anticamera tatălui său, așteptându-și tatăl îmbătrânit înainte de vreme să iasă cu o nouă porție de medicamente. Rainer era deja capul familiei de mai mult timp. Un băiețandru brunet, cu ochi negri, ale cărui picioare abia ajungeau la podea, dar asta nu îl împiedica să poarte pe umeri responsabilitățile unui adult.

Ania s-a ridicat brusc și s-a dus la birou. Trebuia să-i răspundă. Dacă învățase un lucru, acesta era că întotdeauna e bine să acționezi. Să fii curajos și să înfrunți obstacolele care îți ies în cale. Dacă stăteai cu mâinile în sân, erai ca și mort.

A luat o foaie de pe birou.

Cred că este o confuzie la mijloc, a scris ea. *Nu cunosc nicio persoană cu numele de Ania sau Rainer Brandt. Mult noroc.*

Apoi a rămas vreme îndelungată, uitându-se la cuvintele așternute pe foaie și la numele cândva atât de apropiat, *Brandt.* A lipit plicul și s-a furișat pe hol, până la dormitorul băieților. S-a oprit în fața ușii și a tras cu urechea. Le auzea vocile înăuntru – șoaptele lui Anselm, tonul mai ridicat și aprins al lui Wolfgang. Ce-or să zică de vestea primită? Copiii ei, cărora le oferise atât de puține, dar le ceruse atât de multe – încredere totală, uitare totală, iertare totală.

Ceva, însă, o făcea să ezite. Stând în întuneric, i-a venit o idee nouă. Va înfrunta singură incertitudinea. În fond, era povara ei, nu a lor. Așa că, a mai ascultat câteva clipe, pregătindu-se sufletește de îndatoririle acestei vieți simple pe care chiar ea o alesese: lecții, mâncare, munci casnice, somn.

După care a luat-o tiptil înapoi pe hol.

Capitolul 19
TOLLINGEN, IUNIE 1950

Marianne era cufundată în vise când s-a auzit soneria. Un vis dulce, dintr-o altă viață, în care stătea în grădina de la Weisslau și lua masa sub castan, împreună cu copiii, câinii și Albrecht. Dar veselia s-a stins repede. Nu era la Weisslau, ci în apartamentul din Tollingen. Complotul dăduse greș. Weisslau era pierdut. Albrecht murise.

S-a ridicat în capul oaselor. Razele soarelui de după-amiază se strecurau pe fereastră, luminând firicelele de praf și straturile neregulate de ceară de parchet. Nu se înnoptase încă. În lipsa activității din tabără, moțăia la cele mai neobișnuite ore și citea până în miez de noapte. Era o situație jenantă. A coborât picioarele de pe canapea. Nu putea fi decât Benita care, ca de obicei, uitase să-și ia cheile.

— Bine-ai revenit acasă! a spus și a deschis ușa, sperând să nu-i fi rămas urme de la pernă pe față. Unde-ți sunt cheile?

— Scuză-mă, a zis Benita, roșie la față. Cred că le-am lăsat pe masă… sau când am…

— Intră, intră, a îndemnat-o Marianne. E prea frig pe hol. Cum se mai simte sora ta?

— Sora mea? a murmurat Benita, nedumerită. Ah, da… se simte bine, mulțumesc.

— Se simte bine? a întrebat Marianne. Parcă ziceai că s-a îmbolnăvit iar.

— Atât de bine pe cât e posibil în situația dată, a explicat Benita.

Marianne i-a aruncat o privire bănuitoare. De la o vreme încoace, era extrem de bine dispusă. *Exaltată* chiar. Se întâmplase ceva. Nu putea nici măcar să treacă pe lângă o pisică moartă pe caldarâm fără să i se citească asta pe chip după câteva ore.

— Trebuie că ești obosită. Îți pun imediat o cafea și puțin chec cu stafide, a zis Marianne, îndreptându-se spre bucătărie. Copiii l-au mâncat aproape pe tot, dar i-am rugat să-ți lase și ție o

bucățică.

Benita s-a dus după ea.

— Du-te și spală-te pe mâini până fac eu cafeaua, i-a poruncit Marianne, de parcă era un copil.

Iar Benita, ca o fiică ascultătoare, s-a conformat.

— Mă gândeam, a reluat Marianne, imediat ce s-a întors Benita, că ar fi frumos să mergem într-o excursie cu copiii, ca să vadă și ei Germania. Am putea merge la Berlin mai întâi, să îl vizităm pe Georg Bucher… Ți-a făcut Connie cunoștință cu el? Au fost prieteni la cataramă… Sau poate mergem la München, să vizităm Marienplatz și Asamkirsche? Băieții sunt deja mari și nu știu mai nimic despre țara lor. Decât lucruri rele.

— Cum dorești, a răspuns Benita, înfigând furculița în chec.

— Sau, a propus Marianne, îi facem o vizită lui Helmut Kressing… Ce s-a întâmplat?

S-a oprit, văzând expresia de pe chipul Benitei.

— Îți repugnă atât de mult?

— Nu! Nicidecum, a spus Benita, foindu-se stânjenită pe scaun. Doar că… trebuie să-ți spun ceva.

— Spune-mi, a zis Marianne, lăsându-se pe spătarul scaunului. Ce figură serioasă ai! a adăugat, râzând. E o chestiune de viață și de moarte?

Spre mirarea ei, Benita nu zâmbea.

Marianne s-a perpelit toată noaptea. Încerca să se convingă că e din cauză că ațipise pe timpul zilei. Dar nu avea nicio legătură cu asta. Vestea Benitei era precum un șoarece care i se vânzolea prin minte, îi rodea circuitele și se ușura pe amintirile ei, iscând furtuni electrice. Benita Fledermann, soția lui Martin Constantine Fledermann, urma să se mărite cu un fost nazist, un simplu dulgher, ajuns membru al *Ordnungspolizei,* un bărbat cu mâinile pătate de sângele cine știe câtor nevinovați.

În amintirea lui Marianne rămăsese întipărită imaginea lui din dimineața în care o adusese pe Benita din pădure: o matahală de om cu o fată în brațe, mânjit de sânge din cap până-n picioare. Exact ca un monstru dintr-o poveste. Marianne nu a înțeles niciodată ce se întâmplase în aceea dimineață. Benita se

aventurase în pădure, ca să-i prevină pe Herr Müller că au venit rușii, și fusese atacată. Reușise să își înjunghie atacatorul, iar bărbatul fugise. O găsise Herr Müller și o adusese acasă. Asta era povestea ciudată pe care i-o îngăimase Benita. Dar Marianne nu credea o iotă din ea. În ziua următoare, se trezise cu rușii la ușă – își căutau tovarășul dispărut. Marianne nu le-a spus nimic, dar, cum era de așteptat, îi treceau tot felul de gânduri prin cap. Nu și-o putea închipui pe prostuța și fragila Benita înjunghiind un om. Categoric nu. Cu siguranță, Herr Müller îl omorâse. Poate ca să o apere pe Benita, sau poate nu. Ce mai conta o crimă pentru unul care fusese închis la Lublin? Mare dreptate a avut când l-a rugat pe Peterman să îl transfere altundeva. Doar că era deja tardiv.

Iar acum își făcuse din nou apariția. De data asta, mai aproape, chiar lângă bărcuța familiei pe care ea se căznea s-o cârmească. Trecuseră atâția ani, dar, în tot acest timp, el înotase odată cu ei, pe sub apă. Se simțea profund indignată și trădată.

Te-am dezamăgit, Connie, și-a zis în sinea ei. Părea melodramatic, dar era adevărat. *Ai grijă de soția mea,* o rugase Connie. *Ai grijă de fiul meu.* N-o lăsa să se mărite cu un nazist mizerabil, nu lăsa un criminal să-mi ia locul. Asta se înțelegea de la sine.

Marianne a coborât din pat, și-a pus halatul și s-a dus în bucătărie. Spre surprinderea ei, se vedea o dâră de lumină pe sub ușă – strălucirea verzuie a becului fluorescent de pe tavan. A ezitat câteva secunde – dacă o găsea pe Benita acolo? Ideea de a nu îndrăzni să intre în propria bucătărie i-a dat un impuls de revoltă și adrenalină.

A deschis ușa, încruntată și gata de luptă, dar a dat cu ochii de Martin, care citea la masă.

— Tante Marianne! a exclamat el, cu o figură vinovată.

Copilul s-a schimbat la față când i-a văzut privirea aspră. Bietul băiat, dragul de Martin – Marianne s-a străduit să zâmbească și să repare impresia pe care i-o lăsase.

— De ce ești treaz la ora asta? l-a întrebat ea. Mâine mergi la școală!

— N-am putut să adorm, a răspuns Martin, pe un ton firesc,

dându-i de înțeles lui Marianne că aceasta nu era un caz izolat.

— Ai băut niște lapte cald? a întrebat Marianne, ducându-se la frigiderul micuț și scoțând o sticlă din el. Te ajută să dormi mai bine.

Băiatul a clătinat din cap.

Marianne a turnat suficient lapte cât pentru amândoi și a pus oala pe foc.

— Ce citești?

— Karl May, a spus Martin, arătându-i cartea.

Era chiar volumul ei din *Winnetou,* a cărui copertă de piele crăpată și literele aurii, șterse, îi erau la fel de familiare ca un vechi prieten.

— Am împrumutat-o de la Fritz.

— Îți place?

— La nebunie.

Marianne a simțit un val de afecțiune pentru copilul din fața ei. Îi semăna mai bine decât fiul ei, care etichetase cartea drept nerealistă și plictisitoare.

— A fost preferata mea, a spus Marianne.

Apoi s-a lăsat tăcerea. Laptele clocotea pe plită, iar becul bâzâia deasupra capetelor lor.

— Ești fericit aici, Martin? Nu te deranjează că trăim toți laolaltă, tu, mama ta, familia mea?

— Bineînțeles că nu, a răspuns Martin, mirat.

— Nu-ți dorești, a spus ea, oprind focul și așezând două cești și două farfurioare pe bufet, ca mama ta să se recăsătorească și vă mutați împreună cu un tată vitreg?

Băiatul părea din ce în ce mai nedumerit. Pe moment, Marianne a regretat că i-a pus o asemenea întrebare.

— Nu, a zis el. De ce? Crezi că ar fi bine ca eu și mama să locuim singuri?

— Nu, nu. În niciun caz, a exclamat Marianne, cât pe ce să se opărească. Eram doar curioasă ce părere ai despre asta.

Îi studia atât de atent chipul incredibil de frumos, încât băiatul a întors, intimidat, capul.

— Să știi, Martin, a continuat ea, pe un ton serios, că asta și-ar fi dorit și tatăl tău.

Câteva ore mai târziu, când s-a trezit, Marianne se simțea flămândă și hotărâtă. Era aproape opt. Fritz și Martin plecaseră deja la școală. Benita stătea încordată la masa din salon și confecționa una dintre păpușile acelea hidoase, din cârpă, pentru care făcuse o pasiune de la o vreme încoace. Când a intrat Marianne, a ridicat capul. Era palidă la față și avea ochii umflați de plâns.

— Marianne, a murmurat ea. Îmi pare rău că nu ți-am spus mai devreme… M-am perpelit toată noaptea. Am…

— Lasă asta, a întrerupt-o Marianne. Nu-ți pot da binecuvântarea să te măriți cu Herr Müller. M-am tot gândit la asta și mi se pare inadmisibil.

Benita i-a aruncat o privire îndurerată.

— De ce? Pentru că a fost nazist? Toți au fost naziști. E om cumsecade…

— Pentru că e inadmisibil să te căsătorești cu un bărbat care a lucrat pentru cei împotriva cărora soțul tău a luptat până la moarte!

Marianne și-a dat seama că ridicase tonul.

Benita a izbucnit în lacrimi. Arăta ca un copil plăpând. Marianne se simțea atât de bătrână pe lângă ea. Paloșul neclintit și rece pus în slujba domniței neajutorate, Benita.

— Știi ce a făcut în război? a întrebat Marianne. Ați discutat despre asta?

Benita și-a șters lacrimile.

— Nu știu și nu-mi pasă.

— A făcut parte din *Ordnungspolizei.* Măcar atâta lucru cred că știi. Ai idee cu ce se ocupau în est?

Benita s-a ridicat în pripă și s-a dus la fereastră. Când s-a întors spre Marianne, i se citea deznădejdea pe chip.

— Tu chiar nu vrei să uiți ce-a fost, Marianne? Să mergi mai departe? Eu *nu vreau* să știu ce-au făcut. Și *nu vreau* să trăiesc cu frica în sân o viață întreagă. Au fost vremuri oribile. Dar au trecut.

Marianne o privea, înmărmurită. Cum putea fi atât de egoistă și lașă? Clocotea de furie. Benita nu urmărea decât să-i fie *ei*

bine.

— Ai impresia că trecutul e ca păpușile tale? Că poți să-l rupi în bucăți și s-o iei de la capăt? Unde mai pui că ești și soția unui erou! Un om care și-a dat viața ca să mai șteargă din hidoșenia trecutului. Nu crezi că-i datorezi măcar un strop de respect?

De data aceasta, Benita a izbucnit în hohote de plâns. I se zguduiau umerii, iar din gât îi ieșeau suspine și bolboroseli respingătoare.

— Fă ce vrei, a oftat Marianne. Dar nu-ți permit să-l amesteci pe Martin în mizeria asta.

La auzul acestor cuvinte, Benita a ridicat capul. A scos batista din buzunar și și-a suflat nasul.

— Gândește-te bine, a continuat Marianne, îndulcindu-și tonul. E ușor să faci o greșeală…

— Ești crudă, Marianne, i-a curmat vorba Benita. Connie m-a prevenit, dar nu l-am crezut, a adăugat, uitându-se în ochii ei. Dar acum îl cred.

Toată ziua, Marianne a resimțit acele cuvinte ca pe un junghi. Când o fi zis Connie așa ceva? Era o trădare. *Dură*, da, și-l imagina în stare să spună. *Vicleană.* Chiar și *aspră.* Dar nu *crudă.* Era o săgeată înfiptă în inima ei.

— Katarina, a întrebat, când fata a venit să îi ureze noapte bună, ți se pare că sunt o femeie crudă?

Katarina clipea nedumerită. Nu-i stătea în fire mamei sale să pună astfel de întrebări.

— Crudă? a repetat ea, șocată de cuvântul acela, ca orice von Lingenfels veritabil. Bineînțeles că nu. Ce ți-a venit să întrebi?

Marianne a slobozit un oftat.

— Poate că, uneori, suntem cruzi, fără să vrem.

— Nu și tu, a răspuns Katarina, cu asemenea patos, încât a readus zâmbetul pe buzele lui Marianne.

— Ba chiar și eu.

Marianne și-a cuprins fata cu un braț și și-a lipit obrazul de șoldul ei. În ciuda a tot ce îndurase și văzuse, încă era un copil.

Marianne tânjea să audă glasul reconfortant al unui adult. Era hotărâtă să o întrebe și pe Ania, cu prima ocazie când se

revedeau.

Capitolul 20
EHRENHEIM, IUNIE 1950

Sâmbăta următoare, Ania a mai primit o scrisoare. De data aceasta, nu i-a adus-o poștașul, ci Frau Metzger, lăptăreasa.

— E de la un *domn*, a zis Frau Metzger, zâmbind complice, și a scos plicul mototolit din geantă. A trecut pe la piață săptămâna trecută.

Ania se uita la ea, cu ochi mari.

— Ce faci? a rânjit Frau Metzger. N-ai de gând s-o deschizi? Sau îl cunoști pe domnul cu pricina? a adăugat, făcându-i cu ochiul.

— De unde să-l cunosc? a replicat Ania.

— Păcat, a oftat lăptăreasa, vizibil dezamăgită. Nu arăta prea bine. Mi-a zis că s-a întors de curând din est.

— Hm, a murmurat Ania, cu fruntea încrețită de nedumerire. Mulțumesc mult.

De data aceasta, pe plic, nu era trecută adresa expeditorului.

Te iert. Ai procedat așa cum ai găsit de cuviință. Dar noi doi nu ne-am încheiat încă socotelile.

Scrisoarea, dacă se putea numi astfel, conținea și o fotografie. Un tânăr și o tânără gătiți în haine de sărbătoare, așezați unul lângă altul la picioarele unei scări masive. Vântul le ciufulea părut și îi ridica fusta femeii. Bărbatul privea într-o parte, în vreme ce femeia afișa un zâmbet curajos, pe cât de franc, pe atât de nesigur.

Era chiar Ania, cu vântul care îi vâjâia în urechi și pantofii care îi strângeau degetele, animată de sentimentul îmbătător pe care i-l trezea importanța acelui eveniment. Era ca un om care sare dintr-un avion și trăiește euforia pornirii pe un drum statornic. Parcă își amintea de un personaj din romanele pe care le citise în tinerețe.

Ania a pus jos fotografia. Afară, soarele după-amiezii își revărsa lumina galbenă, iar vântul spulbera florile de tei uscate. Era ora să-i fiarbă cafeaua lui Carsten și să-l trimită pe Wolfgang să i-o ducă pe câmp. Dinspre pășune, răsunau mugetele vacilor

care își căutau vițeii. Încă jeleau.

A doua zi, Ania a făcut o vizită la adresa menționată în prima scrisoare. Pentru asta, trebuia să ia autobuzul, trenul și să parcurgă o bună bucată de drum pe jos. A lăsat-o pe ajutoarea ei, Inge, să se ocupe de mâncare, de cafeaua de după-amiază, să spele, să mureze castraveții și să plivească grădina – și a plecat.

Era o călătorie dificilă pentru o femeie gravidă în luna a șasea. Chinuită de zăpușeală, de picioarele umflate și de dureri de spate, aproape că nu a apucat să se gândească la ce avea de făcut. Ania s-a oprit șocată în fața casei din Mauer Strasse nr. 19. Clădirea era reală, cu ferestre reale și ușă reală. Sub sonerie, se găsea o listă a locatarilor: era o pensiune. Cartierul era sărăcăcios; duhnea a urină și a supă de varză.

Pe când stătea acolo, din clădire a ieșit un bărbat mai în vârstă. Nu era Rainer, dar tot un om care trecuse prin clipe grele. Acesta i-a aruncat o privire dușmănoasă.

— *Nha?* i-a zis el, grosolan. Ce e, nu-i pe placul tău?

Aniei i-a luat câteva clipe să își dea seama că o confunda cu o persoană care își căuta locuință.

Și-a luat inima în dinți și a urcat treptele.

În ușă, a întâmpinat-o o bătrână cu figură severă.

— Nu primim copii, a zis, arătând spre burta Aniei.

— Ah, nu… nu caut locuință, a bâiguit Ania. Caut pe cineva…

Femeia s-a întunecat și mai tare la față. Avea ochi mici și curioși.

— Ce crezi că sunt eu? Biroul de informații? s-a burzuluit la ea.

— Caut un domn, a spus Ania, întinzându-i plicul pe care era scrisă adresa expeditorului.

— E o problemă personală?

Ania s-a făcut roșie ca racul.

— Nu e…, a dat să spună, după care s-a oprit.

Ce importanță avea?

— Da, e ceva personal. Îl caut pe Rainer Brandt.

Bătrâna a aruncat o privire pe nume, fără a părea să-l

recunoască. Rainer se pricepuse dintotdeauna să treacă neobservat, un bărbat banal din toate punctele de vedere. Femeia a ridicat din umeri.

— Nu e nimeni cu numele ăsta aici.

— A lăsat vreo adresă la care să-i trimiteți corespondența?

Femeia a plecat capul într-o parte.

— Ce rost avea? a zis. Mai bine îți vezi de drum, a adăugat, legănând din cap, și vocea i s-a mai îmblânzit. Nu-i nicio pricopseală dacă îl găsești.

Astfel, Ania s-a văzut nevoită să aștepte ca Rainer să-și facă apariția. Și-a reluat activitățile zilnice, cu mintea aiurea și mai neîndemânatică decât oricând. S-a tăiat la deget în timp ce scotea sâmburii din cireșe, a ars cartofii pe care îi pusese la fiert, a uitat căldarea cu lapte în grajd și s-a acrit.

— Te simți bine? a întrebat-o Inge.

— Lasă că o să simți tu pe pielea ta cum e să fii gravidă, i-a răspuns Ania, pe un ton mai tăios decât și-ar fi dorit.

Era scuza cea mai la îndemână. Săptămânile treceau, iar Ania devenea tot mai irascibilă. În fiecare zi, o bătea gândul să le mărturisească adevărul băieților ei, dar se abținea. Anselm stătea cu nasul numai în cărți, iar Wolfgang muncea alături de Carsten, ajutându-l să se pregătească de seceriș și să hrănească vitele.

Carsten era prea orb ca să observe ceva. O trata cu o prudență rușinată, neîndrăznind să îi arunce decât priviri furișe. În jumătatea de oră pe care o petreceau împreună după cină, se străduia să fie cât mai galant, ajutând-o să se așeze pe scaun, pornindu-i radioul, ca să nu se deranjeze ea. Dacă n-ar fi avut alte griji pe cap, atențiile lui ar fi scos-o din minți. Dar, în situația dată, aproape că nu băga de seamă.

Avea impresia că îl vede pe Rainer peste tot: în fața brutăriei, la volanul noii combine a lui Herr Darmler, pe șoseaua dinspre oraș. De câte ori auzea lătratul unui câine, Ania era convinsă că a venit el. Cum avea să reacționeze când o să dea ochii cu el? Avea o mulțime de idei, dar niciuna clară. Îi revedea corpul zvelt și bine legat, răsucirea bruscă a capului, fălcile încleștate

de câte ori avea de îndeplinit o sarcină neplăcută. Era un cadavru adus de valuri pe țărmul minții ei, agățat, precum algele, în plasa greșelilor ei.

Într-o zi, a venit în vizită Marianne și i-a adus un coș cu chifle proaspete de la Bemmelman. Chiar și după atâta timp, îi părea ciudat să o întâmpine în calitate de *Frau Kellerman*, stăpâna casei și nu chiriașă. Îi era rușine de dezordinea din bucătărie și de rochia șifonată pe care o purta. Tot uitându-se la chipul prietenei sale, parcă mai rău o apăsau secretele. Draga și pretențioasa Marianne, care se arătase atât de generoasă și optimistă de la bun început, îi luase pe Ania și pe băieți sub oblăduirea ei, fără să șovăie, fără să le pună întrebări, fără să regrete vreodată. Dar binecuvântarea aceasta se transformase într-o povară. Și amenința să se întoarcă împotriva ei, în orice clipă.

Stânjeneala o făcea pe Ania să se comporte protocolar. A scos neprețuita cutie cu fursecuri a lui Carsten și le-a aranjat frumos pe un platou.

— Nu mă trata ca pe un musafir, i-a zis Marianne, refuzând fursecurile.

Și ea părea distrată.

— Vreau să te întreb ceva, a spus brusc și inima Aniei a început să bată cu putere. Ți-am dat vreodată impresia că sunt crudă?

Ania era cât pe ce să pufnească în râs.

— Niciodată.

Marianne a oftat adânc.

— De ce întrebi?

Marianne a întors capul dinspre fereastra pe care privea.

— Știai că Benita a păstrat legătura cu Herr Müller? Prizonierul? Îl mai ții minte?

Herr Müller. Imaginea lui a apărut deodată în mintea Aniei. Un bărbat înalt, cu maxilar proeminent și ochi deschiși la culoare.

Îl revedea exact ducând-o pe Benita pe brațe, în dimineața de după sosirea rușilor: un om cu o figură reținută și ezitantă. Un

om împovărat de secrete, ca și ea.

Marianne aștepta un răspuns.

— Mi-l aduc aminte. Care-i problema? a întrebat, uitându-se pe fereastră.

Ocolul vitelor era gol. Nevoia de a verifica în permanență devenise un tic nervos.

— Am înțeles că a continuat să se vadă cu el. Și-au trimis scrisori, s-au întâlnit… Unde mai pui că locuiește în apropiere… în Momsen. Iar acum i-a intrat în cap că e îndrăgostită de el, a spus Marianne, după care a făcut o scurtă pauză. De-atâta vreme… și eu habar n-am avut.

Ania a turnat o ceașcă de cafea și a așezat-o în fața lui Marianne. Era surprinsă, dar nu uluită. Pe vremea când trăiau la castel, se întrebase dacă e ceva între ei. Dar nu-și închipuise că relația lor va continua odată ce începeau o nouă viață. Spre deosebire de prizonier, Benita nu era o fire secretoasă.

— Când ți-a spus asta? a întrebat.

— Acum câteva zile. De parcă ar fi fost o veste care să mă bucure! a zis Marianne, ridicând ochii de la ceașcă și uitându-se la Ania. Nici tu n-ai știut nimic?

Ania a încuviințat din cap.

— M-a mințit în tot acest timp!

Ania a ezitat câteva clipe, neștiind foarte bine ce să spună.

— Nu a *mințit,* a zis. Doar că nu ne-a mărturisit adevărul.

— Ne-a *ascuns* ce face, a răspuns Marianne, încruntată. Nu-i totuna cu a minți?

Ania s-a apucat să șteargă vasele, prefăcându-se degajată.

— Privește-o ca pe o fotografie în care fețele sunt șterse. Nu poți spune că nu e adevărat ce vezi, doar că e incomplet.

— Dar cine sunt niște oameni fără fețe? a zis Marianne, pierzându-și răbdarea. Cum poți să cunoști un om, dacă nu îi vezi fața?

Într-un final, Rainer și-a făcut apariția la mijlocul lui iulie, pe o vreme caniculară. Ania ședea la umbra castanului și dezghioca mazăre. Era lac de sudoare și își simțea pulpele lipicioase. Căldura se ridica din pământul calcaros al ocolului în

unde tremurătoare.

Ania l-a zărit când ajunsese deja în mijlocul curții. Își imaginase momentul acesta de atâtea ori, încât realitatea părea neașteptat de banală. După o primă tresărire de emoție, s-a așternut un val de ușurare.

Se vedea limpede că e suferind. Arăta mai slab ca oricând și șchiopăta. Era galben la față ca ceara și avea cearcăne negre sub ochi. Respira greu.

S-a oprit la vreo patru metri de ea.

Privindu-l, Ania nu vedea decât un străin. Nu un om pe care-l iubea, nu unul pe care-l ura. Ci un om pe care nu-l mai cunoștea. Era un sentiment înfricoșător, dar deloc complicat.

Au rămas îndelung unul în fața altuia, fără să își vorbească. Se auzea gâfâitul lui, zumzetul albinelor printre ramuri, foșnetul ușor al frunzelor.

Rainer nu-și putea lua ochii de la burta ei rotundă. Ania și-a acoperit-o protector cu o mână.

— Ce poftești? l-a întrebat ea.

Rainer a scos o cârpă murdară din sacoul și mai murdar – mult prea gros pentru o asemenea arșiță –, s-a șters pe frunte și a închis ochii. Părea că se va prăbuși din picioare. Arăta ca un muribund.

Brusc, după nenumăratele clipe de îndoială și spaimă, Ania și-a dat seama ce are de făcut.

Bărbatul a redeschis ochii și s-a uitat la ea.

— Mă adresez Aniei Brandt sau Aniei Kellerman?

Capitolul 21
MOMSEN, IULIE 1950

Înainte să se trezească Benita, Marianne s-a urcat în tren și a plecat la Momsen, să discute cu Franz Müller.

Deși făcuse acest drum de nenumărate ori, peisajul îi părea de fiecare dată străin. Munții stâncoși, văile verzi, împestrițate de vaci, păduricile și șurele alcătuiau o priveliște de basm – diversă, misterioasă, întortocheată. Cu totul altfel decât câmpurile întinse de la Weisslau. Ce dor îi era de ele! Nimic nu se putea ascunde în șesurile din nordul Sileziei – armatele, vizitatorii, vremea se vedeau de la kilometri distanță, iar lui Marianne îi plăcea această transparență.

Pentru o bucată scurtă de drum, râul Isar mergea în paralel cu șinele. Cobora din munți, vijelios și tulbure, plin de minerale care îi dădeau o nuanță lividă, de un verde-alburiu, aproape nepământesc, în ochii lui Marianne, se profila precum un spectru amenințător. Cenușa lui Ribbentrop, Keitel și Frick – arhitecții ororilor naziste – fusese împrăștiată pe malurile sale. Cui îi aparținuse decizia? Vreunui funcționăraș mediocru din guvern? Sau asta fusese dorința lor? Simțiseră cumva acești oameni o energie simbiotică? În zare, se înălțau piscurile colțuroase ale munților.

La finalul războiului, când Marianne trecuse prima oară prin zonă, pe marginea râului se întindea un morman de pământ proaspăt adunat. Intrând în Momsen, împreună cu Carsten Kellerman, a zărit femei și bărbați care scormoneau împrejurul acestuia.

— Ce fac acolo? a întrebat ea.

— Își caută morții, a răspuns el, cu o privire impenetrabilă.

Potrivit spuselor lui, acolo era mormântul a mii de prizonieri, capătul drumului pentru atâtea suflete chinuite scoase din lagărele de concentrare și duse în marș forțat către vest. De ce? Ce rost avea să îi mai supună la asemenea cazne? La momentul acela, războiul era ca și încheiat. Toată lumea o știa. Cu toate acestea, SS-iștii îi obligaseră să mărșăluiască până la epuizare,

iar, când nu se mai putuseră ridica, îi împușcaseră. Morții au zăcut acolo până când s-au îndurat localnicii să îi îngroape sub un morman de pământ. Iar după capitulare, câțiva frați, tați și prieteni s-au întors la fața locului pentru a-și căuta persoanele dragi. Imaginea aceea a rămas întipărită în memoria lui Marianne.

Localnicii își vedeau de treburi, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Pescuiau, își spălau rufele în râu și se plimbau pe malurile lui, seara. Nimeni nu vorbea de prizonierii pe care îi văzuseră prăbușindu-se și dându-și sfârșitul acolo. Nimeni nu ridicase vreo cruce peste osemintele lor.

Marianne a coborât la gara din Momsen. Se pregătise sufletește de întâlnirea care o aștepta, dar, odată ajunsă acolo, își simțea mâinile reci și transpirate și obrajii încinși. Nu voia decât să termine cât mai repede. Copiii o să se întrebe unde e și, dacă rămâneau nesupravegheați prea mult timp, sigur uitau să își facă lecțiile. Fritz o să facă vreo trăsnaie… Când venea vorba de disciplină, Benita era exact ca un copil.

Marianne o vizitase pe Ania cu intenția de a-i vorbi despre planul ei, dar ceva îi șoptise să se abțină. Ania păruse, într-adevăr, surprinsă de aventura Benitei, dar nu șocată. Era limpede că nu împărtășea indignarea lui Marianne – în fond, de ce-ar fi făcut-o? Nu îl cunoscuse pe Connie. Iar, din câte își dădea seama Marianne, nici activitatea revoluționară a fostului ei soț nu era foarte clară. Ania nu vorbea niciodată despre asta. Marianne bănuia că ar fi existat probleme conjugale dinainte de moartea soțului. Iar ea nu era omul care să răscolească trecutul – ce rost avea să redeschidă o rană care se vindecase? Așa că nu a insistat, deși, în sinea ei, era profund dezamăgită de indiferența Aniei. După căsătoria cu Kellerman, relația lor se răcise. Dar, spre deosebire de Franz Müller, cel puțin Carsten Kellerman era om de nădejde.

În luna de după ce Benita își anunțase logodna, în apartament se instalase o atmosferă nefirească și stânjenitoare. Marianne și Benita evitau să se întâlnească și schimbau câteva politeți doar atunci când era absolut necesar. Din fericire,

copiii erau mult prea prinși de activitățile lor ca să bage de seamă tensiunea dintre ele. În scurt timp, Martin și Fritz urmau să plece la același pension cu Elisabeth și Katarina, astfel că hoinăreau toată ziua pe dealuri și câmpuri, bucurându-se de vacanța de vară.

Totuși, tăcerea din apartament nu se putea prelungi la infinit. Oricât ar fi fost de supărată, Marianne își iubea prietena. Benita avea nevoie de cineva care să o protejeze. Era o pradă ușoară – atât de fragilă, romantică și influențabilă. Din perspectiva lui Marianne, nu era exclus ca Herr Müller să se înșele în privința situației sale materiale și să creadă că e bogată. Doar locuia la castel când s-au cunoscut. Cine putea știi ce planuri sau datorii avea bărbatul?

A găsit cu ușurință atelierul unde lucra Herr Müller. Exista o singură fabrică de sicrie în Momsen. Era la parterul unei clădiri masive, pătate de funingine și încă ciuruite de gloanțe. În ultimele zile de război, Tineretul Hitlerist și Garda Națională au opus o rezistență îndârjită și irațională, cu prețul a nenumărate vieți și distrugerea multor poduri și clădiri. Iar căpitanul smintit care condusese acest grup pestriț era acum consilier orășenesc. În opinia lui Marianne, Momsen nu era cu nimic mai presus decât Ehrenheim.

În stânga atelierului, Marianne a găsit o intrare pe care stătea afișată o listă de nume. Printre acestea, și Müller. Deci tot aici locuia. Marianne nu și-o imagina pe Benita încântată de o asemenea casă. Era o femeie obișnuită cu confortul și rochiile frumoase. Gândul acesta i-a întărit convingerea lui Marianne că își salvează prietena de la o soartă crudă.

Când a bătut la ușă, i-a deschis o fetiță palidă, brunetă, neobișnuit de slabă și cu niște ochi mari și temători.

— Pot să vă ajut? a întrebat fata.

— Aici e atelierul lui Franz Müller? a întrebat Marianne.

Fata a încuviințat din cap. Părea să fie cam de-o seamă cu Martin.

— Poftește înăuntru! a invitat-o copila. Tată! a strigat apoi în atelier.

Marianne a rămas înmărmurită. Bărbatul avea o fiică, ceea ce

îl făcea mai puțin monstruos.

Ușa s-a deschis într-o firidă întunecoasă, iar, de undeva dinăuntru, răsuna scârțâitul unui fierăstrău, care s-a oprit brusc.

— Clotilde? s-a auzit o voce bărbătească, apoi bocănit de pași pe podea.

Deodată a apărut Franz Müller. În carne și oase, arăta dezamăgitor de banal, nicidecum diabolic și amenințător cum și-l închipuia Marianne.

— Poftește musafirul în casă, a zis el, după care s-a oprit, recunoscând-o pe Marianne. Frau von Lingenfels, vă rog, a continuat, ținându-i ușa. Pot să vă servesc cu ceva? Nu avem prea multe… dar, poate, un ceai? Niște biscuiți?

— Nu te deranja, a spus Marianne. Vreau doar să purtăm o scurtă discuție.

— Desigur, a zis Müller, legănând din cap. Fii drăguță, Clotilde, și lasă-ne singuri. Du-te sus și vezi dacă bunicul are nevoie de ceva.

Fata se uita curioasă când la el, când la Marianne. Apoi și-a luat paltonul din cuier.

— Când să cobor?

— Vin eu și te anunț, a spus Franz. Hai, du-te. Dar, mai întâi, ia-ți la revedere de la Frau von Lingenfels.

— La revedere, a zis fata. Să mai poftești pe la noi.

Ce invitație ciudată – mai poftește pe la atelierul de sicrie. Or fi avut mulți clienți? Sau credea că Marianne e prietena tatălui ei? Inocența fetei era dezarmantă. Marianne s-a uitat după ea, privind cum dispare spinarea subțirică.

L-a urmat pe Herr Müller în atelier. Era o sală îngustă, cu sicrie înșirate pe lângă un perete și scânduri stivuite până la tavan pe lângă celălalt – asemenea cantitate de lemne și materiale pentru a păstra morții. Urâtă meserie. În colț, se găseau o masă simplă și patru scaune. Acolo ședea, probabil, Herr Müller și își vindea marfa clienților vulnerabili și îndurerați. Încă un lucru care i-a întărit convingerea că face o faptă bună.

Bărbatul i-a tras un scaun, apoi a luat loc.

— Herr Müller, a zis Marianne, nu vreau să te rețin mult. Se

vede că ai multă treabă. Dar voiam să-ți comunic că Benita mi-a vorbit despre planurile voastre.

Se străduia din răsputeri să nu întoarcă privirea dinspre el. În urma întrevederilor disperate pe care le avusese cu autoritățile naziste, pe vremea când Albrecht era închis, învățase cum să se uite în ochii unei persoane.

— Planurile noastre? a întrebat Müller.

— De a vă *căsători,* a zis ea, apoi a făcut o pauză, ca să-i dea timp să rumege. Și am vrut să-ți spun personal că mă opun.

— Ah, a spus bărbatul, cu o figură abătută.

— Soțul Benitei mi-a fost prieten bun, a reluat Marianne. Un prieten drag și un om cu un caracter ireproșabil. Și-a sacrificat viața în lupta împotriva lui Hitler și a naziștilor, și consider că nu se cuvine ca văduva lui și, mai cu seamă, fiul lui să trăiască alături…

A ezitat câteva clipe, ca să-și facă curaj.

— …alături de o persoană cu trecutul dumitale.

Pe stradă trecea, hurducăindu-se, o căruță. Dar, în camera plină de sicrie, Herr Müller nu a opus nici cea mai mică rezistență. Avea niște ochi izbitor de albaștri. Marianne uitase asta.

— Benita știe de vizita dumitale? a întrebat el, într-un final.

— Nu, a răspuns Marianne, stânjenită.

— Hm, a spus el, legănând din cap.

Marianne se aștepta la o răbufnire și se pregătise sufletește de o ripostă din partea lui. Dar Herr Müller nu spunea nimic.

— Sper ca această discuție să rămână între noi, a spus ea, curmând tăcerea. Înainte să moară, i-am făgăduit soțului ei că o voi proteja. Și că îi voi proteja copilul.

— Înțeleg, a spus bărbatul.

— Înțelegi? a repetat Marianne.

Müller a ridicat ochii spre ea.

— O iubesc pe Benita, a zis. E o femeie bună și merită să aibă o viață frumoasă. Aș… aș vrea ca lucrurile să stea altfel. Mi-aș dori să nu fi făcut ce-am făcut, a adăugat, sfredelind-o cu ochii lui albaștri. Îmi pare nespus de rău pentru moartea soțului dumitale și al Benitei. Au fost bărbați curajoși.

Marianne îl privea amuțită. Simțea cu groază că îi vine să plângă. Sau mai rău, că o să izbucnească în suspine și o să-și reverse toată amărăciunea înjositoare și dizgrațioasă pe care o strânsese în ea. Și că, odată ce avea să se pornească, nu s-ar mai fi putut opri.

Nu-și putea îngădui așa ceva. S-a îndreptat de spate și și-a ațintit atenția spre sicrie – nodurile negre ale lemnului de pin, pigmentul stejarului, luciul balamalelor. Tăcerea creștea în jurul lor fără a fi stânjenitoare, ci protectoare, ca un cocon. La etaj, se auzea zgomot de pași și voci înfundate – ciripitul delicat al fetei și tonul mai posac al bunicului. Marianne se agăța de ele ca de un colac de salvare, căznindu-se să înțeleagă ce spun. Efortul a ajutat-o să se liniștească. I-a dispărut nodul din gât.

S-a ridicat cu o atitudine cât mai demnă.

Herr Müller a sărit imediat în picioare și i-a tras scaunul. În pragul ușii, bărbatul a făcut o plecăciune.

— O să chibzuiesc la cuvintele dumitale, a zis.

— Mulțumesc, a spus Marianne și l-a salutat cu o înclinare a capului.

Ajunsă la colțul străzii, s-a oprit gâfâind. Venise cu intenția de a discuta despre rus, despre perioada petrecută de Müller în est și despre firea inocentă, naivă și încrezătoare a Benitei. Ce se întâmplase? Din cauza placidității lui Müller, pregătirile ei se dovediseră de prisos. Își îndeplinise scopul.

Albrecht, a strigat în sinea ei, *am procedat corect, nu-i așa?* Dar avea mai degrabă senzația că vorbește cu ea însăși.

Capitolul 22
TOLLINGEN, IULIE 1950

Benita avea întâlnire cu Franz, pentru a discuta despre planurile lor de viitor. Nu-l mai văzuse din ziua în care se logodiseră – mai întâi, se îmbolnăvise Clotilde, apoi tatăl lui, după care avusese foarte mult de lucru (prea mulți morți, glumise Benita într-un moment de bună dispoziție). Dar, până la urmă, reușise să-l prindă la înghesuială. Voia neapărat să grăbească pregătirile de nuntă. Nu se așteptase ca Marianne să reacționeze atât de rău la vestea căsătoriei și abia mai răbda să trăiască în atmosfera aceea tăcută și apăsătoare. Fiecare zi era o pedeapsă – și pentru ce? Pentru că iubea un bărbat care nu era pe placul lui Marianne? Atitudinea ei era profund jignitoare, ba chiar umilitoare. De parcă ar fi avut un cuvânt de spus în privința viitorului ei. Benita îi era recunoscătoare că îl găsise pe Martin într-un moment în care chiar ea îl credea mort, iar pentru aceasta avea să îi poarte o recunoștință veșnică. Dar nu era obligată să își sacrifice viața de dragul ei. A intrat în cafeneaua Bemmelman și l-a așteptat pe Franz, amestecând agitată cu linguriță în ceașca de cafea.

De regulă, cafeneaua Bemmelman o înveselea. În primul rând, era nouă, iar Benitei îi plăceau lucrurile noi. Îi plăceau ferestrele mari și luminoase, blaturile metalice, elegante ale meselor. Îi plăcea frișca dulce și varietatea de prăjituri moderne, decorate cu fructe multicolore, cărora le trecuse sezonul, și straturi lucioase de gelatină.

Benita nu avea câtuși de puțin respect față de lucrurile vechi și istorice. Istoria era odioasă, un lung șir încâlcit de suferințe. Șuiera amenințător în urma prezentului, bulversând orice concepție asupra trecutului. Acesta era unul dintre motivele pentru care ținea morțiș să se recăsătorească. Pentru Marianne, istoria era mai presus de orice; pentru Benita, era egală cu moartea.

Dar, încă din clipa în care a intrat Franz, Benita a simțit că se întâmplă ceva. Pe chipul lui, de obicei calm și placid, se citea

îngrijorarea. Și arăta de parcă nu dormise de câteva săptămâni.

— Franzl, a spus ea, cu fruntea încreștită de neliniște. Ce-ai pățit? Arăți de parcă ai fi înghițit un monstru.

Müller a clătinat din cap și s-a așezat pe partea opusă a mesei.

— E nedrept, au fost primele cuvinte care i-au ieșit din gură.

Nu *Bună ziua*, nu *Ce mai faci?* sau *Arăți minunat.* Nu-i stătea în fire să se comporte atât de grosolan.

— Ce este? a întrebat Benita.

Franz se uita la burnița de afară.

— Nu mă pot căsători cu tine, Benita.

— Ce nu poți? a zis ea, prefăcându-se că n-a auzit.

Pe stradă, trecea un grup de adolescente guralive.

— Nu mă pot căsători cu tine, Benita. Ar fi nedrept.

— *Nedrept?* a întrebat Benita, profund zdruncinată. Pentru cine?

— Pentru tine, a oftat Franz. Și pentru Martin. Meritați o viață mai bună.

— Mai bună decât ce anume? Te referi la apartament?

Un val de ușurare s-a revărsat peste ea la gândul acesta și s-a agățat de el ca de un colac de salvare.

— Ce importanță are apartamentul? O să ne mutăm la un moment dat. Între timp, îi găsim o locuință și tatălui tău… mă gândeam la o cameră în clădirea de la colț, sau…

— Nu e vorba de asta, a întrerupt-o el, pe un ton mai aspru decât înainte.

Benita s-a lăsat pe spătarul scaunului.

— Ești soția unui disident. Meriți un bărbat care a făcut ceva mai bun cu viața lui.

Benita s-a crispat brusc. Nu pronunța niciodată termenul „disident" când vorbea despre Connie sau Albrecht. Marianne îl folosea.

— De ce spui asta? a întrebat, prinzându-l de mână peste masă. Ți-a zis Marianne ceva? A trecut pe aici?

— Ăsta e adevărul, a spus Franz, cu o voce obosită, ferindu-și privirea de ea.

— Cine zice asta? Marianne? A venit aici, nu-i așa? A vorbit

cu tine. Uită-te în ochii mei și spune-mi că nu-i așa!

— Nu are nicio legătură cu Marianne, a răspuns Franz. Nu contează ce mi-a spus.

— Ce nerușinare! Auzi, să vină aici și să vorbească cu tine, fără știrea mea! De parcă aș fi un copil – ba nu, nici măcar copil… o marionetă pe care s-o manevreze după bunul ei plac.

Coborâse vocea atât de mult, încât aducea mai degrabă cu un șuierat.

— Te învinovățește de moartea rusului din pădure, dar știi care-i treaba? L-aș omorî din nou, fără să stau pe gânduri. Doar ca să-i demonstrez că eu am făcut-o…

— Benita…

— Ăsta-i adevărul, Franz. O știi prea bine. Marianne e atât de orbită de principiile și ideile ei, încât nu poate să înțeleagă. Și nici nu-mi pasă! Nu-mi pasă ce crede ea! Mă interesează părerea ta. Nu suntem fericiți împreună? Nu ești fericit alături de mine? a zis, apoi a făcut o scurtă pauză. Connie e *mort!*

Cuvintele au ieșit tăioase și aproape sufocante. Își dădea seama că ridicase tonul, dar nu-i păsa. Ce dacă îi speria pe clienții docili de la Bemmelman? N-aveau decât să șușotească și să-i arunce priviri furișe.

— Dar noi suntem vii! Și am suferit destul. Nu merităm un strop de fericire?

— Să merităm? a murmurat Franz, privind în gol. Eu nu merit nimic, Benita.

— A trebuit să-ți părăsești familia! A trebuit să mergi în est și să înduri frigul și foamea… și Dumnezeu mai știe ce. Dar acum s-a terminat! Războiul s-a încheiat! Și, în sfârșit, putem începe o viață nouă!

— Încetează! s-a răstit Franz. Nu ai voie să spui așa ceva! Soțul tău, soțul lui Marianne, oamenii ăștia și-au dat viața pentru dreptate, în vreme ce noi ceilalți am plecat capul, am urmat ordinele și ne-am făcut că nu vedem ce se petrece. Nu pot *să șterg* toate astea… nu pot să încep o viață nouă…

— De ce nu? Ai de ales?

În jur, răsunau zăngănitul farfuriilor și zumzetul glasurilor. Clinchetul casei de marcat. Hohote de râs.

— Întotdeauna ai de ales, a răspuns Franz. Pot alege să te dezleg de mine. *Tu* poți, într-adevăr, să începi o viață nouă.

— Dar nu vreau să încep o viață nouă, a spus, printre lacrimi Benita. Nu fără tine. Nu-mi pasă ce-ai făcut înainte! Nu mai contează! Te-aș iubi și dacă ai fi Hitler!

Franz o privea cu o expresie înstrăinată pe chip.

— N-ai pic de rușine, Benita, a zis el. Iar, din punctul meu de vedere, fără rușine, nu poți duce o viață cinstită.

Benita s-a prăbușit pe spătarul scaunului.

Acesta era sfârșitul. Vorbele ei neroade îi răsunau în cap. În tăcerea aceea, își vedea viitorul: fără un apartament primitor, cu flori la ferestre și o măsuță la care să-și facă temele Martin și Clotilde; fără un pat moale și încăpător; fără plăceri trupești; fără o viață nouă și simplă, ocupată de activități banale, precum gătitul, târguielile și plimbările de duminică pe malul râului. Fără dimineți însorite, cafea și un trai tihnit până la adânci bătrâneți.

În cazul lui Franz, reverberațiile erau mult mai puțin intense. Sufletul lui era deja în iad. Nu Marianne îi înstrăinase, ci trecutul.

Capitolul 23
MOMSEN, AUGUST 1950

Când i s-a rupt apa Aniei, spitalul mănăstiresc era încă în construcție. Din acest motiv, Carsten a transportat-o la spitalul militar american de lângă Momsen. Era aproape gol. Imediat ce a lăsat-o în grija asistentelor, Carsten și-a luat picioarele la spinare și a plecat acasă.

Ania putea, în sfârșit, să geamă, să se țină de burtă și să urle din toți rărunchii. Asistentele erau amabile, deși cam speriate. Erau niște americance tinere, învățate să bandajeze răni și membre amputate, nu să aducă pe lume copii. Când a sosit medicul și a declarat că e prea târziu să-i mai provoace „somnul crepuscular", acestea i-au strâns mâinile și au mângâiat-o înfricoșate pe frunte. Dar Ania nu-și făcea griji. Născuse deja doi copii, fără astfel de procedee – nu voia decât să se întoarcă acasă cât mai curând cu putință. Trebuia să-și protejeze secretele.

Printr-o minune, reușise să țină ascunsă existența lui Rainer. Asemenea unei Rapunzel malefice, și el era închis în castel, numai că era liber să vină și să plece după bunul plac. Din prima clipă în care l-a văzut, Ania a înțeles ce dorește. Nu căuta nici să-și anunțe prezența, nici să se răzbune. Oricât de mâniat și deznădăjduit ar fi fost, nu voia să distrugă viața pe care Ania izbutise să le-o clădească fiilor lor. Voia să-și vadă băieții. Era grav bolnav și, asemenea unui animal umilit și bătut, căuta un loc liniștit în care să-și dea sufletul.

Burg Lingenfels era închis. Toamna trecută, Carsten baricadase ferestrele, iar ea și Marianne acoperiseră cu cearșafuri puțina mobilă rămasă. Intenționaseră să-l redeschidă în vară, dar se răzgândiseră. Marianne era prea absorbită de noul ei proiect – acela de a tria documentele lui Albrecht – și avea multe drumuri de făcut. Cu un an înainte, tinerii din zonă folosiseră castelul pustiu pe post de loc de întâlniri, așa că era mai bine să-l țină închis. Singurele vietăți din el erau șoarecii și rândunicile aciuate în zidurile de piatră, șobolanii de apă și

broaștele care își săpaseră vizuini în crăpăturile șanțului împrejmuitor. Doar Wolfgang trecea din când în când pe acolo, căci așa îl însărcinase Carsten.

Ania nu avusese încotro și trebuise să le spună băieților despre apariția tatălui lor. Îndatoritori, ca întotdeauna, dar clocotind de furie, aceștia îl transportaseră târâș-grăpiș pe Rainer de la ferma Kellerman până în vârful dealului. Wolfgang îi pregătise un pat de paie în bucătăria castelului și provizii de apă potabilă. În fiecare seară, Anselm îi ducea o porție de mâncare, de care abia se atingea. Neîndoielnic, în timp ce ea zăcea pe patul de spital și aștepta să vină pe lume copilul, băieții își îngrijeau tatăl – o stranie răsturnare de roluri cu bărbatul care nu le purtase niciodată de grijă.

Contracțiile Aniei s-au accelerat până când durerea a devenit la fel de constantă ca bătăile inimii – ritmică și atât de mistuitoare, încât estompa orice altceva. Ania era recunoscătoare. Rainer va fi descoperit sau nu. Băieții îl vor îngriji sau îl vor lăsa în voia sorții. Viața lor se va nărui sau va continua pe drumul pe care se căznise atât de mult să li-l clădească. Ea nu avea nicio putere asupra acestor lucruri.

Copilul s-a născut repede. La capătul a treizeci de minute de chin, a ieșit din pântecul Aniei. Deși născută cu o lună mai devreme, era o fetiță durdulie și cu obraji catifelați, ca un eschimos. Cu ochișorii ei rotunzi, a aruncat o privire nepăsătoare asupra lumii și a adormit. Poate că așa se comporta copilul lui Carsten. Ori, poate, așa era orice copil născut în timp de pace: sătul, bucălat și enigmatic. Înfofolită în păturile armatei americane, fetița părea mai degrabă exponenta unei generații internaționale, promițătoare, decât a unei Germanii înfrânte.

Ania a pus-o în brațele asistentei și a încercat să se ridice din pat.

— Nu, nu, nu, a spus femeia, îngrijorată. Odihnește-te, ca să-ți refaci forțele pentru când te întorci acasă.

Ce știa ea?

Asistentele roiau în jurul ei, oferindu-i cu generozitate apă călduță și somnifere. Carsten avea să vină după ea abia a doua

zi dimineața.

Ania nu voia să-și vadă copilul. A înghițit pastilele și a căzut într-un somn adânc, fără vise, presărat cu momente de trezie, când arunca o privire la curtea spitalului și la aleile albe care traversau peluza, ca un zigzag de oase.

Dimineața, când s-a trezit, a găsit-o pe Benita la capătul patului.

I-a luat câteva clipe până să se dumirească unde se află.

— Benita, a bâiguit Ania. Ai venit să mă vezi?

Părea de necrezut. Nu se mai văzuseră de foarte mult timp – probabil de la nuntă.

— Tu ce crezi? Am trecut pe la fermă ieri și am aflat vestea.

Benita nu era în apele ei. Îi dispăruseră bujorii obișnuiți din obraji și avea părut dezordonat. Purta o jachetă maro, jerpelită. Avea ochii încercănați.

— S-a întâmplat ceva? a întrebat Ania, dar, în momentul acela, a apărut o asistentă cu bebelușul în brațe.

Bebelușul ei. Încă nu se obișnuise cu ideea. Ania se uita la făptura învelită în scutece și nu simțea nimic.

— Iat-o în sfârșit! a exclamat Benita.

Preț de o clipă, bucuria i-a redat frumusețea chipului. Era genul de femeie care se înveselea în preajma unui copil. Dragostea cu care îl înconjura pe Martin o făcea mereu pe Ania să-și compătimească fiii, cărora le oferise o iubire mult mai cumpătată.

— Pot s-o țin în brațe? Te rog, a spus Benita.

Ania a încuviințat din cap.

Asistenta i-a întins copilul Benitei.

— Ești așa norocoasă! a zis Benita. Ce frumoasă e! Și poți să te bucuri de ea fără griji că trebuie s-o aperi de război și de bombe. Acum e atât de…

A făcut o scurtă pauză, căutând cuvântul potrivit.

— …liniște. Când Martin era mic, mă temeam atât de rău să nu fie strivit într-un bombardament, încât am transformat frigiderul în pătuț. Mă gândeam că e la adăpost dacă se prăbușește tavanul pe noi – de parcă frigiderul îi oferea cine știe

ce protecție!

A legănat copilul, care a scos un gângurit ușor.

— Of, ce naivă eram!

— Toți am fost naivi, a răspuns Ania.

— Să știi că n-am vrut să-i aduc o insultă lui Connie, a spus brusc, pe un ton neașteptat de vehement. Chiar dacă mă căsătoream cu Herr Müller, n-ar fi însemnat că întinez memoria lui Connie.

— Dacă te căsătoreai? a repetat Ania.

— Am fost logodiți, a zis Benita, lăsându-se pe spate. Credeam că ți-a spus Marianne.

Se uita la tavan și lacrimile i se prelingeau pe obraji. Curgeau șiroaie, de zici că era plină până la refuz.

Ania a clătinat din cap.

— Marianne n-a fost de acord.

Alte explicații erau de prisos. Benita nu avea tăria necesară pentru a-i ține piept lui Marianne.

— Și ai hotărât să nu mai…

— Am hotărât? Pfui! a răbufnit Benita, ridicându-se de pe scaun, cu pruncul în brațe.

S-a dus la fereastră, apoi s-a întors.

— N-am hotărât nimic *eu.* Dar Marianne i-a spus lui Franz că nu e de acord, iar el… Nu mai contează acum. Am fost o proastă să-mi imaginez că aș mai putea fi fericită. Dar nu de-asta am venit.

Și-a așezat copilul în brațe și s-a șters la ochi cu dosul palmei.

— Am venit să-mi iau la revedere. După ce-i ducem pe băieți la Salem, mă întorc acasă, la Frühlinghausen.

— La Frühlinghausen? a repetat Ania.

Dintre toate veștile Benitei, aceasta a surprins-o cel mai mult.

— Ca să ai grijă de sora ta?

— Acolo mi-e locul, a răspuns Benita, silindu-se să-i zâmbească bebelușului din brațe.

Ania o privea înmărmurită. Benita își detestase dintotdeauna orașul natal.

— Marianne ce zice?

— Nu i-am spus încă.

Ania se uita la femeia aceea pe care o cunoștea atât de bine și pe care, totuși, nu o cunoștea deloc. Li se intersectaseră viețile într-un moment atât de ciudat – fără context, rupt de trecut, înainte de viitor. Un moment impus de nevoi fundamentale. La urma urmelor, ce știau una despre cealaltă?

— Ești sigură că asta îți dorești? a spus.

Până și ea și-a dat seama că e o întrebare absurdă.

Degețelele fetiței se strângeau și se desprindeau de gâtul Benitei.

— Nimic nu e sigur, a zis Benita, pe un ton visător. Asta nu vrea să priceapă Marianne.

Bebelușul a început să plângă.

— Ia-o tu, a zis Benita, punându-i-o în brațe.

Asistenta a apărut imediat în pragul ușii.

— Vrei s-o alăptezi, Frau Kellerman? Sau îi dau să bea din biberon?

— Alăpteaz-o, a spus Benita, cu o voce neașteptat de poruncitoare. Ai grijă de ea. Nu există lucru mai important. *Auf Wiedersehen.*[22]

S-a aplecat și a sărutat-o pe Ania pe obraz.

— *Mach's gut,* a spus Ania, prinzând-o de mână.

Noroc bun, cum spunea pe vremuri mama ei.

— Și ție, a spus Benita, strângându-i degetele și ridicându-le la gură.

Apoi s-a făcut nevăzută.

— Te-ai gândit ce nume vrei să-i pui? a întrebat asistenta, după plecarea Benitei.

Ania era pe punctul să spună nu, când, deodată, i-a venit în minte un nume, mai întâi, ca o glumă – aproape o glumă, apoi din ce în ce mai serios – un nume ca un talisman, numele celei mai puternice, încăpățânate, dificile și înțelepte femei pe care o cunoscuse vreodată.

— Marianne, a zis. O s-o cheme Marianne.

Asistenta a zâmbit.

— Marianne, a repetat, cu accentul ei american. Foarte drăguț! S-a uitat la copila care își lipise gurița flămândă de sânul Aniei.

— Să fii cuminte, micuță Marianne!

Capitolul 24
CASTELUL SALEM, SEPTEMBRIE 1950

În ziua în care băieții trebuiau să înceapă cursurile la pensionul de la castelul Salem era o vreme senină, răcoroasă și neobișnuit de vântoasă într-o zonă recunoscută pentru aerul său blând și umed și scăderile bruște de presiune, cauzatoare de migrene, boli și depresii. Vântul tăios bătea dinspre Alpi, iar lacul Constanz tremura în razele soarelui, ca un public numeros care aplaudă.

Marianne angajase un șofer să îi ducă la destinație. Ea stătea pe locul din față, dreaptă ca un băț, și, din când în când, întorcea capul într-o direcția sau alta, ca să le reamintească copiilor un eveniment istoric ori să le arate vreun monument. Benita stătea pe bancheta din spate, înghesuită între Martin și portieră, și îi arunca priviri dușmănoase.

Ce deșteaptă te crezi! îi venea să spună. *Dar nu știi nimic! Nici măcar n-ai fost vreodată îndrăgostită!* După atâția ani trăiți împreună, Benita ajunsese la o concluzie: Marianne, care, pe vremuri, îi părea înfricoșător de deșteaptă, era, de fapt, o ignorantă. Era visătoare în felul ei, o matematiciană mioapă care patina pe suprafața subțire a vieții, convinsă de puterea salvatoare a logicii, rațiunii și cunoașterii, dar oarbă la vastitatea tulbure a emoțiilor și instinctelor animalice, adevăratul motor al comportamentului uman și autor al istoriei.

Din ziua aceea oribilă în care Benita se întorsese de la cafeneaua Bemmelman, Marianne încercase, în câteva rânduri, să îi ceară scuze.

— Dacă vrei, merg înapoi la Herr Müller și îi spun că mi-am depășit atribuțiile, a zis ea, într-o seară, când Benita a venit abătută la cină, părăsindu-și camera pentru prima oară pe ziua aceea.

Benita i-a aruncat o privire înmărmurită. Avea impresia că e atât de ușor? Că niște vorbe alese cu grijă puteau îndrepta răul deja făcut? Sau era doar unul dintre tertipurile ei – o cale de a se dezvinovăți, fără să cedeze teritoriul deja câștigat?

— Nu vreau, i-a răspuns Benita.

Spre deosebire de Marianne, ea înțelegea că ruptura nu fusese pricinuită, ci doar scoasă la iveală de amestecul ei. Acolo unde ar fi trebuit să se afle inima, sau ceva mai presus decât inima – individualitatea –, lui Franz Müller era o peșteră neagră. O pierduse în război și nu avea cum să o mai regăsească. Acum exista doar o potecă ocolită pe lângă spațiul în care sălășluise cândva – un dans al ignoranței, pe care Benita îl învățase, fără măcar să-și dea seama. Nu exista cale de întoarcere.

Marianne era în al nouălea cer că, în sfârșit, toți copiii, inclusiv Martin, vor urma cursurile renumitului pension german, printre ai cărui elevi se număraseră cândva Albrecht și Connie. Salem reușise să-și păstreze reputația nepătată de asocierea cu naziștii – elevii săi proveneau din familii aristocratice, iar fondatorul era evreu. Marianne considera că orice se poate rezolva printr-o educație temeinică.

— Gândiți-vă ce adunătură de ignoranți au fost naziștii! îi plăcea să exclame.

Dacă ar fi înțeles muzica și arta, dacă ar fi citit Kant și Goethe și ar fi ascultat Mozart, în loc să ardă cărțile, nu s-ar fi ajuns la asemenea orori. Benita înțelegea, dar era de altă părere. Goebbels, de pildă, un șarlatan și un instigator la ură, era doctor în filosofie.

Fritz și Katarina se ciondăneau de mama focului pe bancheta din spate. Elisabeth se sprijinea cu fruntea de geam, cu un aer de plictiseală afectată. Martin, resimțind disperarea mamei lui, tăcea mâlc.

— Oare o să vă servească mâncare caldă la cină? a întrebat ea, încercând să pară mai veselă, de dragul lui.

— În prima seară, nu primești mâncare caldă, a explicat Elisabeth, trezindu-se din apatie, doar atât cât să răspundă. Doar pește și șuncă afumată și pâine neagră, a adăugat, strâmbând din nas. Sper că nu ești mort de foame.

Imediat ce au trecut de ultimul cot al drumului, le-a apărut în față castelul Salem, acoperișurile lui roșii și ascuțite și zidurile albe înălțându-se dintre câmpuri, ca un orășel elegant.

Fritz a scos un strigăt de bucurie, iar Elisabeth un oftat teatral de ușurare.

— Uite, Martin, a spus Marianne, întorcându-se spre el, cu o figură încântată. Vezi ce frumos e?

Martin a încuviințat posomorât din cap.

— Bine ați venit în noua voastră casă, a zis Marianne, întorcându-se la loc în scaun.

Benita a pus o mână pe piciorul fiului ei și l-a strâns, dar, cum era băiat mare acum, Martin și l-a retras.

La intrarea în școală erau adunați o mulțime de elevi, însoțitori, monitori și alte oficialități cu figuri amenințătoare, care împărțeau ordine în stânga și-n dreapta. Peste tot, vedeai mormane de valize scumpe, cutii de instrumente muzicale și cufere de voiaj. Membrii familiei von Lingenfels s-au integrat imediat în peisaj; Elisabeth și Katarina își strigau prietenii, Marianne saluta profesorii; până și Fritz părea în largul lui și înainta prin mulțime în căutarea unui loc râvnit.

Benita și Martin au rămas singuri, lângă mașină.

— Veniți încoace! le-a strigat Marianne, văzându-le șovăiala. Descarcă hamalii bagajele.

Benita și Martin au urmat-o prin marea de tineri inteligenți, o nouă generație de nemți entuziaști. Aceștia nu vor plăti pentru păcatele părinților, după cum promisese Adenauer. Nimeni nu pomenea de război, de lagărele de concentrare, de milioanele de crime comise. Părinții păreau ușurați, chiar dacă sceptici. Își înscriau odraslele la o instituție – una venerabilă, sacră și bine verificată, dar înțelegeau primejdiile îndoctrinării. Până și Marianne, cu toate discursurile ei elogioase, nu era ferită de îndoială. Benita ghicea ce se ascundea sub masca ei veselă. De acum încolo, toți cei trei copii ai săi vor fi departe de casă. Orice mamă ar simți o durere în suflet.

Benita, pe de altă parte, se simțea ciudat de pustie și secătuită de lacrimi. Se împăcase de ani buni cu obligațiile vieții aristocratice: băiatul ei – puiul ei – va fi înghițit de castelul acesta auster, ocupat de secole de o clasă de oameni pe care familia ei de țărani umili trudise să o slujească. Acum Martin va

fi primit, cu drepturi depline, în rândul lor. Nu putea nega că e un pas înainte. Chiar dacă avea să-i țină departe unul de celălalt.

— Aici e, i-a strigat Marianne unui monitor băgăcios, arătând spre Martin. Martin Constantine Fledermann.

Numele întreg avea o rezonanță neplăcută în urechile Benitei – ea nu-l folosea niciodată.

— Bun, a zis monitorul, întinzându-i mâna în stilul rigid al unui fost membru al Tineretului Hitlerist. O să te conduc la camera ta.

În prima clipă, Benita s-a temut că acela va fi momentul de rămas bun.

Dar Martin s-a întors la ea și a strâns-o în brațe cu o înflăcărare neașteptată pentru un băiat de vârsta lui.

— La revedere, mamă, a zis.

Iar vorbele acelea i-au umplut sufletul de bucurie. *Mamă.* Ea îl adusese pe lume, iar realizare mai mare nu exista.

În drum spre han, Benita și Marianne nu și-au vorbit. Marianne tricota, iar andrelele ei păcăneau ritmic. Învățase meșteșugul în ultimii ani, de la Ania, și îl privea ca pe o formă de artă relaxantă, nicidecum o corvoadă cum era văzut în familia Gruber.

Hanul era părăginit – o clădire urâtă, cu acoperișul cocoșat și ferestre înguste, cu geamuri galbene la parter.

— Le spun să trimită cina în cameră, a anunțat Marianne. Dacă vrei, vino să iei masa cu mine.

Benita a refuzat invitația. Abia aștepta să rămână singură. Și nici nu-i era foame.

S-au despărțit la baza scărilor.

Totuși, imediat ce a închis ușa strâmbă a camerei de la mansardă și a dat cu ochii de crucea de lemn atârnată pe perete, abajurul maro al veiozei și cuvertura jerpelită, a simțit că o să moară dacă se întinde pe pat.

Așa că a coborât la parter, a traversat vestibulul mohorât și a ieșit pe stradă. Hanul era situat pe o stradă pietonală, iar oamenii circulau dintr-o parte în alta, unii ducându-și copiii acasă, alții încărcați cu sacoșe de cumpărături. Benita se simțea

goală și expusă. Dezbrăcată de dragostea în care se înfășurase ca într-o mantie. Nu-l mai avea pe Franz. Nu-l mai avea pe Martin. Deodată, totul i se înfățișa în starea sa originară, neprefăcută. Simțea pulsul vieților din căsuțele sărăcăcioase pe lângă care trecea: meschine sau mărinimoase, hâde sau tolerabile, aproape toate triste. Vedea trecutul oamenilor pe care îi întâlnea ca într-o radiografie – urâțenia, liniile rebele de întuneric și lumină: o femeie care și-a pârât vecinul, un bărbat care a împușcat copii, un soldat care și-a ținut în brațe prietenul muribund. Cu toate acestea, iată-i umblând pe stradă, încărcați de sacoșe, ținându-și copiii de mână, cu gulerele ridicate, ca să se apere de vânt. Ca și când clipele lor de sinceritate – deciziile pentru care vor fi judecați și se vor judeca – nu ar fi trecut deja. Cât de fățarnic era acest nou prezent german! Un moment neînsemnat – o încercare nebunească de a vota, după ce verdictul fusese deja dat.

În spatele gardului hanului se auzeau clinchetul halbelor ciocnite, un zăngănit și vorbe dojenitoare. Benita a pornit în direcția zgomotului și, după un zid de piatră, a descoperit o berărie modestă, cu mese lungi, din lemn grosolan, întinse peste pietriș. Era aproape goală: într-un colț, ședea un grup de bărbați în vârstă, alții stăteau în picioare la bar. Aerul duhnea a fum de țigară. Benita a luat loc în capătul unei mese libere și a comandat un șnaps.

Și-a adus aminte de mama ei, harnica Ilse Gruber – ce-i mai plăcea să bea un păhărel de șnaps înainte de culcare. Murise, iar Benita nu apucase să-și ia adio. Odihnește-te-n pace, mamă! a zis în gând și a luat o înghițitură din băutura tare și amăruie care îi ardea gâtul. A năpădit-o tristețea la gândul pierderii suferite, al vieții monotone pe care o dusese mama ei, o femeie care trăise fără să cunoască fiorul dragostei. Iar acum, ea, Benita Gruber, călca pe urmele ei. Se va întoarce la Frühlinghausen, mistuită de rușine și de obârșia ei.

A terminat primul șnaps și a mai comandat unul. Lumea începea să se mai însenineze. A surprins-o pe cârciumăreasă aruncându-i priviri curioase: o femeie de vârstă mijlocie, îmbrăcată cuviincios, care bea singură. Vedea oare o umbră a tinerei de altădată? Acea Benita despre care Connie spunea că ar

putea să atragă până și atenția unui orb? O femeie al cărei zâmbet îl făcea pe Franz Müller să roșească? I s-au înmuiat genunchii. Și o pâclă dulce și iertătoare a coborât peste tragedia lumii. Berăria începea să se umple. Tineri gălăgioși, copii săraci, copii de muncitori, fete gătite cu fuste înfoiate, după moda americană, dar cu părul încă prins în codițe de țărăncuțe.

Lângă Benita s-a așezat un bărbat. Era tânăr, mai degrabă un băietan, înzestrat cu acea frumusețe efemeră care începea deja să pălească.

— Mai adu un șnaps pentru doamna, a strigat el, și o bere pentru mine.

Se purta ca un adolescent care încearcă s-o facă pe grozavul. Uluitor că încă mai existau astfel de porniri! Că un tânăr era atât de dornic să impresioneze, încât se prefăcea a fi o cu totul altă persoană. Abia atunci Benita a observat că și fetele se comportau la fel – domnișoare care sorbeau delicat din berea cu limonadă, dându-și aere sofisticate. Imaginea era deopotrivă grotescă și sublimă. Se simțea ca o bătrână de o sută de ani.

— Cum se face că o femeie atât de frumoasă bea singură? a întrebat băiatul.

De sub șapcă îi ieșeau cârlionții micuți, transpirați și bine definiți. I-a simțit atingerea caldă a piciorului lipit de al ei pe sub masă.

— Ce treabă are un tânăr ca dumneata cu o femeie frumoasă care bea singură? s-a trezit Benita spunând.

Își regăsise limba ascuțită de altădată.

Câteva clipe mai târziu, li s-au alăturat încă doi băieți – veniți direct de pe șantier, cu hainele și unghiile murdare de ipsos. Și, deodată, a început cheful! Alte șnapsuri și beri, cârnați cu sos de roșii picant, chifle cu coaja crocantă. Benita nici nu mai ținea minte de când nu savurase gustul mâncării.

Se lăsase răcoare și, văzând-o că tremură, băiatul – bărbatul, acum că îi ținea isonul – i-a oferit jacheta lui. Era caldă și mirosea a vopsea și rumeguș, iar, sub acestea, a trupul lui. Nu se mai îmbătase de foarte mult timp. Franz nu bea niciodată mai mult de o bere sau două, ceea ce nu ajungea nici pe-o măsea, iar ei nici prin gând nu-i trecuse să îl întreacă. În timpul războiului,

când toți rușii duhneau a votcă, Benita refuza să pună gura pe alcool. Acum, însă, îi reamintea de vremurile de demult, de îmbătătoarea poveste de dragoste dintre ea și Connie, când el o răsfăța cu șampanie și căpșune, *Sekt* și suc de piersici, și cocktailuri delicioase și exotice. Avea același sentiment de amețeală plăcută, un fel de amorțeală a feței și încețoșare a privirii. Dragul de Connie! A năpădit-o un val de tandrețe față de el – ce vremuri frumoase trăiseră la începutul relației! La un moment dat, îi dăruise o capă din blană de vulpe, care îi învăluia umerii într-o moliciune catifelată și lucioasă și o făcea să se simtă ca o vedetă de cinema. O femeie invidiată de toți. Iar Connie, încrezător și cu ochi somnoroși, o ținea cu un braț de mijloc, la fel de mândru ca ea că se află în centrul atenției.

În toiul acestei reverii, i-a apărut Marianne.

Stătea în pragul berăriei mizere, cu un șal urât aruncat pe umeri, și se uita prin mulțime. Când li s-au intersectat privirile, a rămas atât de surprinsă, șocată chiar, încât i-a transmis un fior și Benitei. Cele două lumi erau incompatibile – pe de o parte, existența disciplinată a lui Marianne, pe de alta, băieții aceștia, cârciuma aceasta, sentimentul viu și amețitor al inconștienței. Benita a întors privirea. Nu a fost un gest gândit, cât, mai degrabă, instinctiv. A dat capul pe spate și și-a arcuit gâtul, cu o mișcare lascivă și seducătoare. A slobozit un hohot de râs lipsit de pudoare. Cu coada ochiului, a văzut-o pe Marianne care stătea pe loc, parcă neputându-se hotărî dacă să intervină sau nu.

N-a făcut-o. Iar, o clipă mai târziu, a dispărut.

Benita era deopotrivă ușurată și dezamăgită.

Băiatul i-a pus o mână pe genunchi și i-a mângâiat coapsa prin stofa fustei, în așa fel încât îi simțea pielea aspră ca glaspapirul. Ce importanță avea? Benita și-a lăsat capul pe umărul lui – se comporta ca o târfă neroadă, cum o catalogase Marianne de la bun început. Era o simplă țărăncuță prostănacă. Intrarea în pragul căreia stătuse Marianne, prietena ei, colega ei de apartament, partenera ei, era ca o gaură neagră.

Tot ce s-a întâmplat în cămăruța de la mansardă a fost rapid

și confuz. Benita a avut senzația că plutește și întreaga scenă i se înfățișează de la distanță: mâinile asudate de pe sânii ei, răsuflarea mirosind a cârnați a băiatului, pielea moale, ca de bebeluș, a abdomenului său, vigoarea pulpelor lui. Nu era foarte priceput. Dar, și mai surprinzător, purta proteză la piciorul drept, de la genunchi în jos, un butuc de lemn care îi zgâria tibia prin pantalonii pe care și-i dăduse jos doar până în dreptul ei. Era aievea sau doar o nălucire de-a ei? A întins mâna, dar băiatul i-a dat-o la o parte. Așa că l-a lăsat să termine, fără să afle care era adevărul.

Nu a îndrăznit să verifice decât după ce l-a auzit că sforăie și s-a convins că a adormit, cu un braț trântit recunoscător peste pieptul ei. A ridicat ușor cracul pantalonilor și a pipăit lemnul neted, urcând discret până la locul în care era prins cu niște curele din piele, rudimentare, de membrul amputat. Un ciot de țesut cicatrizat acoperea osul, vălurit și denivelat, dar, totuși, catifelat – la fel de delicat precum capul unui penis. Benita s-a cutremurat, iar băiatul s-a foit în somn. A mai rămas o vreme alături de el, la lumina felinarului stradal care pătrundea pe fereastră, întinsă lângă trupul lui stângace și beteag. În ciuda vârstei lui fragede, nu putea fi decât o rană suferită în război. Poate că se numărase printre băiețandrii ghinioniști, trimiși cu sila pe front, în lipsa altor soldați, și împușcați pe loc dacă le aruncau o privire nepotrivită superiorilor lor. Ori poate fusese un sadic și săvârșise o mulțime de atrocități.

Și-a strâns pe furiș lucrurile în gentuța de voiaj, pantofii pe care îi descălțase și fusta azvârlită pe jos. A ieșit tiptil din cameră și a coborât la parter, de data asta știind încotro merge și stăpânită de calmul alinător al certitudinii; iar când a închis ușa hanului, pocnetul clanței i-a umplut sufletul de bucuria eliberării, retezând orice legătură între ea și această stranie existență provizorie.

Capitolul 25
BURG LINGENFELS, OCTOMBRIE 1950

În absența Benitei și a copiilor, domnea o liniște apăsătoare în apartamentul din Tollingen. Nu mai răsuna târșâitul pașilor lui Fritz pe dușumea, nu mai erau mormane de pantofi la ușă, Martin nu mai citea întins pe parchetul luminat de razele soarelui, înconjurat de cărți. Nu se mai simțea aroma cafelei pe care o făcea Benita dimineața, nici mirosul parfumului *eau de gardenia,* care se răspândea seara din dormitorul ei. Nu se mai auzeau acordurile unei muzici nostalgice de la neprețuitul ei fonograf Victrola, deși aparatul era la locul lui. În principiu, Marianne ar fi putut să asculte un disc. Ea singură îi dăduse fonograful Benitei, dar nu-i stătea în fire să aleagă un album, să așeze discul pe platan și să-l pornească. O reținea un soi de stânjeneală înnăscută, sau chiar o temere inexplicabilă. Într-o seară, s-a dus la raft și a căutat șovăitoare prin colecția de discuri – pe majoritatea erau nume și fețe necunoscute – până când a dat de Benny Goodman. Pe el îl știa. În momentul în care acul a atins placa, au răsunat niște note atât de puternice, încât, până să apuce să regleze volumul, Marianne s-a simțit prea zguduită, prea *rușinată,* de fapt – o persoană care își băga nasul în treburile altcuiva –, ca să-i mai ardă să asculte până la capăt.

Acum nu se mai auzea decât foșnetul discret al papucilor ei când umbla prin casă. Seara, mânca o chiflă cu dulceață sau unt și o felie subțire de șuncă. În loc să stea la masa mare din bucătărie, mânca pe birou – un Biedermeier impozant și lustruit, pe care-l moștenise de la un văr din neamul von Lingenfels. Îl mutase în mijlocul salonului, ca să poată privi pe bovindou la piața de dedesubt în timp ce compunea scrisori pentru copiii ei – câte una în fiecare seară.

Biroul devenise noua ei casă și, pornind de la el, s-a dedicat unui nou proiect: să realizeze o istorie a Rezistenței germane. În fiecare zi, schița planuri, întocmea liste și lua notițe. Le-a scris cunoscuților și prietenilor vechi, ca să le ceară fotografii, jurnale și copii ale scrisorilor primite. A pus în ordine documentele lui

Albrecht, dar era prea agitată și tulburată ca să le citească.

Benita revenise în orașul natal, orașul în care o „descoperise" Connie. Asta era tot ce știa Marianne despre locul acela. Îi scrisese în mai multe rânduri Benitei, se interesase de soarta ei și o întrebase când se întoarce, dar nu primise niciun răspuns. Ultima imagine a fetei, așezată în poala unui mitocan chefliu, era dezgustătoare.

Rămasă singură în apartament, Marianne avea timp suficient să mediteze la plecarea Benitei. Ea era cea care întrecuse măsura. N-ar fi trebuit să vorbească cu Franz Müller. Lăsase supărarea să-i întunece rațiunea. Iar, când încercase să-și ceară iertare, scuzele se dovediseră zadarnice.

În scrisorile sosite de la școală, copiii întrebau de ce a plecat Benita. Singurul care nu spunea nimic era Martin. Până acum, îi trimisese conștiincios două scrisorele în care îi povestea despre viața lui: slujba de dimineață, dușurile reci, orele interminabile de matematică. Evident, îi scria și mamei lui. Cum și-o fi justificat Benita decizia de a se întoarce la Frühlinghausen, despre care vorbea mereu cu dispreț? Marianne nici nu îndrăznea să întrebe.

S-a apucat să compună încă o scrisoare pentru Benita, una în care să își exprime pe larg părerea de rău. Cum să înceapă? *Apartamentul nostru pare pustiu fără tine. Florile de pe balcon s-au veștejit în lipsa ta și, când am observat, le-am udat atât de tare, încât acum arată și ofilite, și fleșcăite, dacă e posibil așa ceva. Herr Dressler întreabă de tine în fiecare zi, când trec pe lângă apartamentul lui.*

Îți datorez scuze, a scris, apoi a tăiat.

A fost o greșeală din partea mea să mă amestec în planurile tale de căsătorie și regret nespus, a scris, în locul propoziției anterioare. *Dacă dorești, îi pot face o vizită lui Herr Müller, pentru a-i cere personal scuze. Am procedat așa cum am considerat de cuviință, cu prețul fericirii tale. Înțeleg acum că nu era căderea mea.* Nu o mulțumea nici varianta aceasta. Prea părea să se mustră singură și se justifică.

Adevărul era că Marianne se înșelase cu privire la relația lor. Își închipuise că aventura Benitei cu Franz Müller era doar un

flirt, o pasiune trecătoare. Nu înțelesese că fericirea Benitei atârna de ea. Și, dacă ar fi știut, ce era să facă? Să o felicite pentru alegerea ei? Să accepte căsătoria soției unui disident cu un fost nazist? Nu putea aproba așa ceva! Totuși, nu era treaba ei să se amestece. Iar acesta era mesajul pe care trebuia să-l transmită.

Dar era așa de greu să exprime atât adevărul, cât și scuzele de rigoare! Cum stătea la biroul din salonul pustiu, Marianne simțea că o învăluie un sentiment apăsător de tristețe. Din cauza relației de prietenie cu Benita, se trezise târâtă într-o încâlceală de ițe. *Nu complica lucrurile mai mult decât e cazul, o* sfătuia mereu Albrecht. *În orice situație, există bine și rău, iar datoria noastră este să le cernem.*

S-a ridicat brusc, clătinând din cap, a pus capacul stiloului și a împăturit scrisoarea. Avea s-o termine mai târziu.

Pe fereastră pătrundea o adiere călduță. Era o zi de toamnă nefiresc de blândă. Genul de zi în care înfloreau macii pe câmp, iar albinele munceau frenetic, ca să-și încheie treaba. Cu ani în urmă, pe vremea asta, s-ar fi pregătit de balul contesei – ar fi comandat vin și șampanie, prăjituri și carne. Nu mai trecuse pe la castel de când îl baricadaseră.

Era ciudat să urce singură, fără copiii care să alerge în jurul ei, să culeagă flori și să arunce cu tulpini de grâu, fără Benita, care rămânea mereu în urmă și se oprea la tot pasul, ca să-și tragă sufletul. Dar lumina soarelui și noua turmă de vaci a lui Herr Kellerman, care păștea pe costișă, îi mai alungau singurătatea. *Ce facem cu castelul?* l-a întrebat pe Albrecht, în timp ce urca. *Donează-l statului,* și-l imagina spunând, iar glasul lui îi răsuna în minte mai clar ca oricând. Răspunsul era previzibil: orgoliul lui aristocratic nu i-ar fi permis niciodată să-i sugereze să-l vândă. A pufnit în râs la gândul acesta. Albrecht von Lingenfels, intelectual, revoluționar, erou… dar un afacerist deplorabil.

În clipa aceea, i-a apărut în față – mătăhălos, galben, impenetrabil. Astăzi, Marianne se bucura sincer la vederea siluetei austere a castelului. O ducea cu gândul la un prieten de

nădejde. A iuțit pasul. A dat cu ochii de teiul bătrân. De peticul ei preferat de pe zidul de piatră. De pasarelă și de intrarea care se căsca precum o uriașă gură neagră. A luat-o pe lângă zid, până la podețul care ducea la bucătărie, și a încremenit.

Dinăuntru, răzbăteau voci. Marianne nu le distingea bine, dar una era de femeie. Se certau. S-a oprit în loc și a ciulit urechile. Era Ania.

O încerca un sentiment contradictoriu – de ușurare că era prietena ei și nu un intrus, dar și de jenă, că nimerise exact în toiul unei discuții aprinse. Cu cine se certa Ania? Nu o auzise niciodată să ridice tonul. Avea o voce tensionată. Venise, probabil, să arunce un ochi prin castel și dăduse peste vreun vagabond periculos, care se aciuiase între zidurile acestuia. Ar fi trebuit să-l baricadeze mai bine!

Marianne a luat o piatră de jos și a apăsat pe clanță. Ușa era descuiată. A trântit-o de perete, cu inima tremurându-i în piept.

Dar scena care i s-a înfățișat nu era deloc violentă.

La masă, stătea un bărbat, cu un castron de supă în față. Avea obrajii scobiți și ochii afundați în orbite și era, în mod evident, bolnav. Ania stătea în capătul opus al camerei, sprijinită de chiuveta veche. Pe chipul prietenei ei se citeau o mulțime de emoții. Tulburare, panică și un soi de resemnare.

Marianne s-a oprit în prag, fără să arunce piatra din mână.

— Îmi cer scuze… a bâiguit ea. N-am știut…

Bărbatul se uita când la ea, când la Ania. A împins supa deoparte cu o mână firavă.

— E castelul dumitale, i-a zis lui Marianne.

Vorbele lui aveau o rezonanță stranie. Burg Lingenfels nu era cu adevărat *al ei.*

Să fi fost vreun topograf, agent fiscal ori comis-voiajor? Mintea lui Marianne căuta toate explicațiile posibile.

Ania nu scotea un cuvânt.

— Bag de seamă că Ania nu ți-a spus nimic despre mine, a continuat el, spulberându-i teoriile.

Marianne s-a întors către prietena ei, care a lăsat capul în pământ. De la sâni, i se prelingeau două dâre de lapte.

Marianne simțea că trebuie neapărat să se așeze pe un scaun.

Afară, răsunau ciripelile rândunicilor. Înăuntru, camera era întunecoasă și apăsătoare, ca o criptă.

— Am vrut să-ți spun, a zis Ania, ridicând, în sfârșit, ochii. Te rog să mă crezi.

Marianne o privea, năucită.

Chipul prietenei sale îi părea atât de străin – copleșit de deznădejde, dar și de un calm înfricoșător.

— El e soțul meu, a zis Ania.

Când Marianne a plecat de la castel, ziua era frapant de neschimbată. Soarele după-amiezii strălucea peste câmpurile secerate, macii erau înfloriți… Dar ea nu avea ochi pentru toate acestea. Gândurile i se frământau prin minte, ca o pasăre care și-a găsit cuibul distrus.

Nu-și mai amintea foarte bine nici ce făcuse la castel.

— Nu poate rămâne aici, spusese ea, uitându-se cu răceală la bărbatul pe care Ania i-l prezentase drept soțul ei.

Ania plecase capul în pământ.

În ciuda înfățișării bolnave, bărbatul emana răutate. O privise cu ochii mijiți și ridicase din umeri.

— Și, mă rog, unde-ai vrea să mă ducă? Acasă, la noul ei soț? La vreun spital american?

Păreau mai degrabă amenințări decât întrebări.

Poate că Ania își merita soarta. O mințise pe Marianne, îl mințise pe Carsten, îi mințise pe toți oamenii din viața ei. Își clădise un trai liniștit la adăpostul naivității lor, profitase de generozitatea lui Marianne și de dorința ei de a ajuta. Se recăsătorise prin șiretlicuri. Iar acum adusese un necunoscut să moară la Burg Lingenfels. S-ar fi cuvenit să o dea în vileag.

În același timp, trebuia să țină cont și de sentimentele lui Carsten. Murea dacă afla de înșelăciunea soției sale. Merita să aibă parte de o moarte demnă și liniștită, pe măsura vieții pe care o dusese. A apucat-o, brusc, mila de băieții Aniei, Anselm și Wolfgang, pe care nu-i plăcuse niciodată prea mult. Erau prinși în urzeala de minciuni a mamei lor.

Prin urmare, Marianne a făcut apel la toată mărinimia de care era capabilă și a plecat. L-a lăsat pe individul acela, Rainer

Brandt, să-și aștepte sfârșitul la Burg Lingenfels. Și a lăsat-o pe Ania, care nu era, de fapt, Ania, ci o mincinoasă și o prietenă falsă – o femeie care se dăduse drept altcineva – încătușată de moartea lui. Nu o mai interesa să afle cine *este*, de fapt, Ania. N-avea decât să se aleagă praful de ea și de bărbatul de la castel.

Singurul lucru pe care-l putea face Marianne era să le întoarcă spatele.

PARTEA A TREIA

Capitolul 26
DORTMUND, 11 IANUARIE 1923

Printre primele amintiri ale Aniei se numără cea a zilei în care soldații francezi au intrat în Dortmund.

Are doisprezece ani, iar tatăl ei i-a interzis să iasă din cameră.

Dar aude afară zgomotul trupelor care trec. Mai întâi tancurile, apoi cavaleria, apoi soldații africani aduși de francezi din colonii, ca să ajute în zonele de ocupație. Frau Richter, bucătăreasa și menajera familiei Fortzmann, spune că sunt oameni însetați de sânge, gata să ucidă și să mănânce copiii germani, la un semn al superiorilor lor francezi. Spune că cel mai scund dintre ei măsoară trei metri, că scuipă foc și flăcări, și că vor mărșălui pe tot continentul, aproape despuiați și cu capetele chele ca niște bășici. Pe lângă ei, militarii francezi vor părea niște aliori – omuleți zdrențăroși și subțirei, cu fețe prefăcute, veniți să fure cele dintâi produse ale industriei germane postbelice.

Ania e suficient de matură cât să înțeleagă că Frau Richter e o femeie irațională, superstițioasă și incultă. Dar și că soțul și fiul ei și-au pierdut viața în războiul, care, ulterior, avea să fie cunoscut sub numele de Primul Război, dar, deocamdată, este denumit simplu (și cu optimism) *Război.* Pierderile suferite o impun pe Frau Richter drept expertă în materie de chestiuni militărești.

Francezii au venit ca să confișteze cocseriile unde lucrează majoritatea localnicilor. E cea mai dezvoltată industrie a Germaniei. *Despăgubire* este cuvântul care îi lasă un gust amar oricărui neamț.

— E exact ca la școală, zice Frau Richter și dă ochii peste cap. Mai întâi le-am luat noi banii de gustare, acum ni-i iau ei.

Luna trecută au fost arestați opt oameni – oameni de vază, cu jobene și fracuri, proprietarii mai multor fabrici din zonă.

— Nu le-ar fi rușine! a exclamat Frau Richter, văzându-le fotografia în ziar. Nu-i de ajuns că le-au luat afacerile? Trebuie să le răpească și demnitatea?

Cam toate cunoștințele Aniei despre politică i se datorau lui Frau Richter. Tatăl Aniei, Herr Doktor Fortzmann, e un bărbat de modă veche, care consideră că cei mici nu trebuie să deschidă gură în prezența adulților. Nu tolerează politica în general și tânjește după restaurarea monarhiei. În cei cinci ani de când a abdicat Wilhelm al II-lea au avut parte doar de revolte și inflație. Peste toate acestea, Ania știe că nu are voie să pomenească de comuniști. Tatăl ei nu și-a revenit încă după șocul scurtei lor ocupații a Bavariei care, preț de câteva săptămâni, în 1919, s-a numit Republica Sovietică a Bavariei. Dacă se apucă să discute despre asta, nici că se mai oprește. Din perspectiva doctorului Fortzmann, lucrurile mergeau mult mai bine pe timpul Kaizerului. Iar, în casa lui, el este Kaizer.

Pentru că tatăl ei este medic, micuța familie a Aniei duce un trai mulțumitor, bazat pe trocuri – ouă și cartofi în schimbul suturilor, ajutor la stivuirea lemnelor și curățarea jgheaburilor în schimbul tratării unui copil bolnav. Copii bolnavi se găsesc la tot pasul, din cauza condițiilor precare în care trăiesc muncitorii din cocserii. Spre deosebire de mulți localnici care trebuie să se descurce din lefuri, într-o perioadă de neajunsuri și inflație, cel puțin familia Fortzmann nu duce lipsă de mâncare și căldură.

De la moartea fratelui mai mic al Aniei, Frau Fortzmann nu a mai ieșit din camera ei. Ba o doare spatele. Ba o înțeapă în piept. E tare firavă. Nu îndrăznește să se aventureze dincolo de ușa salonașului ei.

— Scumpa mea Ania, spune în fiecare dimineață, când fiica ei îi aduce micul dejun pregătit de Frau Richter.

Își mângâie fata pe păr și o podidesc lacrimile. Ania nu suportă să o vadă așa. Miroase a ceaiul de mușețel pe care îl bea, dar are și un iz rânced – mirosul inactivității.

— Povestește-mi ce se mai întâmplă, o îndeamnă ea.

Ania se conformează, ca orice copil ascultător.

— Frau Richter are o învelitoare nouă pentru ceainic. A tricotat-o sora ei. Aseară, tata mi-a citit din Epistolele către corinteni. Am învățat fracțiile la școală. Niște bărbați din München au încercat să-l ucidă pe președinte.

Toate știrile au importanță egală. Habar nu are ce să-i spună

mamei sale, ce ar interesa-o cel mai mult să audă. Frau Fortzmann o ascultă absentă. O bate pe mână, dacă stă aproape de ea, sau îi mângâie pielea catifelată cu degetul mare. De câte ori povestește, fetița are senzația că vomită. Imediat ce termină, se retrage în bucătăria ceva mai călduroasă, unde o așteaptă Frau Richter cu noi discuții deșănțate despre politică.

Astăzi, când intră trupele franceze să ocupe Ruhrul, Ania și-a vizitat deja mama și și-a îndeplinit cota zilnică de broderie. Frau Richter e plecată cu „treburi", dar sigur o găsești printre mulțimile adunate să privească trecerea trupelor. Herr Doktor Fortzmann citește în biroul său, indispus de știrile despre umilințele îndurate de poporul german. Ania e singura care nu își găsește o ocupație, izolată în dormitorul ei, cu șifonierul apăsător de închis la culoare, portretul sever al bunicii din partea tatălui și patul făcut, pe care nu are voie să se așeze. Afară, la nici două străzi distanță, armata cuceritoare pune stăpânire pe orașul ei, iar ea este închisă într-o cameră ca o criptă.

În timp ce stă la fereastră și culege scame de pe șosete, îi vine o idee. Cea mai revoluționară și mai năstrușnică idee care i-a trecut vreodată prin minte. O să iasă pe fereastră, o s-o ia pe acoperiș, coboară prin corcoduș și ajunge în grădină. Dacă o prinde cineva, o să primească bătaia subînțeleasă în poruncile tatălui ei și care se întrevede în cravașa din spatele suportului de umbrele și în atitudinea lui ce trădează o brutalitate abia reținută. Decât să primească o asemenea bătaie, Ania ar prefera să moară. Așa că trebuie să se asigure că nu o prinde nimeni.

Merge lateral pe pervazul ferestrei până la acoperișul plat, cu mâinile și picioarele depărtate, și cu o asemenea sprinteneală, încât până și ea rămâne uimită. Ajunsă la margine, coboară cu grijă pe trunchiul zgrunțuros al copacului și sare pe pământ. De acolo, țâșnește pe lângă tufele din capătul opus al grădinii și intră pe alee. Gâfâind de oboseală, aruncă o privire în jur. A reușit. A scăpat. E prima oară când iese din cuvântul tatălui ei, iar sentimentul este deopotrivă însuflețitor și rușinos.

Când se apropie de Uhland Strasse, aude duruitul îndepărtat al tancurilor – uf, le-a ratat! – și tropăitul copitelor cailor.

Imediat după colț, dă cu ochii de mulțime: cetățenii Dortmundului, aliniați de-o parte și de alta a străzii, urmăresc neliniștiți defilarea de trupe.

Francezii merg pe mijloc, călare pe cai semeți, care înaintează la trap înalt, cu baionetele pe umeri, asemenea unor ace uriașe. Chipurile de sub coifuri sunt dezamăgitor de banale. Nici urmă de africani înalți de trei metri. Nici urmă de scuipători de flăcări sau comandanți francezi cu figuri viclene. Cu toate acestea, disprețul soldaților față de mulțime este un afront evident. Furia și ura se simt în aer.

Ania își croiește drum prin gloată. Ajunge în primul rând exact când se petrece o scenă umilitoare. Unul dintre infanteriștii aflați în fruntea batalionului iese din formație și se năpustește asupra unui spectator care a uitat să-și scoată pălăria. Soldatul i-o dărâmă de pe cap cu o lovitură.

Bărbatul, un tânăr îndesat și vânjos – genul de băiat despre care Frau Richter ar zice că e *ein richtige deutsche Bursche*, un flăcău german neaoș –, încearcă să riposteze, lovindu-l pe soldat, dar mulțimea din jur îi imobilizează brațele. După ce se îndepărtează soldatul, îi dau drumul, iar Ania îl privește cum aleargă după pălăria care se rostogolește periculos de aproape de copitele cailor. Când se repede în fața animalului, îl salută din cap pe călăreț – un gest mărunt și înjositor, dictat de instinctul de conservare.

În esență, este nesemnificativ (doar trecuseră printr-un război), dar, pe moment, Ania rămâne șocată. Brutalitatea cu care soldatul i-a dărâmat pălăria de pe cap – ca și cum ar fi fost un copil neascultător, sau, mai rău, un animal. Lucrul acesta o nedumerește și îi ridică un semn de întrebare cu privire la ce înseamnă să fii neamț. Este dovada de netăgăduit a înfrângerii. Asta înseamnă să fii membru al unei națiii înfrânte.

Următorul delict al Aniei este mai complicat.

Cancelarul Germaniei i-a îndemnat pe cetățenii din regiunea Ruhrului să recurgă la acte de rezistență pasivă împotriva trupelor de ocupație. Grupele de fete de la Centrul de Gimnastică din München poartă pancarte pe care scrie NU

VREM SĂ FIM ROBII VOȘTRI. Muncitorii din oțelării sunt în grevă. În sud, au loc ciocniri violente între comuniști și milițiile de extremă dreapta *Freikorps.* E posibil ca Ania să fie influențată de toate aceste conflicte. Ori, poate, a ajuns la vârsta răzvrătirii.

În prima duminică din Postul Paștelui, ar trebui să-și însoțească tatăl în vizită la bunica și mătușa ei. E una dintre multele tradiții din familia Fortzmann pe care Ania le detestă profund. Mătușa Gudrun crede că e de datoria ei să o transforme pe Ania într-o tânără respectabilă. De când mama ei a decis să devină o invalidă neputincioasă, Gudrun o învață să spele rufe și să frece podele, să „îndeplinească sarcinile gospodărești", să stea dreaptă și mută cât mănâncă adulții. Astfel, Ania se vede silită să stea pe canapeaua din păr de cal a mătușii și să ronțăie biscuiți digestivi, în vreme ce adulții mănâncă tartă cu agrișe și frișcă. Ticăitul iritant al ceasului, aerul stătut din cameră și pielea flască și uscată de pe fața bunicii o apasă și o sufocă pe Ania, ducând-o cu gândul la moarte.

În după-amiaza aceasta, când vine ora să meargă la Gudrun, Ania se pitește sub salcia din fundul grădinii. Ramurile lungi atârnă până la pământ, formând o ascunzătoare perfectă.

Peticul de pământ de la rădăcina ei este unul dintre locurile preferate ale Aniei. Îi place mirosul tencuielii mucegăite a zidului, solul umed, senzația de căldură a mâinilor ei, după ce s-a jucat cu rămurele, frunze și viermi. Ascunde multe lucruri în ramurile sălciei. De pildă, un roman de duzină, găsit pe o bancă în parc, despre care știe că n-ar fi pe placul tatălui ei – prea modern, prea melodramatic. Doctorul Fortzmann consideră că singurele cărți care merită citite sunt Biblia și operele lui Schiller. Până și Goethe e liberal din punctul lui de vedere. Tot acolo a ascuns și bomboanele șterpelite de la serbarea de final de an, un schelet de șarpe și o broșă multicoloră pe care a furat-o din măsuța de toaletă a mamei sale, cu trei luni în urmă.

Ce caută salcia în banala grădină a familiei Fortzmann? Nu există iaz sau pârâu în care să-și stingă setea. Copacul e o rămășiță, i-a spus, la un moment dat, cineva – probabil Frau Richter, care e un suflet romantic, sau unchiul Dierck, care e

tânăr și neascultător și, de curând, a fugit de acasă, ca să-și caute de lucru pe o navă. Copacul a rămas acolo din vremurile când întregul cartier era o mlaștină presărată cu iazuri, bălți și păsări de apă. Jalea i-a încovoiat trunchiul trist. De câte ori se așază sub ramurile ei mlădioase, Ania îi împărtășește jalea – ființa ei tânjește după apa dispărută, iar în urechi îi răsună clipocitul fantomatic al pârâului secat.

Duminica aceasta, nu se ascunde de una singură. O însoțește vecinul și prietenul ei cel mai bun, Otto Smeltz. Când o aude pe Frau Richter strigând-o, îl prinde de mână și i-o strânge cu putere.

— Sst, îi șoptește ea, poruncitor, iar Otto se uită la ea cu ochi mari și mirați.

Băiatul seamănă cu o nimfă: slăbuț, palid și brunet. Se joacă deseori împreună cu Ania, la adăpostul sălciei, îngrijesc animale bolnave. Uneori, Otto se preface că e fată și o lasă pe Ania să-i împletească părul zburlit. Desenează table de joc în pământul rece și moale și folosesc pietricele pe post de piese.

Nimeni altcineva din Langebein Strasse nu se joacă cu Otto. În primul rând, tatăl lui nu e nici doctor, nici avocat, ca ceilalți bărbați de pe stradă. E negustor și are o prăvălioară în centrul orașului, în al doilea rând, provine dintr-o familie foarte boemă, cel puțin, în comparație cu ceilalți. Și, pe deasupra, sunt evrei veniți din Polonia.

Uneori, când e vremea frumoasă, familia lui cântă în grădină. Herr Smeltz are o vioară, iar soția lui, o drâmbă. Fiica lor, Susi, o fată zvăpăiată, cu părul vâlvoi și figură obraznică, cântă la acordeon. Lumea consideră că se poartă necuviincios – *ca la bâlci,* după spusele lui Frau Richter, care ar face atac de cord dacă ar ști cât de mult timp petrece Ania în tovărășia lui Otto. În nopțile calde, Ania deschide fereastra dormitorului și ascultă muzica, în timp ce stă singură în pat.

În această după-amiază, cutezanța Aniei îl neliniștește pe Otto.

— Când ieși de aici? întreabă el. Dacă nu pleacă fără tine? Ce-o să facă tatăl tău dacă te găsește?

Întrebările lui îi strică bună dispoziție.

— Taci odată, bombănește Ania, realizând brusc ce putere deține în relația lor.

E cu un an mai mare, e mai înaltă și are mai multă autoritate.

— Stai locului.

— Ania, șoptește Otto și o trage de mânecă, dar ea se smucește.

— Taci.

Îi astupă gura cu palma și îi vede privirea speriată din ochi. Vrând-nevrând, băiatul rămâne alături de ea și nu o dă de gol.

După câteva ore, când o descoperă polițistul chemat de Frau Richter, Ania e și triumfătoare, și îngrozită.

— De ce-ai făcut asta? o întreabă sever doctorul Fortzmann, așezat în fotoliul de piele din biroul său. Te credeam mai înțeleaptă.

Îi vorbește pe un ton grav și moralizator. Cravașa stă sprijinită de fotoliu.

— El m-a obligat, zice Ania, foindu-se, cu capul plecat în pământ.

— Haimanaua de Smeltz?

Polițistul l-a găsit și pe Otto. Dar, spre deosebire de Ania, el a fost târât de ureche până la secție.

Ania încuviințează din cap și se gândește la exprimarea polițistului.

— A fost ideea lui, spune ea, cu inima tremurându-i în piept. Nu m-a lăsat să ies de acolo.

Doctorul Fortzmann își schimbă postura – pune mâinile pe genunchi și le încordează ușor.

— Ce vrea să însemne asta?

Povestea Aniei ia proporții.

— S-a agățat de mine. Când am vrut să strig, mi-a pus mâna la gură.

— N-ai voie să te mai joci cu el, spune doctorul Fortzmann, încruntat. Ai priceput?

— Da, spune ea, legănând din cap. Am priceput.

Spre surprinderea Aniei, cravașa rămâne la locul ei. Tatăl o trimite în camera ei, fără să mănânce, dar, mai târziu, Frau Richter îi aduce pe furiș un castron cu supă de mazăre și o felie

de șuncă.

— Biata de tine, oftează femeia, țâțâind. Trebuia să te păzim de băiatul ăla.

Vorbele ei îi lasă Aniei un sentiment ciudat, ca și când minciuna e un obiect blocat în stomacul ei. Și, deși flămândă, nu reușește să mănânce nimic. E o noapte frumoasă, dar nu răsună nici râsete, nici muzică dinspre casa familiei Smeltz.

După această întâmplare, oamenii aruncă pietre în geamurile familiei Smeltz. Cineva le mâzgălește ușa cu vopsea. S-a dus vestea rapid. Otto nu mai vine la școală.

Ania îl revede o singură dată. Traversează parcul, gârbovit de frig, și o uimește cât de mic pare. Imaginea lui îi trezește un sentiment curios: părul lui negru fluturând în vânt ca niște pene, picioarele subțiratice în pantalonii scurți, ca niște rămurele delicate. Ania își spune povestea chiar de ea născocită: e un băiat viclean, care a obligat-o să iasă din cuvântul tatălui ei și i-a astupat gura cu mâinile lui transpirate și murdare. Își imaginează scena în asemenea detaliu, încât pare reală.

Într-o dimineață, familia Smeltz se face nevăzută. În miez de noapte, își încarcă lucrurile în căruța de la prăvălie și se mută în cartierul evreiesc.

Zile și ani la rând, în după-amiezile lungi și plictisitoare din casa de pe Langebein Strasse nr. 34, Ania îi duce dorul prietenului ei. Noaptea, stă în camera tăcută și încearcă să-și amintească muzica pe care o cânta familia lui. O doare sufletul. Știe că muzica a dispărut din vina ei.

Capitolul 27
DORTMUND, 1934

Când Ania fuge de acasă pentru a doua oară, Otto Smeltz e doar o vagă amintire din copilărie. De data aceasta, se hotărăște să caute adăpost la mănăstirea Surorile Sfântului Sacrament. A împlinit douăzeci și trei de ani, e femeie în toată firea, dar în casa tatălui ei este tratată tot ca un copil. A absolvit liceul cu note mari și premii, dar nu va merge la universitate. Herr Doktor Fortzmann consideră că fetele nu au nevoie de educație superioară. După părerea lui, e datoria Aniei să se ocupe de treburile gospodărești, după moartea mamei ei. Într-o zi, se va mărita și va face copii, deci, la ce i-ar folosi diploma de facultate?

Aniei, pe de altă parte, nu-i stă gândul nici la gospodărie, nici la măritiș, nici la copii. E o fată atletică, înzestrată cu o minte ageră și pragmatică, și învățată să stea mai mult singură. Într-un grup, de fete, nu se remarcă prin nimic. E de înălțime medie, are un păr blond absolut banal și o figură comună. Poate ochii sunt ușor mai îndepărtați decât ar trebui, buzele cam subțiri și picioarele uscățive. Nu-i pasă. E robustă și sănătoasă, iar dintre colegele ei de gimnastică, aleargă cel mai rapid și face cele mai înalte salturi. Datorită fermității și spiritului ei civic, toată lumea o place. Primește mereu invitații la ceaiurile dansante organizate la Sala Breslelor. Le acceptă doar din politețe. Ce rost au idilele? Nu fac altceva decât să-ți distragă atenția de la lucrurile mult mai importate în viață.

Acestea sunt, în ordinea importanței: lumea largă (nu Germania, ci întreaga planetă, plină de tot soiul de oameni – a devorat toate cărțile din biblioteca tatălui ei despre civilizații străine și cercetări antropologice), științele și condiția fizică (mai exact, calitatea de membru al Grupului de Pregătire Sportivă pentru Fete din oraș).

Așadar, Ania merge la mănăstire nu pentru că vrea să se călugărească, ci pentru că visează să ajungă în Africa. Măicuțele au o misiune în fosta colonie habsburgică Namibia. Își

imaginează că îi va învăța pe copiii dolofani ai băștinașilor să citească, să fiarbă legumele și să își monteze plase de țânțari în jurul paturilor, toate acestea în țipetele maimuțelor. Tânjește să vadă lumea largă. Și să scape din Dortmund.

Ania nu îi cere părerea tatălui ei. Știe ce răspuns va primi. Deși critică în mod constant actuala guvernare, pe naziști și pe comuniști deopotrivă, Herr Doktor Fortzmann nu a călătorit niciodată în afara Germaniei. Aici e casa lui, patria-mamă, și, în opinia lui, singura națiune cu adevărat civilizată de pe fața pământului.

De la moartea soției, tatăl ei a devenit și mai distant. Seara, cinează într-o tăcere tulburată doar de clinchetul tacâmurilor. Aniei îi e dor de zilele când îi ținea prelegeri despre păcatele comuniștilor, gloria Kaizerului și eroii lui germani preferați – Hermann, *Karl der Grosse*[23] și generalul Bismarck. Până și pacienții au ajuns să renunțe la serviciile lui. Naziștii au deschis un spital nou în cealaltă parte a orașului, care le acordă îngrijiri gratuite muncitorilor. Herr Doktor se încuie în biroul lui câte o după-amiază întreagă și citește nemulțumit ziarele.

Între timp, lumea dinafara casei sufocante a Aniei înflorește. Se simte frenezia în aer; e o nouă eră pentru Germania. Tânărul Hitler – atât de arătos, dinamic și diferit de bătrânii intelectuali obosiți care, în ultimii cincisprezece ani, au buimăcit țara cu revolte, șomaj și lupte politice – a fost numit cancelar. Toate ziarele îi anunță planurile îndrăznețe și ideile. Are viziunea și energia necesare de a reda Germaniei măreția de altădată. I-a arestat pe comuniștii care au incendiat clădirea Reichstagului și a evitat revoluția de care nemții se temeau de ani buni. Până și doctorul Fortzmann se vede obligat să-i recunoască acest merit. Cât despre Frau Richter, aceasta e susținătoarea lui înfocată.

— Slavă Domnului că a apărut Herr Hitler, zice ea. El o să ne salveze de bolșevici.

Sub conducerea lui, Germania va deveni o națiune unită, și nu un amalgam de facțiuni rivale care se vânează reciproc. Împreună, vor crea cea mai bună, mai puternică și mai măreață civilizație din lume! Iar Hitler spune că tinerii vor realiza acest lucru.

Dacă rămâne închisă între zidurile casei natale, e ca și cum Ania își semnează singură condamnarea la moarte.

În ziua plecării, Rainer Brandt o așteaptă la colțul străzii. Cine e? Amicul ei? Iubitul ei? Confidentul ei ciudat? Nu există cuvânt care să descrie cu exactitate relația lor. Îl cunoaște de când erau mici. Au fost colegi de școală și au mers la aceeași biserică. Au așteptat la aceleași cozi să cumpere pâine, au mers la aceleași înmormântări și au participat la aceleași jocuri la bâlci. Tatăl lui, zidar la spital, e pacientul doctorului Fortzmann. În copilărie, ea și Rainer jucau table în anticamera cabinetului, cât îl așteptau pe Herr Brandt să iasă de la consultul săptămânal.

— Asta e ultima șansă, a zis Rainer, ridicându-se de pe zidul micuț pe care stătea. În loc să te duci la habotnicele alea, poți să fugi în lume cu mine.

— Și unde am merge? întreabă Ania, căznindu-se să pară voioasă, deși simte că se prăbușește din picioare.

Nu și-a luat la revedere de la nimeni – nici de la tatăl ei, care i-ar interzice să plece, nici de la Frau Richter, care ar izbucni în lacrimi și și-ar frânge mâinile. Nu mai e un copil și, cu toate astea, fuge de acasă.

Rainer îi ia valiza din mână.

— De ce să mergi în Africa, când sunt atâția nemți care au nevoie de ajutorul tău? Zău așa.

Au purtat această discuție de nenumărate ori. Rainer s-a înscris de curând în Partidul Nazist. Visează să se numere printre cei care vor pune bazele noului imperiu minunat al lui Hitler. Și-a depus deja candidatura la funcția de conducător al unui *Landjahr Lager,* sau tabără – parte dintr-un program național, în cadrul căruia tinerii petrec pe teren și deprind abilitățile necesare, pentru ca Germania să redevină, sub guvernarea lui Hitler, o importantă societate agrară. În scurt timp, întregul tineret german va fi obligat să participe la astfel de programe. Rainer va putea să se facă remarcat dintre participanți.

Ania înțelege frumusețea visului său, dar ar vrea, totuși, să

meargă peste hotare. Ar vrea să călătorească mai departe de sătucele germane. Africa o ispitește cu junglele ei luxuriante și triburile primitive.

— Gândește-te câte o să pierzi, continuă Rainer. Nașterea Germaniei noi!

— Doamne, Rainer! oftează Ania, neputându-se gândi decât la tatăl ei, care doarme ca un bătrânel în patul lui îngust.

A aruncat o privire pe ușa dormitorului său și a rămas surprinsă de aspectul lui neîngrijit, sforăind, cu gura deschisă – bluza de pijama desfăcută la guler, picioarele încălțate cu șosete, întinse peste cuvertură.

— Mi-am ales deja drumul, spune ea.

Rainer ridică din sprâncene. A fost dintotdeauna un băiat tăcut, speriat de sărăcia familiei lui, de boala tatălui și de germana șvăbească a mamei. Acum că e nazist, însă, debordează de încredere de sine. Fetele au început să-l remarce. Nu e un bărbat chipeș – are fața prea suptă și lungă, iar bărbia inspiră agresivitate –, dar degajă o forță irezistibilă. Dar singura care îl atrage e Ania, prietena lui din copilărie.

— Mai mult de trei săptămâni nu rezişti la mănăstire, spune el, lovind cu piciorul o pietricică. Îți vine ție mintea la cap.

Întâmplarea face ca Ania să reziste doar două săptămâni. Măicuțele sunt realiste.

— O să bolești mai tot timpul, o avertizează sora Katherine. Oamenii nu vorbesc germana, așa că trebuie să înveți franceza. Nu o să ai cartofi acolo. Toată lumea o să vrea să pună mâna pe părul tău.

Aniei nu-i pasă nici cât negru sub unghie. E familiarizată cu disconfortul și boala. Își dorește sincer să-i cunoască pe băștinași. Problema, în cazul ei, e Dumnezeu.

— Trebuie să-L ai mereu în inima ta, îi zice sora Anne Marie. Altminteri, și El se va lepăda de tine.

Dar, de câte ori Ania încearcă să-și deschidă inima către Dumnezeu, nu trăiește un sentiment de alinare și căldură, ci de deșertăciune. Își face rugăciunile în fiecare seară, iar dimineața merge la slujbă. Simte stofa aspră a rasei care îi zgârie brațele,

simte răceala scăunelului de rugăciune sub genunchi, dar nu îl simte pe Dumnezeu. În locul harului divin, simte numai groază și spaimă de moarte. Iar acest lucru o îngrijorează. E fată cinstită. Ia în serios sfaturile măicuțelor. Doar e fiica doctorului Fortzmann.

În cea de-a doua sâmbătă petrecută la mănăstire, Rainer o invită la deschiderea taberei *Landjahr* locale. E o zi senină și frumoasă, iar aerul dinafara mănăstirii parcă vibrează de energie. Oamenii s-au adunat cu mic, cu mare, în fața Primăriei și, spre deosebire de mulțimile încrâncenate pe care și le amintește din copilărie, aici nu au loc bătăi sau proteste. Au venit să sărbătorească. Vor să absoarbă o frântură din optimismul renăscut și spiritul de comuniune.

Iar prezentarea e superbă! Copiii de paisprezece-cincisprezece ani, urcați pe scena improvizată, par fericiți, sănătoși și inocenți, îmbrăcați în pantaloni scurți identici, cu cravate negre, subțiri și tunși cu breton. Mărșăluiesc perfect sincronizați și cântă melodii vesele și balade populare, care proslăvesc frumusețea naturii și bucuria plimbărilor. Interpretează un scheci, scris chiar de ei, despre marele erou german Hermann, cel care i-a înfrânt pe romani. Costumele sunt rudimentare, replicile nu foarte poetice, dar jocul actoricesc e convingător și au izbutit chiar să strecoare câteva glume reușite. La final, actorii se aliniază lângă conducătorul lor, un tânăr chipeș, cam de-o seamă cu Rainer, care vorbește despre mândrie, stăpânire de sine și disciplină, dar, mai presus de orice, despre unitate – fii de oțelari și negustori, pescari și nobili, toți au descoperit forța solidarității la capătul unui an petrecut în sânul naturii și bucurându-se de roadele ei. În spatele lui, cinci băieți flutură steagurile Tineretului Hitlerist, decorate cu un fulger elegant. Probabil că e cea mai frumoasă priveliște pe care a văzut-o vreodată Ania.

Încheie cu un imn închinat patriei-mamă.

Suntem toți uniți sub flamura solidarității
De când am redevenit un popor
Nimeni nu mai este singur, toți avem o datorie

Față de Dumnezeu, comandantul și sângele nostru.
Educați în spiritul creștinesc, mulțumiți de munca depusă,
Toți dorim să fim înfrățiți.
Germania, stăm mândri alături de tine
Și vrem să vedem această nobilă uniune în toată splendoarea sa!

Ania descoperă cu surprindere că i s-au umezit ochii de emoție. Abia acum își dă seama cât de izolată a fost. A fost mereu singură. Se culcă singură și se trezește singură – nu are frați ori surori, căci fratele i-a murit, și nu cunoaște altă mângâiere de mamă în afara țâțâitului lui Frau Richter, când o întreabă dacă a înghițit uleiul de ficat de cod. Și ea care se credea mulțumită de existența ei solitară!

Până azi, considera că unitatea e divergentă: grupurile turbulente ale tinerilor din generația ei postbelică, coalizate doar pentru a lupta împotriva unui dușman comun. Dar Ania nu dușmănește pe nimeni. Nici tinerii de pe scenă, ce par atât de pătrunși de a se afla unul lângă altul. Ei militează *pentru* ceva – pentru solidaritate și țară.

La asta se referă, probabil, Hitler, când spune *Kraft durch Freude:* forță prin bucurie. Forță prin comuniune, cântec și fericire. E opusul tuturor principiilor în spiritul cărora a fost educată. Sentimentul pe care-l trăiește este dumnezeiesc.

— Cum ți s-a părut? o întreabă Rainer, după ce se încheie spectacolul de pe scenă.

Ania are impresia că se află la mii de kilometri distanță de măicuțe, de mănăstirea rece și igrasioasă, de toată inițiativa misionară.

— Ai avut dreptate, spune ea, sugrumată de emoție.

Și astfel, Ania se alătură Partidului Nazist, nu din convingere, ci din răzvrătire.

Capitolul 28
DORTMUND, 1935

Ania și Rainer se căsătoresc la Primărie. Ea poartă un costum albastru, decent, iar el, uniforma de conducător *Landjahr*[24].

O amuză solemnitatea ceremoniei. Se simte ca un copil deghizat în adult. Rainer, în schimb, e foarte sobru. I-o ia cu două trepte înainte când urcă pe scara clădirii. Oricât ar iuți pasul, el nu o lasă să îl ajungă din urmă.

În timp ce se ține după acest Rainer transformat într-un om rigid și lipsit de haz, o umbră de îndoială coboară peste sufletul Aniei.

— Îl iubești? a întrebat-o Ulrike, prietena și colega ei de gimnastică, după ce i-a mărturisit că s-au logodit.

A rămas surprinsă de întrebare. Îl cunoaște pe Rainer de când erau copii. Împărtășesc pasiunea pentru muncă și dorința de a contribui la un viitor mai bun al Germaniei. Pe lângă asta, Rainer spune că a știut dintotdeauna că se va însura cu ea. Siguranța lui e foarte convingătoare. Ania e obișnuită să fie condusă de bărbați autoritari. Dar e oare îndrăgostită de el? Nici măcar nu știe prea bine ce înseamnă asta. Dragostea din romane e un sentiment furtunos și irațional, haotic și dominat de dorințe trupești. Ania nu a trăit niciodată așa ceva. Și nici nu-și dorește. Ea vrea un partener.

Se mărită cu Rainer fiindcă, în calitate de soț și soție, pot conduce o tabără. Vor primi o trupă alcătuită din băieți aleși din toată țara. Îi vor învăța cum să lucreze pământul, să crească legume și să devină cetățeni destoinici, cumpătați și mândri ai Reichului. Nu contează că nici ea, nici Rainer nu se pricep la agricultură. Au deprins câteva lucruri la instruire și vor munci alături de fermierii din zonă. Le vor insufla copiilor pasiunea pentru partid și idealurile sale de solidaritate, egalitate de clasă și mândrie națională.

Odată ajuns în capul scărilor, Rainer se întoarce și îi întinde mâna.

— Viitorul meu soț, spune ea, zâmbind și gâfâind ușor.

Rainer se dă înapoi și îi face semn să intre înaintea lui. Împreună, coboară în subsolul igrasios, unde își are biroul funcționarul însărcinat cu astfel de treburi.

Primele lor două tabere sunt de-a dreptul idilice. Cei mai frumoși ani din viața Aniei. Știe că așa este, deși, mai târziu, îi va fi rușine să o recunoască. Firește, nu va declara niciodată că cei mai frumoși ani din viața ei au fost pe vremea când conducea un program de instruire a tinerilor naziști. Fiii ei nu i-ar ierta-o; fiica ei ar muri de rușine. Dar adevărul este că amintirile din acea perioadă sunt destul de inocente: încărcate de sentimentul pur și satisfăcător al muncii fizice, de bucuria cântecelor și dansurilor, de spiritul de camaraderie… Când nu sunt prinși cu muncile agricole, se antrenează intens. Așa cum spune filosofia nazistă, Ania și Rainer sunt convinși de puterea civilizatoare a sportului. Există vreo modalitate mai bună de a le insufla tinerilor valoarea dârzeniei, loialității și abnegației?

Prima tabără se află în sud, aproape de Saarbrücken, o splendidă moșie de țară abandonată de proprietarii ei. Abia mai târziu, Ania avea să înțeleagă că *abandonată* nu este deloc un cuvânt atât de indiferent pe cât își închipuia ea. *Părăsită cu forța,* ar fi termenul mai exact: foștii proprietari erau evrei și, de curând, intraseră în vigoare Legile de la Nürnberg. La momentul acela însă, Ania pricepe doar că proprietarul este un datornic iresponsabil care a emigrat în America. Și, vorba proverbului, calul de dar nu se caută la dinți. Terenurile din jurul moșiei aparțin câtorva fermieri prosperi, urmașii șerbilor care au lucrat cândva pe aceleași câmpuri. Cât de mult a evoluat Germania din vremurile acelea! În fiecare dimineață, Rainer și băieții merg să le dea o mână de ajutor fermierilor. Spre sfârșitul verii și toamna au mult de lucru, pe când iarna, nu au mai nimic de făcut.

Seara, precum piticii din poveste, se întorc acasă, unde Ania, Albă-ca-Zăpada lor, îi așteaptă cu o cină hrănitoare și budincă la desert. Mănâncă împreună, la o masă lungă, își termină treburile și se strâng laolaltă să cânte, să depene povești și să se joace.

Conacul e o clădire splendidă, cu încăperi înalte, decorate cu ciubuce aurite și picturi murale care înfățișează zei greci și îngerași cu fețe grave. Dimineața, când se trezește, Ania iese pe balconul dormitorului și admiră terenul din jur: peluza neîngrijită, dar fermecătoare, livada cu pomi înfloriți, terenul de tenis (asta da, surpriză!) și impresionanta grădină de zarzavaturi cultivată de ea. Munca e grea, dar și satisfăcătoare. Își descoperă astfel talente nebănuite; sub mâinile ei pricepute, căpșunile răsar din pământul rece, rubarba verde și purpurie crește deasă, iar fasolea verde și mazărea dau recolte bogate. La casa tatălui ei nu avea grădină – era doar un petic de pământ semănat cu cartofi și agrișe, care cădeau în sarcina lui Frau Richter. Ania e atrasă de știința grădinăritului, ca, de altfel, de orice muncă fizică. Rainer îi permite să se ocupe de programul de pregătire fizică al băieților. Îi pune să se întreacă la curse cu garduri, sprint, chiar și curse cu obstacole, pe care le concepe după exercițiile ei preferate de gimnastică.

Băieții sunt drăguți și chipurile lor tinere sunt rumene, nu au decât doisprezece-treisprezece ani, aproape adolescenți. Sunt copii buni, încântați să scape din casele lor de la oraș și de obișnuitele discipline plictisitoare, ca latina, aritmetica, literatura și geografia.

Seara, când e foarte cald, ea și Rainer îi transportă cu căruța la lacul învecinat, în ale cărui ape negre și răcoroase se oglindesc dealurile și cerul. Băieții se întrec cine ajunge primul la o geamandură și încearcă să se dezechilibreze reciproc. Cei mai voinici și mai puternici sunt întotdeauna „Rege". Ania stă pe pătură, la țărm, și-i privește cum se hârjonesc. Uneori, înoată și Rainer până la ei și intră în luptă. Trupul lui alb și vânos e atât de diferit de al lor – mai matur și, cumva, mai ager, mai robust și mai hotărât, presărat cu perișori negri și fini.

Aniei nu îi place latura fizică a relației lor, dar o suportă. Spre norocul ei, Rainer nu e foarte pasional: rareori își îndreaptă atenția către ea, iar atunci rapid și fără preludiu. Actul sexual se încheie cât ai clipi și niciunul dintre ei nu vorbește despre asta.

Sâmbăta noaptea, Rainer face un foc de tabără, iar băieții cântă și fac întreceri – cine țâșnește în picioare mai repede, cine

sare cel mai departe, cine își ține echilibrul mai mult pe un trunchi căzut de copac. În mijlocul acelor tineri care îl admiră și îi caută sfatul, Rainer se simte în elementul lui.

Ani mai târziu, fiica Aniei își va trimite fiul într-o tabără de vară americană.

— Scopul taberei e să tragă cu arcul, să joace fotbal, să pescuiască și să meargă în drumeții, să învețe cum să fie cetățeni buni și prieteni buni, să-și dezvolte încrederea în sine, îi va spune ea Aniei.

E oarecum ironic, de parcă ceva i se pare amuzant.

— E foarte frumos, îi va răspunde Ania. Tot cam așa ceva făceam și noi în tabere.

— Doar că, în tabăra Wykona, nu-i învață să ucidă evrei! va exclama fiica ei. Dumnezeule mare, mamă! Cum poți să compari tabăra de vară din New England cu una nazistă?

— Noi nu i-am învățat să ucidă evrei, se va apăra Ania cu blândețe. Nici măcar nu *vorbeam* despre evrei.

Fiica ei o va privi, ca și când are în față o femeie nebună.

— Da, dar le-a vorbit Hitler, va spune ea, parcă adresându-i-se unui copil. Nu i-ai ascultat discursurile?

— Nu, va spune Ania, clătinând din cap. Eram prea ocupată. Sau prea proastă.

Dar nu e tocmai adevărat. Era, ce-i drept, ocupată, dar nu era proastă. L-a *ascultat* pe Hitler, deși nu-și mai amintește ce anume a *auzit.* Își amintește cum se strângeau în jurul radioului din salonul elegant, pe pereții căruia erau pictate scene bucolice. Și-i amintește pe băieți, îmbrăcați în pijamale, epuizați după o zi de efort fizic, întinși pe dușumeaua de lemn și mirosind a fân proaspăt cosit, a praf și sudoare curată. Toată lumea aștepta cu sufletul la gură să îl asculte pe Führer. Ania își amintește cuvântările înflăcărate și energia lui, promisiunile despre clădirea și unificarea Reichului, laudele aduse minunatelor calități ale poporului german. Ce nu-și amintește sunt îndemnurile oribile pe care i le impută fiica ei.

Poate pentru că, la vremea aceea, mesajul lui nu-i părea radical.

În 1936, când ascultă radioul în prima tabără, Ania nu se

îndoiește de declarațiile lui Hitler, potrivit cărora evreii sunt afaceriști bogați, care au profitat de necazurile Germaniei și au ocupat cele mai bune slujbe din țară. Iar cei care nu sunt bogați, adică majoritatea evreilor veniți din Polonia, România și regiunea baltică, sunt o adunătură de paraziți și bolșevici. Sunt adepții lui Troțki, aceiași oameni care au incendiat Reichstagul și au fondat Republica Sovietică a Bavariei. Ania nu prea pricepe amănuntele, dar deduce că acest ultim grup de agitatori e periculos. Și, firește, o acceptă în abstract. Evreii pe care îi cunoaște sunt cu totul altfel. De pildă, Herr Goldblum, băcanul, sau fetele familiei Cornbluth, colegele ei de liceu, nu sunt nici bogați, nici bolșevici. Sunt oameni normali și cumsecade, care au avut nesansa de a se naște într-un grup nociv. Totuși, cum poate Hitler să știe cine este „evreu bun" și cine nu e? E mai simplu să-i dai afară pe toți și, astfel, să previi infiltrarea acestora. Unde să se ducă? Înapoi în Polonia, România și de unde or mai fi venit. America? Israel? Madagascar? E treaba lor, nu a Aniei.

În zona din vecinătatea taberei nu există evrei. Doar fantoma lui Otto Smeltz. În mintea Aniei, imaginea băiatului s-a contopit cu povestea născocită de ea. A devenit un hibrid iritant la care preferă să nu se gândească.

De asemenea, Ania acceptă afirmația lui Hitler conform căreia polonezii și slavii și toți est-europenii aparțin unei rase inferioare, reprezentată disproporționat printre elementele criminale din societate. În cadrul cursurilor de instruire a liderilor de tineret, a învățat despre studiile care stau la baza acestei concluzii: trăsăturile genetice, dimensiunea creierului și măsurătorile frunții, statistici cu privire la încarcerarea acestora, sub acuzații de furt, viol și omor. *Völkischer Beobachter*[25] publică articole înfiorătoare despre lenea și igiena lor precară. Se înmulțesc precum iepurii și dețin cele mai bune și mai fertile pământuri, care, înainte de război, aparțineau în marea lor majoritate Germaniei. Au nevoie de ordinea, modernitatea și administrarea Germaniei. Iar Hitler e omul potrivit care poate realiza aceste lucruri – rata criminalității a scăzut enorm de când e el la putere. Nu a remediat doar problema șomajului; sub

conducerea lui, țara e mult mai protejată, mai liniștită și mai disciplinată.

— Nu te-au alarmant toate discursurile rasiste? Elucubrațiile lui Hitler despre „infecția evreiască" și „germanul nobil"… E suficient să citești patru fraze spuse de el și-ți dai seama că e un rasist fanatic, va insista fiica Aniei.

— N-am remarcat, e tot ce poate spune Ania.

Și, oricât de bizar ar părea, chiar așa este. Nu a învățat-o nimeni că e periculos să faci deosebire între rase. În Germania nu există o istorie a egalității în drepturi. Timp de mii de ani, populația a fost împărțită în clasa țărănească, săracă și lipsită de drepturi, și aristocrația bogată, care conducea totul. Singura învățătură care o pune pe gânduri este principiul creștinesc al generozității și toleranței. Dar bisericile nu par deloc scandalizate de retorica neîndurătoare a lui Hitler. Creștinismul e o superstiție, zice el – un paliativ împotriva crudelor realități ale vieții.

Toate acestea se întâmplă înainte de război. Înainte ca evreii să fie obligați să poarte Steaua lui David în piept, înainte să înceapă arestările, deportările în masă și să apară lagărele de concentrare.

Iar Ania are și așa destulă treabă, ca să-și mai bată capul și cu problemele altora.

În tabăra aceasta, vin pe lume copiii: mai întâi, Anselm, în 1936, un copil tare bun, care stă cuminte în leagăn, în vreme ce ea spală, gătește și face curățenie. Ania nu are alături o mamă care să o învețe cum să-l înfețe și să-l bată pe spate ca să râgâie, cum să-l ungă cu alifie pe pielea uscată, ca să nu se crape, cum să-i pună supă de mazăre în biberon, ca să-i potolească foamea. Trebuie să învețe singură toate acestea lucruri, dar, până la urmă, reușește. Și e foarte mândră de asta.

În 1937, se naște Wolfgang, care e mai dificil. În sinea ei, Ania îl consideră vinovat pentru scăderea nivelului lor de viață. Pruncul suferă de icter și e foarte bolnăvicios. Are scaune dese și moi – Ania are și așa mormane de rufe de spălat, fără să pună la socoteală și zece scutece zilnic. Trebuie să se ocupe de Anselm,

care începe să umble pe picioarele lui, și de ceilalți băieți din tabără. De multe ori, se vede obligată să-l lase pe Wolfgang să plângă până adoarme.

Când băieții împlinesc vârsta de doi, respectiv trei ani, Germania invadează Polonia. Nimeni nu-și dorește război – au trecut doar douăzeci și unu de ani de la ultimul! –, dar Ania dă crezare articolelor din presa germană, care susțin că e un război de autoapărare. Potrivit ziarelor, polonezii au intrat de mai multe ori pe teritoriul german, unde au omorât cetățeni nevinovați și au ocupat stația de radio din Gleiwitz. Deși isteață, Ania nu e deloc sceptică. Nu poate fi o minciună, dacă presa relatează incidentul.

Cea de-a doua tabără e la fel de mulțumitoare. Aceasta se întâmplă în 1940. Germania e în război. Majoritatea ziarelor germane încă susțin că e război de autoapărare. Aliații Poloniei, Franța și Marea Britanie, au declarat război Germaniei. Nimeni nu voia să se ajungă la asta. Dar, deocamdată, în ceea ce-i privește pe nemți, totul a mers ca pe roate. Tabăra aceasta se află în Luxemburg, țară cucerită acum, care a capitulat în urma rapidei și neașteptat de fructuoasei invazii germane a Franței. Dar Ania, Franz și toți nemții pe care-i cunosc nu o privesc ca pe o *cucerire.* Luxembourgul a devenit Luxemburg și a fost primit cu brațele deschise în Reich. Populația sa nu are motive să se plângă. Numărul total al victimelor a fost de șaptezeci și cinci. Iar acum se bucură de toate beneficiile unor cetățeni ai Reichului, printre care și posibilitatea de a participa la aceste tabere. Singura condiție este să nu vorbească limba franceză.

De data aceasta, tabăra e adăpostită într-o cazarmă modestă. Clădirea nu e la fel de somptuoasă ca aceea din Saarbrücken, dar e confortabilă. Munca e plăcută, viața, tihnită, iar războiul, încă departe. Brusc, de la Paris încep să vină o mulțime de mărfuri fine: de Crăciun, Rainer îi dăruiește Aniei ciorapi de mătase (unde Dumnezeu să poarte așa ceva?) și un ceas frumos și solid. Băieții se răsfață cu foie gras, iar adulții, cu șampanie. Alimentele de bază sunt și mai raționalizate – ouăle, carnea de porc și laptele sunt destinate exclusiv armatei. Dar tabăra primește o cotă din mâncarea pe care o produce – făină, cartofi,

orz, fructe proaspete vara, morcovi și sfeclă. E păcat că sunt în război, firește, dar Ania se bucură de ordinea și belșugul din viața ei.

În 1941, când Germania declară război Rusiei, ei sunt încă în această tabără. Lucrurile iau o întorsătură neliniștitoare. Ania nu e singura în care încolțește primul grăunte de îndoială. Naziștii susțin că e un „război preventiv". *Mai bine să atacăm, decât să fim atacați.* Însă armata germană este sleită de forțe. Oricine înțelege că e periculos să duci război pe două fronturi. Iar Aliații au început să bombardeze de-a binelea – raidurile aeriene fac parte din peisajul cotidian al vieții urbane.

Ania știe că Rainer va fi trimis pe front, dar, chiar și așa, ordinul vine ca o lovitură de trăsnet. Ea și băieții trebuie să se întoarcă acasă. Dar unde e casa ei? Herr Doktor Fortzmann a murit. Bătrânul Herr Brandt a murit. Mama lui Rainer e invalidă. Iar tabăra urmează să fie închisă.

Săptămâna viitoare, Rainer trebuie să-i conducă pe băieții din tabără la gară și, de acolo, să se prezinte la datorie. În dimineața plecării, se răsucește și coboară din pat, fără ca măcar să îi arunce Aniei o privire. Nu și-a manifestat niciodată afecțiunea față de soție și copii în prezența elevilor săi, și nu o face nici acum.

— Ai grijă de tine, îi spune, salutând-o scurt din cap.

Astfel, Ania trebuie să se ocupe singură de bagaje și să-și găsească o casă. În curând, ea și copiii vor lua trenul spre Dortmund, unde mătușa Gudrun a acceptat să îi găzduiască.

E o călătorie interminabilă. Forțele Aeriene Britanice au bombardat șinele de cale ferată, iar ei așteaptă câteva ore, într-o zi zăpușitoare de septembrie, ca acestea să fie reparate. Micul Wolfgang, în vârstă de patru ani, are scarlatină și arde ca un cuptor.

— Trebuie să bea multă apă, o sfătuiește binevoitor un bătrân, când trece pe lângă ei, pe peronul din Frankfurt.

În urma lui, vine soția, înfofolită într-un palton gros și încărcată de valize. Sunt evrei, își dă seama Ania, când le observă stelele galbene din piept. Sunt obligați să le poarte, dar e prima oară când Ania vede așa ceva. De fapt, e prima oară,

după foarte mult timp, când vede evrei. Rămâne uimită de omenia bărbatului. Nemaiavând de-a face cu aceștia, imaginea ei despre evrei s-a contopit cu cele de pe afișele naziste: ființe păcătoase, cu nasuri coroiate. Dar bărbatul acesta și soția lui par doi oameni simpli și triști. Îi mulțumește și își aduce, deodată, aminte de Otto Smeltz, prietenul și tovarășul ei de odinioară. Ce s-o fi ales de el?

La Dortmund, viața e mai grea decât la țară. Mătușa Gudrun se încruntă când plânge Wolfgang, iar pe Anselm îl bate cu linia peste degete, dacă își târșâie picioarele, uită să mulțumească sau sparge, din greșeală, vreo farfurie. Bombardamentele vin în valuri, uneori, seară de seară timp de o săptămână, după care se opresc o lună. Devine o obișnuință să coboare și să urce pe treptele pivniței, amețiți de somn.

Anselm începe școala, iar Ania și Wolfgang rămân acasă, cu limba ascuțită și oftaturile exasperate ale mătușii Gudrun. Se hrănesc cu varză fiartă și cartofi și dorm ghemuiți unul în altul sub păturile subțiri pe care le-au luat din tabără. La Radioul popular al lui Gudrun, Goebbels și Hitler își anunță victoriile pe frontul rusesc, dar, pe străzi, circulă cu totul alte zvonuri. Armata germană moare de frig, iar luptele sunt sângeroase. Cu fiecare rus pe care-l ucid, răsar alți doi care-i iau locul. Alte vești sunt chiar mai sumbre: în ghetourile unde au fost trimiși evreii polonezi, oamenii mor de foame și boli; SS-ul și etnicii polonezi masacrează sate întregi de evrei; Wehrmachtul execută prizonierii de război ruși, sau, mai rău, îi trimit în lagăre de exterminare. Ania și-ar dori să asculte știrile străine, dar nu are radioul ei și, dacă ar încerca, Gudrun ar pârî-o autorităților. Rainer îi trimite scrisori scurte și vagi: i s-au tocit bocancii, sunt blocați într-un orășel rus și așteaptă ordine, unul dintre soldații din unitatea lui se trage din învecinatul Aplerbeck. *Ce face,* cum *se simte* – acestea sunt întrebări la care Ania trebuie să ghicească răspunsul.

Într-o zi, la aproape un an de la sosirea la Dortmund, Ania trece prin dreptul sediului *Winterhilfswerk*-ului – Ajutorul de iarnă – și observă afișul pe care scrie că au pături, paltoane, haine groase și alte lucruri esențiale. Șovăie câteva clipe – ea și

băieții ei nu sunt milogi dar vede câteva doamne bine îmbrăcate care intră înaintea ei. Înăuntru, cantina a fost transformată într-o prăvălie plină de obiecte sortate cu grijă pe mărimi și categorii: paltoane și pulovere de lână, saltele de puf, perne și ghete. Voluntarii împart tichete oamenilor care stau la coadă: două paltoane de fiecare familie, două seturi de lenjerie de pat, încălțări pentru toată lumea. O adevărată mană cerească! Slavă Domnului că a ajuns devreme și nu s-au epuizat lucrurile de calitate. Pentru Anselm, alege un palton de lână bej, cu nasturi argintii (mult mai bun decât cele pe care le-a avut până acum), pentru Gudrun, o pelerină verde, groasă, două saltele de puf și câte o pereche de pantofi comozi pentru toată lumea. Până când nu ajunge la casă, nu se întreabă nicio clipă de unde vin toate aceste obiecte. *Redistribuite,* scrie pe ștampila aplicată de voluntar pe lista cu obiectele alese de Ania.

— De unde anume sunt redistribuite? întreabă Ania.

— De la deportați, răspunde scurt voluntarul.

Deci sunt lucrurile abandonate de evreii trimiși în est. Gândul acesta e profund tulburător. Un băiețel a lăsat în urmă paltonul acesta superb. Pe de altă parte, întărește cele spuse de Führer – evreii din Germania s-au îmbogățit peste măsură. Nimeni nu renunță la o asemenea haină, decât dacă are una și mai grozavă pe care a luat-o cu sine.

Unde a luat-o e o întrebare tot mai stânjenitoare, deși nu se numără încă printre preocupările imediate ale Aniei.

La începutul războiului, Ania își imagina că taberele de strămutați sunt niște așezări modeste și bine organizate ca tabăra ei, axate pe reeducare și administrate cu eficacitatea tipic germană. În primele ei luni de instruire, a primit o broșură care prezenta în termeni elogioși o tabără pentru evrei din Polonia, curată și ordonată, dotată cu spital și programe de pregătire profesională. Cuvântul *strămutat* îi evoca imaginea unui sat părăsit de locuitori care fuseseră strămutați în alt sat, părăsit la rândul lui de locuitorii care fuseseră strămutați, și așa mai departe – cu fiecare popor înaintând tot mai mult spre estul vast și încăpător. Un continent de oameni care se dă la o parte, spre a face *Lebensraum* – loc – populației lor din ce în ce mai

numeroase. Logica e cât se poate de simplă. *În Germania, sunt optzeci de milioane de oameni care trăiesc pe o suprafață de cinci sute de mii de kilometri pătrați. Ania a reținut statisticile prezentate de Hitler. Au nevoie de mai mult spațiu și mai multe resurse.*

Între timp, toată lumea a aflat că „așezările" sunt, de fapt, tabere, iar taberele nu sunt cu nimic mai presus decât mizerele „Case evreiești", în care au fost închiși ultimii evrei rămași în orașele germane. Luna trecută, când au „curățat" Dortmundul, le-au spus cetățenilor să-și astupe gurile cu cârpe, sau să nu iasă din casă, până când armata conduce evreii la gară.

Peste ani, într-o altă viață, Ania va intra într-un magazin de vechituri din America, împreună cu fiica ei, și o va năpădi un sentiment de groază.

— Știi de unde provin toate hainele astea?

— De la oameni care nu mai au nevoie de ele, îi va răspunde fiica ei, ridicând din umeri. De ce întrebi?

Când Rainer vine acasă în permisie, e distant și, parcă, mai aspru și nepăsător. Ceea ce era de așteptat, firește. Cum să lupți pe front și să te întorci vesel? Ania e conștientă de asta. Cu toate acestea, îi e dor de glumele lui, chiar și de cele la care, pe vremuri, strâmba din nas. Și și-ar dori să le arate mai mare afecțiune fiilor lui. Rainer li se adresează cu un formalism sec și, uneori, chiar cu dispreț. Într-o zi, când Anselm vine de la școală plângând pentru că un băiat mai mare i-a furat creionul cel nou, Rainer îi trage două palme peste urechi.

— Să nu te mai prind că-i lași pe alții să te bată! Ai priceput? se răstește. Viitorul nu e pentru cei care nu știu să se apere!

Ania se căznește să nu plângă după vechiul Rainer, cel care știa să înflăcăreze spirite, să educe cu haz și să cultive calitățile elevilor săi.

Fac dragoste – dacă se poate numi astfel – doar de câteva ori. Rainer e mai brutal și mai imprudent. Nu o odată se întâmplă ca Ania să sângereze după aceea. Dar și acesta e un comportament normal pentru un soldat venit în permisie, nu-i așa? Ania își reprimă repulsia. Altminteri, ar fi tentată să-și plângă de milă.

În primăvara lui 1943, Rainer e lăsat la vatră. A fost rănit și,

după trei luni petrecute într-un spital militar danez, încă are șrapnel într-un genunchi. Nu mai poate reveni pe front. Așa că primește o nouă însărcinare: să conducă o tabără din Warthegau, district german de pe teritoriul Poloniei cucerite. De data aceasta, băieții vor fi mai mari – cu vârste cuprinse între treisprezece și șaptesprezece ani. Iar tabăra va face parte din programul *Wehrbauer*, „fermierul soldat", introdus spre a apăra teritoriile estice. Scopul lor este să aducă metode agricole moderne în înapoiatele sate poloneze și să producă cerealele trebuincioase pentru a hrăni Reichul. Ei vor fi avangarda planului *Blut und Boden*[26] al lui Hitler – membri ai unei rase superioare uniți cu un sol superior (fertil și negru, care îți alunecă printre degete ca mătasea) și pregătiți să îl apere, în cazul unui atac.

Misiunea pare destul de primejdioasă și belicoasă, dar tot așa e și viața în Dortmund. Ruhrul se află sub asediu, iar bombardamentele americanilor și britanicilor fac ravagii noapte de noapte. Oamenii rămași în oraș sunt deznădăjduiți și s-au înrăit: se pârăsc unii pe alții la Gestapo, că nu fac salutul nazist așa cum se cuvine, că ascultă posturi de radio străine, că au un discurs „defetist".

— Bieții noștri soldați, exclamă Ania, într-o seară, pe când citește ziarul.

Gudrun îi aruncă o privire dezaprobatoare.

— *Bravii* noștri soldați, o corectează mătușa. Ai grijă ce spui, că ajungi la închisoare.

Sclavii sunt omniprezenți – în general, prizonieri de război ruși care muncesc în fabrici de cărbune și muniție. Se târăsc pe străzi, slabi, chinuiți și flămânzi. Dar și în Rusia prizonierii de război germani au parte de aceeași soartă ori, poate, mai crudă, dacă te iei după ce afirmă Rainer, Hitler, Goebbels și orice *Kreisleiter*[27] nazist. Ania s-a săturat de bărbați și vorbăria lor. În ultimul an, a văzut și grupuri de prizoniere. Poloneze și ucrainence tinere și frumușele sunt încărcate în trenuri și trimise să lucreze ca dădace sau servitoare. În fiecare dimineață, un grup de femei costelive, în uniforme dungate, mărșăluiesc prin oraș, înspre fabrica de muniție. Evreice dintr-un lagăr de

muncă. Prezența lor nu are analog în Rusia.

Rainer nu pare deloc încântat de ideea de a conduce o altă tabără. Are coșmaruri și se trezește urlând aproape în fiecare noapte. Când medicul îi prescrie pastile care să îl ajute să doarmă, le înghite imediat după cină și cade într-un soi de letargie.

Așadar, Aniei îi revine încă o dată sarcina de a face bagajele familiei. Au voie să ia câte o valiză de persoană, exact ca evreii. Lucrul acesta o pune pe gânduri.

De un an încoace, aude tot soiul de povești înfiorătoare: despre prizonierii din lagărele de concentrare siliți să trudească până la moarte, despre femei și copii împușcați în păduri, despre cuptoare uriașe în care sunt gazați evreii. Nu poate da crezare tuturor acestor orori. Führerul care a inventat taberele *Landjahr* și ghiveciul de duminică n-ar fi putut ordona asemenea atrocități. Una e să deportezi evreii, alta, să-i omori. Zvonurile miros a propagandă aliată – de genul manifestelor mincinoase lansate de avioanele britanice.

Cu toate acestea, sunt neliniștitoare.

În viitor, când Ania va încerca să-i explice acest lucru fiicei sale, o vor trăda cuvintele. Știa și nu știa de ororile care aveau loc. *Știa oarecum* – dar nu există cuvânt care să redea asta. Știa așa cum știi că se întâmplă ceva undeva, departe, dar nu ai puterea de a schimba ceva: refugiații din calea cutremurelor, care trăiesc în condiții mizere sau victime ale unui război străin.

— Dar nu era un război străin, era războiul tău! insistă fiica ei.

— Ai dreptate, recunoaște Ania. Dar eu nu l-am perceput astfel.

Până când a ajuns la Warthegau.

Pentru viața în noua tabără, Ania împachetează haine groase, un mic album de fotografii, pături pentru băieți, cuie, un ciocan, o lingură de lemn, un curățător de cartofi și neprețuitul ei cuțitaș de descojit. Trierea obiectelor indispensabile se va dovedi un exercițiu util pe viitor, deși Ania încă nu știe asta. Tabăra va fi bine echipată, dar sunt lucruri pe care nu le mai găsești nicăieri.

Călătoria spre est e la fel de spartană ca peisajul. Familia Brandt merge cu un tren militar, într-un vagon rezervat „coloniștilor civili". Tovarășii lor de drum sunt un grup de tinere, membre ale Ligii Fetelor Germane, trimise să propovăduiască „cultura națională și igiena germanității" țăranilor neștiutori din est, și mulți foști soldați, ca Rainer – răniți sau prea bătrâni pentru a mai fi încadrați în serviciul militar, dar capabili să lucreze pământul și să îndeplinească sarcini polițienești. Ania este singura mamă. Wolfgang bolește pe toată durata călătoriei. Anselm, în vârstă de șapte ani, se uită pe fereastră, fascinat de convoaiele militare din stațiile care le ies în cale. Nu a văzut niciodată așa de mulți SS-iști, cu pardesiuri lungi și cizme negre.

Anselm le arată trenul din Schwerin: un șir de vagoane pentru transportul animalelor, ticsit de ființe umane, care privesc speriate pe ferestruicile înalte.

— De ce merg cu vagoanele pentru animale? întreabă Anselm.

— Nu sunt suficiente trenuri de pasageri, răspunde Ania.

Totuși, imaginea este zguduitoare. În Dortmund, evreii soseau din Franța și Olanda cu trenuri de pasageri supraaglomerate. Se vede treaba că, în est, lucrurile stau altfel.

— Au toalete? insistă Anselm. Unde se duc?

— E posibil să aibă oale de noapte, spune Ania. Merg în taberele din est.

— Gata cu întrebările, se răstește Rainer.

În restul timpului, nu scoate aproape nicio vorbă.

— Uite! zice Anselm și o înghiontește cu cotul.

Face semn din cap către primul vagon, din spatele locomotivei, unul descoperit, destinat mărfurilor. Oamenii din acesta se văd deslușit. Din cauza înghesuielii, sunt obligați să stea în picioare. Pe margini, un șir de capete privesc de la înălțimea șoldului – copii. Se uită cu ochi mari cum trenul lor își continuă drumul. Când cele două trenuri ajung în paralel, chipul unei femei îi atrage atenția Aniei. Nu e nici tânără, nici bătrână, o mamă care își ține copilul în brațe. Preț de o clipă, li se intersectează privirile. Deznădejdea din ochii femeii o izbește

pe Ania.

Lângă ea, Wolfgang vomită.

În momentul acela, Ania înțelege că se îndreaptă spre un loc cumplit.

Capitolul 29
WARTHEGAU, 1943

Tabăra din Warthegau e, de fapt, un fost abator dezafectat. Oricât ar freca Ania podelele, pereții și masa mare din bucătărie, tot miroase a sânge.

Băieții de acum sunt mai duri decât cei din taberele anterioare. Câțiva sunt orfani. Majoritatea vin din marile orașe industriale. Au fost trimiși aici ca să scape de bombardamente, dar și pentru că par solizi din punct de vedere fizic și mental. Sarcina lor este să îi ajute pe fermierii locali și să populeze estul cu cetățeni germani destoinici, dar și să se călească spre a deveni viitori SS-iști. Asta e o noutate.

— Dacă asta e misiunea, care e rolul meu? Ce facem cu Anselm și Wolfgang? întreabă Ania, la una dintre primele certuri cu Rainer.

— Tu m-ai rugat să venim, îi răspunde el rece. Tu ai ales!

— Dar habar n-aveam ce aleg!

— Ți-am spus că o să fie altceva, replică Rainer.

Acesta e adevărul și nu are ce să mai zică. Disperarea de a pleca din apartamentul lui Gudrun și din Dortmundul bombardat i-a întunecat mințile. Trebuia să se intereseze mai bine. Va regreta toată viața că nu a fost curioasă să afle mai multe și că avea darul de a vedea doar ce voia să vadă.

Rainer a primit o serie de materiale noi, pe care, odată instalați, i le arată și Aniei. Textele sunt pline de citate înflăcărate din Hitler și din chipeșul lider al Tineretului Hitlerist, Baldur von Schirach.

Cei care vor să trăiască să fie lăsați să lupte, iar cei care nu vor să lupte în această lume de strădanii eterne nu merită să trăiască.

Doar cel ce stăpânește tinerețea stăpânește viitorul.

Vreau un tineret brutal, autoritar, neînfricat și nemilos… Vreau să văd din nou că le strălucește în ochi magnificul animal de pradă.

Au dispărut discursurile prietenești despre solidaritate, precum și laudele aduse vieții simple și îndestulătoare.

— Nemilos? întreabă Ania. Băieții ăștia trebuie să fie

nemiloși?

Rainer ridică evaziv din umeri. Noul Rainer e în permanență încruntat și tăcut – mai degrabă un coleg de cameră imprevizibil, decât un partener. Seara, bea votcă, devine irascibil și le vorbește băieților pe un ton sarcastic. Ania începe să se teamă de el.

Din câte observă, băieții din tabără sunt deja autoritari și nemiloși. Nu e prima oară când se află într-o tabără – mulți au trăit ani la rând în cămine pentru tineri, unde au fost trimiși pentru a scăpa din orașele amenințate de bombe. În timpul liber, de care nu duc lipsă, inventează tot soiul de jocuri brutale: o întrecere cu mingea în care învinsul e bătut cu bețe, o cursă al cărei câștigător calcă peste ceilalți băieți, încălțat cu bocancii cu crampoane. Totul e o competiție a forței și puterii – se bat ca orbeții, ca să stabilească cine doarme în patul de sus, cine intră primul în dușul înghețat, cine curăță latrina. Câștigă întotdeauna aceiași băieți. De câte ori Ania încearcă să-i potolească, intervine Rainer.

— De ce te amesteci? Trebuie să se călească.

— Adică să se dezumanizeze complet? replică ea.

E prima oară când Rainer îi trage o palmă. O ia prin surprindere. Stă lângă ea, în timp ce spală vasele, iar, când palma lui coboară spre obrazul ei, Ania are impresia că e o farfurie care a sărit din chiuvetă. Se trage un pas înapoi, șocată.

— Să nu mai spui așa ceva, zice el, când ea își duce mâna la buza însângerată. Te sfătuiesc prietenește.

Adio plimbări în amurg pe câmpurile verzi, cântând cântece populare. Adio drumeții în diminețile de duminică și jocuri în jurul focului de tabără. Adio căldură, haine și mâncare bune.

Rainer e veșnic mohorât și își lustruiește ghetele cu orele. Pe față i s-a întipărit o expresie acră, ce nu mai dispare. Nu mai are strop de pasiune – nici pentru idealurile care i-au animat cândva, nici pentru Hitler, și în niciun caz pentru Ania. De când au ajuns la Warthegau, nici măcar nu mai încearcă să facă dragoste cu ea. Doarme într-o cameră austeră, lângă dormitorul băieților, în vreme ce Ania împarte camera de lângă bucătărie cu fiii lor. Într-o noapte, înainte să o pălmuiască, Ania a bătut la

ușa lui, mânată de un amestec de singurătate și hotărâre.

— Pot să intru? a întrebat ea, rușinată, strângându-și cămașa de noapte la guler.

Dar, când i-a deschis Rainer, s-a uitat la ea cu o privire compătimitoare și obosită.

— N-am chef de discuții la ora asta, Ania. Du-te la culcare.

Printre sarcinile zilnice ale Aniei se numără și aceea de a înota prin noroaie până la oficiul poștal, unde le sunt trimise rațiile și proviziile. Ca un bou la jug, trage după ea cotiga cu cartofi, făină și carne de porc sărată. Pe Anselm și Wolfgang îi ține lângă ea, în bucătărie. Rainer nu e de acord, dar cedează la insistențele ei. Copiii lor sunt prea mici să se joace cu ceilalți. Nu doar vârsta îi face mai vulnerabili – sunt mai blânzi și mai plăpânzi decât restul. Hitler nu i-a smuls încă de la sânul mamei lor. Se vede că Rainer e profund rușinat de acest lucru.

Într-una din zile, Ania găsește în spatele hambarului un grup de băieți care îi obligă pe cei mai mici să înghită broaște vii.

— Încetați! strigă ea, nesocotind ordinele lui Rainer. Terminați cu prostiile astea! Nu sunteți animale!

Se întorc spre ea, cu figuri nedumerite. Unii sunt vizibil ușurați, alții, sfidători. Heiner Mohrer, unul dintre cei mai voinici și mai răi, rânjește și se preface să își scoate pălăria în fața ei.

— Desigur, *gnädige Frau*, spune.

Îi aude cum își reiau jocul, imediat ce pleacă de lângă ei.

Heiner e un soi de mână dreaptă a lui Rainer. E la fel de înalt ca Rainer, dar mai robust, și se trage dintr-o familie de docheri hamburghezi, uciși de bombardamente. Îi necăjește frecvent pe băieții mai mici, ba răsturnându-le coșurile cu rufe curate pe jos, ba punându-le piedică atunci când se ridică de la masă. În afară de asta, se poartă grosolan cu Ania.

— Ce bine arătați azi, Frau Brandt, îi spune pe tonul obraznic al băieților obișnuiți să aibă de-a face cu femei de o anumită factură.

Altădată, înainte de Warthegau, Rainer i-ar fi rupt urechile oricui îndrăznea să i se adreseze astfel soției lui. Noul Rainer se face că nu aude.

Zona din jurul taberei e la fel de oribilă ca locul în sine. Câmpurile se întind la nesfârșit și, în această perioadă a anului, vezi doar o mare de noroi înghețat. Satul e aproape pustiu, un pâlc de colibe sărăcăcioase, acoperite cu stuf. Țăranii care au construit aceste locuințe au fost „strămutați” și mai departe, în est, ori trimiși să muncească în slujba Reichului. Dintre primii localnici au mai rămas doar câțiva.

— Cum au decis cine rămâne și cine pleacă? îl întreabă Ania pe Herr Beinecke, localnic ajuns membru al Poliției de ordine publică.

— Foarte simplu, răspunde el, cu o privire încruntată. I-am eliminat pe partizani.

Cuvântul devine un fel de termen atotcuprinzător: înglobează comuniști, evrei, naționaliști polonezi și pe oricine refuză să lucreze pentru naziști.

— Au fost mulți? întreabă Ania.

— Aproape toți, răspunde Herr Beinecke.

E prima oară când aude că sătenii nu au fost „strămutați”, ci duși în pădure și uciși de „voluntarii” locali, sau *Hilfswillige,* și o unitate de SS *Einsatzgruppe*[28], care trecea prin zonă. *Hilfswillige* sunt localnicii rămași în viață. Se vede treaba că „a te oferi voluntar” e sinonim cu a nu muri. Află aceste lucruri de la unul dintre băieții mai mici din tabără, Gerald Eisenblatt, un copil blând și stângaci, de cincisprezece ani, din Essen, a cărui mamă, o croitoreasă rămasă văduvă, i-a trimis mai demult o scrisoare Aniei: *Îți mulțumesc pentru grija pe care i-o porți fiului meu. E copil bun. Promit că nu îți va face necazuri. Îți sunt recunoscătoare pentru tot ce vei face pentru el.* Ania parcă o și vedea pe biata femeie, firavă ca Gerald, înnebunită de griji, cu degetele pline de înțepături de ac. Năpădită de singurătate, Ania se simțea oarecum legată de ea. Ca să-l protejeze de ceilalți băieți, Ania îl cheamă pe Gerald în bucătărie de câte ori are ocazia. El îi povestește despre tot ce văd pe câmpuri și ce aud de la fermierii pe care îi ajută la muncă.

— Ce s-a întâmplat cu soțiile și copiii partizanilor? îl întreabă pe Gerald, deși, în sinea ei, știe deja răspunsul.

Băiatul o măsoară atent, vrând parcă să stabilească cât de

multe poate îndura să audă.

— Au fost eliminați, răspunde el.

Ania nu se îndoiește de spusele lui. Simte vibrațiile cruzimii în aer.

Din pricina asta, începe să se teamă de cei care încă locuiesc în sat și de toți SS-iștii și membrii Wehrmachtului care trec prin zonă. Noaptea, îi visează pe sătenii morți, casele modeste și lucrurile rămase în urma lor: o găleată atârnă de poartă, o floarea-soarelui care crește singuratică într-o grădină, culmea de rufe, întinsă între un copac și pervazul unei ferestre.

Familia Brandt trăiește în tabără de un an când sosesc orfanii. Sunt tare micuți. Copii de doi-trei ani și un bebeluș. Sunt transportați cu un camion SS, sub supravegherea unui tânăr ofițer, care se amuză, dându-le să bea whisky din plosca lui. Copiilor nu le place gustul și îl scuipă. Unul dintre ei nu poate să meargă – e un băiat voinic și frumușel, care se târăște pe fund, și observă totul cu ochii lui mari și calmi. Petrec doar o noapte la ei. Din câte se pare, tabăra lor servește drept punct de întâlnire. Membre ale Surorilor Cafenii, o divizie de femei din cadrul SS, vor veni după ei.

Ania e oripilată.

— Unde îi duc? întreabă. În orfelinate? La familii adoptive?

Ofițerul ridică din umeri.

— Surorile Cafenii decid asta.

— Ce anume?

— Unde îi duc.

— Nu mai pune atâtea întrebări, Ania, o ceartă Rainer.

În timp ce le așteaptă să sosească, e din ce în ce mai neliniștită. Speră că, fiind femei, Surorile Cafenii vor da dovadă de compasiune și înțelegere. Dar nu e foarte optimistă. Femeile din Liga Fetelor Germane pe care le-a întâlnit în est erau severe, aspre și suficient de însingurate încât să își dorească să vină aici și să-i învețe pe localnicii îndărătnici cum să „gătească corespunzător", să se spele pe mâini și Dumnezeu mai știe câte altele. O privesc cu suspiciune fiindcă e soția unui conducător de tabără, lucru nemaipomenit aici, în est. Iar Surorile Cafenii

sunt și mai și decât femeile din BDM pe care le-a cunoscut.

Ania se grăbește să îi îngrijească pe copii, care sunt flămânzi, uzi și înfrigurați. Băieții din tabără îl ajută pe un *Wehrbauer* să taie porcii. Anselm și Wolfgang sar în ajutorul mamei lor, fac scutece din cearșafuri vechi, pregătesc un terci moale pentru orfani și se joacă cu ei. Ania îi leagănă pe cei mai țâfnoși până adorm și le murmură cântece, cum făcea altădată cu fiii ei. SS-iștii beau votcă și privesc. La un moment dat, cel mai tânăr dintre soldați se apropie de un copil întins pe o pătură și îl înghiontește cu bocancul.

— Dumnezeule mare! exclamă Ania, luând copilul în brațe.

Bărbatul izbucnește în râs.

Preferatul ei e un copil dolofan, ce pare să aibă în jur de doi ani, dar nu știe încă să meargă. Când îl ia în brațe, acesta întinde mânuța și se joacă cu urechea ei. Iar, când Ania se întoarce spre el și îi zâmbește, copilul o privește nedumerit, parcă neașteptându-se să fie urechea ei.

Sosesc doar două femei din partea Surorilor Cafenii: o fată sfioasă și rotundă la față, ce nu poate avea mai mult de optsprezece ani și nu scoate aproape niciun cuvânt, și superioara ei, care se prezintă drept Sora Margarete. E o femeie scundă și repezită, necăsătorită, fără copii, dar plină de informații despre educația copiilor. Care trebuie să fie severă. Nu bagă de seamă gropița drăgălașă din bărbia unuia, ori cum altul își pune mânuțele pe cap. În ochii ei, aceștia sunt doar mărfuri care trebuie transportate. Neliniștea Aniei se transformă în panică.

Margarete examinează copiii și ia notițe. Le măsoară înălțimea și greutatea, lungimea frunții, circumferința capetelor. Nu îi permite Aniei să o ajute, ci preferă să apeleze la SS-iști, care par la fel de îngroziți ca Ania.

— Unde îi duceți? întreabă Ania.

— În diverse locuri, răspunde Margarete.

— La familii adoptive?

— Dacă sunt acceptabili.

— Și dacă nu sunt? insistă Ania, pe un ton cât mai degajat.

Simte privirea lui Rainer ațintită asupra ei, care îi spune să

tacă din gură.

— Asta e strict secret, se burzuluiește Sora Margarete.

— Pot rămâne la noi, zice Ania, fără să își cântărească cuvintele, îi creștem aici, împreună cu ceilalți băieți, până când se termină războiul.

Sora Margarete o țintuiește cu privirea.

— Imposibil. O persoană în poziția dumitale nu se cade să aibă asemenea idei.

Ania lasă capul în pământ și își mușcă buzele. *Dă, Doamne, să fie toți acceptabili,* se roagă ea. *Te implor, Doamne, ajută-i să ajungă toți în familii bune.*

Se teme mai cu seamă pentru fetița brunetă – e atât de frumușică și are ochi mari și căprui, dar nu arată ca o nemțoaică sadea. Sora Margarete o măsoară cu mai mare atenție decât pe ceilalți.

Ania îl ia în brațe pe dolofan și îl strânge la piept. Copilul întinde imediat mânuța spre urechea ei.

După ce Margarete își încheie măsurătorile, anunță că ea și subalterna ei nu vor rămâne peste noapte. Vor să ajungă la Posen înainte de lăsarea întunericului.

— Îi luați pe toți? întreabă Ania, cu un nod în gât.

— Pe ăștia patru, zice Margaret și îi arată cu degetul, de parcă ar fi niște hălci de carne.

Îi duc pe primii copii la mașina în spatele căreia sunt câteva ligheane acoperite cu pături, un fel de coșulețe improvizate. Unul dintre copii începe să plângă în brațele ei.

— Pe ceilalți îi aduc *Scharführer* Meister și *Unterscharführer* Haberman.

„Ceilalți" sunt dolofanul din brațele Aniei și fetița brunetă.

— Unde? strigă Ania, încercând să se facă auzită peste zbieretele copilului. Unde îi duceți?

Urlă aproape isteric.

— Ania, spune Rainer și o apucă de braț.

Copilul din brațe începe să scâncească.

Cel mai tânăr dintre SS-iști ridică din umeri.

— La Chelmno, răspunde. Asta dacă nu cumva îi ducem în pădure și-i împușcăm.

— Nu! strigă Ania, cât pe ce să se înece. Nu faceți așa ceva!

— Nu mai speria femeia! îi spune un soldat mai în vârstă tovarășului său. Îi ducem într-o tabără.

Când dă să îi ia copilul din brațe, acesta se agață de Ania, zbierând ca din gură de șarpe. Bărbatul nu se lasă înduioșat și îl smulge de la pieptul ei.

Rainer o ține bine, să nu fugă după ei.

În anii ce vor veni, Ania își va aminti acest moment ca sfârșitul Aniei Fortzmann. Nu acela în care și-a luat băieții, s-au furișat din casă la adăpostul beznei și s-au făcut nevăzuți în vest. Nici acela din adăpostul antiaerian de sub gara din Dresda, când a furat actele de identitate de pe cadavrul prietenei sale.

În anii ce vor veni, va cerne amintirile acestor copii, lacrimile și țipetele ei, vocea tăioasă a lui Rainer care îi spune să tacă – în căutarea unui grăunte rătăcit de împotrivire. Se va strădui să-și aducă aminte că a fugit după soldat, că i-a luat copilul din brațe, sau, măcar, că a încercat. Nu contează că rezultatul ar fi fost același. Ar fi fost ea mai împăcată cu ea.

Dar nu găsește amintirea salvatoare.

A stat, s-a uitat după ei și a plâns. Și i-a lăsat să plece.

La scurt timp după vizita Surorilor Cafenii, Rainer primește ordin ca doi dintre băieți să se prezinte la datorie într-un lagăr de muncă silnică din apropiere. Urmează să îl închidă și prizonierii să fie trimiși în vest. Sarcina băieților este să ajute la transportul acestora. Rainer îi alege pe Heiner, bruta, și pe Gerald Eisenblatt.

În dimineața plecării, Rainer nu iese din cameră.

— Descurcă-te tu, îi spune Aniei când bate la ușă.

Stă întins în pat, cu brațele pe față, îmbrăcat în pijamale.

Ania îl privește consternată.

— Nu vreau, spune ea.

Rainer se răsucește cu fața la perete.

Astfel, Ania, ființă docilă și speriată de pedeapsa pe care ar putea-o primi, se vede nevoită să îi ducă până acolo. Arthur Greiser, comandantul de la Warthegau, este recunoscut pentru intoleranța față de orice act de insubordonare, iar ea trebuie să

își protejeze fiii.

Își sărută copiii și le spune să stea în cameră, sub pretext că sunt bolnavi.

În zori, Ania și cei doi băieți pornesc la drum. Lumina palidă și cenușie străpunge prin negura iernatică. Aici e tot timpul ceață, un val alb de abur care estompează totul în jur, se înalță din bălegarul împrăștiat pe câmpuri și plutește în aer.

Heiner profită de călătorie pentru a da frâu liber șicanelor. Mai întâi, aruncă pietricele în spinarea îngustă a lui Gerald.

— Potolește-te! îi ordonă Ania. Încetează imediat!

Băiatul râde.

— Și dacă nu vreau, ce faci? Mă trimiți înapoi?

— Te pârăsc superiorului tău.

— Ce-i spui? Că elevul tău „de excepție" nu te ascultă?

Chiuie, încântat de propria agerime, și începe să arunce pietre și mai mari în băiatul mai firav. Gerald țipă și dă să-l lovească pe Heiner cu pumnul în care a ascuns o piatră. O secundă mai târziu, se prăvălesc din căruță și se iau la trântă.

— Potoliți-vă! Potoliți-vă! strigă Ania, lovindu-l pe Heiner în spate.

Sunt pe o bucată de drum pustiu, iar glasul ei răsună precum ciripitul unei păsări neputincioase. Nu poate decât să stea deoparte și să se uite la ei. Nu are cum să-l ajute pe Gerald. Prin ce întorsătură a sorții entuziasmul cu care privea datoria față de țară, educarea tinerilor și clădirea unei comunități s-a transformat în așa ceva?

— Să vă fie rușine, a spus, adresându-se atât băieților, cât și ei.

Când se ridică de jos, Gerald sângerează. Are buza spartă și un ochi vânăt. Ania scoate batista din buzunar, o udă cu salivă și îi curăță rănile.

Își reiau drumul într-o binecuvântată tăcere, curmată, din când în când, de fluierăturile lui Heiner. Gerald scoate niște gemete înfundate. Toată fața îi e tumefiată și vânătă; Ania încearcă să nu se gândească la mama lui. Va trebui să dea socoteală în fața autorităților pentru starea lui.

Gara din Kutno e ticsită de lume. După bătălia de la Stalingrad, rușii au tot avansat. Cine seamănă vânt culege furtună. În est, toți știu asta, indiferent ce le spun Hitler, Goebbels și *Der Stürmer*[29]. Iar oamenii de aici sunt prima dovadă: bunicuțe zbârcite, tinere și copii zdrențăroși, bătrâni cu fețe abătute și deznădăjduite, toți fug din calea trupelor rusești.

Ania și băieții sunt singurii care așteaptă pe peronul de pe partea aceasta. Lagărul la care merg e și mai departe în est. Hitler le-a ordonat germanilor din zonă să rămână pe loc, dar, între timp, Himmler mută pe ascuns deținuții cât mai în inima Reichului.

— O să transportăm prizonierii cu trenul? întreabă Gerald.

Ania habar nu are. Adevărul este că nu și-a prea bătut capul cu amănuntele misiunii lor. De la o vreme, a învățat să nu se gândească decât la fiii ei.

Ajung la destinație către seară. Cerul e nesfârșit și cenușiu. Gara nu are nume, iar în zare nu se vede nici urmă de oraș sau sat – doar un gard care împrejmuiește clădirile lungi și joase ale cazărmii situate în apropierea unei imense cariere de piatră. Ania e nedumerită. Din câte știa, lagărul asigura forță de muncă în fermele SS-ului. Iar aici nu pare să fie vreo fermă.

Până și Heiner pare ușor speriat. Înaintează pe lângă gard, înspre ceea ce pare a fi poarta principală, păzită de două gherete rudimentare din care ies doi soldați SS.

— Stați pe loc! strigă unul dintre ei.

Ania și băieții încremenesc.

Se lasă o liniște mormântală, tulburată doar de zumzetul și bocănelile unor utilaje grele. Soldații vin spre ei.

Ania se gândește că ar fi momentul să își explice prezența.

— Venim din tabăra 428, din Warthegau, zice ea. Am adus cadeți.

Cel mai în vârstă din cei doi bărbați întinde mâna și îi cere documentele. Cel mai tânăr rânjește și face un semn din cap spre fața umflată a lui Gerald.

Bărbatul ridică ochii din hârtii și îi măsoară pe Heiner și Gerald, zăbovind câteva clipe asupra ochiului vânăt al acestuia din urmă. După care aprobă din cap. Se pare că au ajuns unde

trebuie.

Le face semn băieților să îl urmeze.

În timp ce merg spre poartă, văd ce se întâmplă în interior. Prizonierii sortează mormane de pietre și le încarcă în căruțe, pentru a fi transportate la o fabrică de ciment. Câțiva trag un cărucior plin până la refuz. Privindu-i mai bine, Ania observă ceva: sunt numai femei.

Se oprește în loc și se uită.

— Dă-i drumul! se răstește soldatul, iar Ania se supune numaidecât.

Dar nu-și dezlipește ochii de la femei. Una dintre ele cade în genunchi, încurcând tot șirul – celelalte continuă să tragă, deși ea e încă prinsă de funia hamului. I se înmoaie corpul, dar nu se prăbușește de tot. Nimeni nu se oprește și, preț de câteva clipe înfiorătoare, femeia e târâtă mai departe, cu riscul de a fi strivită. Atunci, paznicul se repede spre ea, taie funia cu care este legată și femeia se prăvălește pe jos. Femeia din spate reușește să o împingă cu piciorul din calea roților.

Instinctiv, Ania se oprește și duce mâna la gură.

— *Nha?* rânjește soldatul mai tânăr. *Arbeit macht frie.*{30}

Ania deslușește cuvintele în ciuda accentului său polonez. O parodie sinistră a vorbelor în care a crezut, cândva, cu atâta ardoare: Munca te eliberează. Reeducare prin muncă, promisiunea lui Hitler de mântuire prin muncă asiduă.

Pe partea cealaltă a gardului, femeia căzută se ridică în genunchi. Ania răsuflă ușurată. N-a pățit nimic! În clipa următoare, însă, paznicul o lovește cu patul puștii. Femeia se prăbușește pe o rână, de data aceasta, cu fața spre gard.

— Frau Brandt! spune ofițerul SS, pe un ton aspru. *Unterscharführer* Pretski îi conduce pe băieți la dormitorul lor. Dumneata vii cu mine, ca să-ți semnez documentele. Ai tren înapoi peste o jumătate de oră.

Cu mișcarea lentă a unui scufundător, Ania se întoarce și îi privește pe băieții de cincisprezece ani pe care i-a adus în iad.

— Heil Hitler! răcnește Heiner și salută.

Mai timid, Gerald îi urmează exemplul.

Ania știe ce are de făcut, dar nu poate nici să miște brațul,

nici să deschidă gura.

Toate privirile sunt ațintite asupra ei.

— *Mach's gut,* spune ea, aproape șoptit, în vreme ce femeia de pe partea cealaltă e târâtă de lângă gard.

Pe drumul de întoarcere, Ania se gândește la băieți. La insuportabilul Heiner și la blândul Gerald și la faptul că ea i-a dus acolo. Se gândește la mama lui Gerald, care nu bănuiește nimic, stă într-un apartament mohorât și plânge de dorul fiului ei. Și se mai gândește la Otto Smeltz, primul băiat pe care l-a trădat. Comportamentul ei este la fel de condamnabil ca al acelor soldați SS față de copii. Și, în toți acești ani, și-a văzut de viața ei, crezându-se un om bun, o mamă bună, o persoană care luptă pentru o cauză dreaptă.

O vede în fața ochilor pe femeia târâtă de căruț, cum s-a prăvălit moale ca o păpușă de cârpă. Când s-a ridicat în genunchi și s-a uitat la Ania, avea ochii goi, iar pe chip i se citea doar durerea și o umbră de viață. Cândva, însă, a fost chipul unei mame sau al unei soții. Posibil al unei surori, sau al unei mătuși, ori al unei prietene bune. Iar sub straturile timpului, chipul copilului cuiva, o fetiță pe care mama o înfășa, o hrănea și o legăna.

Deasupra Aniei, luna e aproape plină, iar stelele mai strălucitoare ca oricând. *Casiopeea, Orion, Arachne…* Numele constelațiilor îi revin în minte, rostite de vocea tatălui ei. Toate sunt la locul lor, pavăză împotriva haosului și nepăsării universului.

Lucrurile rele se petrec aici, în noroiul de sub ele.

Ania ajunge în tabără în jurul orei trei dimineața. Dar nu se duce direct la culcare. Mânată de o spaimă abia stăpânită, pune într-o boccea cuțitașul de descojit, un sângerete și o pâine. Nimic sentimental. Doar cele necesare supraviețuirii. După ce termină, îi trezește pe băieți și părăsesc casa în întunericul dinaintea zorilor. Neliniștea ei este atât de vizibilă, încât băieții nici nu îndrăznesc să-i ceară lămuriri.

Și astfel seara în care îi abandonează pe Heiner și Gerald în

voia sorții devine dimineața în care Ania și fiii ei se alătură convoiului de refugiați, rupți de rădăcinile lor.

Capitolul 30
FRÜHLINGHAUSEN, DECEMBRIE 1950

Benita a revenit într-un Frühlinghausen șocant de neschimbat. La suprafață, existau, firește, îmbunătățiri. De pildă, dispăruse ospiciul – clădirea arsese până la temelii, iar pacienții fuseseră, probabil, eutanasiați, gândea Benita, cu acel umor negru pe care îl dobândise după război. Nu mai era groapa puturoasă de bălegar de lângă fabrica de conserve, nici părăginita Krensig Strasse. Acoperișurile de stuf, vechi și mucegăite, se dovediseră extrem de inflamabile în momentul în care a fost bombardată o porțiune de cale ferată. Nimic din toate acestea nu o surprindea pe Benita. Colibele își așteptau sfârșitul de o jumătate de secol.

Cu toate acestea, Frühlinghausenul era în continuare locuit de aceiași imbecili de care Benita visase mereu să scape. Primarul nazist, atât de râvnit pe vremuri, se transformase într-un porcar vânjos, de vârstă mijlocie, cu ochelari cu lentile verzi care îi dădeau un aspect sinistru. Neînfricata Fräulein Brebel, fosta lideră a Ligii Fetelor Germane, era acum profesoară la gimnaziu – halal denazificare! Iar băieții care o curtaseră cândva pe Benita fie muriseră, fie se însuraseră; se ocupau de ferma familiei, ori lucrau la fabrica de conserve. Imperturbabila biserică catolică din cărămidă roșie, la care Frau Gruber își târa copiii în fiecare duminică, era din nou înțesată de credincioși și, în locul vitraliilor sparte, stăteau acum niște hidoase geamuri galbene, vălurite.

Din familia Gruber rămăseseră doar Gertrud și Lotte. Frau Gruber murise înainte ca războiul să înceapă cu adevărat, iar frații Benitei erau îngropați lângă ea, în cimitirul orașului: Georg, mezinul, împușcat undeva în Rusia, și Hans, decedat din cauza unei infecții într-un spital militar. Sophie, a doua fiică a familiei, se căsătorise cu un soldat american și se stabilise într-un loc numit Kansas. Vestea aceasta era deopotrivă uluitoare și dureroasă pentru Benita. Cum de reușise tocmai sfioasa și urâțica Sophie, atât de mulțumită de viața din Frühlinghausen,

să fie cea care scăpase de acolo?

Lotte și Gertrud locuiau una lângă alta, în căsuțe noi, îmbrăcate în stuc, cu perdeluțe de dantelă identice atârnate la ferestre și grădinițe pline de legume utile: cartofi, varză, morcovi și pătrunjel. Benitei îi venea să plângă.

— Te-ai săturat de viața la castel? a zis Lotte, rânjind, imediat ce Benita a coborât din tren.

Gertrud a fost mai amabilă.

— Mama s-ar bucura nespus să știe că te-ai întors.

Spre ghinionul ei, Benita stătea la Lotte, ai cărei copii părăsiseră deja căminul părintesc. Fiica ei se măritase cu un măcelar, iar fiul era student la Braunschweig, ca să devină funcționar public. Familia Gruber (actualmente Freiholze, după numele nesuferitului soț al lui Lotte, Gephardt) începea să-și facă loc în lumea bună. Benitei îi părea o glumă. Dar nu avea cu cine s-o împărtășească.

La începutul lui decembrie, se împlineau trei luni de la întoarcerea Benitei. Lotte, care fusese dintotdeauna supărăcioasă, devenise de-a dreptul insuportabilă. Că se întâmpla din cauza prezenței Benitei, ori a absenței prelungite a lui Gephardt, nu avea de unde să știe. Bărbatul plecase în sud să-și vadă mama bolnavă la scurt timp după sosirea Benitei și, de două săptămâni, Lotte îl aștepta nerăbdătoare să se întoarcă. Poate că întârzierea îi amintea de anii în care ea avusese grijă de copii, iar el Dumnezeu știe ce făcea într-un lagăr de muncă siberian. Ori, poate, o enerva să gătească în fiecare zi mâncare caldă, tot așteptându-l să vină. Benita umbla tiptil prin casă, parcă temându-se să nu trezească un bebeluș adormit. Dar chiar și așa, prezența ei o scotea din sărite pe Lotte.

— Benita, a spus Lotte, într-o după-amiază, când sora ei a intrat în casă. Te-ai gândit să-ți cauți de lucru la Weseman?

Benita nu apucase nici măcar să-și scoată fularul de la gât.

Weseman se deschisese de curând – o băcănie îngustă, fără ferestre și sufocantă din cauza mirosului greu de fum de țigară, cu rafturi lungi, pline de conserve și produse ambalate. Nu erau la mare căutare în Frühlinghausen, unde aproape toată lumea

cultiva legume și fructe, făcea conserve din recolta proprie și cumpăra carne de la măcelărie. Benita intrase acolo o singură dată.

— Lotte, las-o pe biata Benita să-și tragă sufletul, a mustrat-o Gertrud, de la masa pe care spărgea nuci pentru prăjiturile de Crăciun.

— Nu asta a făcut până acum? N-a ieșit la aer, ca să se relaxeze?

— Nu-i nimic, a zis Benita, scoțându-și paltonul. Știa că nu e bine să se ia la harță cu Lotte. Au nevoie de angajați?

— Așa cred. Am auzit-o pe Trude când se plângea de programul lung – din zori până în seară – și că ea și Horst duc tot greul. Cică nu apucă să-l mai vadă deloc – deși nu știu dacă ăsta e motiv să te plângi.

Lotte a început să-l imite pe bărbatul cu spinarea anchilozată și figură suferindă. Pe vremuri, Lotte era ștrengărița clasei, o fată haioasă, ciolănoasă și înfiptă, căreia toată lumea îi cam știa de frică, și își păstrase o parte din aceste trăsături chiar și la vârsta maturității.

— Lotte, a certat-o Gertrud. Horst e om cumsecade.

— Am zis eu că nu e? a spus Lotte, spărgând agresiv o nucă.

Ea și Gertrud comunicau în felul lor aparte – se crease o apropiere între ele, născută din anii petrecuți una lângă alta și a nenumăratelor lucruri pe care și le împărtășiseră. Benita exista la granița acestei lumi, fiind, mai degrabă, *subiect* al discuțiilor lor, decât interlocutor.

— Zău așa, chiar e om cumsecade, i-a spus Gertrud Benitei.

Era evident că discutaseră deja despre slujbă; Benita era problema lor comună, pe care căutau să o rezolve.

— Trec mâine pe acolo, a zis Benita.

Își căutase deja de lucru. Mai întâi, la grădiniță, dar au refuzat-o, pentru că nu avea experiență. Apoi și-a încercat norocul la Frau Kurtzdorf, croitoreasa orașului, dar habar nu avea să folosească mașina de cusut. S-a dus chiar și la un magazin universal, aflat tocmai în Bremel, până la care aveai mult de mers cu autobuzul, dar i s-a spus că e prea bătrână. Prea bătrână! Olandezul gras care îi lua interviul i-a aruncat o

privire lascivă chiar în momentul în care a rostit acest lucru. Gestul lui a înfuriat-o, dar a și descurajat-o profund.

Dar ce altceva putea face decât să încerce în continuare? Lotte avea nevoie de bani, ca să cumpere cărbuni și alimente. Gephardt fie nu putea, fie nu voia să muncească; nu se dumirise încă în această privință. Cert este că nu contribuia cu nimic la cheltuielile casei, iar, în ciuda atitudinii ei disprețuitoare, Lotte era sleită de puteri. Lucra din greu la fabrica de conserve. Benita nu-i putea reproșa că vrea un ajutor financiar și nici ea nu dorea să fie o povară.

Stând în salonașul rece, cu veioza bine cunoscută pe masă – aceeași pe care Frau Gruber o păstra la loc de cinste în salonul ei jerpelit –, Benita își dădea seama că ar trebui să ia loc lângă Gertrud și să o ajute să spargă nucile, că ar trebui să facă conversație, să întrebe dacă a venit vreo veste de la Gephardt, să se intereseze ce a pregătit biserica în prima duminică din Postul Crăciunului sau dacă le-a trecut răceala copiilor lui Gertrud. Dar nu reușea.

— Mă doare capul. Mă duc să mă întind puțin în pat, a zis.

— La ce altceva ne-am putea aștepta de la Benita? a replicat Lotte, ridicând din sprâncene înspre Gertrud.

La etaj, Benita s-a trântit pe patul îngust și s-a uitat la fotografia lui Martin, atârnată la capul lui. Avea vreo nouă ani; ținea brațele întinse și părul îi flutura în vânt. O făcuse pe câmpul de la poalele castelului Burg Lingenfels. Iarba îi ajungea până la genunchi, iar Benita parcă auzea și acum trilurile ciocârliilor și rândunelelor și foșnetul lăcustelor. Era într-o după-amiază frumoasă și caldă – un picnic alături de Marianne, Ania și toți copiii, la finalul ședерii la castel. Inițial, mulți se împotriviseră: Elisabeth voia să stea acasă și să citească, Fritz se plângea că îl doare un dinte, iar Benita dorea să meargă la Tollingen, ca să-și cumpere o pălărie nouă. Dar nu era chip s-o înduplecі pe Marianne – era o zi perfectă de picnic, a insistat ea. Și abia aștepta să facă fotografii cu noul ei aparat. Fotografii la picnic! Benita și Ania erau consternate. După cunoștințele lor, aparatele de fotografiat erau instrumente fragile și valoroase,

destinate doar portretelor oficiale – nu jucării pe care să le iei după tine, ca să fotografiezi niște copii asudați care aleargă ca bezmeticii. Slavă Domnului că Marianne nu se dăduse bătută! Au petrecut o zi minunată – una dintre cele mai fericite din viața Benitei. Iar fotografia în care Marianne reușise să-l surprindă pe Martin în timp ce alerga, imortaliza un rar moment de bucurie pură. Aceasta era marea mândrie a Benitei: faptul că izbutise să crească un copil capabil de asemenea sentimente. În ciuda tuturor celor întâmplate, Martin putea să se bucure.

De ce ai hotărât să te întorci la Frühlinghausen? a întrebat-o în prima lui scrisoare, iar ea i-a răspuns cum a știut mai bine: nu mai avea motiv să depindă de bunăvoința lui Marianne. Voia să fie alături de surorile ei; Lotte avea nevoie de ajutor în gospodărie… Știa că justificările ei erau cusute cu ață albă. Dar Martin părea să le fi acceptat, pentru că nu a mai întrebat-o a doua oară.

În ultima scrisoare, îi vorbea de o invitație.

Un coleg bogat, dintr-o veche familie aristocrată, îl invitase să meargă cu ei la schi, în Elveția, în vacanța de iarnă. Se codea să accepte. *Nu vreau să te las singură de Crăciun, mamă,* scria el. *Vin să-ți țin de urât la Frühlinghausen. E loc suficient la Lotte?* Gândul acesta o deprima pe Benita. Nu suporta să-l vadă în compania lui Lotte, a lui Gertrud și a familiilor lor. Ar însemna să stea lângă Gephardt, în strana șubredă pe care Benita o detesta în copilărie. Ar însemna să mănânce la masă cu niște oameni care înfulecă în tăcere și se șterg la gură cu dosul palmei. Iar ea nu-l crescuse ca să ajungă ca ei.

Nu-i nevoie, i-a răspuns ea. *Acceptă invitația. Poți veni și anul viitor să mă vezi. Ți-ar prinde bine să înveți să schiezi.* Așadar, Martin avea să-și petreacă vacanța pe pârtiile din St. Moritz, înconjurat de duci și ducese fericite. Era mai bine așa, chiar dacă o durea sufletul. Își va alina suferința cu fotografia și scrisorile lui și cu gândul că e fericit.

A doua zi, s-a pregătit de interviul la băcănia Weseman.

Cum îi stătea în fire, Lotte s-a dus acolo dis-de-dimineață, ca

să pregătească terenul. Dumnezeu știe ce lucruri jenante le-a povestit despre ea. În orice caz, din spusele ei, proprietarii abia așteptau să o cunoască pe Benita. Mai mult decât atât, Trude Weseman încă și-o amintea din perioada când erau amândouă membre ale Ligii Fetelor Germane.

Ideea aceasta o neliniștea pe Benita. Ea nu și-o amintea pe Trude Weseman.

Lotte îi arunca priviri nerăbdătoare. Trude *Schultz.* S-a căsătorit cu un bărbat din neamul Weseman.

În mintea Benitei începea să se contureze o figură: palidă, cu ochii mari, pielea plină de coșuri și un păr negru prins în codițe împletite. Aha! I-a mai venit sufletul la loc. Aveau o experiență comună de la care să pornească – nu prietenie, ci o legătură: toate acele ore interminabile petrecute cu Fräulein Brebel, când cântau imnuri naziste ori mergeau în chinuitoarele drumeții de duminică. Toate învățăturile ridicole despre cum să devii o bună gospodină, să bați untul și să aerezi aluatul, și alte talente inutile în timp de război. Poate vor face haz de toate acestea.

Dar, când a ajuns la prăvălie, nu a recunoscut-o pe femeia care i-a deschis. Trude devenise o femeie corpolentă. Coșurile se transformaseră în cicatrici. Părul îi albise înainte de vreme. Benita a realizat îngrozită că o întâlnise de câteva ori în oraș, dar nici măcar nu-i dăduse bună ziua.

— Trude! exclamă ea, cu un zâmbet larg.

Trude o salută scurt, cu o mișcare a capului, vizibil deranjată de tonul familiar al Benitei.

S-o fi simțit umilită de recentele lor întâlniri? Benita a hotărât să adopte o atitudine smerită și măgulitoare.

— Doamne, cât a trecut de pe vremea când făceam parte din grupul lui Fräulein Brebel, a zis ea. Arăți absolut minunat. Parcă n-ai îmbătrânit o zi.

— Ei, aș. Am îmbătrânit ani, nu zile, a pufnit Trude, clătinând din cap. Urmează-mă. Horst ne așteaptă în salon.

Benita s-a luat după ea.

Oare Trude n-o plăcea când erau tinere? Nu mai ținea minte. Dar se întâmpla deseori ca cineva să fie îndrăgostit de cineva care era îndrăgostit de Benita și de aici apărea invidia… Poate

că Trude se amorezase de Paul Henike? Sau de Axei Pittman? În mintea Benitei, anii aceia erau o negură. În timp ce se ținea după spatele țeapăn al femeii, Benita își reproșa purtarea din adolescență. Ce-o fi făcut în perioada aia? De ce o fi fost atât de nesimțitoare?

Când au intrat în salon, Horst s-a ridicat din spatele unui birou dezordonat. Era un bărbat uscățiv, cu un început de chelie, umeri gârboviți și o figură obosită, exact cum îl imitase Lotte.

Benita i-a întins mâna.

— Mă bucur să te cunosc, a zis. Oamenii din Frühlinghausen sunt norocoși să aibă un magazin ca al vostru.

Trude începea să-și piardă răbdarea.

— Haide, ia loc. Ia loc, a spus, respingând cuvintele Benitei cu o fluturare disprețuitoare a mâinii.

Deși ofensată, Benita s-a conformat. La fel și Horst. Era limpede cine e șeful. Horst i-a aruncat un zâmbet stânjenit.

— Așadar, Frau Gruber… scuze… Frau *Fledermann* dorește un post de vânzătoare, a spus Trude sec. În ce zile avem nevoie de ajutor?

— Stai să văd, a zis Horst, răsfoind hârtiile de pe birou. Am putea să ne adaptăm la programul lui Frau Fledermann…

— Nu te mai codi, Horst, l-a întrerupt Trude. Care sunt orele din programul pe care-l ai în față?

— Sunt foarte maleabilă, a zis Benita. Sunt convinsă că aș putea…

— Ai mai folosit casa de marcat? i-a curmat Trude vorba.

— Nu, casa de marcat, nu, a spus Benita. Dar pot să învăț…

— Deci nu știi, a spus Trude, de parcă era ceva scandalos.

— Așa este, a răspuns Benita.

Trude a izbucnit într-un hohot strident de râs.

— Doar nu ți-ai imaginat că o să te angajăm de milă?

Benita s-a uitat la femeie. Chipul ei era întruchiparea mentalității din Frühlinghausen, a răutății și meschinăriei pe care le detestase dintotdeauna – doar că preschimbată dintr-o forță indiferentă într-o putere hidoasă și distinctă, un venin ucigător la care ea era extrem de vulnerabilă.

— Nu, a spus Benita, cu ultima fărâmă de demnitate rămasă, și și-a luat geanta și pălăria. Știu că nu ești capabilă de un asemenea sentiment.

A străbătut orașul orbește. Covârșită de umilință, nu a observat indiciile care anunțau întoarcerea lui Gephardt – pălăria și ghetele din antreu, farfuria murdară și șervetul de pe masă. A urcat la etaj, fără ca măcar să-și scoată paltonul de pe ea.

În cămăruța de la mansardă, o aștepta o surpriză: un cufăr de voiaj, o valiză veche, o geantă de pânză care îi era cunoscută.

Preț de o clipă, a uitat de amărăciune. Erau lucrurile ei. O rugase pe Marianne să le strângă și să i le dea lui Gephardt, a cărui mamă locuia în apropiere de Tollingen. Marianne protestase. De ce nu venea Benita după ele, ca să aibă ocazia să se revadă? Benita a rămas pe poziție. Iar Gephardt, în ciuda nazurilor lui, a acceptat neașteptat de ușor să i le care. Poate era curios să vadă unde a locuit Benita ori s-o cunoască pe celebra „Contesă Marianne" (o întâlnire pe care Benita și-o imagina deopotrivă comică și înfiorătoare).

În orice caz, Gephardt se întorsese acasă. Și, odată cu el, vechea ei viață.

Benita s-a oprit în mijlocul camerei și a ciulit urechile. Domnea liniștea în casă. Lucrurile ei, îngrămădite pe covor, păreau ciudat de stinghere. Cutia de bijuterii din porțelan fin pe care i-o dăruise Marianne, eșarfele elegante, pantofii cu toc înalt pe care îi cumpărase anul trecut de la München, rochiile ei preferate. Gândul că aceste comori au ajuns *aici*, în această casă, în Frühlinghausen, o mâhnea profund. Pentru cine să se gătească? Și, chiar de-ar fi existat un bărbat, ea nu l-ar fi vrut. Dorul de Franz îi pricinuia o durere fizică. El o cunoștea – o cunoștea cu adevărat, cu toate defectele și calitățile ei. El era puntea îngustă care le unea.

Pe holul din fața ușii, s-a auzit zgomot de pași.

— Mi-am rupt șalele urcându-le la etaj, a bombănit Gephardt din prag.

Era un om mohorât și nesuferit care, pe vremuri, fusese

considerat o partidă grozavă, după standardele orașului. Însă, cu anii, se îngrășase și se anchilozase. Acum avea o ditamai burta, ca de femeie gravidă, și o privire agitată care îi dădea fiori Benitei. Dumnezeu știe ce făcuse în perioada când era SS-ist.

— Îmi pare rău, a zis Benita. Mulțumesc.

A plecat ochii în pământ, rușinată de neputința ei. Trude Weseman avea dreptate – depindea de mila oamenilor.

Gephardt nu s-a clintit din prag.

Când a ridicat capul, bărbatul o măsura cu o privire disprețuitoare și critică, cu un braț întins în ușă, care-i bloca ieșirea. Atitudinea lui o speria.

— Unde-i Lotte? a întrebat Benita.

— Unde-i Lotte? a repetat el, ironic, fără s-o slăbească din ochi.

Benita a recunoscut, îngrozită, privirea aceea, încărcată de furie și poftă.

S-a îndreptat de umeri.

— Hei, a zis ea. Nu te purta copilărește.

— Copilărește? a spus el și s-a apropiat, gâfâind, de ea.

Spre norocul ei, de la parter s-a auzit sunetul ușii deschizându-se.

— Lotte? a strigat Benita, cu veselie prefăcută. Tu ești?

— Păi, cine ar putea fi? a repezit-o Lotte.

Gephardt i-a aruncat Benitei o uitătură fioroasă.

— Gephardt? a exclamat Lotte, remarcând indiciile întoarcerii lui, care îi scăpaseră Benitei. Te-ai întors?

Bărbatul nu a răspuns imediat. I-a aruncat și Benita o privire la fel de urâtă.

— Aici sunt, a zis el, în cele din urmă, răsucindu-se pe călcâie.

După ce a plecat, Benita a închis ușa și a rămas sprijinită de ea pentru câteva minute nesfârșite.

Seara, sub pretext că o doare capul, nu a coborât să ia masa împreună cu ei. A stat în cameră și a deschis cufărul. A făcut-o mai degrabă din datorie, decât de plăcere. La suprafață, erau cremele și parfumurile pe care le cumpărase în ultimul an, de

când magazinele reîncepuseră să se aprovizioneze cu astfel de produse. Apoi veneau pieptenii, eșarfele și broșa primită în dar de la Franz.

Iar, sub toate acestea, se aflau hârtiile – formularele pe care Marianne o ajutase să le completeze în calitate de *Opfer*, notițele lui Martin de la școală, certificatul de căsătorie, scris cu acea caligrafie nazistă, indescifrabilă, care îi îngheța sângele în vine numai când o vedea. O bătea gândul să-i dea foc. După care era cutia de pantofi în care păstra scrisorile lui Franz, prinse cu o panglică roșu cu alb. Ea însăși le legase, imaginându-și că, la bătrânețe, le va reciti, împreună cu Franz. Acum nici nu se putea uita la ele. Dar, în momentul în care a scos capacul, i-a atras atenția altceva. Un plic mai subțire și mai lung, șifonat și ușor îngălbenit.

Soției mele, Benita Fledermann, scria pe el, cu o caligrafie elegantă, pe care o cunoștea atât de bine. I s-a urcat tot sângele la cap, apoi a coborât la fel de vertiginos, lăsând-o fără vlagă. Scrisoarea lui Connie. Cea pe care i-o dăduse Marianne cu mulți ani în urmă. Cea pe care n-a deschis-o niciodată și de existența căreia uitase cu desăvârșire.

De la parter, răzbătea discuția dintre Gephardt și Lotte, ciripitul strident al surorii ei și mormăielile obraznice ale soțului acesteia. Ploaia răpăia pe acoperișul înclinat. A luat cu prudență scrisoarea, parcă temându-se să nu dispară la atingerea ei.

Cum de uitase de ea?

Era de-a dreptul revoltător. Ce femeie uită de o scrisoare de la soțul ei mort? De ce n-o fi citit-o până acum? La început, era prea furioasă. Acesta era adevărul. Dar după aceea… după aceea, pur și simplu, a pierdut-o din vedere. Gândul acesta o umplea de rușine.

Benita a deschis plicul. Scrisoarea nu era lungă. La început, ochii ei refuzau să descifreze cuvintele, care se învolburau pe hârtie. Dar, ușor-ușor, vorbele au început să prindă contur.

Iubita mea Benita, scria. Parcă auzea glasul lui Connie. Nu-l mai auzise de atâta amar de ani. *Dacă citești această scrisoare, atunci complotul căruia mi-am dedicat viața a eșuat. Hitler este încă la putere, iar eu sunt mort.*

Benita simțea cum o împresoară timpul – apartamentul din Berlin, Martin care se juca cu bilele pe podea. Zbuciumul singurătății și al furiei. Țiuitul sirenelor antiaeriene.

Îmi pare rău că te-am înstrăinat fără niciun folos. Acesta e marele meu regret.

Nu am vrut să țin secrete față de tine, dragostea mea. Am vrut doar să te protejez. Cu cât știai mai puține, cu atât erai mai ferită de primejdii. Nu te puteam lăsa să fii răspunzătoare pentru faptele mele. Nici măcar nu știu dacă le aprobi. Iubirea noastră e mai presus de problemele lumești și de politică. Iubirea noastră a fost mereu o țară de sine stătătoare.

Iartă-mă, Benita, pentru suferințele pe care ți le-am pricinuit. Știu că n-am fost soțul pe care-l visai. Am fost nesăbuit și egoist. Uneori, am acționat gândindu-mă doar la interesele mele și ale țării noastre. Dar am crezut dintotdeauna că viitorul nostru ca indivizi se contopește cu cel al Germaniei. Dacă eu, ca ființă umană, nu iau măsuri împotriva lui Hitler, nu mi-aș putea-o ierta niciodată. Dacă noi, germanii, nu alungăm demonul din noi, acesta nu va dispărea niciodată.

Scumpa mea, îți scriu aceste rânduri ca să înțelegi de ce am procedat așa.

Dar cel mai mult vreau să-ți spun că te-am iubit din clipa în care te-am văzut în ziua de Anschluss, lângă iazul morii, îmbrăcată în uniformă de paradă. Și n-am încetat nicio clipă să te iubesc. Chiar și acum, când citești această scrisoare. Fii fericită. Ai grijă de fiul nostru. Educă-l în așa fel încât să cunoască fericirea. Voi fi veșnic alături de tine.

Al tău pentru totdeauna,

Connie

Benita a lăsat scrisoarea din mână. Connie – scumpul ei Connie, de la care nu apucase să își ia adio. Pe care îl urâse – îl urâse cu patimă – atâta vreme. Dar el fusese întotdeauna puternic. Și-a dus viața în sfera idealurilor înalte, a binelui și a răului absolut. Vederile lui depășeau mărunțișurile existenței cotidiene. Ea, pe de altă parte, fusese șoricelul care nu vedea

mai departe de propriul nas, care se târa printre pietre și rădăcini, incapabilă să-și imagineze furtuna ce avea să urmeze.

A rămas încremenită vreme îndelungată. Afară se lăsase întunericul. Ploaia se potolise, iar stelele licăreau pe cer. A răsărit și secera subțire a lunii, care nu împrăștia pic de lumină.

Lucrurile ei zăceau în grămăjoare, pe podea, mărunte și neînsemnate ca frunzele și hârtiile pe care le adună o pasăre spre a-și face cuib. Undeva, în lume, Franz își continua viața, așeza cina pentru Clotilde și tatăl lui pe fața de masă galbenă, sau lucra până târziu în atelierul de sicrie. Și tot undeva, în lume, Marianne… Dumnezeu știe ce făcea Marianne: scria, organiza, lua masa cu prietenii – Marianne nu stătea niciodată degeaba. Cât despre Martin – copilul ei –, Benita și-l închipuia în camera lui din Salem, aplecat deasupra manualelor, croindu-și o viață mai bună.

Existența fiecăruia dintre ei avea un rost. Până și Franz trebuia să le poarte de grijă bătrânului Herr Müller și lui Clotilde. Doar Benita nu-și găsea rostul. Și-a crescut deja fiul. Acum ar fi fost doar o piedică în calea lui. Era o femeie clădită să iubească. Dar iubirea murise – cel puțin pentru ea și generația ei. Nu-și mai avea locul în lumea actuală. Cu toate acestea, era tot ce-și dorise Benita vreodată.

În beznă, și-a scos rochia și bijuteriile și s-a întins pe pat. A înghițit o pastilă din cele prescrise de medicul lui Lotte, ca să o ajute să doarmă. Iar, în momentul în care a simțit cum o învăluie sentimentul cald și amețitor al visării, și-a mai vărsat una în palmă. A revăzut chipul lui Connie așa cum era în ultima seară când venise la ea, și îi părea aproape posibil să se întoarcă în timp, să se uite la el și să-i spună *La revedere* sau *Noroc.* Să-i dea binecuvântarea ei. L-a revăzut pe Martin în brațele ei, chipul lui dulce și nevinovat luminându-se în momentul în care s-a aplecat peste el. Acestea erau clipele la care s-ar fi întors fără să șovăie.

A mai luat câteva pastile, apoi le-a înghițit și pe ultimele dintr-o răsuflare. Și s-a întins la loc, pe pat.

Capitolul 31
FRÜHLINGHAUSEN, DECEMBRIE 1950

Călătoria cu trenul de la Tollingen până la Frühlinghausen era lungă și plină de transbordări. Trei minute ca să schimbe trenul la Frankfurt, șapte, la Kassel, douăzeci, la Göttingen… mijloacele de transport circulau din nou cu punctualitate. În orașe, ruinele clădirilor bombardate se integraseră bizar în peisajul vieții care mergea înainte – asemenea unor răni cicatrizate, vizibile doar celor din afară, ca, de pildă, călătorii care mergeau cu trenul.

Pe ultima bucată a drumului, Marianne și Martin au reușit să găsească un compartiment gol. Nu era o perioadă aglomerată: în miez de zi, la mijlocul săptămânii, când copiii erau la școală și adulții la muncă. Toată lumea era prinsă în urzeala reconfortantă a industriei. Doar călătorii se smulseseră din ea.

— La sfârșitul războiului, de ce a venit mama la tine, în loc să se ducă la familia ei? a întrebat Martin.

Marianne a tresărit la auzul glasului său. Uitase că e și el acolo, înfășurat în propria mantie de suferință. Se făcuse ditai vlăjganul în ultimele luni. Ținea picioarele întinse peste culoarul dintre banchete și umerii îndoiți, ca niște aripi strânse.

— Era alegerea logică la vremea aceea, a răspuns Marianne. Peste tot era haos, oamenii erau departe de casă. În afară de asta, nu cred…

S-a oprit, înainte de a-și duce ideea la capăt. Nu știa prea bine ce anume îi povestise Benita lui Martin despre familia ei.

— Ce? a insistat Martin.

— Nu cred că Benita avea o relație foarte strânsă cu familia ei, a răspuns Marianne, oftând.

Martin a întors capul spre fereastră. Fermele sărace și părăginite se perindau prin fața lui, una după alta – Germania își regăsise prosperitatea, dar nu și acest colțișor de țară. Martin nu a pus întrebarea evidentă: dacă așa stăteau lucrurile, de ce, în septembrie, Benita s-a întors la Frühlinghausen? Cu siguranță primise niște explicații de la mama lui. Și oricare ar fi fost

acestea, Martin nu îi purta ranchiună lui Marianne. Iar pentru asta, ea era profund recunoscătoare. Potrivit telegramei, Benita „a murit în somn". Dar Marianne știa mai bine cauzele. Ea era vinovată de moartea Benitei. Intrigile și insistențele ei au ucis-o. Nu ar fi avut cum să supraviețuiască.

Era încă neclar cum privea Martin moartea mamei sale.

Băiatul era impenetrabil. Nu doar acum, în aceste momente triste, ci întotdeauna fusese la fel. Spre deosebire de Fritz, Martin se făcea plăcut oriunde mergea. Era popular printre colegi și profesori, genul de băiat pe care părinții îl primesc cu bucurie în casele lor. Avea o fire agreabilă și excela la școală, dar sentimentele și pasiunile lui rămâneau un mister. Moștenise farmecul tatălui său, dar nu și răzvrătirea și încăpățânarea acestuia.

— Ți le mai amintești pe mătușile tale? l-a întrebat Marianne.

— Gertrud și Lotte?

Martin părea ușor îngrijorat. Le întâlnise de doar câteva ori în toată viața lui.

— Nu te frământa, a zis Marianne. Le găsim noi.

Slavă Domnului, totuși, că Martin le-a recunoscut, altminteri Marianne nu s-ar fi gândit niciodată că cele două doamne șleampete, de vârstă mijlocie, care așteptau pe peron, erau surorile Benitei. Una era înaltă, cu fața pătrățoasă și niște ochelari de forma ochilor de pisică. Părul cărunt îi era prins în câteva bucle îngrijite, dar fără prea mare îndemânare. Cealaltă era de înălțime potrivită și cu o înfățișare mai blândă, o față lată și flască și ochi de un albastru intens. Niciuna nu semăna câtuși de puțin cu Benita. Cum de ieșise atât de diferită?

— Tante Lotte? Tante Gertrud? a întrebat Martin, apropiindu-se șovăitor de ele.

Femeia mai înaltă a încuviințat din cap. Dar nu i-a zâmbit, nu l-a întâmpinat călduros, nu i-a transmis condoleanțe – doar un semn scurt din cap și o strângere de mână – una pentru Martin, una pentru Marianne. Cel puțin sora cu față puhavă, care s-a prezentat drept Gertrud, l-a mângâiat pe Martin pe spate, cu o compasiune stângace. Lui Marianne i se rupea inima de mila prietenei sale moarte – cum putuse o femeie îndrăgostită de

frumusețe și lucruri fine să trăiască în orășelul acesta hidos, alături de surorile ei mohorâte?

O amintire s-a ridicat din adâncurile uitării: o zi de început de vară, cu puțin timp înainte să se mute de la Burg Lingenfels. Ea, Benita, Ania și copiii ieșiseră la picnic pe coasta dealului – aveau o veche față de masă de la Weisslau, brodată de bunica lui Albrecht, un coș cu chiftele reci, salată de cartofi, murături, prune proaspete, un termos cu cafea și checul cu stafide al Aniei. Din lanuri se înălțau zumzete de insecte și triluri de ciocârlii și totul mirosea a iarbă încălzită de soare și a urzici în floare. Mai jos, câmpul de rapiță strălucea ca un covor galben, nepământean. Aerul fremăta de căldură. Marianne luase aparatul de fotografiat, primul din viața ei, și îi fotografia pe copiii care se zbenguiau. *Pentru asta trăim, nu-i așa?* a întrebat Benita, îmbujorată de fericire.

În acea zi rece de decembrie, Frühlinghausenul era exact opusul acelui sentiment. De la gară, Lotte și Gertrud i-au dus direct la cimitir. Voiau să-i arate lui Martin groapa mamei lui înainte de slujbă și înmormântare. *Se așteaptă, probabil, ca el să acopere toate cheltuielile,* a fost gândul răutăcios care a trecut prin mintea lui Marianne.

— O fi bine s-o îngropăm la Frühlinghausen? a întrebat-o Lotte pe Marianne, cu ocazia singurei lor conversații telefonice.

Unde altundeva? Alături de Connie nu se putea – corpul lui fusese aruncat în vreo groapă, sau incinerat într-un crematoriu nazist, cum procedau în cazul trădătorilor. Nimeni nu reușise să afle locul exact. Marianne era dezgustată de întregul ceremonial al înmormântării. Trupurile, atât de prețioase câtă vreme erau vii, deveneau, la moarte, stânjenitoare și macabre. Dorința ei era să fie incinerată, iar cenușa împrăștiată la castel. Să evite acest echilibru șubred dintre conservarea corpului material și putreziciune.

Surorile tocmiseră un fermier din zonă, care avea o căruță, să le ducă la cimitir. Au pornit în tăcere. Marianne l-a prins pe Martin de mână, în timp ce căruța se hurducăia pe caldarâm.

Cimitirul era un locșor modest, situat la marginea orașului, împrejmuit cu un gard nou și urât de ciment. La un capăt, era

mărginit de câmpuri arate, o mare de bulgări de pământ în această perioadă a anului, care se întindea cât vedeai cu ochii. La celălalt, se afla ultimul șir de colibe dărăpănate. Într-o curte, doi băieți se jucau cu mingea, pe care o izbeau de zidul cimitirului. În rest, nu se auzeau decât șuierul vântului peste câmpuri și croncănitul unui corb. Când au coborât, căruțașul a rânjit și i-a salutat scurt din cap, de parcă mergeau la petrecere.

Mormintele erau movilițe tradiționale – parcele mici, de dimensiunea unui coșciug, înconjurate de pietre și plantate cu flori pipernicite și veștede. Lotte i-a condus la groapa deja săpată pentru Benita, alături de mormântul mamei lor: ILSE GRUBER, 1880–1940. Marianne se căznea din răsputeri să-și stăpânească lacrimile. Nu era nici locul, nici momentul să plângă. Trebuia să se gândească la Martin, care stătea lângă ea, încremenit ca o stană de piatră.

— E un loc drăguț, a zis Lotte, pe un ton glacial. Oamenii îngrijesc mormintele. Eu și Gertrud venim o dată pe săptămână, să ne vizităm mama și frații, așa că trecem deseori pe aici. Asta e o tufă de trandafiri galbeni, a adăugat, arătând spre tulpina îngrijită, legată de un țăruș, ca să n-o smulgă vântul. Iar aici plantăm panseluțe și levănțică; și iedera e bună, fiindcă acoperă mult…

Florile îi treziseră cheful de vorbă, dar Marianne o asculta pe jumătate absentă. Aici avea să se odihnească Benita, reîntoarsă la rădăcinile de care se chinuise atât de mult să scape, și un capitol al vieții ei despre care Marianne nu știa nimic. Până la urmă, ce știa ea de fapt? Probabil, foarte puține. Atât despre Benita și povestea ei de dragoste, cât și despre Ania, care nu era Ania, și cu care nu mai ținuse legătura din ziua când se întâlniseră la castel. Stând pe marginea gropii, Marianne a înțeles, deodată, cât de oarbă era; prietenele ei dragi erau ca un vis din care doar ce s-a trezise. Cum putuse să nu bage de seamă atâtea lucruri?

— Asta ce e? a întrebat Martin, trezind-o la realitate.

A arătat spre căruciorul lăsat lângă un morman de pământ.

— Deshumarea, a răspuns Lotte, uitându-se în direcția mâinii lui. O dată la treizeci de ani, dezgropăm osemintele, ca să facem

loc altora noi.

— Hm, a murmurat Martin, legănând din cap, dar se vedea în ochii lui că e șocat.

— Dacă există piatră funerară, nu se ating de mormânt, a continuat Lotte, în stilul ei imperturbabil. Dar multe dintre cele vechi nu au așa ceva, a adăugat, cu un pufnet. În felul ăsta, păstrăm cimitirul…

S-a oprit câteva secunde, căutând cuvânt potrivit.

— …curat. Niciun mormânt nu e dat uitării, fiindcă nu există morți de peste treizeci de ani.

Marianne o privea încremenită. Se gândea la cimitirul familiei ei din Pomerania, plin de morminte vechi – bunicii și străbunicii ei și părinții acestora, toți se odihneau la umbra castanului uriaș; și la cimitirul familiei von Lingenfels de la Weisslau, ale cărei morminte datau încă din secolul al XVIII-lea. Sigur nu se mai îngrijea nimeni de ele. Oare polonezii care le luaseră pământurile aruncaseră osemintele pe câmpurile din jur? Din câte se vedea treaba, așa se proceda acum – rămășițele erau rapid înlocuite.

— Și după treizeci de ani? a întrebat ea. Nu-și mai amintește nimeni de ei?

Lotte se uita la ea, cu o privire goală.

— De amintit, poate că-și amintește cineva, dar nimeni nu le îngrijește mormintele. Nu mai sunt *păstrate.*

Mai târziu, după înmormântare și după ce l-a dus pe Martin înapoi la școală, Marianne s-a întors la Tollingen. Nu i-a ieșit nimeni în întâmpinare. A mers pe jos de la gară până în centrul orașului, unde s-a oprit și s-a uitat lung la apartamentul ei. Ferestrele păreau întunecoase și triste, în lumina amurgului, și parcă nu-i dădea inima ghes să intre.

În piațeta din spatele ei, angajații de la Porcul Mistreț începeau să aranjeze mesele pe terasă. Mamele își duceau copiii acasă, să mănânce, vânzătorii trăgeau obloanele prăvăliilor, iar îndrăgostiții se plimbau de mână. Străzile erau din nou pline de bărbați care își fumau țigările și se grăbeau să ajungă acasă, la familiile lor, bucuroși să revină la viața normală. I se rupea

inima după Albrecht, Connie și toți cei care nu avuseseră șansa să guste din această nouă viață.

Nu putea urca în bucătăria pe care o împărțise cândva cu Benita și să-și pregătească un ou cu pâine prăjită, covârșită de singurătate. Nu putea să stea în salonul întunecos și să aranjeze documentele lui Albrecht. Nu putea trece pe lângă toate camerele pustii – a Benitei, a lui Martin, ale copiilor ei. Și nu putea să o viziteze pe Ania, să stea în bucătăria ei călduroasă și să depene amintiri despre Benita, ca să își aline suferința din suflet.

A lăsat geanta în spatele treptelor din antreu și a pornit spre râul de la marginea orașului. Acolo măcar putea sta și jeli, înconjurată de osemintele tuturor celor ce își găsiseră sfârșitul pe malurile lui. Putea să se întindă pe iarbă, să privească stelele și să adoarmă în susurul apelor lui otrăvite. Dar, când s-a apropiat de râu, și-a dat seama că nu e singură. Silueta unui bărbat, abia vizibilă în întuneric, stătea cu fața la apă și se legăna pe călcâie. Mișca din buze și îngâna ceva, într-o limbă necunoscută lui Marianne. În cele din urmă, s-a oprit.

— Îmi cer scuze, a spus ea, în momentul în care bărbatul s-a întors și a observat-o.

În ciuda chipului îmbătrânit, era tânăr. Să fi avut în jur de douăzeci și cinci de ani. Purta o pălărie neagră, iar părul i se revărsa în cârlionți pe umeri: un evreu strămutat, dintr-una din puținele tabere rămase.

— Am voie, a zis el.

Marianne îl privea nedumerită.

— Am voie să mă rog aici, a explicat bărbatul.

— Desigur.

S-a tras înapoi, șocată de faptul că el își imaginase că i-ar putea contesta acest drept.

— Cunoști pe cineva printre morți?

Bărbatul s-a încruntat, apoi a mijit ochii, parcă încercând să ghicească ce urmărește.

— I-am cunoscut pe *toți*, a răspuns.

Cuvintele lui atârnau grele între ei.

— Și eu am venit să mă rog, a spus Marianne, abia atunci

înțelegând că acesta e adevărul.

Deasupra lor, au răsărit primele stele, ca niște găurele într-o pânză fină, dezvăluind o lumină intensă în spatele vălului de întuneric. Apele râului s-au colorat într-un vinețiu palid și ireal.

Bărbatul o măsura cu privirea. Marianne aștepta să primească un soi de verdict.

Într-un final, el a plecat capul în pământ.

— Roagă-te liniștită, a zis el. Când te înhami la o asemenea treabă, s-ar putea să nu mai termini.

A dat să plece.

— Dumneata ce faci? a întrebat Marianne.

— Plec în America mâine, a răspuns bărbatul, întorcându-se spre ea.

Uitându-se la el, la bărbatul tânăr cu chip bătrân, Marianne a simțit adevărul din vorbele lui și lehamitea din el. Dar, printre acestea, a deslușit cuvântul *America,* de parcă îl auzea pentru prima oară. Nu era nici numele unei națiii inamice, nici al unui aliat. Nu era nici aducătorul de bombe, portocale și ciocolată, nici inventatorul nenumăratelor formulare pe care le completase neobosită pentru atâția refugiați. În urechile ei, era numele unui loc unde putea începe o viață nouă.

Mult timp după plecarea bărbatului, cuvântul a continuat să-i zboare prin minte, ca o bucățită de hârtie, ispititoare și viu colorată, aducând cu sine promisiunea unei noi vieți.

PARTEA A PATRA

Capitolul 32
DEER ISLE, MAINE, IULIE 1991

Șoseaua care ducea la casa lui Marianne de pe coasta Maine-ului era la fel de sinuoasă și încântătoare ca numele von Lingenfels, care îi plăcea atât de mult lui Martin, deși își pierdea din eleganță când îl pronunțau americanii. Dar, chiar și după atâția ani petrecuți în New England, Martin nu era american. Era neamț, iar vizita de azi tocmai asta îi reamintea. Era un neamț care întârziase mai bine de o jumătate de oră, ceea ce nu anunța un început promițător.

Întârzierea i se potrivea, totuși. În copilărie, întârzia mereu. Simțea cum se retrezesc la viață vechile obiceiuri, tendința lui de a face să se împlinească poveștile altor oameni, deseori sacrificându-se pe sine. Așadar, trebuia să intre în rolul adolescentului bătut de soartă, iar Marianne în cel al părintelui autoritar, asumându-și responsabilitățile Benitei. Prea puțin conta că el avea peste cincizeci de ani, iar ea optzeci și trei și că nu se mai văzuseră de o veșnicie. Îi scrisese că are să îi facă o propunere. Și, cu toate că, după divorțul prin care trecuse recent, nu era foarte deschis la propuneri, pe Marianne n-o putea refuza. Așa stăteau lucrurile dintotdeauna.

Ieșirea de pe Autostrada 114 de unde începea „Aleea" acoperită de cochilii de scoici a lui Marianne era mărginită de o puzderie de pruni înfloriți, de care uitase să menționeze în scrisoare. Poate pentru că la vârsta ei nu se aventura atât de departe încât să-i vadă, dar, cel mai probabil, pentru că florile și fructele vineții nu erau genul de lucruri pe care să le consemneze Marianne, pe când cutia poștală din aluminiu, acum acoperită de tufe, era.

Casa ei era ultima dintr-un șir de șapte sau opt aliniate de-o parte și de alta a drumului și, imediat ce Martin a cotit, l-a izbit nu doar farmecul ei – o căsuță cu olane cenușii, acoperiș ascuțit și verandă de jur-împrejur –, ci și stilul pur american al acesteia. Arăta încropită și îți dădea impresia de fragilitate. Ușile glisante, din sticlă, creau iluzia de spațiu. Contrasta frapant cu castelul

Burg Lingenfels.

— Americanii pot întâmpina lumea cu brațele deschise, spusese ea, cândva, pentru că lumea n-a încercat încă să-i doboare.

Nici nu a apucat să coboare din mașină că s-a deschis ușa și a apărut ea: Marianne von Lingenfels – perfect recognoscibilă și, în același timp, complet schimbată. Mergea în baston și purta o pereche de ochelari cu rame groase și pătrățoase, dar părul cărunt era prins la spate în stilul ei practic, bine cunoscut, cu o clamă de-o parte și de alta a capului, chiar deasupra urechilor. Iar vocea care i-a strigat numele i-a redeșteptat toate amintirile din trecut.

— Marianne, a spus Martin, trântind portiera.

Pe chipul ei zbârcit a apărut un zâmbet larg, de sinceră bucurie. Stătea în fața lui, în cu totul altă circumstanță decât cele care o definiseră dintotdeauna în ochii lui Martin – în America și, mai cu seamă, în *Maine.* Totuși, spre deosebire de Martin, care era un cameleon, o persoană capabilă să se adapteze chiar și la cele mai stranii situații, Marianne rămăsese aceeași de altădată.

Dinspre țărm, răsuna vuietul valurilor, iar din cer, cârâitul pescărușilor. Ușa casei s-a deschis din nou și a apărut o negresă cu o figură tristă și părul împletit în codițe strânse pe lângă cap.

— Ești bine, Marianne? a întrebat, cu blândețe.

— Foarte bine, a răspuns Marianne, fără să-și dezlipească ochii de la Martin.

Zâmbetul îi stăruia pe față – o efuziune de bucurie.

— Alice, ți-l prezint pe bunul meu prieten, Martin.

Martin a urcat treptele și i-a întins mâna, pe care Alice a strâns-o timid. Apoi Martin s-a întors spre Marianne, i-a luat degetele noduroase în palmă și a sărutat-o pe obrajii veșteji și fini.

— *Ach,* Martin, a spus ea, agățându-se de mâinile lui. *Du bist das Ebenbild deines Vaters.*

Semeni leit cu taică-tu.

Martin continua să zâmbească, dar vorbele ei au retrezit o veche și bine cunoscută mâhnire. Tatăl lui disidentul, eroul,

aproape dezrobitorul Germaniei și aproape salvatorul a milioane de vieți. De când se știau, Marianne scotea mereu în evidență prăpastia care se căsca între Martin și omul acela.

— Hai să bem o cafea. Ori poate vrei ceva mai tare – merge un pahar de șnaps după călătorie, a spus Marianne, adresându-i-se din nou în engleză.

— O cafea, te rog.

— Ia loc, i-a ordonat ea când au ajuns în zona acoperită a verandei, unde scaunele de răchită, mucegăite, stăteau îngrămădite cu fața la mare ca un stol de porumbei. Ne aduce Alice imediat.

Martin s-a conformat. Din locul acela, vedea debarcaderul mic, în formă de T, care înainta ca o cruce în apă. Soarele strălucea cu putere peste pietre.

Marianne s-a așezat în fotoliul din fața lui Martin, care părea la fel de inconfortabil ca al lui. Se vedea treaba că, nici după atâția ani, Marianne nu punea preț pe confort.

— Cum o mai duci, Marianne? a întrebat el, căutând un ton cât mai jovial.

— Ehei, Martin, a oftat ea. Cât poate s-o ducă de bine o persoană de vârsta mea. Sunt o femeie norocoasă.

— Nu ești deloc bătrână, a spus Martin, dându-și imediat seama de ridicolul vorbelor lui. Arăți minunat.

— Mulțumesc, a zis ea, legănându-și răbdătoare capul. Zi-mi ce mai faci tu, Martin Fledermann. Dacă nu mă înșală memoria, ultima oară ne-am văzut la New York.

— Așa e, a confirmat el, și ziua aceea i-a revenit în minte cu o claritate surprinzătoare.

Mersese în vizită la ea, într-o clădire mare și banală din Upper East Side, unde locuia Marianne pe vremea aceea. Au băut ceai și au mâncat *Pfefferkuchen*{31} cu unt și au admirat orașul de la fereastra mare, prin care intra curentul, înconjurați de obiecte vechi – șifoniere Biedermeier de culoare închisă, draperii albe, groase, decorate cu broderii, tapiseria cu chipul bunicii von Lingenfels. Martin divorțase de curând de cea de-a doua soție, subiect despre care nu dorea să discute și care, acum, îi umbrea amintirea, ca și când ea fusese de față – o

prezență încântătoare, tristă și mustrătoare. Restul vizitei – ce-au discutat, cum arăta Marianne – i se șterse din minte.

— Lucrai la ceva. La o carte, parcă, dar nu mai știu despre ce era vorba.

— Da, așa e, a spus Martin, aprobând din cap. Încă mai lucrez la ea.

— Încă? a întrebat Marianne, ridicând din sprâncene. La aceeași carte?

— La aceeași carte, a spus Martin, încercând să adopte un ton glumeț, dar nu și-a putut ascunde amărăciunea.

Adevărul era că acea carte devenise blestemul vieții lui. Își începuse glorios cariera de profesor universitar – cu o primă carte elogiată, despre arhitectura antifascistă postbelică, cu diverse premii academice și un post de titular la o respectată universitate americană. După aceea, însă, parcă îi secase toată inspirația. Trebuia să scrie o carte care să dezbată un subiect mai complex decât arhitectura reînnoirii. Trebuia să scrie o carte care avea, într-o oarecare măsură, legătură cu tatăl lui, eroul și disidentul. Iar cartea aceea nu voia cu niciun chip să se înfiripeze.

S-a lăsat pe spătar și a fost răsplătit cu împunsătura unei nuiele în spinare.

— Te chinuiești de cam mult timp cu ea, a zis Marianne.

O tăcere iscoditoare amenința să se instaleze între ei.

— Cum ai ajuns aici? a întrebat Martin. Este extrem de…

Căuta cuvântul potrivit – *frust* i-a venit în minte, dar Marianne era prea nemțoaică – *el* era prea neamț – ca să-l rostească fără a se simți stânjenit.

— Obscur, a zis el.

Marianne a pufnit în râs.

— Bănuiesc că ți-a fost greu să găsești adresa.

— A, nu, deloc, a răspuns Martin, înfrânându-și iritarea. Mă refeream la acest colț de țară – nu cred că Elisabeth și Katarina vin pe aici.

Elisabeth și Katarina – fetele brunete, în compania cărora petrecuse atât de mult timp în copilărie, duceau acum vieți de neînțeles în vestul îndrăzneț și fără istorie. Și ele fuseseră târâte

aici, pe acest continent ce promitea noi începuturi, colege de suferință de la Burg Lingenfels. Din familia von Lingenfels, doar Fritz, avocat la o firmă de avocatură internațională, rămăsese în Germania.

— Chiar deloc. Katarina își petrece vacanțele în Mexic… sau Caraibe, a zis Marianne, fluturând disprețuitor din mână. Iar Elisabeth nu merge în vacanțe.

— E cu totul altceva decât la Burg Lingenfels.

— Mie-mi spui? a râs Marianne. Tu locuiești tot în New Hampshire, din ce-am înțeles de la Irena – spre deosebire de tine, ea mai ține legătura cu mine! Măcar îmi trimite o felicitare de Crăciun!

— Irena? Zău? a spus Martin, șocat.

Nu reușea să și-o imagineze pe fiica lui, profesoara impenetrabilă de la o școală din suburbii, corespondând cu Marianne.

— Da, în fiecare an. Anul trecut, mi-a trimis o poză cu copiii ei. Tare drăgălași sunt. Nu-mi vine să cred că ești bunic, Martin!

El a clătinat din cap. Era, într-adevăr, incredibil. Avea doar cincizeci și doi de ani. Era foarte tânăr când se născuse Irena. Prea tânăr ca să fie tată, la cei douăzeci și patru de ani pe care îi avea atunci. Iar acum ea era mamă – și tot prea tânără, din punctul lui de vedere. Paternitatea îi alunecase printre degete, iar timpul își continuase mersul. Acum era bunic. Prea târziu! Prea târziu! Statutul de bunic îl sâcâia. *Nu te mai poți întoarce înapoi să mai fii tată.*

— Din păcate, nu sunt un bunic prea grozav, a spus el.

— *Ach*, a zis Marianne, fluturând iar din mână. Ba sunt convinsă că ești.

Martin n-a spus nimic. Cum stătea acolo, pe veranda scorojită, cu balustrade șubrede, în bufnetul monoton al valurilor mării, sentimentul eșecului devenea tot mai apăsător. De-asta nu o mai vizitase pe Marianne de atâta vreme. Ea era grădinarul acestei flori urâte. Ea știa cum să-i întoarcă fața spre soare.

Martin a răsuflat ușurat când s-a deschis ușa de plasă și a intrat Alice, ducând în brațe o tavă, pe care stătea cafetiera bună

a lui Marianne (bleu cu floricele albe, atât de familiară), cu cutie cu lapte semidegresat, și două căni albe, foarte practice, care înlocuiau vechile porțelanuri de Meissen.

— Nu avem o carafă pentru lapte? a întrebat Marianne. Nu-mi place așa.

— Nu, doamnă, a murmurat Alice. N-avem carafă.

— Eh, asta e, a oftat Marianne. Cred, totuși, că o zaharniță avem.

Alice a încuviințat din cap și s-a dus să o caute.

— E rwandeză, a explicat Marianne, după plecarea acesteia. Și-a pierdut soțul în genocid. Și fiul.

— E cumplit să treci prin așa ceva.

— E femeie bună și foarte cinstită.

Martin a legănat din cap. Lui Marianne îi făcea plăcere să dea astfel de verdicte morale.

— Îmi place să mă înconjor de văduve, a spus ea, zâmbind.

— E destul de evident, a răspuns Martin, străduindu-se să zâmbească.

— Mi-e dor de maică-ta, a zis Marianne. Ea n-ar fi rezistat într-o casă pline de văduve.

Observația ei l-a zguduit. Rareori întâlnea o persoană care să pomenească de mama lui.

— Cu toate astea, a locuit într-o casă de văduve, a zis Martin.

— Mă tot gândesc la bărbatul cu care se întâlnea, a continuat Marianne, cu privirile ațintite la debarcader. După război. Fostul nazist.

— Herr Müller, a spus Martin, deși nu-și mai aducea aminte aproape nimic despre acel bărbat.

Cu mulți ani în urmă, când Marianne i-a povestit despre aventura mamei lui, a rămas șocat. Dar nu s-a alarmat. Îi păstra bărbatului o imagine pozitivă. Cândva, într-o zi lungă și grea, împărțise cu el ciocolata primită de Crăciun.

— Multe zile fripte i-am făcut din cauza lui, a reluat Marianne. Mă gândesc că, dacă ea îl iubea pe el și el o iubea pe ea… În fond, asta e tot ce contează, nu-i așa?

În momentul acela, a reapărut Alice, cu un castron plin pe jumătate cu zahăr.

— Superb, a zis Marianne, ca să mai destindă atmosfera. Trăim regește aici, n-am dreptate, Alice?

— Se poate, a bâiguit femeia, zâmbind timid.

Martin i-a observat cicatricea de pe gât, o linie subțire și albă care cobora, șerpuind, de la ureche.

— Dragostea e cea mai importantă, nu-i așa? a zis Marianne.

Alice se uita când la Martin, când la Marianne.

— Da, doamnă, a răspuns, când și-a dat seama că ei îi era adresată întrebarea. Dragostea e minunată.

— Vezi? i-a spus Marianne lui Martin. Asta voiam și eu să zic: dragostea e minunată.

Deodată, Martin a simțit cum îl părăsesc puterile. Discuția apăsătoare, momentul stânjenitor – la ce se așteptase?

— Mai doriți ceva? a întrebat Alice, cu vocea ei blândă și melodioasă.

— Nu. Ba da, un șnaps pentru Martin. I-ar prinde bine.

După vreo oră sau două, când s-a mai potolit dogoarea soarelui și aerul după-amiezii a devenit mai respirabil, Marianne i-a pus întrebarea. De fapt, nu era tocmai o întrebare.

I-a pus în față un plic – din hârtie albă, groasă, ca o invitație de nuntă. I-a atras atenția adresa: Burg Lingenfels.

Înăuntru, se găsea o vedere care conținea fotografia monocromă a unei femei ce mijea ochii la aparatul de fotografiat, cu mâna pavăză la frunte ca să se apere de soare, și un picior încălțat cu o cizmă de cauciuc, rezemat pe un zid mic. Marianne la rezervorul de apă.

MARIANNE VON LINGENFELS: BUSOLA MORALĂ A REZISTENȚEI, scria dedesubt.

Martin a ridicat ochii spre ea, surprins.

— Da, eu sunt. O biografie, a zis Marianne, cu un gest disprețuitor.

— E minunat, a zis Martin, întorcând vederea pe partea cealaltă. *Povestea remarcabilă a unei femei aflate în centrul uneia dintre cele mai curajoase lupte împotriva răului vremurilor noastre…* a început el să citească.

— E un pic exagerat pentru gustul meu, a zis ea, deși nu-și

putea ascunde în totalitate mândria. Dar nu despre asta e vorba. Se ține o petrecere. În toamnă. La Burg Lingenfels.

Martin s-a lăsat pe spătar.

— *Un weekend de discuții, dezbateri și reflecție pe tema Rezistenței*, a continuat el să citească cu glas tare.

— Martin, a spus Marianne, aplecându-se spre el, vreau să mă conduci acolo. Vreau s-o găsesc și pe Ania și s-o chem. Vreau să vă invit pe amândoi – în calitate de oaspeți ai mei.

Martin a oftat.

— Mi-ar face nespusă plăcere, Marianne, dar nu știu…

— Sst, a zis ea, ridicând mâna. Nu mă refuza. Nu accept să mă refuzi. Mai întâi, gândește-te. E dorința unei bătrâne. Consider-o, dacă vrei, ultima mea dorință.

Martin s-a uitat la ea: părul cărunt și subțire, tenul fragil, ca o foiță de hârtie.

— De ce ții să vin cu tine?

Marianne a plecat capul într-o parte.

— Tu de ce crezi, Martin Fledermann?

— Pentru că sunt fiul tatălui meu.

— Greșit, a răspuns Marianne, încrețindu-și fruntea. Pentru că ești fiul *mamei* tale.

Nu a luat o decizie în momentul acela.

Soarele a coborât pe cer și, la insistențele lui Marianne, Martin a dus-o să înoate.

— Unde să înoți? a întrebat, când a auzit propunerea.

— Unde? a râs Marianne. Privește în jur, Martin Fledermann. În ocean, firește.

Șortul pe care i l-a dat stătea împăturit și aduna praf pe etajera de sus a dulapului cu prosoape: o ditamai perechea de pantaloni scurți, cu flori multicolore – un stil pe care Martin și-l amintea vag din primele luni în America, sub denumirea de „jams". Era al ginerelui ei, din câte a înțeles. Martin era un bun înotător, deși nu mai exersase de mult. În adolescență, fusese vedeta echipei de înot de la Salem. Dar nu mai înotase de ani buni în ocean și niciodată în compania unei doamne de optzeci și trei de ani.

Marianne purta un costum de baie cu fustă, de culoare albastră, cu picățele de un mov țipător. În contrast cu acesta, pielea ei părea verzui-cenușie, străbătută de o rețea fină de riduri.

Pe braț, ținea un colăcel roz.

— Ah, a zis ea, radiind de fericire. Cavalerul meu.

— Ești sigură că asta vrei? a întrebat Martin, pe un ton degajat, deși era ușor neliniștit.

Din cauza lui, Marianne von Lingenfels risca să moară înecată. Oamenii vor clătina din cap și se vor întreba cine era imbecilul care a lăsat o bătrână să intre în apele reci ale Atlanticului de Nord.

— Hai, a zis Marianne. Să trăim aventuros.

L-a prins de braț și l-a tras lângă pieptul ei osos.

Ca să ajungă de la verandă la debarcader, au coborât o potecă prăfoasă și câteva trepte de lemn. Martin simțea pământul aspru sub tălpile goale și un firicel de sudoare i se prelingea prin peticul de păr rar de pe piept. Era încă toropitor de cald la soare, dar a mers înainte, fără să se vaite.

În timp ce coborau, și-a amintit brusc cum înota în iazul din Germania, cu prundiș pe maluri, unde ieșeau la picnic duminica, la sfârșitul războiului.

— *Schwimmen!*{32} țipa Marianne la mama lui, la Ania și la copii. *Nicht sitzen!*{33}

După părerea lui Marianne, să te întinzi pe pătură, să mănânci și să arunci pietre în apă, fără ca, mai întâi, să înoți măcar până la geamandură, era întruchiparea lenei absolute. Ea înota până pe malul opus, în stilul său aparte de craul cu capul la suprafață, care se dovedea neașteptat de eficient. Era atât autentic nemțoaică în acele clipe, atât de hotărâtă și pătrunsă de încrederea populară în beneficiile activității fizice și simbolurile inocenței, încât era greu s-o deosebești de forțele teutone împotriva cărora luptaseră ea, Albrecht și tatăl lui Martin. Și, cu acest resentiment mocnindu-i în suflet, Martin pornea pe urmele ei, o depășea și înota până când simțea că îi explodează plămânii.

— Acum ce facem? a întrebat Martin, odată ajunși la

debarcader.

Valurile se izbeau de pietrele de pe mal, apoi se retrăgeau, formând vârtejuri care dispăreau rapid printre crăpături.

— E o scară în capăt, a zis Marianne. Cel mai bine, intri tu primul, ca să-mi ții asta, a adăugat, întinzându-i colăcelul.

— Așa facem, a zis Martin.

Plăcile metalice șuierau în vânt.

Martin a scos un icnet în momentul în care a pus piciorul gol pe suprafața încinsă. A luat-o la fugă și, dintr-un salt deloc grațios, a plonjat.

L-a săgetat un fior prin tot corpul la atingerea apei reci. A înotat câteva lungimi de braț și s-a uitat la Marianne, care înainta în papucii de plajă, ținându-se de ambele balustrade. Când a ajuns la capăt, și-a scos ochelarii și i-a legat de balustradă. După care s-a îndreptat de umeri și s-a uitat la el, cu ochii mijiți.

— E revigorant! a strigat Martin, cu mâna pavăză la ochi. Sigur vrei să…

În replică, Marianne a început să coboare încet pe scară. A bâjbâit cu piciorul prin aer o dată, și încă o dată, până să nimerească bara de sus. La lumina soarelui, picioarele ei goale și albe străluceau precum o baliză mutantă periculoasă ce chema la ea forțele întunecate ale mării. Venele groase aminteau de o înșelătoare creatură parazită, înfășurată în jurul membrelor ei firave. Dar, în clipa în care a atins apa rece, nici măcar nu a tresărit.

— Adu-mi colacul, a spus ea. Ține-l bine, până mă așez în el.

Martin a făcut întocmai.

După care, cu un pleoscăit surprinzător de puternic și o smucitură, Marianne a aterizat în apă. Martin nu și-a luat mâinile de pe el, în ciuda valurilor și a stropilor împroșcați în aer. Când i s-a scurs apa de pe ochi, a văzut-o instalată în colac, precum un pui de pasăre într-un cuib postapocaliptic.

— E bine așa? a întrebat-o el, dându-și părul din ochi.

— Da, a zis Marianne, căutându-și o poziție mai comodă. Da, a repetat și i-a dispărut orice urmă de disconfort de pe față. E grozav.

— Chiar este, a confirmat Martin.

Acesta era adevărul. Apa rece îi trimitea fiori plăcuți prin tot corpul. Valurile îi mângâiau gâtul ca niște pene.

— Ce ți-am zis eu? a spus Marianne, prin pâcla de stropi. Acum promite-mi că vii cu mine la Burg Lingenfels.

Privindu-i trupul micuț și plăpând, Martin simțea cum toate resentimentele și împotrivirea se topesc. Cum putea s-o refuze? Doar era Marianne von Lingenfels.

— Bine, fie, a zis el, înhămându-se la funia colacului, ca un animal de povară marin, și s-a avântat în larg.

Capitolul 33
CAMBRIDGE, MASSACHUSETTS, IULIE 1991

Ania Kellerman zburase 5.000 de kilometri și parcursese încă 120 cu trenul, se aprovizionase cu medicamente pentru inimă și tensiune, suspendase livrările de pâine și lapte timp de trei săptămâni, își găsise, spălase și împachetase vechiul, dar încă impecabilul, balonzaid, și umpluse jumătate de valiză cu ciocolată germană, de calitate. Unul dintre motivele pentru care făcuse toate acestea era ca fiica ei să îi poată arăta casa care se ridica acum înaintea lor. Era o clădire mare, cenușie și frumoasă, construită în grațiosul stil american, cu șindrile de lemn și verande cu pilaștri, pe care americanii le numeau „victoriene", aducând un omagiu de neînțeles imperiului pe care îl învinseseră. Nu semăna câtuși de puțin cu casele din Anglia. Sau cu cele din Germania, care erau clădite din piatră, stuc ori cărămidă – în niciun caz dintr-un material atât de prețios și lipsit de trăinicie, ca lemnul.

— Ei bine? a întrebat Marianne, sau „Mary", cum i se spunea în America.

— Se poate să coborâm mai întâi din mașină? a zis Ania, uitându-se la acoperișul ascuțit.

Mary s-a încruntat. Era o privire elocventă, menită să evidențieze acest exemplu de severitate sau carență maternă, ori, în cel mai bun caz, nepricepere. Oamenii din ziua de azi, printre care se număra și Mary, voiau să fie tratați cu delicatețe. Ania era conștientă de asta, dar prea încăpățânată ca să se conformeze – și, chiar de n-ar fi fost, nu știa cum.

A așteptat ca Mary să ocolească mașina pentru a-i deschide portiera, o regulă inutilă stabilită de fiica ei după incidentul din parcarea aeroportului, când, după socotelile lui Mary, Ania fusese la un pas să-și piardă viața. Nu avea niciun temei real: Ania se asigurase înainte să deschidă portiera, iar dubița care parca în spațiul alăturat era la cel puțin o jumătate de metru distanță, dar Mary avea o imaginație bogată, mai ales când venea vorba de evenimente catastrofale. Aniei îi plăcea atenția

prevenitoare pe care o primea. Când fiica ei i-a deschis portiera, a pus picioarele pe trotuar și s-a ridicat fără prea mare dificultate. Avea noroc să fie atât de robustă la vârsta de optzeci de ani.

Sprijinită în bastonul lui Carsten, Ania s-a oprit în fața casei. Aici avea de gând Mary să-și crească copiii după divorț. O cumpărase din banii ei. Era o clădire cu două etaje, ultimul aflându-se la mansardă. Ferestrele erau prevăzute cu obloane negre, elegante, iar placa bej de la etajul al doilea avea sculptat pe ea un coș plin cu fructe, deasupra căruia, nu la fel de frumos executat, stătea un steag inscripționat cu anul 1864.

Ania studia șindrilele acoperite cu nenumărate straturi de vopsea scorojită. Pervazul ferestrei de la etajul al treilea era maro și mucegăit acolo unde se îmbina cu geamul.

— Deci? a insistat Mary. N-ai scos o vorbă!

— E o casă frumoasă, a zis Ania, cu amărăciune.

— Atunci, ce te nemulțumește?

— E prea veche, a spus Ania, clătinând din cap.

Mary a pufnit în râs.

— Ăsta e și avantajul! Nu se mai fac case ca asta. Îmi place aerul ei vechi.

Ania s-a întors spre fiica ei, uimită de cât de mult se americanizase în cei douăzeci de ani de când trăia aici. Mary era ferm convinsă că poate moderniza rețeaua electrică, reconstrui hornul, consolida fundația și acoperi trecutul cu un strat proaspăt de vopsea, astfel încât, în locul unei grămezi șubrede de vechituri, să apară o casă nouă-nouță. Se americanizase îndeajuns cât să confere o valoare morală vârstei casei.

La cei patruzeci și unu de ani ai săi, Mary era o femeie frumoasă, cu un păr des, de culoarea mierii, și o față lungă, inteligentă. Îmbătrânea exact ca americanii: avea riduri adânci între sprâncene și în jurul gurii. Din cauză că zâmbea prea mult. Făcea prea mare paradă de emoțiile ei. America era o țară tânără, care confunda teatralismul cu sinceritatea. Dacă Mary trăia în Germania, ar fi arătat cu zece ani mai tânără.

— Chiar nu-ți place deloc? a întrebat Mary.

Cu fiecare minut care trecea, parcă mai multe riduri îi

apăreau pe chipul schimonosit de nedumerire.

— Ba îmi place, a spus Ania.

— Atunci, care-i problema?

Ania a ridicat din umeri. Era un gest folositor când avea de-a face cu copiii ei maturi – un soi de „ce știu eu?" prin care își recunoștea neștiința în ceea ce privea lumea modernă.

— E moartă, a zis Ania, într-un final. Materialelor din care e făcută… le-a trecut vremea.

— Aha, a exclamat Mary, furioasă de-a binelea. Deci, mai nou, lucrurile care nu sunt vii pot să moară. Am înțeles. Minunat.

Ania vedea limpede exasperarea fiicei sale, de la primul până la ultimul nivel: nenumăratele dezamăgiri pe care mama ei i le sădise în suflet, nenumăratele feluri în care Ania o criticase, judecase greșit, nenumăratele momente în care firea ei aspră și pragmatică înăbușise orice licăr de bucurie din viața tinerei Mary. Apoi veneau nivelurile superioare de neliniște legate de cumpărarea casei, care, după spusele lui Mary, era cea mai importantă decizie financiară din viața ei. Pentru Ania, suma pe care o achitase era exorbitantă, o dovadă a cât de discordant era propriul ei simț valoric – un limbaj întemeiat pe două rădăcini diferite.

Ania a tras aer în piept și s-a gândit la Iisus, în care nu credea, dar ale cărui învățături, așa cum reieșeau din Biblie, păreau să îi ofere o hartă numai bună cu ajutorul căreia să navigheze prin viață la vârsta ei. A întins mâna și a pus-o pe obrazul lui Mary, fin și ușor unsuros din cauza cremei.

— E frumoasă, scumpa mea. Sunt o femeie bătrână. Nu mă lua în seamă.

— Da, da, a zis Mary, îmbufnată, regăsindu-și o parte dintre trăsăturile ei germane. Ești o bătrână care, întâmplător, e mama mea. De ce mi-aș dori binecuvântarea ta?

Ania s-a uitat la fiica ei. *Delicatețe, delicatețe,* și-a zis în sinea ei. De asta era nevoie în astfel de momente. Și-a stăpânit impulsul de a ofta, de a clătina dezaprobator din cap și de a scoate în evidență prăpastia dintre ele și a râs.

— Bineînțeles că o ai, a zis. Întotdeauna vei avea

binecuvântarea mea.

Mai târziu, când erau în mașină și Mary s-a îndurat să vorbească din nou cu mama ei (o consecință a firii ei guralive, dar și a obsesivelor ei reflecții pe tema achiziției casei), a început să-i povestească despre planurile sale.

— Nu e nevoie să repar totul odată. Fac puțin câte puțin. Știi asta foarte bine, de la fermă. Tu și tata ați procedat așa toată viața.

Ania și-a amintit cum arăta ferma când a văzut-o prima oară. Baia întunecoasă, cu lespezi veșnic reci, toaleta de la capătul holului, de unde excrementele cădeau printr-o țeavă într-o groapă.

— Dacă aș fi avut de ales, n-aș fi trăit acolo, a oftat Ania. Dacă aveam bani, demolam totul și construiam o casă nouă. Din punctul meu de vedere, toate obiectele vechi înseamnă multă muncă, nu romantism.

— Nici pentru mine nu înseamnă *romantism*, a replicat Mary.

Viața americană se perinda pe la ferestre – mașini imense, firmele luminoase și eclectice ale sălilor de sport, magazinelor de haine și fast-foodurilor, supermarketurile și benzinăriile în fața cărora fluturau în vânt tot soiul de personaje gonflabile. Clădirile dezafectate ale unor vechi lanțuri de supermarketuri, restaurante chinezești, falimentare, și magazine de electronice, rămase în picioare, ca niște dinți stricați într-o gură altminteri sănătoasă. Nu conta câtuși de puțin. Era loc suficient pentru toate. Era o țară liberă. Aici, nimeni nu se rușina de trecut.

În Germania, Ania locuia la un cămin de bătrâni, în apropiere de lacul Constanz. Nu era departe de ferma lui Carsten ori de Burg Lingenfels – cam la o oră de mers cu mașina –, dar nu a mai pus niciodată piciorul acolo. Timp de zece ani după moartea lui Carsten, Wolfgang a continuat să lucreze la fermă, fără prea mare succes. Terenul lor era mult prea mic ca să se poată măsura cu imensele conglomerate agricole germane din fosta zonă de est. *Lebensraum*-ul visat de Hitler devenise realitate, de data aceasta, în timp de pace. Prin urmare, Wolfgang a vândut ferma și s-a mutat în nord, aproape de

Lübeck, unde conducea acum o reprezentanță de utilaje agricole.

La ușa apartamentului modern și banal din Newton, unde locuia Mary de la divorț, aștepta un plic mare.

Mary a aruncat o privire la numele expeditorului, apoi l-a vârât la subraț și a învârtit cheia în broască. Părea descurajată. Ania avea remușcări. Își rănise fiica. Și pentru ce? Disputa aceasta nu-și avea rostul. Era femeie bătrână, iar opinia ei era mai moartă și mai irelevantă decât însăși casa.

S-a deschis ușa și, de la etaj, s-au auzit strigătele vesele ale copiilor.

— Bună! a strigat Mary, aruncând plicul pe masa din hol.

Martin Fledermann. Ania a zărit numele din colțul plicului și au năpădit-o emoțiile.

— Ții legătura cu Martin?

— E pentru tine, a răspuns Mary, peste umăr, îndreptându-se spre sufragerie. Dar nu-l deschide chiar acum. Vreau să-ți arăt ceva.

Ania se uita la plic și medita la această întâmplare neașteptată. Un pachet pentru ea de la Martin Fledermann, bărbatul înalt, chipeș și prosper, pe care îl șterse cândva la nas, îl mângâiase pe frunte când era bolnav, ai cărui pantalonași, cămășuțe și pulovere le cârpise, tivise și trăsese pe corpul lui, ca să fie sigură că nu suferă de frig pe lungul drum până la școală. Martin era acum profesor universitar în America.

— Mama! a strigat Gabriel, fiul de șase ani al lui Mary, sărind în brațele mamei lui.

Și-a încolăcit piciorușele slăbuțe, îmbrăcate în pantaloni de pijama, în jurul picioarelor ei și și-a îngropat fața în burta ei.

Era minunat să vezi de câtă libertate se bucurau copiii din ziua de azi, cum un băiat își putea exprima afecțiunea într-un mod atât de nestânjenit.

— Pot să comand pizza? a întrebat de după colț Sarah, sora de nouă ani, ceva mai temperată, a lui Gabriel.

— Da! Pizza, pizza, pizza! a strigat Gabriel, dezlipindu-se de mama lui și țopăind de bucurie. Îmi place pizza!

— Ai apucat să decongelezi supa? a întrebat-o Mary pe Perla,

tânăra care lua copiii de la școală și petrecea după-amiaza cu ei.

Mary era avocată la un fel de ONG dedicat apărării drepturilor imigranților. Ania înțelegea foarte bine cât de importantă era această muncă pentru ea, din poziția de fiică a unei naziste. Uimitoare țară era America!

— Am scos-o din congelator, dar nu s-a înmuiat încă, a răspuns Perla, cu vocea ei delicată și melodioasă, acompaniată de chiotele încântate ale lui Gabriel și de întrebările lui Mary, rostite pe tonul ei mai grav și mai monoton.

Ochii Aniei s-au îndreptat din nou spre plicul de pe masă. Sperase ca Martin să dea o fugă din New Hampshire, să o vadă, dar „nu-i permitea programul", iar ea se străduise să-și ascundă dezamăgirea. Era singura persoană din perioada când locuiau la castel cu care păstrase legătura. Iar acum, s-a trezit cu un pachet de la el. O bucura gândul că își făcuse timp să îi trimită ceva și că discutase cu Mary despre asta. Erau copii din două capitole diferite ale vieții ei și comunicau doar pentru că ea le făcuse cunoștință. Când s-a născut Mary, Martin era aproape adolescent și plecase la internat.

— Salut, buni! a zis Gabriel, din capul scărilor.

Abia atunci Ania și-a dat seama că nu l-a auzit când a salutat-o prima oară. Îl îndemnase, fără îndoială, maică-sa, judecând după cum stătea lângă el și îl ținea cu o mână de umărul firav.

— Bună, copile! a spus Ania, într-o engleză cât mai corectă, bătând din palme.

— Bună.

Gabriel s-a intimidat brusc și a început să se frece cu capul de șoldul mamei lui, îndoind un picior, ca să se apuce de gleznă. Pentru Ania, era un specimen neobișnuit – o floare exotică, de seră, răsărită în această perioadă îmbelșugată. Îl găsea deopotrivă enervant și drăgălaș.

— Ai terminat puzzle-ul? l-a întrebat, alegându-și cuvintele cu atenție.

Timp de câțiva ani, Ania se așezase la un pupitru micuț, de la gimnaziul din oraș, și participase la cursurile serale de engleză, ca să învețe limba nepoților ei. Dar acum, când avea mai mare nevoie de ele, cuvintele păreau îngropate în nisipuri mișcătoare.

Gabriel a clătinat din cap, ușor abătut.

— E prea greu pentru mine.

— Imposibil, a zis Ania. Vino încoace și arată-i lui buni unde te-ai încurcat.

Băiatul nu se clintea de lângă mama lui. Era un copil isteț și părea să înțeleagă că trebuie să se poarte politicos cu bunica lui. Dar nu era docil din fire. Trăia în lumea lui, după propriile reguli și legi, pe care nu avea obiceiul să le modifice. Ania observa aceste lucruri acum, din confortul vârstei sale înaintate. Când copiii ei erau mici, nu avusese timp să se gândească la ce simt, ce iubesc și ce urăsc. Iar asta o întrista nespus când se uita la Gabriel și își dădea seama cât de bine îl cunoaște.

— Hai, du-te, l-a îndemnat Mary. Sunt sigură că te ajută buni.

Ania i-a întins mâna și a încercat, zâmbindu-i, să îi arate că îi înțelege șovăiala și că nu-i poartă pică, că nu are de ce să se teamă de ea, chiar dacă e foarte bătrână. Copilul, însă, nu se uita la ea. I-a prins degetele reci în palma lui caldă și a tras-o după el, ca pe o povară.

Mary fusese un copil îndărătnic. Cam atât își amintea Ania. Nu îi arătase compasiune, nici nu se străduise să-i înțeleagă trăirile. Se născuse la începutul *Wirtschaftswunder*-ului – acea perioadă tulbure de prosperitate, care se așternuse peste Germania, ca un vis. Erau săraci în comparație cu colegii de clasă ai lui Mary din oraș, dar, în comparație cu Anselm și Wolfgang, Mary crescuse în puf, răsfățată cu lapte, ouă și ciocolată. Avusese parte de pantofi noi, iar când fata împlinise cinci ani, familia luase chiar și o mașină pe care o împărțeau cu familia Gleber. Spre deosebire de frații ei, Mary nu a știut ce înseamnă febra tifoidă, difteria și violul. Nu a trebuit să călătorească cu trenuri și alte mijloace de transport supraaglomerate și nu a pășit în taberele de strămutați, miasmatice și aride, înțesate de ființe înăsprite de război. Nu i-au lipsit niciodată educația, hainele, medicamentele și acoperișul de deasupra capului.

Și, mai presus de orice, nu a fost niciodată nevoită să mintă.

Oare Ania îi purta pică din acest motiv? Oare de-asta, când

Mary avea unsprezece ani și cerea o pereche de pantofi pentru cursul de balet, ori se plângea că merge prea încet autobuzul școlii, Ania își ieșea din fire și-i reproșa că e o răzgâiată? Odată, și-a încuiat fata o după-amiază întreagă în afumătoarea întunecoasă, printre bucățile macabre de șuncă și slănină atârnate de tavan. De multe ori, țipa la ea și o amenința cu pedepse absurde pentru cele mai neînsemnate greșeli. Își amintea cu durere de cruzimea ei de câte ori se uita la chipurile blânde și nevinovate ale copiilor lui Mary.

Cumva, însă, reușiseră să treacă peste toate acestea. Cumva, deveniseră chiar mai apropiate. Ca și când cei cinci mii de kilometri care le despărțeau îi dăduseră lui Mary spațiul atât de necesar pentru a-și ierta mama. Vorbeau la telefon în fiecare seară de duminică. În fiecare toamnă, Ania se urca în avion și traversa oceanul, pentru a petrece trei săptămâni alături de fiica ei. Care, oricât de greu de crezut ar părea, o iubea.

Mary îi trimitea cărți tipărite cu caractere mari și veioze speciale pentru citit, fotografii cu copiii și remedii homeopatice pentru dureri de spate și artrită. Când venea în vizită în Germania, mergea cu Ania la cinematograf și la concerte de muzică de cameră și o ducea cu mașina la cimitirul unde era înmormântat Carsten. Dintre copiii Aniei, ea era cea mai binevoitoare. Anselm și Wolfgang erau respectuoși, dar niciunul nu se gândea cum s-o înveselească, să-i mai aline singurătatea, să-i facă viața mai plăcută ori să comunice cu ea. Mary, pe de altă parte, se străduia să o înțeleagă. Se străduia să-i ofere mamei sale ceea ce mama ei nu îi oferise niciodată.

Mary a adus vorba despre plic abia după cină și după eforturi asidue de a-i culca pe copii (trebuia să-i ajute la teme, să aprindă luminile de veghe, să le ducă gustări în cameră, de parcă se pregăteau de o călătorie lungă și grea, nu de odihnă). Era aproape nouă și jumătate când a apărut Mary, cu o figură vlăguită. Ania stătea la masa din sufragerie și cosea o fustă la mașina pe care i-o dăruise lui Marianne cu mulți ani în urmă și pe care o folosea de câte ori venea în vizită, ca să mai croiască o haină nouă pentru nepoata ei.

— Mai vrei un șnaps? a întrebat-o Mary pe mama ei, turnându-și o jumătate de pahar din sticla de vin desfăcută de pe bufet.

Ania a acceptat, deși nu se mai omora după șnaps – cantitățile mari de medicamente îi amorțiseră receptorii, până și papilele gustative. Dar îi era prea milă de fiica ei obosită ca s-o lase să bea singură.

Mary i-a reumplut paharul Aniei, dar, când să ia loc, a sărit în picioare, gesticulând din brațe.

— Ah, pachetul! Era să uit.

A ieșit pe hol și s-a întors cu plicul. La vederea lui, Ania a simțit un fior rece.

— Poftim, a zis Mary, împingându-l spre mama ei, și s-a trântit pe scaun. Lasă croitoria. Gata cu munca pe ziua de azi.

A fluturat din mână, de parcă activitatea Aniei era un moft. Atitudinea ei disprețuitoare era prețul pe care Ania trebuia să-l plătească după atâția ani de neînțelegeri. Și era un preț mic.

A împăturit supusă fusta la care lucra și a oprit mașina de cusut.

— Hai să-l deschidem! a zis Mary.

— Vrei să-l deschid eu?

— Bineînțeles. Eu știu deja ce conține, a răspuns Mary.

Văzând-o că nu reușește să desfacă plicul gros, Mary i l-a smuls din mână și l-a rupt, fără să țină cont de banda adezivă pusă special cu acest scop. Apoi i l-a întins din nou mamei sale.

Înăuntru, se găsea un bilet împăturit peste un plic alb. În dreptul destinatarului, scria *Ania Kellerman*, cu o caligrafie cutremurător de familiară.

Dragă Ania,

Ar fi o mare onoare să te avem printre noi la acest eveniment. Au trecut mulți ani de când nu ne-am văzut. Mi-ar face nespusă plăcere să mă însoțești la Burg Lingenfels, în calitate de oaspete. Astfel, am avea ocazia să petrecem ceva timp împreună și să reînnodăm relația.

Cu drag,

Marianne von Lingenfels

Ania avea senzația că se învârte camera cu ea și au început să-i tremure mâinile. Trecuseră aproape cincizeci de ani de când nu-și mai văzuse prietena atât de dragă de altădată.

— Hai, mamă, uită-te înăuntru, a îndemnat-o Mary.

Înăuntru, a descoperit o fotografie a lui Marianne, exact cum și-o amintea, cu cizme de cauciuc și pantaloni de tweed care stăteau umflați peste ele. Ania a recunoscut și găleata pe care o ținea în mână – ce obiect neprețuit era pe vremuri, din metal și îndoită într-o parte; o foloseau la orice. În ciuda întunericului, distingea privirea intensă din ochii lui Marianne, parcă provocându-i pe cei care vedeau fotografia să râdă de ea – o tânără contesă în haine de spălătoreasă.

O petrecere în onoarea lansării cărții Marianne von Lingenfels: Busola morală a mișcării de rezistență. O carte scrisă de o anume Claire Weiss. *Ora 17, 21 octombrie 1991, Institutul Falkenberg, Burg Lingenfels. Ehrenheim, Germania.*

— Frau von Lingenfels ne invită pe amândouă, dacă vrei să-ți țin companie, în calitate de oaspeți ai ei. Vine și Martin. Am vorbit deja cu el.

Entuziasmul lui Mary era aproape palpabil.

Ania se uita, încremenită, la fotografie. Mirosul de calcar, apă stătută și flori de castan se înălța în jurul ei, bogăția ascunsă într-o căpățână de varză.

A împins involuntar plicul cât colo.

— Haide, *Mutti*[34]*!* a spus Mary, descurajată. N-ar fi bine să mergem?

A luat vederea și s-a uitat la fotografie.

— Nici până acum n-am înțeles de ce te-ai certat cu Frau von Lingenfels. A fost o perioadă atât de importantă din viața ta! Gata, lasă! a exclamat, văzând figura Aniei, și a pus vederea la loc în plic. Credeam că o să te bucuri! E vorba de o prietenă veche… Mă gândeam că o să fie o surpriză plăcută.

Ania era deja cu gândul într-un alt timp și alt loc – bucătăria de la Burg Lingenfels, întunecoasă și cu ferestrele baricadate. Rainer la masă, miasma de boală. Nedumerirea transformată în stupoare de pe chipul lui Marianne.

În depărtare răsuna zdrăngănitul unui autobuz. Mary a

adunat paharul de vin gol și șnapsul neatins al Aniei. Ania a auzit apa curgând la robinet, apoi ușa mașinii de spălat vase. Mary a dat roată prin sufragerie și a stins luminile. În jurul Aniei, apartamentul s-a preschimbat într-un peisaj scăpărător de lumini artificiale – beculețele verzi și pâlpâitoare ale televizorului, întrerupătoarele cu led roșu, un ursuleț de pluș cu un ecran digital, mov, în dreptul inimii. Înghesuită și animată în mod misterios: aceasta era viața de partea cealaltă a apocalipsei.

Mary s-a așezat lângă Ania și i-a luat mâna.

— Cred că ar fi minunat să facem călătoria asta împreună – să mergem și să-i vedem pe oamenii și locurile acelea. Îi las pe copii la tatăl lor. Cu ocazia asta, poate îmi povestești mai multe despre vremurile de atunci.

Ania s-a lăsat pe spătarul scaunului. Ideea îi părea absurdă. Ar avea prea multe explicații de dat, prea multe întrebări la care să răspundă.

Dar scumpa ei fiică se uita la ea și aștepta să primească răspunsuri. De data aceasta, nu se mai mulțumea doar cu o jumătate de poveste, voia tot adevărul.

— Poate o să mergem, a zis Ania. Lasă-mă să mă mai gândesc.

Capitolul 34
BURG LINGENFELS, OCTOMBRIE 1991

La ora actuală, Burg Lingenfels este sediul Institutului Falkenberg de Cercetare Etică și Morală. Încă de la început, Marianne a susținut înființarea acestuia. Fondatorul este un văr îndepărtat al ei și fiul unuia dintre membrii rezistenței. Cedarea castelului Burg Lingenfels a fost o adevărată mană cerească pentru institut. Acum, intelectuali și academicieni din toată lumea doresc să obțină o bursă aici: un sejur de șase luni într-un castel german, cu acces la o vastă bibliotecă și cu o bucătărie de lux. Ce loc mai potrivit pentru a medita la problemele etice și morale ale vieții civilizate?

Claire Weiss, autoarea biografiei, a fost bursieră a institutului acum câțiva ani și acolo a „descoperit-o" de fapt pe Marianne, după cum declară ea, ca și când Marianne ar fi o starletă sau vreun mineral rar. Claire este o adevărată forță a naturii, o feministă modernă, rujată și cocoțată pe tocuri. Povestea lui Marianne a fascinat-o în mod deosebit, fiind vorba de o femeie într-o lume a bărbaților, deși Marianne nu s-a simțit niciodată inhibată de acest lucru. Dimpotrivă, așa cum i-a precizat lui Claire, dacă ar fi fost bărbat, n-ar mai fi fost în viață.

În ultimii cinci ani, castelul a fost „reorganizat" de un celebru arhitect. Cu toate că a văzut broșurile și fotografiile, Marianne îl privește cu uluire. În momentul în care coboară din mașina care a adus-o de la aeroport, i se înmoaie genunchii. Slavă Domnului, vechiul pod a rămas la locul lui, șanțul e umplut cu o apă surprinzător de curată, dar ușa deteriorată, consolidată cu metal, a fost înlocuită cu una lucioasă, din lemn masiv. Marianne o aseamănă cu o halcă de carne marmorată. În locul deschizăturilor din zidurile sfărâmicioase de calcar au fost montate ferestre, iar marea sală din piatră e împodobită cu un enorm candelabru modern din sticlă Chihuly.

— Vi se pare, probabil, foarte schimbat, spune directorul, cu un zâmbet stânjenit. Vreți să vă odihniți puțin, înainte să facem un tur?

În spatele ei, Alice își strânge poșeta la piept. Nu voia să vină – Marianne a trebuit să insiste și s-o implore, ba chiar să-i promită o vizită la biserică: Alice nu are încredere în nemți și e foarte pioasă.

— Mai bine mergem acum, zice Marianne, deși e amețită.

— Ești sigură? întreabă Martin.

A venit cu ele de la Boston, iar Marianne îi e nespus de recunoscătoare. Era menirea lui să vină. Copiii ei sunt prea sceptici și au multe idei preconcepute. Și, chiar de n-ar fi fost așa, Katarinei nu-i place să călătorească, iar Elisabeth e prinsă cu alte obligații. Fritz urmează să sosească duminică, înainte de discursul mamei lui.

— Nu sunt obosită, îl liniștește Marianne, deși nu e tocmai adevărat.

Sălile din partea din față a castelului au rămas aproape neschimbate, dar cele din spate, unde trăiau cu toții după război, sunt de nerecunoscut. Bucătăria a dispărut – adio cuptor uriaș și rezervor de apă. Cămara și baia alcătuiesc noua bucătărie, renovată și dotată în stilul specific unei instituții. Dormitoarele de altădată s-au transformat în birouri, cu mochete moi și mese albe, elegante.

Fantomele trecutului privesc peste umărul lui Marianne și îi șușotesc la ureche: contesa, Albrecht, Connie și… Benita. Oare ce-ar zice ei despre toate aceste modificări? După un timp, Marianne încetează să mai încuviințeze din cap și să zâmbească. Lasă conversația în seama lui Martin. Întregul proces se dovedește mai epuizant decât s-ar fi așteptat.

Camerele de la etaj, unde contesa își găzduia pe vremuri musafirii de vază, sunt acum „dormitoare de oaspeți". Aici se încheie turul, iar Alice o somează pe Marianne să se odihnească.

Marianne se întinde în pat, cu mâinile împreunate pe piept. E *obosită,* dar nu somnoroasă – aerul din camera etanșă și modernă îi pare închis, salteaua, prea moale. Diseară, trebuie să ajungă și Ania Kellerman. Emoția reîntâlnirii îi dă o stare de agitație.

Marianne coboară cu greutate din pat. Afară, angajații întind

fețele de masă albe. Sub adierea ușoară a vântului, acestea se umflă și flutură ca niște cearșafuri – atârnate la ferestre și pe turlele bisericilor, *ne predăm, ne predăm, nu trageți!* În ultima vreme, momentele acelea îi par atât de proaspete. Nu războiul, nici atentatul eșuat, nici perioada premergătoare acestuia, despre care a scris și a vorbit pe larg în interviuri – ci sfârșitul și perioada de după. Acestea nu s-au cristalizat încă.

La ora cinci fără un sfert, revine Alice.

— Trebuie să te îmbraci, îi spune. N-ai dormit deloc din câte văd.

Mai întâi, Alice o ajută să-și tragă ciorapii medicinali care nu-i lasă sângele să stagneze, sau să se blocheze, sau cum s-o mai spune. Marianne se sprijină pe spinarea solidă a femeii mai tinere în timp ce aceasta îi ridică ciorapii peste genunchii umflați și împânziți de vinișoare. Marianne constată amuzată că Alice a ajuns să-i cunoască trupul mai bine decât ea însăși.

După ciorapi, Alice o ajută să îmbrace fusta de tweed și bluza de mătase gri. Înainte să plece, Elisabeth i-a trimis o tunică bleumarin și un sacou fără nasturi, din amestec de cașmir, special pentru această ocazie. *Ceva frumos pentru ziua cea mare,* scria pe bilețel, de parcă Marianne era un copil care participa la un concurs de ortografie. Marianne și Elisabeth se suportă cu greu. Au aflat-o pe propria piele, dar, odată ce s-au împăcat cu ideea, au găsit o soluție de a-și ușura viața. Acum se văd doar de două ori pe an, într-un weekend la începutul verii și de Ziua Recunoștinței. Cu ambele ocazii, sunt de față Katarina, Fritz și copiii, pentru a risipi tensiunile. Elisabeth nu s-a căsătorit. E președinta unei universități de renume și o adevărată celebritate. Tunica bleumarin e genul de îmbrăcăminte pe care o poartă în vacanțele cu familia sau la o ieșire în oraș în weekend. Când vine vorba de discursuri, premii și apariții televizate, poartă costume sobre, în stilul Angelei Merkel. Marianne poate ierta insulta ascunsă în acest cadou, dar refuză să îmbrace ținuta.

— Cum arăt? întreabă.

— Minunat, spune Alice. Ca de obicei.

Din oglindă, o privește o bătrână cu o expresie severă

întipărită pe figură.

La parter, a început deja prima petrecere din weekend.

Diverși bursieri – majoritatea europeni și câțiva africani, precum și un grup restrâns de disidenți chinezi – forfotesc pe lângă masa cu vinuri și aperitive: brânzeturi rafinate, murături și mezeluri, platouri cu cocktailuri de creveți și frigărui de pui, un amestec curios de bucătărie europeană și americană. Contesa ar fi încântată să vadă asemenea preparate eclectice. Pe de altă parte, Institutul Falkenberg ar fi o organizație mult prea serioasă pentru gustul ei.

Marianne e copleșită la vederea unei adunări atât de cosmopolite. Atâtea culturi și medii sociale într-un castel construit pentru a proteja un nobil feudal, probabil analfabet și, cu siguranță, îngust la minte. Nu demult, Marianne privea transformarea castelului și diversitatea musafirilor lui drept o barieră în calea unui alt regim nazist. Acum, însă, totul e tulbure. O doare șoldul și își simte fața înțepenită. Sunt atât de mulți oameni pe pământ. Iar scena din fața ochilor ei e dovada clară a acestui lucru.

Sosește Claire și vine direct la Marianne, cu o mulțime de întrebări și idei, însoțită de un grup de persoane pe care vrea să i le prezinte. E foarte frumoasă, cu părul ei des și negru, prins într-un coc dezordonat, și îmbrăcată cu o bluză roșu aprins, cu decolteu adânc. Marianne se gândește la Benita, care a trăit într-o perioadă când era imposibil să fii și voluptuoasă, și inteligentă. O cuprinde tristețea. Spre deosebire de Claire, Benita a fost prizoniera propriei frumuseți.

— Cum ai călătorit? Ai cerut meniu vegetarian? Ce părere ai despre renovări?

Claire o apucă pe Marianne de braț și o trage prin mulțimea de invitați, șoptindu-i informații la ureche și făcându-le cunoștință. Printre aceștia, se numără o nemțoaică în proces de documentare despre Sophie Scholl, o „admiratoare" elvețiană a lui Marianne, și un domn care a scris o carte pe baza corespondenței lui Albrecht. Marianne strânge mâini și încearcă să asculte și să absoarbă cât mai multe informații. Dar ochii îi tot

fug spre ușă. Mare greșeală din partea ei că nu a căutat un cadru mai intim pentru reîntâlnirea cu Ania.

În momentul acela, apare ea. În pragul ușii stă o bătrână, însoțită, probabil, de fiica ei: micuța Mary, tiza lui Marianne. Ania e mai măruntă decât și-o amintea și merge în baston, dar se ține surprinzător de țanțoșă. Părul îi cade pe lângă obraji, într-o tunsoare castron, îngrijită și practică. Chipul ei este atât de veștejit și brăzdat de riduri! Se uită prin încăpere, cu o figură deopotrivă îndurerată și vigilentă. Când o vede pe Marianne, se aprinde o flacără în ochii ei. Redevine Ania – femeia care degaja o forță redutabilă și imperturbabilă. E atât de ușor de recunoscut, după poziția semeață a capului și privirea pătrunzătoare.

— Bănuiesc că e invitata pe care o așteptai, spune Claire, urmărind privirea lui Marianne. Vreau neapărat să-mi faci cunoștință cu ea.

Abia atunci Marianne își dă seama că, în ciuda numeroaselor interviuri cu Claire, a vorbit extrem de puțin despre Ania și Benita. Gândul acesta îi dă o stare de neliniște, ca și când cele două femei sunt secrete pe care le-a ținut ascunse.

Cu ajutorul lui Martin, care apare repede lângă ea, Marianne reușește să ajungă la prietena ei.

— Frau von Lingenfels! exclamă fiica Aniei, cu un zâmbet larg.

Are o față blândă și atrăgătoare, deși ușor tulburată.

Ania tace, dar îi sticlesc ochii în momentul în care întinde mâna spre Marianne. Iar când i-o prinde – două gheare îmbătrânite și șubrede – i-o strânge cu putere.

— Nu m-am îndoit nicio clipă că o să ne revedem, spune Ania.

— Nici eu, răspunde Marianne, deși nu a fost niciodată foarte convinsă.

Ultima oară s-au întâlnit cu o zi înainte de moartea lui Rainer. Se întâmpla la finalul lunii noiembrie 1950 și iarna se instalase deja. Nu se mai văzuseră de câteva săptămâni, din ziua aceea oribilă când Marianne urcase la castel și îl găsise pe Rainer

acolo.

S-a trezit cu Wolfgang la ușă, vânăt de frig, tropăind din picioare și suflându-și în pumni. Era slab și deșirat, ca un vițel în creștere, și se fâțâia stânjenit de pe un picior pe altul. Pentru prima dată de când îl cunoștea, Marianne a simțit un soi de afecțiune sinceră față de el.

— Hai odată, că intră frigul, l-a mustrat ea, de parcă era fiul ei.

Într-o tăcere apăsătoare, s-a apucat să cotrobăie prin dulapurile goale după cafea și lapte.

— Cu ce te pot ajuta? l-a întrebat, după ce băiatul s-a așezat la masă, cu o cană de cafea fierbinte în mâini.

Wolfgang și-a dres glasul. La cei treisprezece ani ai săi, încă se comporta ca un copil, deși i se îngroșase vocea și îi apăruseră primele tuleie în barbă.

— Herr Brandt… tata, a zis el, aruncându-i o privire scurtă, după care a întors capul, e grav bolnav. Nu poate să doarmă. M-a trimis mama să te întreb dacă ai niște laudanum.

Marianne se uita la băiat. Se citea o mare suferință pe chipul lui: Rușine? Durere? Tristețe? Probabil toate trei.

— Nu am, a zis ea, dar cred că pot să fac rost.

— Mulțumesc, a îngăimat băiatul. Mama o să-ți fie recunoscătoare…

— Soarta ți-a jucat o festă urâtă, l-a întrerupt Marianne. Dar nu e vina ta.

Băiatul se foia stânjenit pe scaun.

— Nu ești răspunzător pentru greșelile părinților tăi.

Cuvintele i-au ieșit din gură pe negândite, inspirate de figura abătută a tânărului. Dar oare chiar așa era? Nu ea își învățase copiii să privească fapta eroică a tatălui lor ca pe o moștenire? Prin urmare, nu era valabil și invers?

A rămas câteva clipe în picioare, fixându-l cu privirea, până ce băiatul a ridicat ochii spre ea.

— Când îți trebuie laudanumul? a întrebat.

Le-a dus chiar ea medicamentul.

Castelul mirosea a fum de cărbune și boală. Bărbatul zăcea pe

o saltea, lângă sobă. Era mai pământiu și scheletic decât prima oară. Fața îi lucea de sudoare.

Nici n-a băgat de seamă când a intrat Marianne.

I-a întins Aniei sticluța cu laudanum. Doctorul Schaeffer fusese extrem de amabil. Marianne i-a spus doar că e pentru durerea de dinți.

Nu a îndrăznit să înainteze în cameră. Sanctuarul de altădată fusese pângărit.

— Mulțumesc, Marianne, a zis Ania, pe un ton neașteptat de spășit și ochii plecați. A țipat atât de mult…

Cuvintele i s-au stins pe buze. Pericolul de a fi descoperite plana deasupra amândurora.

— Doctorul Schaeffer mi-a zis că se administrează patru picături dimineața, amestecate cu apă, a spus Marianne. Aceeași doză la prânz și una seara. La nevoie, încă una la miezul nopții. A insistat că nu trebuie depășită doza.

Ania a ridicat privirea.

Nu trebuie depășită doza. Abia atunci a înțeles totul. A trecut-o un fior rece, apoi unul cald. Cum de nu ghicise intenția Aniei?

Pe saltea, bărbatul horcăia și tușea.

Ania o fixa cu o privire rugătoare. Ce voia de la ea? Permisiune? Iertare? Marianne s-a cutremurat de groază la acest gând.

— Ești o femeie bună, Marianne, a zis Ania, într-un final.

Marianne nu i-a răspuns.

Dar tot drumul până acasă, vorbele Aniei i-au răsunat neîncetat prin minte, nu sub formă de afirmație, ci de întrebare.

A doua zi, Rainer a murit.

Marianne și Ania se furișează cu ușurință de la petrecere. Claire e prea ocupată să-și facă relații. Iar când ești bătrân, ți se iartă orice.

Mary și Martin, remorcherele lor, le conduc prin mulțime și le instalează în bibliotecă ca pe niște copii, aprovizionându-le cu gustări și pahare cu apă. Marianne îi vede cum discută prin ușa cu geamuri. Oare Mary e căsătorită? Divorțată? Nu-și mai aduce aminte. Femeia dă capul pe spate și râde în hohote, legănându-

și cerceii lungi. Martin stă rezemat de perete, cu mâinile în buzunare și capul aplecat, și afișează zâmbetul acela absent care le face mereu pe femei să-și dorească să-i intre în grații. Exceptând părul încărunțit, arată exact ca adolescentul din amintirile lui Marianne. Revede fulgerător imaginea tatălui său: aceeași postură, același zâmbet, aceeași privire dezarmant de bănuitoare – cu sprâncenele ridicate – pe care o are Martin acum. O rază luminoasă de soare.

În scurt timp, invitații se vor muta în sala de muzică, pentru a asista la un concert. Dar Marianne și Ania vor rămâne acolo unde sunt. În definitiv, acesta este motivul pentru care Marianne a venit aici – ca să discute cu Ania și să lămurească trecutul.

— Povestește-mi despre Anselm, spune Marianne.

— E farmacist. Dar nu e prea fericit, zice Ania, clătinând din cap.

— De ce?

Ania ridică din umeri. Același gest pe care-l făcea și pe vremuri – exprimând mai degrabă modestie, decât indiferență.

— Nu cred că știe cum să fie fericit. Nu l-am învățat niciodată.

— I-ai oferit o viață bună, zice Marianne.

Subiectul real pândește din umbră – toate întrebările pe care Marianne nu le-a pus niciodată.

— Nu știu ce să zic, spune Ania. Am procedat așa cum mi s-a părut de cuviință. Dar nu cred că sunt cea mai potrivită persoană care să judece asta.

— Ha! exclamă Marianne. Toată generația noastră a făcut la fel, nu?

Ania leagănă din cap cu acea figură tragică pe care a adoptat-o la bătrânețe. E prea sobră ca să râdă.

Încetul cu încetul, pornesc în călătoria prin timp.

Wolfgang locuiește în nordul Germaniei. Nu are copii, doar o soție rece și severă. Anselm e căsătorit, are două fete și lucrează la o farmacie. Nu a devenit chimist, așa cum visa pe vremuri. Fritz locuiește în Berlin și e la fel de jovial. Are trei copii, un câine și o soție frumoasă și talentată, cu cincisprezece ani mai

tânără decât el. Katarina e profesoară în Denver, iar Elisabeth e ocupată cu discursurile ei… Marianne înșiră o mulțime de informații.

— Le-ai povestit vreodată copiilor tăi despre Rainer? întreabă Ania, luându-și, în sfârșit, inima în dinți.

Marianne își privește prietena.

— N-am povestit nimănui.

Tac amândouă preț de câteva secunde. Zarva petrecerii pătrunde prin ușile cu geam.

Ania scutură din cap și se uită la șemineul din capătul opus al camerei – același, realizează brusc Marianne, în fața căruia stătuse cu Connie, după ultima petrecere a contesei. Își amintește de sărutul de odinioară. Încă îi simte fiorul.

— Îmi pare rău, spune Ania. Iartă-mă că n-am fost sinceră de la bun început.

— Ce-a fost a fost, zice Marianne, fluturând din mână.

N-a venit aici în căutare de scuze.

— Dar acum vreau să aflu tot ce n-am vrut să știu atunci, adaugă, aplecându-se spre Ania.

— Despre Rainer? întreabă Ania, șovăitoare.

— Despre *tine*, răspunde Marianne. Ania Brandt. Nu Ania Kellerman sau Grabarek.

Ania oftează. Din camera alăturată, răsună hohotele de râs ale lui Claire. Lemnele trosnesc pe foc.

— Bine, spune Ania și trage aer în piept.

Capitolul 35
BURG LINGENFELS, OCTOMBRIE 1991

Ania nu crede în rai. Nu crede nici măcar în Dumnezeu.

E ciudat, totuși. Când privește în urmă, la traseul șerpuit al vieții ei, la toate suișurile, coborâșurile și cotiturile, la mocirla prin care drumul abia se mai vede, simte nevoia să judece. Să cântărească binele și răul într-un mod care este, în esența lui, religios – să cerceteze deciziile mărunte și importante pe care le-a luat și care reprezintă amprenta ei asupra lumii.

Sunt fapte care o fac să înalțe capul spre cer: munca depusă în tabăra de strămutați, răbdarea de care a dat dovadă în timpul căsniciei cu Carsten, micile gesturi de mărinimie din perioada călătoriei spre vest. Pe lângă acestea, sunt cele care o fac să coboare capul spre iad: minciunile pe care le-a spus și răspândit, sacrificiile pe care le-a impus băieților ei, faptul că a fost nazistă, nu doar pe hârtie, ci și în realitate. Iar, în aceste momente de analiză morală – de regulă, pe la două sau trei dimineața, în pat –, amintirea bebelușilor de demult o face să plece capul spre abis. Gândul că a permis să fie luați, fără să opună nici cea mai mică rezistență.

Nu mai are cum să îndrepte aceste lucruri. Faptele te definesc. La sfârșitul vieții, contează doar ce-ai făcut. Aceasta este ideea pe care s-a străduit să le-o inoculeze copiilor ei. Deși, cel mai probabil, n-a reușit. Până la urmă, faptele cântăresc mai mult decât vorbele.

Băieții ei, Anselm și Wolfgang, au știut mereu că e mai degrabă o fire pragmatică decât generoasă. Iar acum, prin vizita la Burg Lingenfels, a aflat-o și Mary.

— Ai mințit-o pe Frau von Lingenfels în privința identității tale? I-ai fi mărturisit vreodată adevărul, dacă nu apărea soțul tău?

Mary nu a fost doar revoltată. A fost oripilată. La ultima vizită în America, Ania i-a mărturisit totul fiicei sale, care știa doar fragmente disparate. Știa că Ania a mai fost căsătorită înainte de Carsten. Că primul soț încă trăia când s-a recăsătorit.

Că a condus o tabără de pregătire a tinerilor. Nu știa că și-a mințit prietenele cu privire la identitatea ei. Mama ei, despre care, pe vremea când era elevă, scrisese un eseu intitulat „Eroina mea", nu era doar o nazistă, ci și o mincinoasă! Mai rău decât o mincinoasă, o escroacă! A criticat-o violent, iar Ania a îndurat. Mary avea dreptate. N-a încercat să se apere. Nu avea cum să se apere.

— Dacă vrei, mâine plec, e tot ce a spus.

— Nu asta-i ideea! i-a zis Mary, de parcă ar fi existat o *idee.*

După aceea, nu și-au vorbit câteva zile.

Treptat, Mary a iertat-o.

— Ai făcut ce trebuia să faci, ca să supraviețuiești, i-a zis.

Printr-o minune, Ania încă se bucură de iubirea, chiar dacă nu și de respectul fiicei sale. E o nouă răceală între ele, ceea ce o întristează nespus. Dar, până la urmă, e o pedeapsă mai blândă decât ar merita.

Burg Lingenfels e mai mic decât în amintirile Aniei. În mintea ei, s-a transformat într-un gigant, un castel demn de Frumoasa din Pădurea Adormită, cu ziduri impenetrabile și întinderi nemărginite de camere înghețate.

Ania se trezește devreme, înainte de ora la care e programat micul dejun, cum scrie în ghidul cu coperți din piele de pe noptieră. *Un ghid menit să îi ajute pe vizitatori să navigheze mai ușor,* după spusele coordonatorului, de parcă ea și Mary erau două corăbii pe o mare necunoscută. Genul acesta de exprimare o scoate din sărite. Doar e soție de fermier. După atâția ani petrecuți alături de Carsten, nu mai suportă discursurile pompoase. Ori, poate, experiența de nazistă a făcut-o să privească cu neîncredere metaforele, eufemismele și alte figuri de stil.

În patul vecin, Mary sforăie ușor în somn, cu părul negru răvășit pe pernă. Ania își privește fiica ostenită, cu o subită efuziune de tandrețe. Ar trebui să se simtă ca în vacanță aici, nu să-i poarte de grijă mamei sale. Biata fetiță (în ochii Aniei, va rămâne mereu fetiță) merită puțină odihnă – ajunge cât trudește cu copiii după ce vine de la birou. Trebuie să țină cont de orare,

cursuri, programări, presiunile autoimpuse ale vieții moderne.

Ania își coboară picioarele din pat și se întinde după baston. Se ridică agale și merge la baie, unde, chiar și după atâția ani, încă rămâne surprinsă de reflexia chipului ei în oglindă. Când se gândește la ea, nu își imaginează niciodată mulțimea de riduri, nici părul alb. N-are importanță! Se stropește cu apă pe față și se piaptănă. Apoi revine tiptil în dormitor și scotocește printre hainele întinse pe scaun.

— Mamă? se aude vocea somnoroasă a lui Mary.

— Sst. E devreme. Mai dormi puțin.

— Ai nevoie de ajutor? întreabă Mary, ridicându-se în capul oaselor.

— Nu, n-am, răspunde Ania, pe un ton mai răstit decât intenționa. Când sunt singură acasă, cum crezi că mă descurc?

— Bine, mormăie Mary și se întinde la loc.

Afară, încep să mijească zorii trandafirii. Razele lungi și ondulate ale soarelui se așternpeste dealul mult mai pleșuv decât era pe vremuri. În locul pădurilor sunt acum doar terenuri agricole. Germania a devenit forța agrară la care visa Hitler. Fiecare metru de pământ e acoperit de culturi, mori de vânt, sau câmpuri nesfârșite de panouri solare care se întind pe marginea șoselelor. Nici urmă de spațiu irosit. Până și pâlcurile de copaci servesc drept bariere fonice în calea zgomotului de pe *Autobahn*, sau paravane care ascund sistemele de irigații și carierele de pietriș.

Ania iese pe ușa nouă și elegantă și coboară pe aleea pavată.

Bucata de pădure din apropierea castelului e încă intactă. Vârfurile țepoase ale pinilor se înalță ca piscurile munților la marginea pajiștii. De aici, totul pare neschimbat. Ania ar vrea să traverseze câmpul denivelat și să intre în pădure, dar se teme să nu cadă, așa că se așază pe zidul de piatră de lângă șosea și rememorează întâmplările din trecut.

În pădurea aceea, ea și băieții l-au îngropat pe Rainer. I-au înfășurat trupul sfrijit într-un cearșaf și l-au cărat de la castel, ca pe un copil. Ania a simțit doar o mare ușurare. Nu mai era soțul, ci secretul ei, un om care făcuse greșeală după greșeală. Și

ea a greșit când l-a ales pe el. A doua mare greșeală din viața ei. Prima a fost să aibă încredere în Hitler. Iar greutatea incomodă și distinct umană a cadavrului lui Rainer – umărul rece și inert care i se izbea de picior la fiecare pas – îi reamintea de gravitatea erorilor ei.

Nu i-au săpat o groapă adâncă, fiindcă pământul era înghețat, iar după ce l-au așezat în ea, Ania și băieții au zăbovit câteva clipe pe marginea ei, ca printr-o înțelegere tacită. Nu s-a rugat: Pentru ce să se roage? Cui să se roage? Unui Dumnezeu despre care era convinsă că nu există? Oricum, dacă exista iadul, acolo era locul lui Rainer.

Dar, cum stătea acolo, s-a străduit să-și aducă aminte de băiatul cu care se împrietenise cu mulți ani în urmă, în anticamera tatălui ei. Băiatul care, o dată pe săptămână, își conducea tatăl bolnav la cabinetul doctorului Fortzmann, care îl lăsa să își sprijine greutatea pe umerii lui firavi și îi dădea să bea apă din bidonul pe care îl purta, prevăzător, la el. A fost un fiu bun. La început, a fost și un soț bun: amabil, îndatoritor, entuziast. Fusese neclintit în dragostea pe care i-o purta: încredințat de la o vârstă fragedă că Ania era menită să-i fie soție.

În timp ce stăteau deasupra trupului neînsuflețit, Aniei i-a trecut prin minte că toată răutatea din sufletul lui i se datora ei. Nu i-a împărtășit pasiunea. Nu l-a iubit îndeajuns de mult. Poate că și păcatele lui erau tot vina ei.

Alături, Wolfgang scurma mohorât cu vârful piciorului în pământ. Anselm, mai impenetrabil, ținea capul plecat și mâinile în buzunare. Nu-l putea întreba la ce se gândește; se adunaseră deja prea multe. Cu toate acestea, apropierea le oferea o oarecare alinare. Își învățase băieții un lucru important, și anume să păstreze tăcerea – se strecurau printre bancurile și curenții acesteia ca niște marinari înnăscuți. Iar în largul ei, se intersectau cu toții – trei corăbii ce licăreau în beznă și comunicau fără cuvinte îndeajuns de bine cât să-și transmită, *Vă cunosc, venim din aceeași țară.*

Abia două săptămâni mai târziu, Ania a aflat de moartea Benitei.

De data asta, a trebuit să jelească singură. Fiii ei se ținuseră mereu la distanță de frumoasa și tânăra mamă din grupul lor. Iar Marianne, care sigur îi împărtășea durerea, nu voia să mai aibă de-a face cu ea.

Ania a aflat de moartea prietenei sale de la Martin. Băiatul i-a trimis un bilet în care o anunța data și locul înmormântării, dar, până să-i parvină mesajul, era deja prea târziu.

Cum stătea în salonul rece, împreună cu Carsten, Ania a scăpat scrisoarea în poală.

— Ce e? a întrebat Carsten, speriat de mișcarea ei bruscă.

Focul ardea în sobă, iar bebelușul gângurea adormit în brațele Aniei.

— A murit Benita, a murmurat.

— Cum? a întrebat Carsten, cu ochii mari de uimire.

Ania a clătinat din cap. Era atât de buimacă, încât avea senzația că plutește.

— Deosebită femeie a fost, a zis Carsten, scuturând din cap.

Declarația lui părea mai degrabă o analiză, decât o remarcă. *Deosebită femeie.* Prea deosebită pentru așa vremuri hidoase și sălbatice.

Biata Benita, a cărei fire visătoare și naivitate fuseseră un simbol a tot ce era frumos și senin. O făcea mereu pe Ania să râdă. S-o fi ucis durerea pricinuită de despărțirea de Herr Müller? Părea atât de zăpăcită în ziua aceea, la spital… N-ar fi fost de mirare ca Benita să moară din dragoste. Dar Ania nu avea pe cine să întrebe.

În tristețea ei însingurată, a agățat ramuri de pin și portocale decorate cu cuișoare în vestibul, așa cum o învățase Benita. Acestea au învăluit casa într-un parfum dulce-înțepător. Iar când Ania trecea pe sub ele, cu bebelușul în brațe, micuța Mary întindea gâtul să vadă mai bine acele obiecte banale care se legănau și luceau în întuneric, înzestrate cu o frumusețe aparte prin simplul fapt că erau atârnate.

În această dimineață, în vreme ce Ania stă pe zidul de piatră, castelul începe să freamăte de viață. Un bărbat deschide umbrelele de soare, roșii, de pe eleganta terasă nou construită

pe acoperiș. E plăcut să vezi castelul în straie noi; a devenit un loc atât de util și de democratic, găzduind o mulțime de oameni de bine, sosiți din toate colțurile lumii. Încearcă să înțeleagă tot felul de lucruri complicate: ce anume îi determină pe oameni să fie buni sau răi și cum putem conviețui pașnic. Ania le respectă eforturile, deși se îndoiește că vor găsi vreodată răspunsul. Hitler declara mereu că sunt prea mulți oameni pe pământ. Prea mulți în Germania – o țară atât de mică, atât de mulți oameni… Răspunsul lui n-a fost o soluție, ci un simptom al bolii. S-a comportat precum șobolanul din labirint care începe să-i mănânce pe ceilalți.

Ania se pregătește să se ridice și să se întoarcă la castel, când vede o siluetă venind spre ea. O femeie cu părul fluturând în vânt. Mary.

Ania ridică brațele în semn de salut. Mary merge cu mâinile în buzunarele jachetei rigide, cu guler și aspect cauciucat. O haină ciudată, creată special pentru anumite situații, dar purtată indiferent de ocazie – ca pantalonii aceia cu multe buzunare, găici și șnururi, ori ținutele mulate pe care Ania le-a asociat întotdeauna cu gimnastica, dar care sunt acum purtate la orice activitate care presupune mișcare – bărbați în toată firea, pe biciclete, îmbrăcați în tricouri strâmte și colanți. Ania e prea bătrână ca să mai înțeleagă astfel de lucruri.

— N-am reușit să mai adorm, spune Mary, când se apropie. Mi s-a făcut dor de copii.

Copiii – când se gândește la ei, are impresia că sunt într-o altă lume, o altă viață. Durează câteva secunde până ce Ania se dumirește despre ce vorbește fiica ei.

— Lasă că nu mor fără tine. Dar e normal să-ți fie dor de ei.

Mary oftează și se așază pe zid, lângă mama ei.

— Ce priveliște superbă, spune Mary. Uitasem cât e de frumos în partea asta de lume.

Uitase și Ania. Instinctiv, își prinde fiica de braț, un gest pe care nu l-a mai făcut de când s-au certat.

Spre marea ei ușurare, Mary îi strânge mâna. O podidesc lacrimile.

— Nu te merit, spune Ania. Am făcut atâtea greșeli. Mi-am

trăit viața greșit.

— E bine că *acum* știi asta, spune Mary, întorcându-se spre ea. Că îți asumi responsabilitatea pentru greșelile făcute. Că îți ceri iertare…

— Iertare! izbucnește Ania cu asemenea vehemență, încât e cât pe ce să cadă. Ferească Sfântul! adaugă și se închină, cum făcea pe vremuri. N-aș cere *în veci* iertare!

Mary tace.

— Măcar *recunoști,* zice, după un timp. E și ăsta un pas important.

— Oare?

— Așa cred.

Ania ar vrea s-o întrebe: Cum ai ajuns la concluzia asta? Dar își dă seama că Mary are nevoie să creadă acest lucru. La urma urmelor, e americancă; admiră această cultură a discuțiilor – a încrederii în puterea vindecătoare a psihoterapiei și mărturisirii, a emisiunilor de televiziune în care oamenii își spală păcatele exprimându-și remușcările.

După părerea Aniei, nu există discuție care să poată schimba trecutul.

Dacă Mary ar ști de copilașii aceia, și-ar da seama că degeaba își asumă responsabilitatea acum. Nimic nu-i mai aduce înapoi. Nu le poate reda nici viața, nici părinții. Și nu există ispășire pentru toate minciunile cu care s-a amăgit Ania în loc să ia măsuri – că au fost duși la orfelinat sau la familii adoptive, sau alte povești cu final fericit, chiar și atunci când stătea aplecată peste latrină și vomita. Pentru asta va plăti Ania: nu doar pentru pasivitatea ei, ci și pentru că s-a mințit singură și a refuzat să vădi răul, deși era chiar în fața ei. Cum ar putea să-i spună toate acestea fiicei sale?

O strânge pe Mary de braț, recunoscătoare pentru bunătatea ei. Pentru *înțelegerea* ei. Acesta este motivul pentru care oamenii fac copii, chiar și atunci când sunt convinși că se alege praful de lume și viața este doar o nesfârșită incertitudine. În nădejdea că vor fi înțeleși.

Capitolul 36
BURG LINGENFELS, OCTOMBRIE 1991

Marianne stă la biroul din ciudata cameră rezervată demnitarilor și se chinuiește să-și pregătească discursul.

— Nu vreau un „discurs". Vreau câteva „observații", a corectat-o Claire. Nimic complicat.

Marianne se întreabă dacă Claire are emoții pentru ce urmează să spună. Deși cartea e narațiunea lui Claire, viața e a ei.

Înainte să plece de acasă, Marianne a pregătit o serie de anecdote din perioada petrecută alături de rezistență, câteva pilde, un omagiu adus disidenților contemporani din întreaga lume. Dar tot ce a scris până acum îi pare bombastic și pompos.

Aseară, a vorbit câteva ore cu Ania, în bibliotecă. Viața Aniei este tridimensională acum – mai mult decât tridimensională, e alcătuită din trei fațete. Ania Fortzmann, Ania Brandt, Ania Grabarek. De ce nu a cunoscut-o Marianne pe niciuna dintre ele? Din punctul ei de vedere, aceste fețe nu se mai împart în *bune* și *rele, adevărate* și *false.* Au fost demascate, un amalgam de decizii și circumstanțe.

— De ce nu mi-ai spus toate astea după moartea lui Rainer? și-a întrebat Marianne prietena. De ce n-ai încercat să-mi explici?

— Pentru că nu ți-ar fi păsat, a răspuns Ania. Și pe bună dreptate.

Marianne nu a negat. Și-a reamintit de ziua aceea, la castel, când s-a oprit în ușa bucătăriei și i-a văzut pe Ania și bărbatul muribund. Nu o interesa să înțeleagă ce se petrecea. Războiul, moartea lui Albrecht, toate morțile erau încă prea vii în memoria ei. N-ar fi putut digera alte informații.

Parcă și viața Benitei s-a întregit în această călătorie. Timpul petrecut alături de Martin o reînvie pe mama lui. E la fel de irezistibil ca Benita: nu numai prin frumusețe, ci prin ceva mai intangibil. *Aura* lui, cuvântul atât de abuzat de adepții New Age. Marianne a disprețuit mereu asemenea aiureli, dar aici, în

castelul acesta vechi, în ultima etapă a vieții ei, ideea de „aură" sau „energie" pare plauzibilă și importantă, la fel de reală ca acțiunea, valoarea fundamentală în jurul căreia și-a clădit viața. De-asta oamenii erau atrași de Benita, iar Connie s-a îndrăgostit de ea.

Se aude o bătaie ușoară la ușă. Până să apuce să se întoarcă, în cameră dă buzna un copil, urmat de fiul ei, Fritz.

— *Omi!*{35} strigă fetița, cu părul cârlionțat prins într-o coadă zburlită.

Nicola, mezina lui Fritz – o copilă exuberantă și la fel de zvăpăiată pe cât era tatăl ei în copilărie. Dintre toți nepoții, ea este preferata lui Marianne.

— Nicola! exclamă Marianne. Ce surpriză plăcută!

— Am luat-o cu mine. Angela e bolnavă, explică Fritz, traversând camera ca să-și sărute mama. A promis să fie cuminte. Nu-i așa? zice și se întoarce spre fiica lui. Cuminte ca un șoricel până își termină Omi discursul.

— Ca un șoricel, confirmă Nicola, făcând o mutrișoară de șoarece, în timp ce se plimbă tiptil prin cameră.

— Poți să te porți cum vrei tu, îi spune Marianne, fără niciun chef de discurs și de petrecere.

— Aha! Deci asta e! exclamă Fritz, dând cu ochii de cartea cu coperți cartonate de pe birou. Primesc și eu un exemplar din cartea dedicată celebrei mele mame?

O ia și se apucă să citească descrierea de pe coperta din spate, plină de elogii ale unor academicieni și jurnaliști.

Cum stă cufundat în gânduri, seamănă leit cu Albrecht. Înalt, ușor adus de umeri, cu cartea la o lungime de braț în fața ochilor.

— Of, Fritzl, spune Marianne, alintându-l ca atunci când era copil. Sunt *mama ta.* N-ai nevoie să citești despre mine într-o carte.

Speriată și buimacă, Marianne coboară la petrecere. Din cauza vizitei lui Fritz și a Nicolei, n-a apucat să-și definitiveze discursul. Deși e puțin probabil să-i fi dat de cap până la urmă.

În ciuda insistențelor lui Alice, nu și-a schimbat ținuta. Poartă

cardiganul ei bej, pantaloni de doc și o pereche de pantofi urâți, dar foarte comozi. Nu are nicio importanță, asta e cert.

Când intră în sală, rămâne uimită la vederea atâtor oameni. Sunt, probabil, în jur de două sute de participanți, bursieri, academicieni de la Humboldt și Universitatea Liberă, cunoscuți de-ai lui Claire și ai directorului, plus – Of, Doamne, uitase de ei! – persoanele pe care chiar ea le invitase: bătrânul Eberhardt von Strallen și fiica lui de vârstă mijlocie, Irmgard Teitelman, Mamie Kaltenbrunner, Peter Weber – veniți tocmai de la Hamburg! – prietenii ei de-o viață. Ăla o fi unul dintre copiii familiei von Oberst, acum bărbat în toată firea? Îl recunoaște după bărbia proeminentă.

— În sfârșit! zice Martin și o apucă de braț, ca să o conducă la locul ei.

Nu pare șocat de aspectul ei. O fi având aura mamei lui, dar a moștenit manierele și farmecul lui Connie Fledermann. Marianne îl bate pe mână.

Imediat ce își ocupă locul, directorul se ridică și urcă pe podium.

— E o onoare să mă aflu aici, la lansarea unei cărți importante, scrisă de o fostă studentă a Institutului Falkenberg. O carte care analizează nucleul mișcării de rezistență și claritatea morală. Ce calități trebuie să întrunească o persoană pentru a recunoaște răul din fața sa? Intuiție și spirit de observație…

Marianne ascultă stânjenită.

Când își încheie discursul, ia cuvântul Claire. E mult mai serioasă azi, îmbrăcată în rochie neagră, ochelari cu rame de culoare închisă la ochi și mărgele roșii la gât.

— Am avut șansa uriașă de a așterne pe hârtie viața acestei femei de un eroism exemplar – o femeie a cărei îndrăzneală și forță morală au rămas nestrămutate într-o perioadă în care majoritatea celorlalți au cedat, o femeie prizonieră într-o lume în care cercurile politice și intelectuale erau dominate de bărbați…

Marianne se foiește la auzul vorbelor ei. Se gândește la toți cei din public, oameni pe care i-a cunoscut în diverse locuri și la atâtea răscruci ale vieții ei. N-a fost mereu imbatabilă.

— Îmi face o nespusă plăcere să o invit pe Marianne să ne spună câteva cuvinte, zice Claire.

Preț de câteva secunde interminabile, Marianne rămâne pironită în scaun, paralizată de spaimă.

Deodată, apare Martin în fața ei și îi oferă brațul. La rugămințile ei a venit din America la Burg Lingenfels, așa că urcă împreună treptele podiumului.

Publicul o urmărește cu nerăbdare.

Marianne se uită la ei și chipurile încep să se deslușească: un văr din familia von Kreisberg, al cărui nume nu și-l mai amintește, dar a cărui mamă i-a adăpostit pe ea și copiii, când au fugit din Weisslau, iar, lângă el, bibliotecarul amabil de la Centrul de Documentare. În picioare, lângă perete, două prietene din copilărie ale lui Elisabeth.

— Când începe să vorbească? se aude glăsciorul Nicolei, din fundul sălii, unde stă în brațele lui Fritz.

Câțiva spectatori pufnesc în râs.

Marianne trage aer în piept. Trebuie să spună ceva. Dar primul instinct este să-și ceară scuze și nu știe prea bine pentru ce.

— Judecând după… spune, într-un final, și propria voce îi sună straniu în urechi. Judecând după prezentarea anterioară, ați crede că sunt o persoană minunată.

Răsună noi hohote de râs. Publicul e ușurat să o audă vorbind.

— Că dețin răspunsurile și tainele despre cum să fii un om bun… cum să vezi răul și să-i ții piept, și tot ce-a mai spus Claire.

Afară, răsună croncănitul unei ciori.

— Dar, reia Marianne, mă uit la domniile voastre și văd atâtea chipuri cunoscute – atâția oameni pe care i-am știut și nu i-am știut, atâția oameni pe care i-am pierdut… Și, mai presus de toate, îmi văd slăbiciunile.

Publicul o ascultă într-o tăcere deplină. Din primul rând, Claire îi aruncă priviri îngrijorate.

În momentul în care se sprijină de pupitru și se îndreaptă de umeri, Marianne o zărește pe Ania, așezată în primul rând, între

fiica ei și Martin. E atât de micuță și firavă. Cum de n-a observat asta în atâția ani? Și fața, scumpa ei față, brăzdată de riduri și șanțuri, precum albia unui râu năvalnic.

Ania o privește în ochi. Și, pe măsură ce tăcerea se prelungește, îi face un semn discret din cap, parcă zicându-i, *Continuă. Îți sunt alături, indiferent ce spui.*

În mintea lui Marianne, răsare o amintire: acea noapte, cu mulți ani în urmă, când ea și Ania stăteau împreună de veghe, în vreme ce rușii chefuiau. Liniștea întunecoasă și lugubră din castel, flăcările pâlpâinde ale focului, iar, afară, trupul atârnat al Gildei. Aude pocnetul scânteilor și sunetul straniu al glasurilor bărbaților care se unesc într-un cântec grav și nepământesc. Cât de recunoscătoare a fost să o aibă alături de Ania – femei mature și tovarășe de suferință, legate nu prin apartenența la vreun grup, partid sau credință, ci prin realitatea momentului, prin voința comună de a supraviețui următoarelor ore, următoarei zile și celor de după, și prin hotărârea nestrămutată de a-și proteja copiii.

Regretă nespus că a pierdut toate acestea – mai bine zis, că a renunțat la ele. Că a pierdut-o pe Benita – scumpa ei prietenă, cu toate cusururile sale, văduvă și ființă umană asemenea ei, pe care acum își dă seama că a trădat-o.

— Vreau să vă spun, reia Marianne, vreau să vă spun că nu m-am străduit întotdeauna suficient de mult *să cunosc* adevărul. Că această „busolă morală" despre care vorbește Claire nu m-a ajutat la fel de mult în viața privată, pe cât mi-a folosit în mai largul context politic. Uneori, vezi mai limpede de la distanță. Iar lucrurile de sub ochii noștri… lucrurile de sub ochii noștri, repetă șovăitor, sunt mai greu de deslușit.

Tușește cineva din public.

— Este atât de mult gri între negru și alb… iar acolo trăim majoritatea dintre noi și încercăm…

Marianne își pierde șirul ideilor. Ce anume încercăm? E tot mai confuză. Nu e doar o confuzie temporară, de comunicare, ci confuzia vieții însăși – latura ascunsă și impulsivă a interacțiunii umane, nodurile încâlcite ale influenței și emoției. O vastă supă primordială pe care a negat-o toată viața.

— …încercăm, dar adeseori dăm greș, să mergem spre lumină.

Marianne își simte gura uscată. Lumea devine tot mai cețoasă și se aude un zumzet ciudat. Întâlnește privirea academicianului chinez pe care l-a cunoscut aseară. Ce știe ea despre el? Despre experiențele lui? Lumea e prea mare pentru a-i *cunoaște* toate cotloanele.

I se înmoaie picioarele pe neașteptate.

Vederea i se întunecă și o ia cu leșin.

Deodată, simte două brațe puternice care o prind înainte să cadă.

— Îmi cer scuze, spune, sau încearcă să spună.

— Sst, se aude vocea lui Martin. Avem nevoie de eroi. N-ai de ce să-ți ceri scuze.

Apoi se lasă liniștea.

Capitolul 3
BURG LINGENFELS, OCTOMBRIE 1991

Martin se trezește în pat, lângă Mary. Nu-i poate spune Marianne, cum și-ar dori ea. Se pare că i-a displăcut dintotdeauna diminutivul Mary.

Aseară, după ce Marianne și-a revenit în simțiri, toată lumea a răsuflat ușurată. Slavă Domnului! Cum ar fi fost să moară chiar acolo, pe podeaua castelului, răpusă de efortul de a se abate de la limpezimea care i-a definit existența. Când a deschis ochii, până și stoica Ania a vărsat lacrimi de bucurie. Iar petrecerea care a urmat a fost spectaculoasă. Experta în Sophie Scholl a cântat la vioară, iar un filosof rus i-a învățat pe câțiva invitați să danseze *barinia*[36]. Mâncarea a fost delicioasă: păstrăv, cartofi noi și morcovi „de casă", crescuți în grădina castelului transformată într-o vastă seră organică. La desert, preferatele lui Martin: clătite moi, mărunțite, cunoscute sub denumirea de Kaiserschmarnn, o specialitate locală. Și, bineînțeles, șampanie din belșug. Mary și Martin au plecat printre ultimii.

Mary nu e genul de femeie pe care o curtează Martin în general. E ușor împrăștiată și prea modernă pentru gustul lui. De obicei, îl atrag femeile echilibrate și calme. Cu toate acestea, sub farmecul ei dezorganizat, se ascunde un oarecare echilibru emoțional. E și foarte haioasă, lucru de mirare, ținând seama că e fata Aniei și a lui Carsten Kellerman, care par scoși din tabloul American Gothic.

Se vede treaba însă că sunt multe lucruri pe care nu le știa.

Aseară, Mary i-a povestit destăinuirile mamei sale. Trecutul secret, soțul încă în viață la momentul căsătoriei cu Carsten. Martin bănuiește că Marianne i-a ascuns înadins toate acestea. E posibil ca, în stilul lui evaziv, să n-o fi întrebat niciodată deschis de ce a rupt legătura cu Ania. Asemenea multor membri ai generației lui, Martin se pricepe de minune să evite întrebările delicate.

— Îți imaginezi așa ceva? a întrebat Mary, în timp ce stăteau

întinși pe pat. Ziua, mama oblojea un soț și noaptea, se culca cu altul.

Era, într-adevăr, greu de imaginat, a confirmat Martin. Dar e un lucru neînsemnat pe lângă multe alte lucruri de neimaginat: Auschwitz, Treblinka, pasiunea trezită de Hitler, sinuciderea mamei unui băiat orfan de tată. Și multe alte lucruri din propria experiență pe care nu și le poate imagina: viața într-un orfelinat pentru copiii trădătorilor, nopțile petrecute în adăposturile antiaeriene, salvarea mamei lui din vizuina insalubră a unor soldați ruși…

Trecând peste toate astea, o place pe Mary, iar locul acesta nu face decât să le întărească legătura. Amândoi sunt produsul aceluiași haos.

Își trece un deget peste fruntea și nasul ei și se oprește pe buze.

Mary deschide ochii și figura ei mirată îl face să râdă.

— O, Doamne, exclamă ea și se ridică în fund. Sper că mama nu s-a trezit încă.

— Mă simt ca un adolescent, râde Martin. Nu m-am mai temut de mama cuiva de când aveam șaptesprezece ani.

— Ha-ha!

Mary apucă în grabă cearșaful și se înfășoară în el, dezvelindu-l pe Martin când se ridică.

— Scuze! spune, înroșindu-se la față.

Dar Martin e prea bătrân ca să se mai rușineze de goliciunea lui.

— Poftim.

Îi întinde cerceii de aur lăsați pe noptieră.

— Zici că faci asta în fiecare zi, îi spune Mary. Te culci cu o persoană pe care abia o cunoști, într-un castel în care ți-ai petrecut copilăria traumatizată, adaugă drept precizare.

— Ei, nu chiar *în fiecare* zi.

— O dată la două zile, glumește ea.

Uitându-se la ea – femeia între două vârste, fata crescută în America a Aniei și a lui Carsten, care stă dezbrăcată pe bătrâna podea de la Burg Lingenfels –, Martin simte cum i se umple sufletul de o fericire senină, necunoscută până acum.

De dimineață, în sala mare, este organizat un mic dejun de despărțire, la finalul căruia invitații se vor împrăștia care încotro: Mary și Ania au de parcurs un drum de două ore până la căminul de bătrâni de la lacul Constanz („Poți s-o convingi tu să se mute în America, ca să fie aproape de mine?" l-a rugat pe Martin aseară); Marianne merge la spitalul din München, ca să-și facă analizele. Oricât ar fi de robustă, Martin și Fritz au insistat să consulte un medic cu privire la leșinul de aseară.

Martin pleacă în nord. Mai întâi, se oprește la Frühlinghausen, ca să treacă pe la mormântul mamei lui și s-o vadă pe mătușa Gertrud, singura rudă din partea Benitei cu care încă ține legătura. După aceea, mai are de făcut o oprire: să o viziteze pe Liesel „Falkman", prietena din copilărie. Când era mic, a visat-o ani la rând, deși n-a spus nimănui despre asta. Dar, chiar înainte de a veni aici, a reușit să-i dea de urmă și i-a scris, iar ea i-a răspuns. Bineînțeles că nu l-a uitat, chiar dacă încearcă să nu se gândească prea mult la perioada aceea. Și-a petrecut ultimii ani ai copilăriei alături de mătușa ei, în apartamentul în care au lăsat-o el și Marianne – într-un cartier al Berlinului care a ajuns în spatele zidului, în partea de est. După reunificarea Germaniei, s-a mutat la Hamburg. E contabilă, are doi copii mari și a divorțat de mult.

Inițial, s-a întristat la aflarea acestor detalii. Cum a ajuns Liesel, fata isteață și înfocată, să ducă o viață atât de banală? Cu toate acestea, și-a înfrânat impulsul de a evita orice posibilă dezamăgire și și-a rezervat biletul de avion cu plecare din Hamburg. A rezervat o masă la hotelul Atlantic, pentru reîntâlnirea cu Liesel.

Dă să coboare la micul dejun, dar se oprește pe palier. Experta în Sophie Scholl și filosoful rus o ascultă pe Claire, care gesticulează și trăncănește de zor. Mary, care a coborât înaintea lui, stă la masă cu mama ei și discută cu Fritz. Se observă o căldură între ele, iar Ania pare fericită sau, mai bine zis, atât de fericită pe cât îi permite chipul ei tragic.

Marianne tronează la masă din scaunul cu rotile, iar nepoata i se foiește în poală. Pare mai mică și mai obosită decât de obicei:

flacăra virtuții nu mai arde la fel de intens. Dar, chiar și stând așa în mijlocul invitaților, prezența ei e la fel de impunătoare ca întotdeauna.

Sala mare este exact ca în amintirile din copilăria lui Martin – imensă, întunecoasă și rece. Stând aici, simte peliculele aspre ale timpului, fantoma impenetrabilă a băiețelului de odinioară ce contrastează izbitor cu imaginea în schimbare a bărbatului matur de acum. De jur-împrejur, simte freamătul altor fantome, mai puțin cunoscute: Marianne în tinerețe; mama lui abia logodită; naziștii cu cizme lucioase, de piele; nefericiții evrei invitați la balul recoltei; orășenii speriați care se ascund din calea americanilor; generații întregi de prinți și conți suferinzi de gută și servitorii lor răbdători. Toți par să se înghesuie pe aceste trepte. Iar graba lor trădează neliniște.

Vocea lui Marianne îi trezește la realitate.

— În sfârșit, spune ea. A apărut și oaspetele meu preferat.

Martin se uită în jur.

— Martin Fledermann, spune ea, de parcă sunt doar ei doi în sală.

Martin simte intensitatea iubirii pe care i-o poartă Marianne și e mândru de asta. Se apropie de ea, zâmbind, și îi întinde mâna.

Capitolul 38
BURG LINGENFELS, OCTOMBRIE 1991

Clotilde Müller își plimbă cu plăcere câinii pe terenul Institutului Falkenberg. Nu doar pentru că e frumos acolo, ci pentru că aici se simte mai aproape de tatăl ei, după moartea acestuia. Și-l imaginează doborând copaci în codrul sălbatic de odinioară, acum transformat într-un parc îngrijit traversat de alei cu pietriș, bine semnalizate. Vine aici de ani buni, dinainte să afle despre perioada petrecută de tatăl ei la castel, ca tăietor de lemne.

Ce e drept, Clotilde nu i-a pus prea multe întrebări. E o femeie tăcută, iar Franz Müller era chiar mai tăcut. Singurul lucru pe care-l obții cu o întrebare e un răspuns, dar Clotilde a învățat pe propria piele că, uneori, e mai bine să nu-l știi. Fiind grădinăreasă, știe că, dacă răstorni o piatră, descoperi viermi și gândaci. Uneori, chiar și un șarpe. Fiind nemțoaică, știe că, dacă începi să răscolești într-o cutie cu poze, vei găsi uniforme naziste, svastici și copii care execută salutul *Heil Hitler*.

Și cu ce te alegi? Te ajută să-ți iubești tatăl bătrân și țâfnos, căruia trebuie să-i speli izmenele, proteza dentară și vasul de toaletă? Să-ți prețuiești bunicul a cărui demență senilă îți pune deja răbdarea la încercare? Clotilde e conștientă că a avut noroc în această privință. A avut un tată blând și cumpătat până în ultima clipă. Iar firea lui tăcută a fost o binecuvântare.

În rarele momente când vorbea, nu o făcea pentru a-și lua o povară de pe suflet, ci pentru a-i oferi ei informații. Informații pe care, chiar și după atâția ani de trai împreună, nu le-a aflat. Pentru că nu i-a pus niciodată întrebări.

Așadar…

A fost recrutat în trupele de rezerviști ale poliției și trimis în est spre finalul războiului, cu misiunea de a încărca evreii, slavii și alți „indezirabili” în camioanele care urmau să-i transporte în lagărul de la Treblinka.

— Știai unde-i duc? l-a întrebat Clotilde.

— La început, nu. Am aflat pe urmă, a răspuns el, după

câteva clipe de ezitare.

După ce a aflat, a cerut să fie transferat la un serviciu „mai puțin solicitant", iar cererea i-a fost aprobată. Astfel a devenit curier și transporta plicuri sigilate de la o unitate la alta.

— A fost chiar așa simplu? a întrebat Clotilde. Ți-au aprobat imediat transferul?

Câteva minute, Franz a rămas în tăcere, cu mâinile solide întinse peste cearșaful de spital.

— Da, a răspuns el, într-un final. În cazul meu, cel puțin.

Totuși, la vremea aceea, a simțit că era un gest egoist din partea lui să ceară un tratament preferențial. Că, din cauza lui, un coleg de unitate va fi obligat să trimită copii și femei la moarte. Deci, împotrivirea lui nu s-a născut din conștiință morală, ci dintr-o lașitate egoistă.

— Aiurea! a spus Clotilde. Ai procedat corect. Întrebarea e, de ce n-au făcut toți la fel? Nu-ți subestima fapta.

Dar tatăl ei nu îi împărtășea părerea.

A întors capul spre fereastra salonului și, din ziua aceea, n-au mai deschis subiectul.

A fost o vreme când Clotilde își imagina că va avea o viață diferită, una în care era așezată la casa ei, cu bărbat și copii, eventual în altă parte. Dar tatăl ei era ușor de suportat și un bucătar surprinzător de priceput. Clotilde lucrează ca îngrijitoare a parcului orășenesc, slujbă pe care o iubește. Are câini. Și, după câte înțelege din istorie și vede în prezent, câinii sunt o specie superioară.

Își amintește Burg Lingenfelsul așa cum arăta în tinerețea ei: părăsit, mâzgălit de graffitti, cu geamurile sparte și zidurile bătrâne năpădite de buruieni. Frau von Lingenfels, proprietara, se mutase în America. Iar, în lipsa ei, castelul devenise adăpost pentru toți vagabonzii și adolescenții puși pe șotii. Clotilde s-a lăsat ademenită acolo, într-o noapte, de un zilier la fermă și a trăit o experiență deloc plăcută pentru ea și, cu siguranță, deja banală pentru castel. După aceea, s-a ținut la distanță.

Acum, însă, castelul și-a regăsit măreția de altădată și e locuit de intelectuali din lumea întreagă. Institutul Falkenberg se

autoproclamă „un spațiu al analizei morale”. Bursierii vin aici ca să pună întrebări. Bravo lor, să pună câte vor.

Clotilde nu vine aici ca să pună întrebări, ci ca să respecte dorința tatălui ei.

În pădurea din spatele castelului, e un mormânt pe care a rugat-o să-l viziteze. Un trup pe care l-a îngropat acolo cu mâinile lui. Franz Müller nu știa aproape nimic despre bărbatul acela – era un prizonier rus, eliberat dintr-un lagăr învecinat, la finalul războiului. Sosise la Burg Lingenfels, împreună cu alți prizonieri: toți înfometați, vlăguiți și bolnavi. Și, umblând prin pădure, l-a întâlnit pe tatăl ei. S-a produs o altercație. Era și o femeie de față, o femeie de care tatăl ei a fost îndrăgostit. Asta e partea cea mai dificilă, deoarece Clotilde și-o amintește pe femeie. Era frumoasă, cu ochi deschiși la culoare și păr bălai. I-a fost prezentată lui Clotilde drept viitoarea soție a tatălui ei, iar Clotilde, la vârsta de unsprezece ani, își crease o mulțime de fantezii în jurul ei: femeia aceasta va fi mama ei și o va învăța să coasă, să cumpere lenjerie și alte obiecte femeiești rușinoase, poate chiar îi va dărui o surioară sau un frățior, ca să nu mai fie singură. Dar femeia s-a evaporat ca prin minune. Nimeni n-a mai pomenit nici de căsătorie, nici de ea. A fost una dintre cele mai mari dezamăgiri din copilăria lui Clotilde.

Trecând peste asta, femeia, Benita Fledermann pe numele ei, s-a întâlnit cu tatăl lui Clotilde și cu rusul. Și atunci s-a întâmplat ceva: ori el a atacat-o pe ea, ori ea, pe el, cert este că bărbatul a fost omorât.

— Tu l-ai omorât? și-a întrebat Clotilde tatăl.

Franz a legănat solemn din cap. N-a știut niciodată să mintă.

— Sau ea l-a omorât? a stăruit Clotilde.

— Nu contează, a spus el. Noi l-am omorât.

Era o crimă pentru care primeai pedeapsa cu moartea – uciderea unui fost combatant inamic, o violare a armistițiului. Prin urmare, Franz a îngropat cadavrul. Iar în vremurile acelea, nu l-a căutat nimeni. Nimeni nu i-a observat măcar dispariția.

Bărbatul apăsa pe conștiința lui Franz Müller la fel ca toate victimele din est, de a căror moarte se considera vinovat. Cioplise o cruce micuță în scoarța copacului de la capul

mormântului și trecea pe acolo o dată pe lună. Smulgea buruienile și aducea flori, dar, mai presus de orice, stătea și asculta pădurea și încerca să dea dovadă de respect.

La un moment dat, tatăl ei s-a documentat despre rus la arhiva orașului și a descoperit un articol cam din perioada aceea, mai degrabă un buletin de știri publicat de forțele americane din zonă, în care se spunea că Feodor Ivanov, fost prizonier al Lagărului VIIA, a dispărut. Fusese văzut ultima oară la marginea Ehrenheimului, împreună cu un grup de deținuți. Era doar un nume dintr-o listă lungă – persoanele dispărute ocupau o pagină întreagă. Iar Franz nu știa încotro s-o apuce de aici. Nu era un om școlit. Nu era investigator. Iar Ivanov era un nume rusesc des întâlnit.

Acum câțiva ani, în aceeași pădure, a mai fost descoperit un cadavru. Se întâmpla chiar cu puțin timp înainte ca Franz Müller să moară și a urmărit știrile cu mare interes. Osemintele au fost preluate de către Biroul Federal al Germaniei, agenția de stat responsabilă de astfel de descoperiri. Au fost analizate, puse în pungi de plastic și depozitate temporar la morga orașului. Testele ADN au scos la iveală că sunt ale unui bărbat german, de aproximativ treizeci și opt de ani, care a suferit răni pe front și a murit din cauza unei boli devastatoare. Nu i s-a putut stabili cu certitudine identitatea. Osemintele au fost reînhumate într-o cutie de carton, în cimitirul din Ehrenheim.

Ajunseseră într-un loc mai bun rămășițele acelui bărbat, oricine ar fi fost el, decât înainte de a fi găsite? Aceasta era întrebarea pe care și-a pus-o Franz Müller. Nu știa răspunsul. După moartea lui, Clotilde putea hotărî ce voia să facă. Secretul tatălui era acum responsabilitatea ei.

Era încă indecisă. Poate că, într-o zi, se va duce la autorități și va porni un proces oficial de deshumare. Poate că, odată ce vor dezgropa oasele, vor obține suficiente informații pentru a-l deosebi pe *acest* Feodor Ivanov de ceilalți soldați declarați morți sau dispăruți în aceeași perioadă. Poate că un neobosit angajat al Biroului Federal, însărcinat cu ancheta criminalistică, va reuși să dea de urma rudelor lui, aflate în vreun colț al actualului Belarus, și să ia legătura cu ele. Și poate acest lucru le va aduce

liniște, sau le va trezi furia, sau va redeschide răni. Cu siguranță nu-l va aduce pe bărbat înapoi.

Deocamdată, Clotilde păstrează tradiția tatălui ei. Trece pe la mormânt și are grijă să nu fie invadat de buruieni. Aduce flori culese din grădina ei și, uneori, câte o piatră deosebită pe care o găsit-o în vreo excursie. Prima cruce cioplită de Franz Müller nu se mai vede, dar e una nouă, o crestătură făcută tot de el acum vreo cincisprezece ani și care, la rândul ei, s-a înălțat odată cu copacul. Oricine ar trece pe acolo și-ar imagina că este mormântul unui animal sau căsuța pentru zâne construită de un copil. Poate că ar zăbovi mirați, preț de câteva clipe. Dar, cel mai probabil, nu i-ar da atenție.

De câte ori vizitează mormântul, Clotilde urmează întocmai instrucțiunile tatălui ei. În lumina moale care se prefiră printre crengile pinului înalt, încearcă să se gândească la frumusețile vieții: privirile vigilente ale câinilor ei în timp ce ea meditează în tăcere; imaginea brândușelor care scot capetele prin zăpada topită; faptul că ființele umane simt nevoia să ridice catedrale, să cânte și să creeze artă; că își dedică viața unor cauze obscure și domenii ezoterice de cunoaștere; că populația lumii crește în fiecare an cu optzeci de milioane de oameni.

Evocă toate aceste lucruri în minte și speră că au o noimă.

Și nu rostește niciun cuvânt.

Mulțumiri

A durat șapte ani să definitivez această carte, așa că, mai întâi de toate, țin să mulțumesc familiei mele – copiilor mei, Tilde, Helen și William, pentru răbdarea cu care m-au susținut în această perioadă de suișuri și coborâșuri și ore nesfârșite petrecute la bibliotecă; și soțului meu, Preble, pentru înțelegere, pentru că a fost primul meu cititor și a avut încredere în mine.

Nu aș fi reușit să scriu această carte fără lungile discuții purtate cu bunica mea și fără poveștile pe care mi le spunea mama în copilărie, continuate, după moartea ei, de mătușa mea, Annegret Falter.

De asemenea, cartea aceasta nu ar fi existat fără amintirile și informațiile pe care mi le-au împărtășit multe alte persoane. În primul rând, vreau să-i mulțumesc Dorotheei von Haeften care mi-a încredințat povestea și biografia mamei sale și m-a ajutat să cunosc istoria curajului bărbaților și femeilor din Mișcarea de Rezistență Germană. Și lui Annegret Falter, care nu doar mi-a istorisit poveștile, ci mi-a răspuns la nenumărate întrebări, m-a ajutat să mă documentez și să pun informațiile cap la cap. Friedrich-Christoph von Saldern și Ellen von Winterfeld, Mechtilt Reike, Heidewig Ellerman și Constanze von Salmuth (prin intermediul filmului său), toți aceștia mi-au pus la dispoziție amintirile lor. Tatăl meu, John, a crezut în această carte de la bun început și mi-a oferit opinii subtile din perspectiva de cititor și sfătuitor. Generoșilor Petra și Jürgen Schrewe, care mi-au deschis mereu ușa casei lor.

Sunt, de asemenea, profund îndatorată numeroaselor cronici, filme și memorii. *Frauen* de Alison Owings, *Ordinary Men* de Christopher Browning, *Black Earth* de Timothy Snyder, *DP: Europe's Displaced Persons, 1945–1951* de Mark Wyman, toate lucrările Gittei Sereny, jurnalele lui Victor Klemperer, *The Past Is*

Myself de Christabel Bielenberg, *Memories of Kreisau and the German Resistance* de Freya von Moltke, *Battleground Berlin* de Ruth Andreas-Friedrich, *On Hitler's Mountain* de Irmgard Hunt, *Hitler's Children: The Hitler Youth and the SS* de Gerhard Rempel, *Courageous Hearts* de Dorothee von Meding, *Backing Hitler* de Robert Gellately, *The German War* de Nicholas Stargardt, *Not I: Memoirs of a German Childhood* de Joachim Fest, *A Woman in Berlin*, și emoționantul film al Havei Kohav Beller, *The Restless Conscience*, printre multe altele.

În egală măsură, vreau să le mulțumesc cititorilor mei, Karen Schwartz, Risa Miller, Dehn Gilmore și Anjali Singh, pentru ajutorul neprețuit pe care mi l-au acordat în diversele etape ale operei. Minunaților mei impresari, Eric Simonoff și Raffaella de Angelis. Pătimașului și energicului meu redactor, Jessica Williams, care a depus eforturi titanice pentru realizarea acestei cărți. Întregii echipe de la William Morrow – Kelly Rudolph, Liate Stehlik, Lynn Grady, and Doug Jones – pentru că m-au primit în sânul lor cu șampanie și entuziasm.

De asemenea, le voi fi veșnic recunoscătoare Alexandrei Fernholz, lui Leonie Goetzens, Judith Hintner, Sofiei Folkesson și Hannei Ahlin, pentru amabilitatea și susținerea lor. Și, nu în ultimul rând, oamenilor de la Macdowell Colony și de la biblioteca publică din Brookline, care mi-au oferit un locșor tihnit în care să scriu.

JESSICA SHATTUCK este autoarea romanelor *The Hazards of Good Breeding* (2003), finalist la PEN/Winship Award, *Perfect Life* (2009) și *Văduvele de la castel* (*The Women in the Castle*, 2017), bestseller *New York Times* și câștigător al New England Book Award. Scrierile ei de ficțiune au apărut în *The New Yorker*, *Glamour*, *Open City*, *The Tampa Review* și în alte publicații. Scrierile sale de nonficțiune au apărut în *The New York Times*, *Mother Jones*, *Wired*, *The Believer Magazine* și *The Boston Globe*. Locuiește împreună cu soțul și cei trei copii în Brookline, Massachusetts.

La finalul celui de-al Doilea Război Mondial, după înfrângerea Germaniei naziste, Marianne von Lingenfels se întoarce la castelul cândva impunător al familiei soțului ei, ajuns aproape o ruină. Văduvă a unui luptător din mișcarea de rezistență, ucis după atentatul eșuat împotriva lui Hitler, din 20 iulie 1944, Marianne este hotărâtă să respecte promisiunea făcută curajoșilor complotiști, aceea de a le găsi și proteja soțiile, văduve ale altor luptători.

Primul salvat este Martin, fiul în vârstă de șase ani al celui mai bun prieten din copilărie al lui Marianne. De la centrul de reeducare nazist, cei doi pleacă într-o călătorie prin țara devastată de război spre Berlin, unde o regăsesc pe mama lui Martin, frumoasa și naiva Benita, căzută în mâinile soldaților sovietici. Apoi o identifică pe Ania, văduva altui complotist, care își ducea zilele împreună cu cei doi băieți ai ei într-un lagăr unde se adăposteau milioane de refugiați dezrădăcinați.

Hotărâtă să încropească o familie din rămășițele mișcării de rezistență a soțului ei, Marianne descoperă curând că viziunea ei în alb și negru asupra lumii, ghidată de înaltele principii morale ale unor privilegii pierdute, este subminată de complexitatea vieții, de secrete și pasiuni întunecate care amenință să le despartă pe cele trei femei.

Prin combinația de introspecție socială și atmosferă de epocă, *Văduvele de la castel* reprezintă un portret dramatic și, în același timp, nuanțat al războiului și al consecințelor acestuia, explorând tema supraviețuirii, a iubirii și, în final, a iertării care urmează după o viață plină de dificultăți.

„Jessica Shattuck ne oferă o perspectivă nouă și captivantă asupra urmărilor războiului. [...] Scris cu putere introspectivă și cu empatie, *Văduvele de la castel* se numără fără îndoială printre romanele care relevă adevăruri noi despre una dintre cele mai tragice epoci ale istoriei."
USA Today

„Fanii romanului *Privighetoarea* și ai altor povești clasice despre al Doilea Război Mondial se vor îndrăgosti de această perspectivă nouă și convingătoare asupra condiției femeii într-o țară aflată în război."
Helen Simonson, autoarea bestsellerului
Dragostea târzie a doamnei Ali

Tradiție din 1989
www.litera.ro
ISBN 978-606-33-4108-3
9 786063 341083
eBook disponibil

{1} Gospodină (în limba germană în original).

{2} Bund Deutscher Mädel - Liga Tinerelor Germane.

{3} Pantaloni scurți, din piele, purtați în țările vorbitoare de limbă germană (în limba germană în original).

{4} Prostănac (în limba germană în original).

{5} Farmacie (în limba germană în original).

{6} Pentru numele lui Dumnezeu! (în limba germană în original).

{7} Vorbești rusește? (în limba rusă în original).

{8} Bunica (în limba germană în original)

{9} Gogoși (în limba germană în original)

{10} Stimată (în limba germană în original)

{11} Victime ale nazismului (în limba germană în original)

{12} Lagăre de prizonieri (în limba germană în original).

{13} Oameni inferiori (în limba germană în original).

{14} Vin fiert cu mirodenii (în limba germană în original)

{15} Fursecuri cu scorțișoară, în formă de stea (în limba germană, în original)

{16} Prăjitură de Crăciun în țările vorbitoare de limbă germană, asemănătoare unui cozonac (în limba germană în original)

{17} Bună ziua, bună ziua! (în limba germană în original)

{18} Da, să trăiți! (în limba germană în original)

{19} Prăjituri? (în limba germană în original)

{20} Dulciuri? (în limba germane în original)

{21} Vin de gheață (în limba germană în original)

{22} La revedere (în limba germană în original)

{23} Carol cel Mare (2 aprilie 742 – 28 ianuarie 814), regele francilor (în limba germană în original)

{24} Serviciul rural nazist (în limba germană în original)

{25} Ziarul oficial al Partidului Național Socialist (în limba germană în original)

{26} Sânge și Pământ (în limba germană în original)

{27} Conducătorul ținutului – poziție oficială în regimul nazist (în limba germană în original)

{28} Grupare paramilitară organizată de SS (în limba germană în original)

{29} Tabloid german de orientare nazistă și antisemită (1923-1945) (în limba germană în original)

{30} Pronunție greșită a expresiei *Arbeit macht frei*, mottoul lagărelor de concentrare naziste (în limba germană în original)

{31} Turtă dulce tare (în limba germană în original)
{32} Înotați! (în limba germană în original)
{33} Nu stați jos! (în limba germană în original)
{34} Mami (în limba germană în original)
{35} Buni! (în limba germană în original)
{36} Dans popular rusesc